

ŁUŻIČAN.

Časopis za zabawu a powučenje.

Wosomnaty lětnik.

Zamolwity wudawař: **J. E. Smoleř.**

Wukhadža kóždy druhu sobotu měsaca. — Płaćizna cyłolětnje 1 marku 50 np.

Čo. 1.

Januar.

1877.

K a l e n k i.

Spisał Radyserb.

(Štyrnata dżesatnja.)

Hdyž kral da pokoj blaznikam,
Wšak bórzy čeknje z kraja sam.

So wadža pismawučeni,
Je wjele klemcow mjez nimi.

Za bludničkami khelpaja,
Te su jim swěcy z wysoka.

Ty moje lube Słowjanstwo,
Što sy tak dolho čakoło?!

Jun budža sudzić prawišo,
Što hodne je to moslemstwo.

Nětk Otomanjo rěkaju
A přeco stari Turcy su.

Su druhdy diplomatojo
Tak špatni, zo je hańba to.

Hdžež kołp a kołpja płowatej,
Tam huso ničo hódne njej?.

Wón znaje poldra zelička,
Ma hižom so za lékarja.

Ty pomjatk na kedźbu wšak wzmi,
Rad přepjelnjeny zawrótni.

Statistika Serbow w Sakskej.

Zestajal M. Hórník.

Serbam je přeco zajimawo zhonić, kelko jich je; ale dokładnje so jich ličenje ženje njedokonja! W Pruskej, hdžež je wjacy Serbow dyžli w Sakskej (wjale přez 100,000), so Serbja wosebiće njenapisuja. W Sakskej drje je napisowanje poručene, ale wšitecy so ženje nje-napisaja, dokelž to žaneho widžomneho wužitka a tež žaneje škody njeprinjese. Serbow je kóždy króć wjacy žiwych dyžli jich ličba na papjerje. Zo bychu to Serbja (wosehje mlodži) při přiležnosći wupytali, zdžěluju tón króć tudy napisanu ličbu Serbow w kóždej wsy, kaž sym to namakal w spisu: Zeitschrift des k. Sächsischen Statistischen Bureau's, Dresden 1876.

Podawam Serbow po hamtskich hejtmanstwach, kaž w mojim źorle steja. Njeh něchtó druhi tónle zapis přestwori w rozdžělenju na „Serby“ t. r. nětčiši serbski kraj w ethnografiskich mjězach, a na „Němcy“ t. r. Serbja w rozprošenosći, z kotrejež so jich wjele w swojim času zasy domoj wróća.

I. Krajske hejtmanstwo: Budyšin.

Z cyla je tu Serbow 47,593.

1. Hamtske hejtmanstwo: Budyšin.

W městach: w Budyšinje 2669, w Biskopicach 70, w Šerachowje 28; z cyla 2767. Na wsach z cyla 32,256. Z tutech, kotrež po rjedže němskeho počatneho pismika podawam, maja Serbow: Altscheidenbach 2, Warnolčicy 82, Wuricy 57, Bart 356, Bozankecy 38, Bošecy 201, Bjedrusk 74, Běla Hora 93, Behmsdorf 3, Zahor 85, Bynjecy 114, Birkenroda 14, Błohašecy 87, Brězow 116, Bolecy 82, Bocka 1, Bolborcy 112, Boranecy 75, Brjemjeno 101, Brězynka 163, Brězecy 86, Brězyna 187, Brězynka 49, Bronjo 94, Bukojna 292, Brěza 72, Bórk 117, Porchow 31, Kallenberg 5, Kamjonej 154, Kamjonej pola Rakec 159, Konjecy 136, Kanecy 63, Skanecy 103, Karlsberg 9, Karlsdorf 33, Koslow 88, Koblicy 55, Khelno 272, Maly Wjelkow (kolonia) 78, Komorow 137, Komorow pola Rakec 351, Kortnica 132, Kóžly 112, Kosyrn 24, Khróst 52, Khrostawa 5, Dalicy 78, Darin 39, Torońcy 35, Zemicy 32, Dženikecy 11, Demjany 44, Dobruš 174, Dobrašecy 157, Dobrošicy 118, Dobranecy 64, Debrikecy 53, Debiškow 43, Delany 85, Družkecy 45, Droždźij 236, Haslow 67, Drječin 63,

Droby 107, Dubrawka 222, Bělčecy 192, Jilocy 165, Jitk 139, Huska 110, Kislica 117, Žibrachécy 7, Hlina 198, Hnašecy 233, Kobjelń 113, Hodžij 265, Goldbach 12, Holca 109, Hrodzišćo 238, Wulki Přezdrjeń 57, Wulke Debsecy 183, Grossdrebmitz 1, Wulka Dubrawa 149, Wulki Wosyk mišnjanski 93 a lužiski 72, Wulka Khójnica 40, Žičeń 127, Wulki Wjelkow 162, Hruboćicy 111, Hrubjelčicy 99, Humćericy 71, Hora 108, Hućina 244, Hajnicy 85, Połpica 74, Wbohow 27, Hartha 10, Holešow 80, Holešowska Dubrawka 77, Janecy 50, Jenkecy 216, Ješicy 46, Jaseńca 273, Jatřob 137, Jenšecy 66, Wostašecy 72, Koćica 27, Kupoj 98, Korzymń 116, Budyšink 186, Małe Bobolcy 32, Mały Přezdrjeń 12, Małe Debsecy 178, Kleindrebmitz 1, Mała Dubrawka 38, Mała Boršć 97, Mała Huska 53, Mała Khójnica 36, Bójswocy 73, Praha 24, Zubornička 179, Zajdow 83, Žičeńk 39, Mały Wjelkow (wjes) 72, Klukš 302, Rakecy 529, Krakecy 220, Krónica 57, Křiwa Boršć 103, Kubšicy 222, Kumšicy 94, Kynitsch 7, Łusk 107, Lejno 62, Lichań 193, Lutyjecy 99, Liboń 20, Lipič 210, Liša Hora 23, Lětoń 81, Lemišow 96, Lešawa 48, Lahow 137, Łomsk pola Minakała 123, Łomsk pola Njeswaćidla 32, Łubochow 83, Luh 288, Łupoj 111, Łupjanska Dubrawa 56, Lutobě 77, Malešecy 542, Małsecy 94, Mjedžojz 94, Lubjenc 31, Měrkow 122, Měšicy 218, Minakał 269, Miłkecy 58, Mittelsohland 4, Mnišonc mišnjanski 96 a lužiski 28, Myšecy 96, Nadžanecy 74, Nowa Wjes 78, Njehorn 202, Njezdašecy 157, Njeswaćidlo 327, Nowe Błohašecy 1, Nowe Demjany 1, Nowa Wjes bartaska 29 a hućinska 15, Nowa Wjes pola Budyšina 127, Nowa Wjes pola Rakec 81, Nowa Wjes pola Njeswaćidla 107, Nowy Łusć 62, Nowe Bóšicy 70, Nowa Smělněj 2, Neusorge 1, Delna Hórka 314, Delna Kina 234, Delna Jazońca 15, Delne Póckowy 4, Niedersohland 3, Delny Wunjow 66, Niža Wjes 59, Hněwsecy 116, Horna Boršć 106, Horna Hórka 273, Horna Kina 63, Horna Jazońca 5, Horne Póckowy 23, Obersohland 1, Horny Wunjow 92, Wownjow 93, Psowje 244, Panecy 82, Banecy 83, Pozdecy 48, Petersbach 1, Splósk 90, Běčicy 90, Plusnikecy 226, Palow 39, Pomorecy 131, Budystecy 299, Počaplicy 41, Přiwécy 225, Praskow mišnjanski 7 a lužiski 43, Přišecy 37, Přěčecy 96, Poršicy 421, Bušericy 26, Bóšicy 98, Kwaćicy 279, Khasow 142, Raboccy 47, Rachlow 209, Rakojdy 263, Radwoř 523, Ramnjow 5, Rašow 134, Ratarjecy 72,

Zrěšin 49, Rozwodecy 252, Čerwjene Noslicy 138, Ruhethal 28, Zdžar 128, Zalhow 78, Slona Boršć 173, Zarěč 130, Šekecy 53, Slónkecy 64, Smochčicy 110, Smělněj 28, Schönbrunn lužiski 9, Čorne Noslicy 208, Zdžer pola Klukuša 201, Židow 1732, Semichow 97, Džiwočicy 93, Džěžnikecy 167, Sokolnica 42, Sulšecy 97, Zdžar 38, Sowrjecy 111, Žornosyki 120, Spytcey 174, Stachow 102, Trjebjency 152, Wolbramoccy 9, Sćiwjecy 45, Bačoň 73, Trěłany 70, Stróžišćo 23, Supow 10, Ledźborecy 23, Tućicy 11, Džěchorecy 76, Hatk 82, Čichońcy 136, Čemjerecy 81, Tumicy 36, Trupin 111, Wbohow 78, Wujězd při Tuchorja 182, Vogelgesang 9, Wadecy 109, Stróža 186, Wawicy 98, Wernarjecy 10, Wichowy 150, Weickersdorf 1, Wutołčicy 64, Motydlo (Weifa) 5, Wysoka 29, Běle Noslicy 49, Wendischsohland 11, Wjesel 133, Wětrow 85, Wjelečin 478, Wjelkowy 13, Worbis 3, Wuježk 195, Kozacy Wuježk 72, Worecyn 152, Šesow 246, Cyžecy 41, Čěžkecy 55, Cokow 90, Čornecy 75, Čelchow 86.

2. Hamtske hejtmanstwo: Kamjenc.

W městach: w Kamjencu 142, Halštrawje 9, Polčnicy 7 a Kinsborku 7, z cyła 165. Na wsach je 7233. Z tutech maja Serbow: Stara Cyhelnica 60, Wučkecy 49, Běloj 84, Bischheim 4, Bukowc 22, Brunow 4, Brětněj 4, Bulericy 2, Kanecy 84, Kozarcy 58, Khrósčicy 494, Kunnersdorf (Hlinka) 6, Konjecy 199, Němske Pazlicy 194, Debricy 119, Tři Khěže 9, Wěteńca 49, Gersdorf 5, Hłupońca 41, Jědlow 2, Hranica 50, Wulka Hrabowka 4, Grossröhrsdorf 10, Zelena Hrabowka 1, Wukecy 15, Hauswalde 1, Henersdorf 1, Wudwoř 128, Hórka 200, Jawora 102, Jěžow 55, Jědlicy 124, Kašecy 67, Mały Wosyk 48, Kopšino 30, Krěpjecy 31, Kukow 282, Łazk 68, Laussnitz 2, Lejno 95, Lěskej 180, Lěpkarjecy 3, Marijna Hwězda 47, Jitro 236, Miločicy 135, Möhrsdorf 1, Nowoslicy 122, Njebjelčicy 241, Njeradecy 36, Nowa Wjeska 128, Neuhof 64, Nowa Smjerdžaca 17, Nowe Město 24, Nuknica 73, Oberlichtenau 1, Obersteina 1, Ohorn 6, Wotrow 252, Woslink 164, Pančicy 110, Pěskecy 163, Prawočicy 53, Protyc 8, Worklecy 300, Ralbicy 231, Rehnsdorf 1, Reichenau 5, Rolna 11, Rohrbach 1, Różant 144, Žuricy 77, Křidol 98, Smječkecy 182, Smjerdžaca 118, Šunow 215, Šönbach 5, Swinařnja 109, Schwosdorf 1, Zywiccy 59, Skaskow 86, Luh pola Smječkec 8, Špital 24, Haty 38, Tradow 97, Časecy 61,

Wysoka 141. Serbske Pazlicy 172. Bréza (Wiesa) 6, Wałow 2, Sernjany 126, Čornow 47.

3. Hamtske hejtmanstwo: Lubij.

W městach: w Bjarnaćicach 2, w Lubiju 128, w Nowosalcu 21, we Wósporku 167, z cyła 318. Na wsach z cyła 4684. Z tych maja Serbow: Alteibau 5, Altgersdorf 4, Stary Lubij 97, Bejerecy 24, Bělecy (Belbitz) 11, Berthelsdorf 12, Bischdorf 5, Wujézd 220, Karlsbrunn 24, Kumwald 31, Kunnorsdorf (Kundraćicy) 2, Kunwica 14, Dittersbach 2, Dolhašecy 3, Dürrhemersdorf 3, Ebersbach (Habracićy) 29, Ebersdorf 19, Njeznarowy 78, Fritzkau 1, Konjecy 29, Hlōšin 26, Gosswitz 4, Wulki Dažin 299, Grosshemersdorf 3, Wulka Swódnica 5, Jama 36, Halbau 7, Herrnhut 29, Herwigsdorf 4, Bukeyy 341, Jawornik 6, Kemnica 10, Kiesdorf 2, Ketlicy 174, Mały Dažin 7, Małe Radmēricy 10, Mała Swódnica 14, Koblicia 1, Körbigdorf 5, Kolwaza 191, Kotecy 238, Kottmarsdorf 2, Krapow 88, Koprecy 144, Lauba 6, Luchow 62, Lusč 249, Luwoćicy 32, Lěwald 11, Lějn 92, Lindenberg 3, Malećicy z Wodowu a Cytowkom 189, Mučnica 11, Njechań 61, Neudorf 1, Neuebersbach 11, Neueibau 1, Neugersdorf 12, Neuoppach 3, Neuschönberg 1, Niederkunnorsdorf 13, N.-Friedersdorf 9, N.-Oppach 12, N.-Ottenhain 7, N.-Rennorsdorf 1, N.-Ruppersdorf 4, N.-Sohland 3, N.-Strahwalde 7, Něćin 99, Nosaćicy 59, Horni Kumwald 8, Oberkunnorsdorf 7, O.-Friedersdorf 13, O.-Oderwitz 4, O.-Oppach 1, O.-Ottenhain 1, O.-Ruppersdorf 4, O.-Sohland a. R. 1, O.-Strahwalde 3, Oehlich 2, Wolešnica 186, Wopaleń 12, Stwěšin 31, Blócany 131, Rodecy 179, Róžan 10, Žarki 176, Schönbach 18, Schönberg 5, Sonnenberg 1, Špikaly 157, Spremberg 49, Streitfeld 2, Taubenheim 8, Trusecy 116, Wujer 85, Walddorf 1, Wuhanćicy 6, Wendischkunnorsdorf 5, Serbske Pawlecy 4, Walowy 63, Sobolsk 3, Čornow 176.

4. Hamtske hejtmanstwo: Žitawa.

W městach bě Serbow: w Žitawje 73, w Ostritzu 3. Na wsach z cyła 94 (z tutech w klóštrje Marienthalu 18, w Seifhemersdorfje 26 atd.).

II. Krajske hejtmanstwo: Draždžany.

Z cyła Serbow 2818. Z tutech je w Draždžanach samych 1227 a we wšěch druhich městach hamtskich hejtmanstwow 239; na wsach wšěch hejtmanstwow pak 1352.

III. Krajske hejtmanstwo: Lipsk.

Z cyla 228; z čehož w měsće Lipsku 46, w Oschatzu 16 atd.

IV. Krajske hejtmanstwo: Cwikawa.

Z cyla 98; z teho w Chemnitzu 8, w Auerbachu 7, w Cwikawje 2 atd.

Wšěch Serbow w Sakskej je potajkim zapisanych **50,737** w ludaličenju 1. decembra 1875.

Lubosćinske nalěčo!

Ha junu jenož kwětka zakwětli
 Ha junu jenož lubosć wokřewi
 Ha junu jenož so nam wotewrja
 Přez lubosć na zemi žno njebjesa.

Ha junu jenož lubosć na puće
 Nam sćełe wokřew zboža šćedriwje:
 Duž wobkhowaj sej lubosć młodženco!
 Či junu jenož kćeje nalěčo!

E. Muka.

Mlynkec Hanka.

(Bajka z ludu.)

Podal M. Žur.

Bě junu mlynk, kiž měješe jeničku džowku. Ta žerje doma njewosta, běchu-li hdže reje. Raz pak dyrbješe kjermušu domach wostać zo by dom wobhladala. Nan a mać džěštaj na kjermušu. Wo poł nocy počachu so rubježnicy přez kólnicu do mlyna dobywać. Džowka to pytnyši khwataše mužice do mlyncy, stupi so ze zady wulkeho koła a wočakowaše změrom rubježnikow. A dolho njetraješe, a rubježnicy lězechu jedny po druhim do kólnicy. Jako bě přeni hłowu přez džěru tyknył, hrabny jeho za włosy, wotrubny jemu hłowu a sćeže jeho nutř. Tak so jenemu po druhim zeńdže dóniž jich njebě wosom zabiła; za džewjatym, kiž bě nawjednik sam, přezahe smokny a wotrubny jemu jenož wěhc hłosow. Duž tón čekny.

Domach skoržeše maćeri swoje njezbožo a swoju nuzu. Mać

na to jara rozhněwana praješe, zo by tam za někotre njedzele zaso šol abo jěl a potom hladał, kak by džowku sobu naryčeć mohł. To so tež sta. Za dvě njedzeli čelniše po maćeřnej radže zaso do mlyna, tón króc pak jako wulki knjez z rjanym wozom a ze štyrjomi konjemi. Do mlyna přijěwši, poča so mlynkecow prašeć, hač njechadža swoju džowku wudać. „Nó“, měnješe mać, „čeho dla nic, je-li so nawoženja trjechi“. Na to poča rubježnik wo nju prosyć: zo by ju tola jemu dała, zo je jara bohaty; zo ma doma wulki hród, tójšto koni atd., zo by sebi tola to wšo džowka hnydom sobu wobhladać jěła. Mać do teho zwoli; džowka sydže so do woza a jědzeše sobu. Hdyž bě swój dom najěl, přiběža mać jimaj napřečo a wolaše: „Nó! wjezeš sebi tu krokawu, kotraž je mojich wósom synow skóncowala?“ „Haj maće, tu ju maš!“ Na to zamknychu ju do čmoweje komorki. Zawrjena slyšeše před komorcynymi durjemi male džěčo wolać: „ty budžeš we warjacym woliju warjena.“ To wuslyšawši wustróža so džowka přejara a mysleše, kak by tola tajkej smjerći wučekła. Kłětre nawi sebi z wuwjazaka a fale někajki powjaz, pušći so z małym woknješkom na zahrodu dele, skoći přez plót a běžeše kaž jeleń přez luku do lěsa. Psy pak běchu ju pytli a počachu zakhadzeć, na čož rubježnicy hnydom do komorki za njej hladać běžachu. Wuhladałi zo tam wjacj njeje, pušćichu so ze psami za njej do lěsa. Psy zastachu kjawkajo pod hustym šmrjókóm, na kotryž bě mlynkec džowka zalězła. Šmrjók pak bě tak husty, zo ju žadyn z rubježnikow njewuhlada a horje tež žadyn njemóžeše, duž kló jedyn do halzow a trjechi mlynkec džowku do pjaty. Wona pak sebi hnydom ranu zapřimny a wosta změrom. Teho dla myslachu sebi rubježnicy, zo tam njeje a běžachu dale. Po khwili zlězy Hanka ze štoma a wlečeše so dom. Bórzy nadeńdže muža we slanju; skoržeše jemu swoju nuzu a prošeše jeho, zo by ju domoj dowjezl. Muž, so nad njej směliwši, skhowa ju před rubježnikami na wóz, a dowjezy ju runy puć hač mlynkecom do dwora. Do jstwy přišedši woprašo so, hač njechadža slanje kupować, na čož jemu wotmołwichu, zo žaneho njetrjebaja. Pohoně pak prošeše a rjekny „dajće so mi nasnědać a potom wam dam cyły wóz slanja.“ „Nó, hdyž wjacj nježada, dla sebi je zdžeržmy“, džeše mlynkowa. Nětko hakle pohoně zjewi, što ma na wozu sobu. Mlynkecy zwjeselichu so jara zo je jim jich jeničke džěčo před njeprěcelemi zakhował a

dachu jemu rjany pjenjez za to. Tak bu mlynkec džowka zaso wumožena.

* * *

Po času přijědže rubježnik zaso k mlynkec Hancy na žentwu ale do cyła přehotowany. Tu někotre njeđzele přebywši praji junu Hancy: „Pójmoj na khwilku do komorki a rozryčmoj so wo žentwje“. Ducey po skhodže wuhlada Hanka, zo ma nawoženja swětly mječ pod plašćom, dopomni pak so tež hnydom, što ma činić. Do komorki zastupiwši wuhrabny jemu z nóżnjow mječ a wotrubny jemu do poł hlówu. Mrějo zawoła rubježnik: „Mój čerce, hdy bych to prjedy wjeđzał, bych 'žno cí pokazal“, a na to wumrje. Tak bu mlynkec Hanka na wšě časy wumožena.

Krawski a dwanaćo hobrjo.

(Bajka z ludu.)

Jedyn krawski w hrjebi při drozy sedžo kusk khlěba kusase, kotryž běše sebi prjedy wo wsy naprosyl. Hdyž pak so jemu crjoda muchow na khlěb syže, wón do nich placny, zo tři morwe wostachu. Duž napisa sebi na kłobuk: Třoch hobrow sym na jedyn raz zarazył! Po drozy pak přijědže ze štyrjomi konjemi bohaty hrabja. Hdyž teho krawskeho w hrjebi wuhlada, rjekny k swojemu pohončej: „Što dha ma tón tamle tola na kłobuku napisane: Třoch hobrow sym na jedyn raz zarazył! Zawoľaj wšak jeho sem!“ Duž zawoľa pohonč krawca, zo by k hrabi přišol. Tón pak so jeho prašeše, hač je to wěrno, štož na jeho kłobuku pisane steji. A krawski praji haj. Duž rjekny hrabja: „Posľuchaj, ja mam doma jara wulki lěs, a w tym bydla dwanaćo hobrjo, kotřiž kóždého skóncuja, kiž do lěsa přińdže. Je-li zo by ty cheyl tych zarazyć. dha mohł potom tam w lěsu mój hajnik być.“ Tón krawski wjesely wotmoľwi, „to wšak ja chcu“. Duž rjekny hrabja, „dha syn so k pohončej!“ a woni w hromadže dale jeđzechu.

Hdyž k wulkemu lěšej přijědžechu, hrabja ke krawskemu rjekny: „Jow nětko dži nutř; wsrjeđz lěsa wulki hról steji, a w tym cí hobrjo bydla.“ Temu krawskemu wšak tež derje njeběše, ale wón

sebi mysléše: zaraža mje, dha mje zaraža, a skóněnje tež k hrodej příněže. Před hrodem stara wišěi steješe a jedyn hobr runje wišnje šćipaše. „Jowle pomhaj šćipač!“ ke krawskemu rjekny a mócnu wotnohu dele zhibny. Krawc so jeje přimny. Dokelž pak běše jara lohki, dha jeho wotnoha horje storže a jeho přez cyly štom vysoko do powětra šwikny, tak zo krawc z druhého boka štoma zaso dele padže. Jeho zbože běše, zo sebi při tym žaneje škody njesćini. „Takle dyrbiće skakač móč“ k hobram rjekny. Či pak prajachu: „Tón móže wjacy hač my.“

Na to dyrbješe krawski z druhim hobrom do hole hič. Tam hobr štomy wutorhač poča a jedyn na ramjo wza a krawskemu kazaše, zo by tež jedyn wzał. Tón pak kulušk cworna ze zaka wučěže a jón poča wokolo pječich štomow wobwijěč. „Što dha ty činiš?“ so jeho hobr wopraša. Krawc pak wotmolwi: „Jedyn štom mi hódno njeje brač. Mój chcemoj w hromadže tele pječ njesć, zo tak často běhač njetrjebamoj. Ty wozmjěš kónc z korjenjemi, to maš lóžši: ja pak za wjeřšk přimnu.“ Duž njeseštaj, hobr přědku a krawc zady. Krawc pak z wjeřškami přeco tak horje a dele zlétowaše, dokelž běše jara lohki. Hdyž k hrodej příněžeštaj, hobr k swojim towařsam rjekny: „Tón móže wjacy hač my. Jedyn štom njesć jemu hódno njeběše, duž sebi jich pječ w hromadu zwjaza. Runjež wón za čězki kónc njesl, dha ducy po puču tola jenož tak skakaše, mjez tym zo syn so ja, runjež z lóžšim kóncem, cyle wujahlił.“

Nětko hobrjo počachu kamjenje mjasć, a krawski dyrbješe tež pomhač. Wón pak lišće měješe kusk sydra w zaku, kotryž běše sebi pola burow naprosyl. Tón wza bjez porsty a poča sobu kamjenje mjasć. Z jeho sydra pak tak juška kapaše. Duž čí hobrjo prajachu: „Tón móže wjacy hač my; tón mjeće, hač tak juška z kamjeni bžži.“

Na to dyrbješe krawski lehnyč hič. Stwa, kotruž běchu jemu připokazali, so jemu lubješe. Wón pak tež do pódlanskeje stwy pohladač džěše. A tam wuhlada na scěnje wulki mječ wisajo. Na tym běše napisane: „Štóz sebi tónle mječ wobpasa, móže tych dwanačoch hobrow skóncowač.“

A krawc so z mječom wobpasa a wšěch hobrow zarazy a na to z měrom lehnyč džěše. Rano pak zawoła džělačerjow, kiž w lěsu

drjewo pušćachu, a rjekny k nim: „Dziće hrabi prajić, zo by tola raz ke mnje přišol.“ A hrabja so wulcy dziwaše, zo hišće běše krawski žiwy. Hdyž pak morwych hobrow wuhlada, so jara zwjeseli a přepoda krawskemu rjany hród a pomjenowa jeho za swojeho hajnika. Tón pak, kiž tule basničku powjeda, hišće ma ćoplu hubu.

Podawa **J. B. Š.**

Dwaj dóntaj.

Ruska narodna bajka.

Bě raz burik, wotćahny dweju synow a wumrje. Zamyslistaj sebi bratraj so woženić: stašši wza khudu, mlódši bohata žonu; ale staj hromadže žiwaj, so njedžělita. Hlaj, počestaj so jeje žonje mjez sobu překorjeć a kusać. Jena praji: „mój muž je stašši, ja mam rozkazować!“ A druha: „ně ja mam rozkazować, ja sym bohatša hač ty.“ Bratraj hladaštaj, widžeštaj, zo so žonje njeznjesetaj, dželeštaj nanowe kubło porunje a rozeńdžeštaj. Pola staššeho bratra su, kaž wjele lět, tak wjele kříznow, a hospodařstwo přeco hubjeńšo a khudšo dže; dóńdže tak daloko, zo cyle rozpadny. Tak dołho hač tu khlěba a pjeujez bě, zradowa so wón, na džěci hladajo; ale hdyž bě wokhudnyl, so tež nad džěćimi njewjeseleše. Poda so k mlódšemu bratřej: „pomhaj — wšak w khudobje!“ Tón so w runej měrje zarjekny: „žiw so kaž chceš, mi moje samsne džěci dorosćeja.“ Hlaj, po khwilcy přińdže khudy zasy k bohatemu: „budž tak dobry, a počé mi“, prosy, „byrnje na jedyn džeń konje, nimam, z čím worać!“ — Dži na polo a wzni na jedyn džeń, ale kedžbuj — nje-draćuj! — Khudy dže na polo a widži, zo někajcy ludžo z bratrowymi konjemi zemju woraja. „Zastańće“, wola wón, „prajće što sće wy za ludžo?“ — A kajki maš ty zamysl so prašeć? — „Nó tón, zo su tele konje mojeho bratra“. — A njewidžiš dha, wotwoła so jedyn wot worarjow, zo sym ja Zbože twojeho bratra; wón pije, próznuje, ničo ujerozymi, a my za njeho džělamy. — „Hdže je jenož moje Zbože wostalo?“ — Ah, twoje Zbože hlaj tam pod kerkom w ćerwjenej košlićcy běži: ani wo dnjo ani w nocy ničo njedžěla, jeno spi! — „Pěknje“, mysli sebi burik, „dobjeru so k tebi.“ Džěše, wurězny sebi tolsty kij, bližeše so mjelčo k swojemu Zbožu a přecćahny je po boku ze wšej mocu. Zbože wotcući a so prašeše: „što

so zadžeraš?“ — Hiseće bóle će přebiju! Dobri ludžo zemju woraja, ty pak bjez přestaća spiš! — „A ty snano chceš, zo bych tebi woralo? Na to ani njemysl!“ — Što dha? Budžeš dha stajnje pod keřkom lěhać! — Woprawdže na tajke wašnje dyrhju ja hłodu wurječ! — „Nó jeli chceš, zo bych tebi pomoc džěłalo, dha ty buřstwo zlož a so z překupstwom zajimaj. Ja k wašemu džěłu z cyla přiwućeno njejsym, překupske naležnosće pak wšě znaju.“ — Zajimaj so z překupstwom! . . . . hdy by bylo z čím! Nimam ničo jěsć, hdže hakle što, na čož překupstwo založić. — Nó dha wzni tola ze swojeje žony stary sarafan (dolha buřska suknya, přědku z rjadu wulkich kněflow) a jón předa; za te pjenjezy kup nowy — tón tež předa! A hižom při tym budu ja tebi pomhać; ani kroćel wjacjy prjeć njepóndu!“ — Derje!

Na druhe ranje praji khudžinka swojej žoni: „nó, žona přiho-
tuj so, póndžemoj do města.“ — Čomu? — „Chcu so dać do měš-
ćanow zapisać, započnu wikować.“ — Je wón kolwrótny? Z ničim
džěći žiwjeć, a wón chce do města! — To tebje ničo njestara! Na-
kladuj wšo wobsedženstwo, zhromadž džěćatka a póndžemy. — Hlaj
so tež zhromadžichu. Pomodlichu so k Bohu, počachu swoju jstwičku
twjerdže zapjerać a zaslyšachu, zo něchtu we jstwi hórko plače? —
To sym ja — Horjo! — „Čomu plačeš?“ — Kak njedyrbjalo pla-
kać? ty sam wujědžeš a nje tudy wopuščiš. — „Ně, moje lube!
Ja tebje sobu wozmu a tudy njewopušču. Hejda, žona“, praji „wu-
kniš z křinje swoje zmach!“ — Žona wuprózni křinju. „Nó dha,
Horjo, polěz do křinje!“ Horjo tam zalězy; wón je zankny z třomi
zankami; zary křinju do zemje a praji: „zahiň, zaklate drjechmo!
zo bych so z tobu čas žiwjeuja wjacjy njespóznał!“ Dóndže khudžinka
ze žonu a džěćimi do města, wotnaja sebi wobydlenje a poča wiko-
wać; wza žoniny stary sarafan, njeseše jón na torhošćo a předa za
rubl; za te pjenjezy kupi nowy sarafan a předa jón za dwaj rublaj.
A hlaj z tajkimle zbožomnym wikowanjom, zo mjenujcy za kóždu wěc
dwójnu plaćiznu dostawaše, wobzohaćić wón w najkróćšim času a da
so do kupcow zapisać. Słyšawši wo tym, jědže młodši bratr k njemu
na wopyt a so praša: „praj mi wšak tola bratřiko, kak sy to wu-
wumudrował — so z prošerjka k bohaćej sćinił?“ — Cyle jednorje,
wotmołwja kupc, sym swoje Horjo do křinje zawrěl a do zemje za-
hrjebal. — „Na kajkim měsće?“ — Na wsy, na starym dworje. —

Mlódši bratr skoro plače wot zawisće; zajědže hnydom na wjes, wusy křinju a wupušći z njeje Horjo. „Běž“, praji, „k mojemu bratřej a zahuž jeho do posleneje nitki!“ — Ně, wotmołwja Horjo, ja so radšo k tebi přidružu a k njemu njeponódu; ty sy dobry čłowjek, ty sy mje na swětło pušcił! Tón tamny njekhmauk je mje pak do zemje zarył! Krótki čas so miny — zawistny bratr so zahubi a z bohateho burika bu hoły khudžinka. **P.**

Jene slowo za dvě.

Tak dolho hač wěm, sym slowo babyduška slyšal a wuprajał a ženje sebi při tym njemyslil, zo je to slowo linak twarjene hač mnohosć druhich. Je mjenujcy zestajene slowo, kaž jich wjele w serbskim nimamy a tež njetworimy. W Pfułlowym słowniku čitamy: „Babyduška (korjeń: baba duška) we Wojerjecach*) bab'duška, Feldkümmel, Lavendel, Quendel, Thymus Serpyllum; babyduškojty, a, e, feldkümmelartig, quendelartig, feldkümmelähnlich, quendelähnlich; babyduškojće ebenso; babyduškowy, a, e, Feldkümmel-, Quendel-, z. B. babyduškowe łopjena, Quendelblätter.“

W tutych rynučkach je slowo babyduška džesać raz trjebane a přez to wjacy hač nuzne za dobre a prawe spóznate. Wone ma za korjeń słowje „baba“ a „duška“, a chcył-li je štó po nětko placacych prawidłach tworić, tón drje by prajił a pisał „babina duška.“

Jeli pak chcył mi štó napřećiwo stupić a přec a prajić, my bychmy nětko tež „babyduška“ tworili, temu stajim khroble napřećiwo mjeno „Rostok“, a myslim sebi, hdyž to slyši, budže kročalku do zady stupić. Rostok piše mjenujcy w Časopisu Maćicy Serbskeje w XIX. lětniku w IV. zwjazku na 428. stronje: „Thymus Serpyllum, Quendel, Feldkümmel. Babi duška Hl. Babina duška, płonjack Dl. (= płončik Hl.) — Off. Herba Serpylli.“

Z teho wšeho so jasni, zo móže so prajić „babyduška“ a tež „babina duška“, woboje je prawje, woboje pokazuje na tu samu wěc

*) Wupraja so w Hornjej Lužicy „Worjecy“ a w Delnjej Lužicy „Worejce“, njedyrbjało dha so tež tak pisać, hdyž drje ma tola korjeń „worać“? Słowo „worjet“ móhlo wšak tež pytany korjeń być, ale kak přińdu worjety do Worjec, snadno z měšćanskim woponom? ale w tym su tři lipy, jeli so prawje dopomnim.

a mysl, mjenujey na dušku wot baby. Praša so nětk, kotre słowo je přisprawniše a kotre so nam lěpje spodoba.

Kaž hižom sym spomnil, leži nam na jazyku „babina duška“, a štož ěi tak prawje wot huby dže, je ěi kóždy čas lubše. Temu napřećiwo pak dyrbi so prajić, zo je wuraz „babyduška“ přisprawniši, přetož k přěnjemu ma dwaj pismikaj mjenje a woznamjenja tola cyle to samo, k druhemu wučinja jenož jene słowo, a to je při mjenje za wěc, při wěcowniku Substantivum-Hauptwort, jara wažne, štož nam sklonjowanje derje wujasni. „Babina duška“ měla so sklonjować: N. babina duška, G. babineje duški, D. babinej dušcy, A. babinu dušku, V. babina duška, L. babinej dušcy, S. babinej dušku. Temu napřećiwo pak mělo „babyduška“ so sklonjować: N. babyduška, G. babyduški, D. babydušcy, A. babydušku, V. babyduška, L. babydušcy, S. babydušku. W přějšim sklonjowanju mam džěwjatnaće pismikow wjaey, te sym w poslejšim zalutowal, a to je hódnje lutować.

Što pak z tajkeho přemyslowanja slěduje? Wotmolwim: Zo móžemy w našej ryči tež z dweju wěcownikow zestajene wěcowniki tworjeć. Nic pak tak, kaž w němskim, hdžež so dwaj nominativaj ženitaj, ale z genitivom a nominativom, teho dla njeprajimy „baba-duška“ ale „babyduška“, nic wodapad ale wodypad, nic pismowjedžeř ale pismawjedžeř.

H. J.

Přispomnjenje. Forma „Wojerecy“ je lěpša dyžli „Worjerecy“, přetož tuto město je k česěi wěsteho „Hojera serbski: Wojera“ tak mjenowane. Němski rěka: *Hohererwerda*. Přirunaj: *Bischofswerda* = Biskopicy.

W serbskej ryči mamy tež hišće jene druhe słowo, kotrež je tak tworjene, kaž „baby duška“ mjenujey „kozy broda“, kaž so wěsta družina hribow mjenuje, a zda so nam, zo tu njeje Genetivus slowow baba a koza, ale zo je to Adjectivum indeclinabile, kotrež pak ma pola druhich Słowjanow, kaž n. př. pola Polakow hišće swoju polnu formu, mjenujey: babi, babja, babje; kozi, kozja, kozje; — tak zo so pola tych babja duška, kozja broda praji, kaž džě my tež prajimy: wjelča khlama, a tworimy z cyla wot wěcownikow, kiž člowje^la abo zwěrjo znamjenaja, z připowěsnjenjom: i, ja, je abo y, a, e, dosahace Adjectiva, n. př. myši črij, howjaze mjaso, holěi dótka, zaječa noha, rača šćipalca, wowča koža, kočě abo kočče zbože, ptače hnězda, hólča drasta, člowjeći duch, Sokola Hora (Sokolca), kače jejo, lišča wopuš, byči roh, psyče wucho. Liša Hora (wot: lis = liška), rapače pjero, pawča pazora atd.

Džiwnje je tež, zo rěka: khudy babu lojić (Blündefuh spiefen) město: khudu babu lojić, a zo přidawnik: bosa, bosa, bosa we wulkim džele Serbowstwa jenož w tej jeničkej formje „bosa“ znaja, prajicy: bosa noha město bosa noha, kaž w druhich stronach rěka. Skónčnje drje so nětko tež wšudze praji: wubli jeho město wuble jeho. (Wubli, česki: ublí [oublí] = kulojty.) Wot slowa kula (Kugel) mamy přidawnik kuli. Přirunaj: kuli rěpa, kuli rić, kuli ritka, to je kokoš, kotrejž je wopuš wutorhnjena, tak zo ma kulojtu rić.

Štož pak zestajenje slowow nastupa, dha je sebi serbska ryč tež wěste prawidła tworila. Hdyž chceš wěcownik z tak mjenowanym Substantivom verbale zjenoćić, dyrbiš jednory wěcownik w akkusativu do předka stajić a Substantivum verbale připowěsyc; n. př. zubybolenje, křižnošer, kalzačinjer, slinylizař, tobakkurjer (tola mohloj snadž to tež dvě slowje być). Lud ženje njepraji: zubow bolenje, křiža nošer, kala začinjer, slinow lizař, tobaka kurjer. Něšto druhe je, hdyž so Substantivum verbale do předka staji, — potom so hiak rjec njemóže, hač: bolenje zubow, nošer křiža, kurjer tobaka atd. Tež w nowotarskim slowje „pismawjedžer“ njezda so nam forma pisma Genetivus singularis być, ale je drje Accusativus pluralis, kaž sebi to ryč po prawym žada. Pismowjedžer mohlo tež rěkać, ruski: pismowoditel.

Najradšo nětko dvě slowje z pismikom „o“ zjenoćamy, kaž to hižom Grichojo činjachu, a mamy w tajkim nastupanju dosć starych, w ludu wukhowanych přikladow, kaž na přiklad: starodawny, samopašny, Luboraz, Lutóhor, Miloraz, muchomór a muchoraz (Fliegenpilz), kolowrot (kolwrotf) a serbskoněmske: butrobas.

Redakcija.

Wo spěwje.

W slědowacym podawam wučah z ryce Dr. Sauerweina (Surowina), kotruž tón samy w Gronawje w Hanowerskej k powitanju spěwarjow džeržeše, a kiž w Hildesheimskich nowinach je wotěšćuna, a dawam ju wosebje tež teho dla do Lužičana, dokelž so w njej wjacy króć na nas Serbow spomina.

„Dyrbi-li spěw člowjeka wo prawdže polěpsić, dha ma so po wěstych prawidłach hajić. Su drje tež ludy, při kotrychž spěw jako džiwja pólna kwětka kěčeje a jim tyje.

Wšitke ludy, kaž daloko su znate, spěwaju. Hdyž džiwí — „jednory ale rjenje“ kaž tamny Jendželčan praji — doľhu pěsnju jenož na jedny zynk spěwaju, hdyž Kaffer w Afriey pohladnuwši na swoje stadło lěhdy druhi khěrluš znaje hač: „Ta kruwa, ta kruwa, ta

wulka kruwa, syta je naša kruwa“, dha je tola wysoki skhodžeńk, jeli so přiruna ze spěwanjom khutnje zrudneho Samojedy, wobydlerja podpołńocnych puscínow Asiskeje, kiž jenož, kaž so zda khěrluš bjez słowow spěwa, kiž wšak cyle hinak klinča, hač Mendelssohnske. Jeho jednore, bjezsłowne bórčenje, kaž sym je sam słyšał, druhdy zrudue, druhdy wjesele, wopřija drje najnižši skhodžeńk čłowskeho spěwanja, wroblowe čikotanje přirumane z nim je zwjeselacy hlós.

Tola wo druhich ludach cheych ryčeć, wo ludach, kiž z nami (Němcami) na runym skhodžeńku kmanosćow steja, a kotrež z nami přirunać móžemy. Tam klinči na slónčnych pobokach Karpatow a hdžež w horcoće čoplišeho podnjehja tokajske wino zrawi, — tam klinči na dalokej wuherskej puscínje ze rta pastyrjow a winicarjow mnoha pěsnja, kiž so nam hluboko do wutroby začišći, a mnohi hlós, kiž často njezjabka z *moll* do *dur* abo z *dur* do *moll* překhadža, ze swojimi dolhimi slabje doklinčacymi zynkami, kaž by je z čezka žadyn komponist wumyslił.

Tam klinči w jasných nocach dalokeho sewjera, na hobrskich horach norweskich alpow z huby pastyrkow mnohosć dźiwnych pěsnjow, mnohi daloko klinčaty juskany spěw za rozpróšene stadla, kaž jón nichtón njewospjetuje, khiba snadno někak tón slawny sewjerny wuměle na svojich huslach. Tam klinči w bliži wěčneho sněha mjez pastyrjom a pastyrku z wumyslenja wokomika mnohi žortny wotměnjawy spěw po wěstym hlósu ze stajnje hinajšimi słowami, kaž je začuća a wobstejnosc z mysłow wuwjedu.

Tam spěwa k dolhemu rauju samotny Finski mjez svojimi lěsami a svojimi „tysacami jězorow“ prastare pěsnje, kiž powjedaju wo bohach a nykusach, z kotrymiž běše něhdy jeho fantasija čmowe lěsy a čěmne jězory napjelnila.

Tam žorli so z huby rusowskeje burowki, a runje tak při našich najbližšich susodach, při Serbach, kaž při wšitkich tych druhich na zynkach a pěsnjach bohatých słowjanskich splalach rjenje-hlósna, stajnje so wonowjaca mnohosć pěsnjow, z čicha a lubozuje šeptajo, kaž skradžna potajnosć howrjaceho lěsa, ale bohužel te same před sekeru našeje stajnje pokračowaceje kultury, wšitko zarunacej, z poslednym howrjenjom lěsow na wěčne woněmja. To njejsu pěsnje, kiž je wučer wučil, kiž móhl snadno hudźbu lóžko do prawidłow zwjazac; to su zynki, wotposluchane šučatym žolmam, how-

rjatym lěsam, hrinatym wětram a fifatym ptačkam; to su hluboke zynki přirody, kiž su z wutroby wušli a k wutrobje ryča.

Z tajkeho skhodžeńka je spěw w sewjernih Němcach dawno wotstupił, wón je tudy jako dźiwja rostlina zwjadnyl a žiwi so jeno jako plahowana rostlina, jako wumělstwo. Snadno přinjesechu naši prawótcjo, jako so ze sewjera do našeje nětčišeje domowiny začišćachu, rune bohatstwo pěsnjow ze sobu, kiž hišće džensniši dzeń našich sewjernih splahabratrow, Danskich, Norweskich a Šwedskich, wuznamjenja. Ale krutosć dobywarja, Korle wulkeho, wliw južnych Němcow a skónčuje reformacija podtłočowachu našu staru ryč a wučisćowachu tak, štož snadno wot starych pěsnjow mějachmy. — —

Nětko je naša přisłušnosć, spěw po prawidłach wumělstwa hajić. Do kajkich njedostatkow spěw sam wot so přiuđže, widźimy, hdyž na młodźinu, ze šule wupušćenu kedźbujemy, kiž hišće k spěwařskemu towařstwu njesluša. Mjez nimi njezakliuča rjane ludowe pěsnje, kaž pola našich susodow k ranju a k poľnocy atd., ale hrozne zynki žadlaweho tingeltangela abo nowše spěwy barlinskich hasow, abo kiž před lětami tam nowe běchu. Hdyž tajke smjeće našeje civilizacije wušli nam čwiluja, dha drje začuwamy druhy wutrobne žedženje za dźiwjorjanymi zynkami wuherskich cyganow abo norweskich pastyrkow, abo za kłutuje zrudnymi hłosami molhojteje Finniškeje abo luboznych Blotow w Delnjeje Lužicy.“

H. Jórdan.

Z Budyšina a Lužicy.

Kaž kóžde lěto, tak tež je lětsa „Serbske lutherske knihowne towařstwo“ w swojim nakładže wudało „Bibliski pućnik za wšitke dny lěta 1877. Zestajany wot J. E. Wanaka, fararja we Woslinku.“

Wopřijeće Lužičana č. 1.

Kalenki. Spisał Radyserb. (Štyrnata dzesatnja.) — Statistika Serbow w Sakskej. Zestajał M. Hórnik. — Lubosćinske nalěćo! Wot E. Muki — Mlynkec Hanka. (Bajka z ludu.) Podał M. Žur. — Krawski a dwanaćo hobrjo. (Bajka z ludu.) Podawa J. B. Š. — Dwaj dóutaj. (Ruska narodna bajka.) Wot P. — Jene slowo za dvě. Wot H. J. — Wo spěwje. Wot H. Jórdana. — Z Budyšina a Lužicy.

Čiše Smolerjec knihičisćernje w maćičnym domje w Budyšinje.

LUŽIČAN.

Časopis za zabawu a powučenje.

Wosomnaty lětnik.

Zamolwity wudawař: **J. E. Smoleř.**

Wukhadźa kóždy druhu sobotu měsaca. — Płaćizna cyłolětnje 1 marku 50 np.

Čo. 2.

Februar.

1877.

Wopominanja.

(Po južnoserb. lud. pěśni.)

Zrdune holčo sylzy ronjo džeše:
Dopomniš so wutroba na časy,
Jako hišće moja samsna běše,
Kak so tehdy hordžeše we krasy!

„Holčka, to sy prjedy wjedžeć móhla!“
Pukotata wutroba ji napřećiwi:
Zo ma pachol přeco slódke słowa;
Lesé a falš pak we wutrobje žiwi.

Teho runjeća kaž njebjo jasne
Z časom zbywa, z časom zawróćene,
Tak tež luboh' slubjenja su krasne,
Swěrnosći pak njejsu poswjećene.

Hdyž će koši: brać će budu! praji;
Hdyž je košił: čakaj do nalětka!
Nalěco so minje, hólce so taji: —
Bórzy zahorja joh' druha kwětka.

Prawje maš, ach duša wopušćena!
Bóh skić kóždej holey tajkoli' myta,
Kiž wot lubosćinских mysli zaslepjena
Pola hólcow stajnu swěru pyta.

W.

Boži wječor.

Spisal W j e l e m ě r.

Pokoj knježi, swjatočna čišina wšudže a tysacy hwězdźičkow zhladuja z čémnych dalokoscow dele, kaž tysacy wóčkow, wobkedžhowacych a tak njec stražacych swjaty měr, kiž džensa wobdawa tež bjezpokojuu zenju. A slyš, ze wšěch stronow zjewuja z mócnym blosom zwony přez čichu krajinu radosće polnu powjesć, zo je so swěta zbóžnik narodžil, zo by jemu wěrný měr a pokoj přinjesl! —

O tróštowace slubjenje, čeho dla so njedyrbješe dopjelnić? Čeho dla njespózna swět jeho, kiž jemu poskićowaše jemičke, najwjětše kubło, měr? čeho dla pohlušichu njepřewinjene rozžahlosće, njespokojne honjenje za mornym zbožom hłós toho, kiž jeno móžeše dać swětej wěrne zbože? — Ach wšak tež njeběše za mnje tutón wječor junu wječor radosće, wšak tež njepozběhowachu zwuki zwonow něhdy moju wutrobu k čistym začućam, ale ryjachu njesmilnje w njej, kaž wótre mjče! Ja zhladowach horje k hwězdam a njemóžach so wjeselić; zamknjena bě moja wutroba powšitkomnej radosći a kaž hruby zymny wětr howrješe w njej, kajace so dopomnjeće na něhduše rjeńše hody. A kak tež cheyle mje pozběhnyć zwony k swjatym začućam, hdyž wubudžowachu we mni jeno želnosć a dopomnjeće prudžace, kotrež mje stajuje čwilowaše, dopomnjeće na winu, kotruž snadź nihdy njemóžach zarunać.

Haj, sym drje spytał změrować wječace swědomje, naspjet wjesć do wutroby měr, kotryž mje předy wobzónjowaše na tymle wječoru, sym drje husto zhladowal horje k hwězdam, žadosćo za tróštom dwělowaceje wutroby wšak nihdy, nihdy so mi to njechaše radzić. Kaž lód a skora wobdawaše stajnje dušu čémna struchlosć a žana jasna, hrějaca pruha njemóžeše předobyć tutu skoru. — Počach hižo dwělować, zo so mi wróci hdy wjacý štož běch woť so storčil, hać tež so nětk kajach, zo hdy wjacý mje wokřewi pokoj — wšak znutřkomny wohen njemóžach podusyć. O, zo bych wobkhował njewinowatu swoju wutrobu, zdychowach, zo njebych so poduuril do błýšćaceho bjezdna žadosćow, ja bych był zbóžny a w měrje žiwy! — Slyš radostne wyskanje džěci, kotrež njemóža dokhwalić rjanosć darow Božeho džěsća, slyš mać napominać wobdarjene k poslušnosći a k dobremu zadžerženju, zo bych so z tym džakomne

wopokazale Božemu džěsću a tak wěste byle, zo přichodnje na nje njezabudze — to njemóžach slyšeć, bjez teho zo njebych z bolosću spominal na tamny wječor, hač mje mać wobdari bohaće, zo sebi wjac nježadach, z wutrobu, kotraž wutrobu moju pozběhowaše, wupjelnješe a spokoješe cyle! — A wone so njedyrbješe dopjelnic, maćeřne přeće a žohnowanje . . . . a tola, tola. . . . Slys dha podawizny mojeho žiwjenja, kotrež stajuje zwostanu w mojim pomjatku.

I.

Běše to před pjećimi lětami. Ja běch w zdaleny mještačku na akademiji přihotował so na hajnistwo a nětk běch dom přišoł, zo bych po někotrych njeđzelach wotpočujenja pola kralowskeho hajńka, kotryž w mojej wótenej wsy bydleše, službu hajńskeho na so wzał. Běše to zbožowny čas mojeho žiwjenja: lubowach, a buch lubowany. —

Dawno hižo so mój znajachmój, lubozna Hańžka a ja. Hač ju ja k přenjemu razej widžach, běch hišće třinaćelětny hólčec. Mějachmy tehdy kermušu, na kotruž bě tež přišla Hańžka k našemu susodej, hdžež běch ja kaž doma. — K Běčicom — Bětkka mjeno- waše so naš susod — khodžach džě tehdy dzeń wote dnja na pjerjedrjenje, z Běčicie Pětrom khodžachmój jedyn dzeń kaž druhi hromadze do šule a ze šule a popoldnju, hdyž njeběše ničo wjac džělać, do rybow, abo w zymje honjachmój husto při pjerjedrjenju wjelka přez wjesny hat: ze słowom, hdžež bě z naju jedyn, tam tež njetrje- baše dolho za druhim hladać. A duž njebě džiw, zo tež na ker- mušu k susodej džěch, dokelž měješe wón wjele hosći a pola nas so mi, hdyž skoro nikoho njemějachmy, wšo prózdne zdaše — a trjechich tam tež Hańžku, Zpřecelichmój so bórzy a za cyłaj dwaj dnaj so jeno z ředka rozeńdzechmój, a na třeci dzeń hdyž dyrbješe so wona zasy na dompuć hotować, njemějach nihdže měra a po mi- nywšej so kermuši styskaše so mi tutón króc wjele bóle hač hdy prjedy. Hańžku běch z Běčicie Pětrom šwarny kruch puća přewo- dzał a při skónčnym rozeńdzenju ji dał ruku, kruće ji prikazujo, zo tola k lětu njeby zabyła přińć do S. na kermušu. Domoj při- šedši njehonjach so wjac z Pětrom po wsy, ale džěch mjelčo dom a zwostach tež tu čichi. Bě mi tak džiwno a styskno — začuća, kotrež drje nastawaja po wjeselej kermuši, hdyž su hosćo wotešli,

a wšo so zda čicho a wopušćene. Druhu winu drje tehdy njemějach zrudnosće? A wo prawdže, lědy so miny tydžeń a kermuša bě tak kaž zabyta. Z Pětrom pytach sebi swoje wšědne wjesele a tak so dale minychu moje džěćace dny, bjez toho, zo by so što naspomunjenja hódneho podalo. Běch do šule wukhodžil a dokelž mějach lóšt do hajnistwa, da mje mać po radže kralowskeho hajńka, pola kotrehož cheych najprjedy do wučby zastupić, na někotry čas do wyššeje šule, zo bych pozdžišo do T—skich hajńskich šulow zastupil. To drje mi woprědka tak prawje do hlowy njechaše, dokelž cheych lnydom do lěsa, hdžež běch hižo tak mnoho hodžinu rady přebywał, tola podach so do toho na předstajenje hajńka a maćerje, zo budu potom čím wubjerniši hajńik a zo džě so te lětka tak spěšnje minu. Duž dha woteúdžech z dobrej nadžiju a z dobrými předewzacemi do cuzby, hdžež tež so mi po přewinjenym styskanju jara derje lubješe. Přikhadžejo kóždy lěto na někotre njedzele domoj, přežiwich tam někotre lěta bjez wosebitych připadow. Na Hańžu w tutych wobstejnosćach, so wě, wjacy njemyslach — tola z dobom dyrbyeše wona započec měc za mje wulku wážnosć! — Prózdnyne běchu mi doma wjesele, přespěšnje wotběžale a cheych hišće dóńc k Bětćicom — hdžež tež nětk husto a rady přebywach, zo bych jim w Božemje prajil a potom zasy so na puć podal, — duž trjechich tam Hańžu k druhemu razej, kiž njebě wot tamneho časa wjacy do S. na kermušu přišla, nětk pak na přichodne lěto k Bětćicom so přistajila. Džěćace moje začuća drje běchu so cyle zhubile — dawno njemyslach wjacy na nju — tola spóznach ju na přěni pohlad zasy a ja tež do S. powitach. Čěmne dopomnjeće poča so we mni rozjasnjeć a někajka přikhlilosć skhadžeše w mojej wutrobje k njej, kotraž bě mje hižom junu tak zajimata. Spytach so z njej dać do rozmolwy, bjez toho pak, zo bych sebi zwěril, jej kruće do wočow pohladać. Wo prawdže njebě tež rozmolwa wubjerna a počahowaše so jeno na wšědne wěcy. Wopyt njetraješe dolho, dokelž dyrbjach tola hižo khwatać; prajach dha wšěm w Božemje a Hańži přidach, zo drje změjemoj k lětu wjacy přiležnosće so rozmolwjeć. Wona mi ničo njewotmolwi — ale ja džěch z džiwynými myslimi wot njeje: běše mje cyle rozmućila. Tola ja njemějach časa, tele mysle, kiž bě we mni wubudžila, dale rozprásć: daloki puć ležeše přede mnu a ja dyrbjach spěchować, zo bych jón skerje dokonjal. W dalokosći

pak wumolowach sebi Hańžku cyle luboznu: Ryčal z njej běch, hač runje jeno krótku khwilku, a přidač, zo je było kóždy jeje slowo překladžene a mudre; běch pytnyl, zo njeje, kaž husto druhe holcy, překhwatana, ani za haru hladaca, ale rozomna a čícha, a tola wjesela. — zdžeržliweho, ale čučiweho wašnja, z cyla: přijomna, haj lubozna; zwonkownje myslach wšo na njej namakač, štož jeno sebi přejach, byrnje ju hišće kmanje njewidžal, bě rjana, něžna. — Jeje wobraz nje wjacj njewopušći; husto běch w myslach při njej; wjele bóle so cyle léto na prózdny wjeselach, hač hdy přjedy a njemóžach je skoro dočakač: dyrbjachu džě mi rozjasnić, što žadam a što směm žadač; dotal to tola tak prawje njewjedžach. Duž tež prózdny, hdyž tu skónčnje běchu, z radosću powitach a ničo nje njemóžeše dlěje zdžeržeč, spēchowach jeno domoj. — A hlej hižo tu běch. Hižo padachu směrki na zemju, a ja mučny, přejach sebi měř. Ale z wjeselom zabych na wšo. Mač so tež jara zwjeseli na mojim zbožownym domojwrótu a naprašowanja njeměješe kónca. Ja wotmolwjach na wšo rady, wjesely, zo móžu zasy widžec lubowanu mačerku a znaty dom, zo móžach wobhladowač zasy wšě lube městna. Při tym wotstupi mysl na Hańžu bóle do zady, wotcući pak čím móćnišo, hdyž běch doma wšo zasy widžal a tak na dom so přiwučil. Bych drje nětk rad šol tež k Bětčicom so pokazač, a ji prajil, zo tu nětk sym dopominajo ju na loiše moje slowa; a wupowjedal ji wšo, štož mějach na wutrobje — wšak myslach, zo z tym přeradžu, štož cheych méč hišće tajne. Tak wotstorčich swój wopyt hač do jutřišeho duja, a přemyslach, što bych ji rjaneho prajil a kajki žort bych jej přihotowal, a džěch na džensiše spač, dokelž běch mučny, zo bych byl w swojich myslach sam a njemyleny. Čma podpjeraše tu moju fantasiju a z najrjejšimi wobrazami wusnych skónčnje, přemóženy wot mučnosće, zo bych we suje sebi je dale wumolowal.

Nazajtra móžach nětk hjez stracha, zo bych so přeradził, hič k Bětčicom so pokazač. Njedočakach ani wječora, hdžež bychu woni wjacj khwile měli, zo mnu powjedač, dyrbjach ju připoldnju z najmjeńša widžec. A přińdžech tam: mamakach wšitko njezměnjene; witachu mje přecelnje a tež Hańža da mi ruku. Ach to mje činješe zbóžneho! Njemyslach nětk, zo bych přiřunal Hańžu z wobrazom, kotryž běch sebi přjedy předestajal, njekedžbowach na jeje zadžer-

ženje — wjeselach so jeno, zo mózach ju nětko z wočomaj widžec a husćišo z njej ryčec. A mi bě to dosć! —

Widžo, zo nimaja khwile so zo mnu rozryčować, byrnje mje tež radži widželi, prajach, zo wječor zasy na bjesadu přińdu a běch zwěriwy dosć, pohladać při tutych słowach na Hańžu, hač njebych móhl čitać w jeje wobliču, zo je jej to lubo, myslo zo wona tola tež tak čuje, kaž ja — ale wona činješe, kaž by to njeslyšala. Njepřijomnje přeslapnjeny woteńdžech, haj móhl rjec trochu mjerzacy. Běch sebi wšo tak rjenje předestajał a nětk, što tu namakach? — Nětk hakle počach myslić, što ja po prawym žadach. A namakach, zo běch jej runje tak wjele, kaž žadyu druhi. A smědžach dha tež što wjacy wočakować? Kak mózach što wočakować wot njeje, kiž mje hišće njeznaješe, zo snadź by spominała na tamny čas, hdžež běch z njeju hrał, a to z tej samej wobstajnosću, haj njerozmyslenosću, kaž ja? Kak mózach přeć sebi, zo by mje lubowała, kotruž sej njedobych, tak kaž chceł ju lubować ja? A ja njelubowach ju, zo by mje lubowała? O sebjepašnosć: wona dyrbyeše wotewrić mi swoju wutrobu hnydom, jako bě mje wohladała, dokelž by to mje spokojilo! Tole rozmyslich sebi, a wšo so mi rozjasni a buch zasy měrny. Ja sam lubowach ju, hjez teho zo bych wjedźał, čeho dla, ju do cyła njeznajo. Chych teho dla ju wobkedźbować, je-li mojeje lubosće hódna, a je-li, ju sebi dobyć, w druhim padže pak ju zabyć! Tak widžach so na dobo tak daloko wot postajeneho kónca, njewjedžo, hač tež jón hdy docpěju; tola njezhubich nadźiju: přikhilenje k njej njeda so tak khětre podusyć a što dha wě, hač njeby tež wona mi byla přikhilena? —

W tajkich myslach přińdžech wječor zasy k Běćicom a běch tež dale stajny bjesadnik pola nich, přewodźacy Hańžu, hdyž jeno so hodžeše, w jeje počinkach, słowach a zadžerženjach, tak jara, hač bě mi móžno, njezoniscey. A zawěsće tež njetrjebach so dolho rozmyslować — hladach tola přecy při wšej prócy z jebacym wóčkom na nju: běše, štož zwonkownosć nastupa, drje nic krasnica, ale z jeje małego wobliča hladaše mile so želace čorne wóčko tak přećelnje, čerwjene ličko kćeješe na nim tak lubozne, róžowy hort móžeše so posměwkować tak wabjacy, zo wšitke njedospołnosće w nim so zasćinichu. Snadź njeby tole druhi namakał tak dospołnje, kaž ja, tola njewinowatu dobru wutrobu dyrbyeše kóždy česćić, kotraž so

wupraješe w dobrociwym wobliču, přez jeje překladženu, drje nic slěbrozwučnu ryč, dyrbjese wobkhad jeje z koždym mjenowač lubosciwy. Tajke nazhonjenja mózachu mje jeno sputać hišće twjerdžišo k njej — tola mje boleše tamne čiche, zdžeržliwe jeje wašnje, kotrež bě so mi tak lubile; stupaše mi tola všudže do puca. O pytach ju zabawjeć na wšě wašnje: powjedach ji zajimawe wěcy z blizkeho a dalokeho swěta, wot kotrehož běch tola tež kruch widzał, khutne a žortue, spěwach ji rjane pěsnje, a hdyž pytnych, zo ma na spěwje najwjaacy radosće, přednošowach ji tak želace, hnujace spěwy, do kotrychž pytach zawalić swoju samotnu žadosć a bolosć, zestajach drje sebi sam tež druhe, do kotrychž wulinych cyłu swoju wutrobu — a wona posluchaše hnuta na čichu žel, džakowaše so mi za to wjesele, ale bě to wšo, štož mózach docpěć! Njechaše snadź rozynić mojej zakhowanej skórzbyje a zaepewaše mje? — to mje pohnuwaše čím bóle polóžić wutrobu ze žarowacej pěsnju, z kotrejž cheych hnuc twjerdu jeje mysl; abo njemóžeše wuslědžić w njej, za čím přepjel-njena wutroba žadosćeše? — to mje zasy zbudžowaše . . . ach, nje-zwěrich sej, ji wotkryć wutrobu; přetož bojach so před zničacej mje snadź wěstosću a znyjesech tola radšo bolostnu, ale dowěrjacu so njewěstosć: porokowace jeje začerwjenjenje a bojazne so wobaranje by mje dyrbjalo na wěčne zašerie z jeje wozbožaceje blizkosće; tak mějach z najmjeńša tróšt jeje napohlada a nadžiju skónčneho myta! — Kak běch so ja cyle přeměnil! Hewak běše čas prózdninow čas rozpušćenosće, zhromadneho wjesela, čas towařsynych wulětow a skhadžowanjow, kotrež wšitkich zjenočachu, kiž mějachu tehdy bjezstarostny čas, a nihdy njewutrach domach sedžo, mjez tym zo towařsojo zětowachu, kaž nazymu škórcy zlětuja po wysokich štomach a jich ličba so přisporja! Ach kak bě to nětk hinak: zdalowach so jich wjesela, hdžež jeno mózach a najradšo zaryty do svojich myslow khodžach a sydach po samotnych městach. Tak starosciwey maćercy njemóžeše tajne zwostać, zo mje něšto bjezpokoješe a jeje kedžbnosć njebě čezko, wuslědžić, kajki čemny duch mje wobkujezše. A sčezka drje bych hdy swoju bojarnosć přewinył, njeby-li mi wona, kotraž drje ju wot dołhich zymskich wječorow sem lěpje znaješe, hač ja — a teho dla mi tež njewobaraše — njeby-li mi wona nowu dowěru přidala. „Dži jeno bjez starosće hišće to poslenje lěto a potom džě so wšo namaka!“ znapřećiwi mi wona, hdyž

spomnich, što lěto sobu přinjese. A ja mózach měrniši so na puć
podać: wšak maćeřka džěl mojeje starosće na so wza.

(Pokračowanje.)

Sokratesowe poslenje wokomiknjenja.

(Spisał H. F. Wehla.)

Sokrates bě slawny, haj, najslawniši grichiski filosof abo mudry w grichiskim hlownym měsće Athenach, wot nizkeju staršeju (jeho nan Sofroniskos bě rězbař, jeho mać Faenarete pak baba) w lěće 469 do Khrystusa narodženy a po tajkim w 5. lětstotku do Khrystusa žiwy. Ze swojim mócnym a jasnym, stajuje rozpomnjacym a w myslenju napjatym duchu bě wón njesmjertnosť čłowskeje duše a jeje bójske sempřińdženje zpóznał. Wón bě zpóznał, zo je wyšše bójske byće, z kotrehož čłowska duša swoje nastaće ma a wukhadža. Na tuto bójstwo a na tutu bójskosć tež teho dla, so za nim pytajo a slědžo stajnje pokazowaše. — „Zpóznaaj sameho sebje“ bě jeho krute žadanje na kóždoho; a zo jemu tamni bohoyo **abo** přibohoyo, do kotrychž grichiski lud tehdom wěrješe, dosć njeběchu, zo jich wjele bóle za wopačnych a kničomnych dźeržeše a jich zacpiwaše: to njezda so nam dźiwne. — Jeho cyle žiwjenje bě jeničcy na wšitko, štož bě dobre a khwalobne, na wšo, štož je wěrne, prawe a sprawne, na wšo přistojne, šwarne a nadobne, na wšo kmane a wužitne, na wšo wo prawdže rozomne zložene; jeho skutkowanje cyle zhromadnemu a zbožu druhich poswjećene. Za tajkimi počinkami so wón stajnje pytaše; za wšěm dobrym so bjez přestaća prócowaše. Na zwonkomne, čelne ničo njedawaše; najnužniša, špatna drasta jeho stawy kryješe. W nim bě jenož jeho duch žiwy a džělawy, z kotrymž, na derjehiće druhich zmysleny, druhich wo naležnosćach žiwjenja rozwučowaše, jich duchomne póznaće wo nim porjedžowaše a jich zmyslenja a wolu k wšemu dobremu nawjedowaše. —

Tu jeho žiwjenje, skutki a wučby dróbnišo wopisać, nimamy za naše postajenje. Za naše wotpohladanje je dosć, hdyž tu hišće na to spomnimy, kak žadyn dźiw njeje, zo Sokrates to, do čehož z połnym přeswědčenjom wěrješe a štož bě za wo prawdže wěrne a prawe, kmane a wužitne, za dobre a nadobne spóznał, tež dale wupřescerać pytaše, druhim k jich zbožu sobu dželeše a druhich k

dobrym počinkam a k všemu nadobnému nawjedowaše, to všitko pak darmo a hje-wšeho dobytka za sameho so činješe. Teho dla zhromadžowaše wón wosebje mnohich młodžencow wokolo so, powučowaše jich, so z nimi rozmołwjejo (rozryčowajo), spomožowaše jich póżnaću w dobrym, rozpomjowaše a wukładowaše jim swoje wučby, pytaše jich wolu k dobremu posylnić, porjedžowaše a polěpšowaše jich napohlady a zapřijeća a přócowaše so, jich w dobrym póżnaću dale a dale wjesć. Tak bě Sokrates ta najrjeniša pycha svojeho wótencho kraja a jeho mjeno, njesmjertne a z jasnými pismikami na wěčne do knihow stawiznow zapisane. blyšći a zyboli so teho dla hišće džensa jako jasna hwězda na grichiskim njebju. —

Wšitko dobre ma tež svojich přećiwnikow; a tak tež so Sokratej džěše.

Tak mjenowani „sofistojo“ wustupichu přećiwo njemu a wobskoržowachu jeho: zo nowych bohow wučí a młodžinu zawjeduje. A hlaj wo prawdze! w lěće 400, po druhich 399, do Khrystusa bu wot areopaga (to je: najwyššeho sudnistwa w Athenach) nad nim „winowaty“ wuprajeny a wón tak k smjerći zasudženy. Wo hnadu prosyć, njedžeržeše wón za dostojne; wo swojej njewinje přeswědčeny wupraji wón krótko a mócnje, zo je 30 lět jeho jeničke přócowanje to bylo, svojich sobučlowjekow polěpšować a zbožomnišich činić; k temu pak je so wot bójstwa powołany čul, kotrehož wotsudženje wyše waži, hač to všitkich Athenarjow. K smjerći wotsudženy dyrbjěše wón khelich pića z jedom naměšancho wupić a tak sameho so morić. To bě tehdom pola Grichow wašnje, k smjerći zasudženych wo žiwjenje přinjesć abo skóncować. —

Sokrates sam nam ničo wo sebi w pismach zawostajił njeje. Wšo, štož wo nim, jeho žiwjenju, jeho wučbach a powučowanjach wěmy, su nam někotři jeho wučomnicy napisali a we wjacorych knihach zakhowali. Tón najslawniši mjez tutými wučomnikami bě pak Plato; hewak tež štyrjo druzy: Ekehkrates, Faedon, Krito, Apollodoros. —

Wažne, wulcy wažne su Sokratesowe poslenje wokomiknjenja a wubudžuja tež nas křesćijanow k dališemu rozpomnjenju. Te same je nam Plato w svojich knihach, kotrymž je k česći spomnjeneho wučomnika mjeno: „Faedon“ dał, w rozmołwje mjez Ekehkratom

Faedonom, kaž bě jich knjez a mištr Sokrates sam tak to wašnje při wučenju měl, takle wopisal:

Echekrates: Běše ty sam, mój Faedo! na tannym duju při Sokraće, jako wón w jastwje tón jěd piješe abo je tobi što druhi wo tym powjedal? Faedon: Ja sam, Echekraće, tam běch. Echekr.: A što bě, štož tón muž před smjerću powjedaše, što jeho poslenje ryče? a kak wumrje wón? To bych tak rady slyšal. Nichtó wot našich měsćanow z Fliusa¹⁾ nětk husto do Athenow njepučuje, a tež wot tam njeje nas hižom dolho nichtó wopytal, kiž by nam powjesće wo tym přinjesć móhl. Tak wjele jenož smy slyšeli: Sokrates je jěd pil a je wumrjel; hewak pak nic to najmjenje wjacy slyšeli njejsmy. Faed.: Ničo wot jeho wotsudženja k smjerći? E.: O haj, to je nam něchtó powjedal. Kak dha so to sta, na tym so džiwiamy, zo bu po jeho wusudženju jeho wotprawjenje (Hinrichtung) tak dolho wotstorčene? Kak so tennu měješe, mój Faedo? F.: To so tak cyle džiwnje činješe, Echekraće. Sta so mjenujcy runje won, zo bu lódž, kotruž Athenarjo kóžde lěto na (kupu) Delos²⁾ sćelu, tón dzeń před jeho wotsudženjom wobwěncowana. E.: A kajka je to lódž? F.: Ta sama, na kotrejž je, kaž Athenarjo powjedaja, Theseus³⁾ junu tamne dwójcy sydom džěcí na kupu Kreta⁴⁾ wjezl, kotrymž je tam, kaž tež samemu sebi žiwjenje zdžeržal. Tehdom sćini město, kaž rěka, Apollonej⁵⁾ to slubjenje, jemu, jeli tych mlodych ludži při žiwjenju zdžerži, kóžde lěto na tutej lódži njane a bohate darjenja na Delos pósłać. A to so wot toho časa hišće nětk a kóžde lěto stawa. Dokelž pak so nětk po zakonju prjedy hač so tuta lódž zasy njewróci, nichtó zjawnje wotprawić njesmě, dha so tak dolhi čas miny wot Sokratesoweho wotsudženja hač k jeho smjerći. Tak dolho hač bě Sokrates w jastwje, dha my jeho kóždy dzeń wopytowachmy. My so toho dla w sudni-skej stwě, w kotrejž bě so jeho wotsudjenje k smjerći nad nim wuprajilo, skhadžowachmy a wotčakowachmy tam, so rozmolwjejo, hač buchu nam jastwine durje wotewrjene. Tak ruče hač buchu tute wotčinjene, podachmy so k njemu a přebychmy najbóle cyly dzeń při nim. Posleni dzeń rano přiidžechmy zažo hač hewak: přetož my běchmy wječor prjedy, jako domoj džěchmy, zhonili, zo je so ta lódž z Delosa wróčila. Jako běchmy w hromadže, přiidže wrótnik, kiž jastwine durje wotewrjowaše, k nam won a prošěše nas,

zo bychmy kusk wotčaknyli a nic prjedy nutř njeprišli, hač nas njezawoła. „Přetož ěi jědnačo“, džeše wón, „wotěbjeru nětk Sokratej jeho puta a připowjedaju jemu, zo ma džensa wumrjeć.“ Nic dolho po tym přińdže a zawoła nas.

Jako nutř stupichmy, namakachmy Sokrata na ložu ležo a Xantippu (jeho mandželsku)⁶⁾ w ěichej zrudobje, ze swojim džěscom na klinje, při nim sedžo. Lědom bě nas wuhladała, dha započa po žonjacym wašnju wótre žaloscić a džeše: „Ach, Sokraće, tebje widža džensa twoji přěćeljo a ty jich posleni raz!“ a cyły zliwk sylzow slědowaše na tute slowa. Sokrates wobroći so ke Kritonej a džeše: „O luby, daj ju domoj dowjesć!“ Kritonowi služomnicy wotwjedžechu ju; wona wótre žalosciće a biješe so na nadra.⁷⁾ My stejachmy kaž pohlušeni.

Na to so Sokrates na swojim lěhwje pozběhny a započa tamnu nam wěcnje njezapomnliwu rozmołwu, w kotrojž nam po zwučenym wašnju wšě přičiny swjeho přeswědčenja wo njesmjertnosći čłowješkeje duše na najrjenišo a najjasnišo rozkladowaše.

Jako bě Sokrates wuryčal, Krito slowo wza a džeše: Maš ty tutym přěćelam abo mi što poručić, štož twoje džěći abo twoje domjace naležnosće nastupa? Što móžemy tebi zwjeselaceho a džakomneho wopokazać? — „Zo sće tak žiwi, Krito“, džeše wón, „kaž sym wam hižom dawno připoručal a was wučil. Ja ničo noweho přistajić nimam. Hdyž sće wo was samych starosćiwi, dha mi, mojim a sebi samym něšto džakomne wopokazaće, hdyž tež to njeprilubiće; zakonďziće pak samych so a nechćeće swoje žiwjenje po tych wučbach, za nimi jako za stopami slědžo, zložować, kiž sym wam džensa a w prjedawšich časach předpisał a zawostajil, dha to ničo pomhać njebudže, byšće nětk tež hišće wjacjy přilubili.“ My budžemy so, wotmołwi Krito, ze wšěmi mocami prócować, po twojej woli tebi poslušni býć.

Na to džěše Sokrates do pódlanskeje stwy, zo by so mył. Krito džěše tam za nim a kazaše nam čakać. My čakachmy a rozryčowachmy so wo tym, štož běchmy slyšeli, při tym pak čwilo waše nas dočakanje teho wulkeho njezboža a zhubjenja, kiž nam předsteješe. Přetož nam njebě hinak hač jako dyrbjeli našeho nana zhubić a wot nětk jako syroty na swěće žiwi býć. Jako bě so zmył, přiwjedžechu jemu jeho džěći; wón něješe třoch synow, dweju

mjenšēju a jeneho doroscěneho. Wón so rozmołwješe z nimi w Kritowej přitonnosći, praješe jim, štož měješe jim rozprajić, da na to žonje a džěcom woteńé a přińdže zaso k nam won. To bě wokolo slónčka khowanja; přetož wón bě so kusk dolho w pódlanskej stwě zadđerzał. Wón so syny, ryčeše pak jara mało.

Na to přińdže sudniski služomnik, postupi so při nim a džeše: O Sokraće, ja na tebi cyle něšto druge widžu hač na druhich wot-sudženych. Tući rozhněwaja so na muje a pokliwaja mje, hdyž jim na poručnosć wyšnosće připowjedžu, zo je čas k jědpciu; ty pak zdaš so mi hižom prjedy a zdaš so mi wosebje nětk tón najlěpši a najdobroćiwši muž być, mjeze wšitkimi, kiž su hdy tu sem na tuto město přišli. A tež nětk, ja to wěsće wěm, njejsy ty na muje zly, ale na tych (ty wšak jich znaješ), kiž su na tym wina. Ty budžeš mjenujcy wjedzić, Sokraće, kajku powjesć ći přinjesć mam. Tak dha měj so derje a ćeřp ze sćeřpliwosću, štož so přeměnić njeda. — To prajiwši wobroći so a džeše wotsal.

Sokrates, so wobroćiwši a za nim hladajo džeše: Měj so tež ty derje, přecelo! my budžemy činić, štož ty žadaš. Na to wobroći so k nam z tymi słowami: O kajki sprawny muž! wón je mje husto wopytał, tež so druhdy zo mnu rozmołwjal. Wón je wšak tola jara dobry, sprawny čłowjek, hlajće, kak sprawnje mje nětk woplakuje. Tola, mój Krito! my dyrbimy jeho wo prawdže posluhać. Daj tón jěd nutř přinjesć, je-li je přihotowany: je-li nic, dha njech jón tón muž přihotuje.

Čeho dla tak khwatajcy? mój Sokraće! džeše Krito; ja mam za to, zo je slónčko hišće nad horami:⁸⁾ my móžemy hišće dobru khwilu wotčakać. To njech ći činja, wotmołwi Sokrates, kiž kóžde komdženje za dobyt看 dđerža! ja pak mam swoje dobre winy, to nic tak činić. Ja njebych nič dobył, hdyž so komdžu hač zo bych so sebi samemu jenož směšny zdał, hdyž bych ze žiwjenjom nětk kromował, doniž wjacj moje njeje. Duž čini mi wšak, prošu, přeco moju wolu a njezadđerž mje. — Na to kiwny Krito temu pacholej, kiž pornjo njemu steješe. Tón pachol džeše won, zawosta tam, tón jěd přihotowajo, mału khwilu a přiwjedže teho muža nutř, kiž měješe tón khelich z jědom w rucy, zo by jón Sokratej podał. Sokrates widžeše jeho přińć a džeše: Dobry mužo, daj sem! Ale što dyrbju ja při tym činić; ty sy tutych wěcow swědomny a budžeš

to wjedzić. — Ničo druhe, wotmołwi tutón, hač po wupiću tam a sem khodzić, doniž njebudžeš čuć, zo so ći nohi woćežtja; potom so lehnješ. Dale ničo. A z tutym poda jemu tón khelich. Sokrates wza jón, luby Ehekraće, z cyle rozjasnjenym wobličom, ani třepotajo ani barbu abo wobličo nic w najmjeńšim přeměnjejo, hladše na teho muža ze swojimaj šěroko wotčinjenymaj wočomaj a džeše: Što měniš, móže jedyn boham někotre krepki k džakonnemu woporej wulinyc?⁹⁾ — Je runje tejko, kaž je nuzne, znapřećiwi tutón. „Ja rozymju, dha njech wostanje“, džeše Sokrates. Ale próstwu móžu tola k nim zložiť? „Kiž wy mje wolaće, wy bohojo,¹⁰⁾ spožćeće mi zbožomnu puć!“

Z tutymi słowami zastaji wón khelich k hubje a wuprózni jón z měrom. Hač dotal běchu so mnozy wot nas lišće sylzow zdžeržeć móhli; ale jako jeho zastajić a pić widžachmy, dha nam to wjacy móžno njeběše. Mi samemu njekapachu sylzy, ale běžachu jako w zliwku bohaće po wobliču dele; ja zawodžech wobličo do plašća a plakach nic wo njeho, ale wo mnje, zo dyrbjach jeneho tajkeho přecela zhubić. Krito, kiž so hižom prjedy mje njebě sylzow zdžeržeć móhl, stany a w jastwje wokolo bludžeše; Apollodoros, kiž běše tón cyły čas w jenym prječ plakał, poča nětk wótre wuč a žalosćić, zo so nam wšitkim wutroba lamaše. — Jako Sokrates to widžeše, přiwoła nam: Što činiće wy tola, wy malo wutrobići? Sće wy tak jara na duchu wotewzali?! Teho dla sym žónske prječ pósłał, zo tu tak žalosćić a skiwlić njedyrbja: přetož ja sym sebi prajić dał, dyrbimy pod žohnowanjami a dobrymi próstwami z tuteho žiwjenja čalnýć. Budžće z měrom a pokažće so jako mužojo! Jako wón tak ryčeše, hanibowachmy so a zastachmy plakać. Wón horje a dele khodžeše, doniž buštej jemu nozy ćežkej, lehny so na to znak, kaž běše jemu tón muž kazal. Bórzy na to wobmasa jeho tón muž, kiž bě jemu jěd podal, z rukomaj a wobkedžbowaše jeho nozy a hjedra. Wón mječíše jemu nohu a woprašo so, hač jo čuje. „Ně“, wotmołwi Sokrates. Wón mječíše jemu bristwje, pušći pak jej bórzy a da nam zrozumić, zo stej zymnej a prostej. Wón wobmasa jeho z nowa a džeše: Tak ruče hač jemu k wutrobje přiúdze, budže wudychać. Hižom počinaše jemu delni žiwot zymny być. Wón so wotwodže (přetož woni běchu jeho přikryli) a džeše ke Kritonej (to běchu jeho poslenje słowa): „Luby, njezabudž Aeskulapej jeneho

khapona poskićić,¹¹⁾ přetož my smy jemu winojćí.“ „To dyrbi so stać“, wotmołwi Krito; „maš ty hewak hišće něšto přikazać?“ Na to žane wotmołwjenje njeslědowaše. Bórzy na to dosta wón zatrohwanja: tón muž jeho wotwodže; jeho woći běštej prostej. Jako to Krito widžeše, začini wón jemu woći. To bě skónčjenje našeho přecela, mój Echekraće, muža, kiž je mjeze wšitkimi čłowjekami, kotrychž smy znali, zawěsće najuadobuiši a najlěpši, na dobrych počinkach, najbohatši, najmudřiši, najsprawniši był. —

Tak daloko Platonowe wopisanje. My zdžeržimy so wšeho dališeho rozpomunjenja a zawostajimy je kóždemu samemu; měnimy pak tola, zo tutón póhan někotrehožkuliž, kiž je po mjenje křescíjan, ze swojim žiwjenjom a ze swojej smjerću wohanibići. —

1) Flins bě stare město w Grichiskej, někotre mile wot Korintha.

2) Delos je mala kupa w aegaiskim morju, kotrež nětk Archipel rěka a so wot ranišich brjohow Grichiskeje hač k wječorujm brjoham Małeje Asije wupřěsčera.

3) Theseus bě pječa jedyn wot přěnich grichiskich kralow w Athenach.

4) Kreta, nětk: Kandia, je wulka dołha kupa w srjedzokrajnym morju, wot Grichiskeje a Małeje Asije k połodnju.

5) Apollo, tež Foebus mjenowany, bě po tehdomnej grichiskej narodnej wěrje (mythologiji) bóh wěšćenja, pěsnjenja, spěwauja a ludžby. Pječa na kupi Delos, kiž bě jeho wótčina, wot Jupitera a wěsteje Latony narodženy, měješe mnohe temple na tutej kupje, w kotrychž so jemu woprowaše a swjeźenje swjećachu.

6) Xantippa bě hewak jako lózohubata, zwadniwa žona wuwotana. Tola česćeše ju Sokrates jako sprócniwu hospozu a dobru mać.

7) Kaž pola nas štó we wulkej bolosci a styskności „rucy łama“, tak bě pola Grichow to wašnje, so na nadra abo na wutrobu bić.

8) Tajke wotprawjenje sameho sebje přez piće jěda měješe so kóždy raz, přjedy hač so slónčko khowaše, stać.

9) Pola Grichow a Romjanow bě to wašnje, zo, hdyž něšto lěpše, n. př. wino pijachu, někotre krepki, přjedy hač k hubje zastajichu, jako dar a wopor k džakomosći swojim boham (přiboham) wotlínjehu.

10) Tu njesmě so zabyć, zo bě Sokrates tola přeco póhan a nic křescíjan, a žanu druhu nabožinu njeměješe, hač tu swojeho narodneho luda. Wón njeměješe hišće žane „zjewjenje“, kaž je my křescíjenjo mamy.

11) Aeskulap bě pola Grichow a Romjanow bóh lěkowanja, lěkarjow a wustrowjenja. Bě štó wot žaneje khorosće wustrowił, dha woprowaše k džakomosći tutemu bohej jeneho khapona. A dokaž nětk Sokrates wěrješe, zo jeho duša přez wurjeće cěła abo přez smjeré wustrowi, dha po wašnju swojeho luda a jeho narodneje nabožiny horejše požadanje wupraji.

P o ž a d a n j a .

(Južnos. lud. p.)

Jank bě wusnył pod topołom;
 Tři tam holčki nimo džeja,
 Mjez sobu so rozmołwjeja,
 Što by kóžda požadała.
 Duž najstařša takle džeše:
 Ja bych pjeršćen požadała!
 Na to ducy srěnja džeše:
 Ja bych pas sej požadała!
 Z posledy najmlódsza džeše:
 Ja bych Janka požadała!
 Pjeršćen móhl so bórzy lamać,
 Pas tež móhl so bórzy torhać
 Ale Jank mój wostanje na wěki!

W.

Dopis z Lipska.

Tež w zaúdzonym léće 1876 je so naše studentiske serbske towarstwo „Sorabicum“ kaž hać dotal skhadžowało za tydžeń junu k rozwučenju na universiće a junu wječor k towaršnej zabawje w hosćeńcu. Hdyž tež tón abo tamny sobustaw přeco tak pilny njebě, kaž by być dyrbjał, smy tola po móžnosći slubjenja, kiž sebi serbscy studenća na hłownej zhromadźiznje dachu, so dopjelnić prócowali, slabšich sobustawow rozwučowajo posyljali, wzajomstwo z druhimi serbskimi towarstwami swěrnje wobkhowali a nowe wzajomstwa, hdyž tež, kaž so zda, hać dotal skoro bjez wažneho wuspěcha, pytali. Sobustawy běchmy hornjołužiscy džesaćo; štó će su, widziš z 3. ča. Lipy Serbskeje. Tudy studowacy Delnjołužičenjo wo našim serbskim towarstwje ničo wjedžeć nochcedža. Na našich skhadžowankach je nas stajnje ze swojim wopytom počesćował k. knihikupe J. Pjech w Lipsku, za čož jemu najwutrobniši džak wuprajamy z próstwu, zo by nam k našemu wužitkej stajnje tak dale swój zabawjacy a nas wo wšěch słowjanskich naležnosćach rozwučacy wobkhad poskićał. —

Najwažniše a najzwjeselaciše pak, štož mam ze zaúdzeneho léta sobudželić, je to, zo nam k. dr. A. Leskien, rjadny professar słowjanskeje filologije, w tutym semestrje tydžeńscy dwójcy serbsku ryčnicu wukladuje. Přez to je nam tak nuzna skladnosć data,

našu serbsku ryč historicy zeznać. Kolleg je jara wubjerny a zaimawy, kaž wšitke ryčespytne kolegije k. Leskiena. a přednošk je při wšej wědomnosći tak jednory a jasny, zo tež móža ći wot nas, kiž hišće ničo wo přiručnym ryčespytu a wo starobolharsćinje slyšeli njejsu, jón dospolnje zapřijeć. A runje za nich, za našich studiosow bohustwstwa na tutón serbski kolleg njewurjekliwy wužitk, dokelž so jim hewak nihdže skladnosć njepodawa, hlubšo do twórby serbskeje ryče pohladać, jeje ryčespytne zakłady zpóznać a jeje z džela spodziwnu wobkhowanu starožitniwosć začuć. Teho dla je tež k přecu, zo bychu jón wšitcy stajnje prawje pilnje a porjadnje wopytowali a prócu, kiž je k. profesar na našu ryč zložil, tež přez prawje mnohi wopyt zdobuje wažić wjedźeli. Přispomnić chcú, zo su sebi tutón kolleg wo serbskej ryčnicy wyše nas džesać Serbow tež 10 Rusojo, 1 Litwja a 1 Němc zamolwili.

Duž skónčam mój dopis z próstwu na wšitkich přichodnych serbskich studentow, zo tehdy, hdyž do Lipska přiđu, tola skomdžili njebychu, k. Leskienowe kolegije a přede wšěm kolleg wo staroslowjanskej abo starobolharskej ryčnicy wopytować, dokelž je twjerdy zakład za wšě dališe wědomnostne studije a rozpyty a za prawe zeznaće našeje maćeřneje serbskeje ryče.

Skónčnje so jara nadžijamy, zo budže k. prof. Leskien tež zaso w přichodnych semestrach, hdyž su tu zaso nowi serbscy studowacy na universiće, dobroćiwje wospjetować a tak tež jim tak mócný hlubši pohlad do stwórby jich maćeřšćiny poskićić.

E. Muka, stud. phil.

Z Budyšina a Lužicy.

* W nakładze lutherskeho knihowneho towařstwa je w tychle dnjach 3. wudawk knižki „Boža nóć“ wušoł. Wón woprija 4000 exemplarow.

* Knjez kaplan Lusčanski wuda modleřsku knihu za katolskich Serbow. Wona něhdže 30 ćišćanych listnow wopřimje.

Wopriječé Lužičana č. 2.

Wopominanja. (Po južnoserb. lud. pěsni.) Wot W. — Boži wječor. Spisał Wjeleměr. — Sokratesowe poslenje wokomiknjenja. Spisał H. F. Wehla. — Požadanja. (Južnos. lud. p.) Wot W. — Dopis z Lipska. Wot E. Muki, stud. phil. — Z Budyšina a Lužicy.

Ćišć Smolerjec knihićišćernje w maćičnym domje w Budyšinje.

ŁUŽIČAN.

Časopis za zabawu a powučenje.

Wosomnaty lětnik.

Zamolwity wudawař: **J. E. Smoleř.**

Wukhadža kóždy druhu sobotu měsaca. — Płaćizna cyłolětnje 1 marku 50 np.

Čo. 3.

Měrc.

1877.

P ř e ć a

fararjam a wučerjam k narodnemu dnju wot
šulskich a paćeřskich džěci.

I.

Kak wulka so radosć nam dostała je,
Na wobličach našich je napisane:
Džens swjěci naš farař (wučer) swój narodny dzeń!
Z nim džakomna radosć do wutrowow ćěhů!

Haj, khěrluše džaka my wuspěwamy,
A wutrobne próstwy tež wuprajamy.
Bóh wjeršny spožć wšitko, štož nuzne Wam je,
Štož Wam a tym Wašim je zwjeselace.

II.

Jako rano wotcućich,
Hnydom sebi pomyslich:
Njeje to dzeń naroda
Našoh' kujeza wučerja?

Z wjeselom so přibližam,
Wšitko dobre popřewam:
Strowosć, zbože, spokojnosć,
W šuli prawu nutrnosć.

III.

Nowe lěto žiwjenja
Rjenje džens Was powita;
Njeh přez cyle lěto je
Kóžde džěćo poslušne.

Kóžde hórke hněwanje
Njeh je wot Was zdalene.
Njewučěće nas zdych'wanjom,
Ale z wulkim wjeselom.

IV.

K najlěpsim ludžom na swěće,
 Kiž česćić budu na wěčne,
 Přede wšěm, kujježe, ličim Was.
 Wy sće mi wučby zdžělili,
 Mi krasne kubla darili,
 Kiž plaća wšudže na wšón čas.
 Njeh Bóh tón kujez Was žohnuje,
 Was wobstajnje tež zwarnuje,
 Wam wšitko dobre wudžěli,
 Wobstajnu strowosć wobradži.

H. Jórdan.

Boži wječor.

Spisał W j e l e m ě r.

(Pokračowanje.)

Duž dha džěch z nowej dowěru na to poslenje lěto do cuzby, hdyž běchu so prózdminy minyły; lóžšo mi bu, so rozžohnować a wopušćić to město, hdžež drje njedaše mi tyšnosć měra, hdžež pak kćěješe mi pokład drohi, kotryž dobyć nadžiju hišće zhubił njeběch, lóžšo, wotstorčić na cyle lěto započate horjo, je-li móže so tak mjenować — wo Hańžu a z njej wo spokojnosć a něhduše zbože, hač běch so teho prjedy nadžijał. Džěch, ale wutrobu, mysle wostajich tudy! Čas so mi miny ćiše, ale traješe bjez kónca dolho: njezańdže wšak žadyn džen, zo njebych spomnil na nju, kiž wobsedžeše nětk dospołnje moju wutrobu, žadyn njeminy so, zo njebych poslal jej ze slónčka skhadženjom hižo najhorciše přeca. A kóždy raz zjenoći so z nimi tež to, zo bych so tola skoro zas mohł wróćić — tola měrne pokračowanje časa, zo njemóže wokřidlić žana žadosć, dyrbjach hórko dosć nazhonić. Tu pak přińdže mi njenadžicy k pomocy, zo na hody město pjeć dnjow lětsa, njewěm kajkeje winy dla, cylej dvě njedželi prózdminow dostachmy, a tu so ja njemóžach zdžeržeć, zo njebych tónle čas doma přecińił, nic jeno swojeje Hańže dla, ale měješe za mnje tež wjele wabjaceho hodowny čas, kotryž hižo dolho wjacj njeběch mohł doma swjećić. Lědom bě šula skónčena, khwatach to najnuzniše wobstarać a zmjetawši swoje wěcy drje nic w najlěpsim porjadku, hromadu, podach so na dwórnišćo. Syčo a stonajo čakaše tam hižo parnik; w zach bilet a skoćich do

woza . . . a hižo jédzeczmy! Za krótku hodzinu bě so wšo stało, ale nětk zhubjowachu so wobrazy tak pomalku we woknješku woza; hač runje z wětrom dałe khwatachmy, zdaše so mi tola parnik, kaž lěni přah wolow, hdyž štó spěšniše konje zapřahnyć njemóže: mój duch khwataše do přédka a tak wjesele biješe mi wutroba . . . Běch doma. Wězo so wšitcy dźiwachu, hdyž do jstwy zastupich, wotčakowachu mje tola hakle za pol lěta! Wina teho bě ducy wukladžena a nětk naprašowach so, što bě so bjez tym stało! Zo bych Haňžu zaso postrowił, dolho nječakach a mało wječorow, dolhich zymskich wječorow zaúdze, kotrež njebych přecinil w towarstwje z Haňžu. Dyrbješe přinć k nam na přazu a nětk, hdyž mózach tak dolho z njej w hromadže być, a bjez přetorhjenja so zabawjeć, nětk spóznach, štož přjedy njemózach pytnyć; nětk mózach wobkedźbować kóždy začíšć, kiž so přjedy bóle zasćini přez sem a tam, nutř a won khodjenje, při čimž so mysle tak lohcy rozpjeršuja. Nětk poča so mi wotewrjeć, kaž lubozny pupk so rozwije k róži, jeje cyła čućiwa wutroba ze swojimi začućiemi, kiž tak cyle mojim so runachu; widžach jasnje, zo tež wona mje rada widži, zo je moja zabawa ji zajimaca — by dha hewak sama přišla k nam na přazu, mjez tym zo druhe holcy we wulkim towarstwje wjesele wječory přecinichu? — A husto, hdyž takle w hromadže sedžachmój, husto bě mi, jako bych dyrbjal ju wzac za ručku a rjec ji, zo by mi byla dobra — a bédžeše wutroba z bojarnosću, kotraž kóždy raz zaso podtlóci hntosć: z boloznej wutrobu widžach ju kóždy wječor zaso woteńć. Tak přibliži so Boži wječor, kiž dyrbješe mi zbože přinjesć. — Běše to před pjećimi lětami. O kak rjany bě mi tehdy Boži wječor, přeni, kotryž mózach zaso po dolhim času doma mjez swojimi swjećić! Husto běch w dalokosci spominał na dny džěčace, kotrež předstawjachu so mi tak rjane a zbožomne; husto běch sebi žadał, přesadženy być do domizny mjez swój lud, wohladać a wobnowić wašnja, kotrež běchu w małosći tež moje — nětk džě to wjacj njeběchu, hdyž běch mjez cuzymi ludźimi, kotrychž wašnje so mi njespodobaše, kotrež pak dyrbjach tola sobučiníc, kaž štom, přesadženy do zymnišeje krajiny so dyrbi spokojić z řědkim dešćikom a z přiliwanej wodu, mjez tym zo přjedy jeho stajuje nócna rosa wokřewješe. Ach čěmne dopomnjeće čini nam wjesele, junu wužiwane, tak rjane a wabjace, byrnje nam tehdy wšědne bylo. Tak

tež ja myslach jeno na domjace Bože džěčo . . . . a nětk bě so moje přeće tak njenadžicy dopjelniše! Kak wjeselach so na wobradjenje: a bohaće, jara bohaće buch wobdarjeny wot dobreje maćerki! —

Při tym myslach stajuje na Haňžu: cheych ji dać něšto k Božemu džěsću, a tola njewjedźach, što, a wyše telo džě njesmědźiše štó wo tym wjedźeć! — Tu so dopomnich, zo běch, hač nazymu jabłuka šćípach, dvě rjanej wulkej, na jenej hałžcy bromadu zrosće-nej jablučcy namakał, na kotrymajž mějach tehdy wulke wjesele dla jeju růzowych ličkow. A běch sebi je tehdy skhował wotlamawši wobej na hałžcy z lisćom a njemyslach, zo budžetej mi nětk tak derje služić. Lisćo bě zwjadło, tola pomhach sebi z tym, zo jěwowu hałžku, z čimž bě naš dom do cyla woplećeny, tak wokoło zwich, zo so zdaše, jako bychu jabłuka a hałžka hakle runje ze štoma byle wotlamane. Tole wšo přiwjazach sprócnuje na žerdku, a donjesech před Haňžine wokno, tak zo móžeše to tež po čmje derje pytuyć. „Hač drje mi rozyni, hdyž to namaka“, myslach a woteu-
džech mjelčo a njewidžany, kaž běch přišoł. —

Wróćich so zaso domoj. A njetraješe dolho, přinđže Haňža k nam, jako by jej štó moje mysle wozjewił; mać runje njebě wo jstwjje a duž běchmoj samaj. Runje cheych ji wuprajić swoje wjesele na jeje wopytanju, hač wona tajuje so smějo, bliže stupi a rjekny: „Hdyž tola nihdy so pola nas njepokazaš, sym tebi dyrbjala sama přinjesć, štož je tebi pola nas Bože džěčo wobradžilo.“ A z tym poča na blido kłasc wšelake rjane wěcy: „to wot Bětěic nana, to wot maćerje, wot Pětra a to . . .“ „To wot tebe?“ wukřiknych z wjeselom — a wona přepeča mi rjanu židžanu tobakowu móšeň prajicy: „to za te rjane pěsnje, z kotrymiž sy mje tak husto zawjeselował.“ — Lědom móžach někotre słowa džaka wuprajić, tak mi to wšo mysle přetorhny. A hdyž wona tak rjana přede mnu steješe, přećelnuje na mnje hladajo, tu njemóžach so zdźeržec a za-
bywši swoju prjedawšn bojaznosć, dyrbjach ji padnyć k nohomaj ze zahorjenymi slowami: „Haňža, radosć moja, lubuju će, chceš mi dowolić, zabyć we wozbožacej blizkosći twojej horja, kiž sym tebe dla wustal? O njestorč mje wot so . . . ! Slowa so mi zahaćichu, hač jeje wočy z mojimaj so trjechištej — njebo lubosće so w nimaž blyšćeše. A so skhiliwši so jeje rózojte ličko dótkny mojeho horja-
ceho wobliča, „či dowolić?“ šeptajo z hłosom, kotryž sylzy radosće

wuwabi mojemu wočku. „O mój Michale, bych tola mohla prajíc tebi, kak jara nje twoja lubosć zwjesela, mohla tebi pokazać wyskacu, pukotacu swoju wutrobu! Tebi přisłušeć, to je zbože, kajkež njeby wuprajíc mohla twoja pěseń najněžniša, při kotrejž drje mohl so džeć mi tajki krasny són.“ —

„Duž dha chcemóј“, rjeknych ja z hłosom, jeno z mocu trochu podušenym, „w tutej swjatočnej nocy, w kotrejž lubosć swoju sebi darichmóј, slubić sebi swěrnosć hać do smjerće!“ A z nowa so wobjawši, poklaknychmóј a koš horješe so na naju lubach.

Tu zastupi moja mać, a ja wzawši Hańžu za ručku, stupich před nju a rjeknych: „Maći, daj namaj swoje žohnowanje!“ a wona wotmolwi, spóznawši, što bě so stało, z třepotacym hłosom: „Mój syno, k mojej spokojnosći a mi k tróštej sy wuzwolil sebi tajku mandželsku; jeno waž sebi z kedžbuosću pokład, kotryž w njej maš; ja pak cheu nětk a stajnje słać rada k njejju swoju modlitwu, kotruž njech Bóh wuslyši a wamaj da swoje žohnowanje!“

„Amen!“ dokončichmóј wobaj košo žohnowacu jeje ruku. —

Dokelž dyrbjese Hańžka zaso domoj, přewodžach ju hać před dwór; tu hišće mi wona šepny: „Michale drohi, njech dha zwostanjemóј zjenočenej, kaž jablučcy na jenej halžcy“ — a dyrbjach ju za to pokošić, dokelž wotmolwić ničo njemóžach. —

A zawěsće, tehdy čujach so zbožowny, zo njemóžach to ničemu přirunać; nikoho drje njebě Bože džěćo tak spokojilo, tak wozbožilo, hać mje, kotrehož wobdari z wutrobu poľnej lubosće, při kotrejž zabych wšě čěmne hodžiny, kiž bě žiwjenje mi přinjesło; kiž mi zaruna wšě horjo tysac króc — to bě Hańžka ze swojej swěrnej lubosću. Bjezstarostnje hladach do přichoda, žadyń zadžěwk mje njetrašeše: lubowaše mje tola wona, widžach sebi tola wšudže k boku ju, za kotruž bych tež to najćežše sebi zwěril přewinýć.

Wjesele minychu so mi zbytkne dny prózdninow w jeje towarstwje a hdyž běchu nimo, džěch z lohkej wutrobu zaso tam, hdžež mje winowatosć wołaše; přikrótsich sebi jeno tak čas zdalenosći, čím dale w nim do přědka stupach, a dowěrjach džě so, zo žana móc mi wjacy dobyty pokład z rukow njewuwinja. W stajnym, pilnym prócowanju miny so mi čas jara spěšnje, zo so hižo widžach před skónčnymi pruhowanjami. Duž napinać wšě swoje mocy, zo bych je derje wobstał, bě moja mysl — a pruhowanja wupadnychu

k mojej a mojich wučerjow spokojnosći. Njepřēju však, zo mysl na Hańžu mje mócnje pohonješe k džělawosći: stupić móc před nju tak dospołny, hač móžno a jako swěrný džělačeř. bě tola moja žadosć, a moje hordženje, zo by Hańža mohła ze spokojnosću hladać na swojeho mandželskeho. —

Tu steješe přede mnu w swojej cylej luboznej rjanosći, ze swojimi spodobnymi počinkami, šikowańša, hač běch sebi ju sam předstajał, mje witajo, a jeje woko mi praješe, kak bě so ji styskało a kak žadosćiwje bě mje wotčakowała. Cyle so mi přikhili a na mnje so podeprě, přiwisowaše mi, kaž dowěrjace džěčo a ze spodźiwanjom hladaše na mnje, kotrež po jeje měnjenju cyle zaslužich — a ja běch jeno w njej a za nju žiwy, jeno ju wuzběhowach, a zložowach so cyle po njej, pytajo nadobyc to, štož so jej lubješe a wotpołożić wšo, štož mohło jeno někak jeje spokojnosć zasćiníc: dospołnje džě wona moju wutrobu wupjeljowaše! —

Zo bych sebi postawjenje w žiwjenju dobył, stupich do služby na někotry čas pola kralowskeho hajnika w S., kotryž běše so mi přeco přikhileny wopokazał. Cheych wotčaknyć, kak z wojeřstwom woteńdu, a potom, je-li móžno, po času někajke samostatne zastojnstwo na so wzać.

Nětk myslach tež na něhduši swój zwjazk z Hańžu. Podach so teho dla junu na puć k jeje starsimaj, tež jeju wo přizwolenje prosyć. Tutaj drje so wopředka trochu džiwaštaj, kak ja, cyle njeznaty čłowjek, na to přińdu — dokelž Hańža ženje ani jimaj, ani komu druhemu słowčka wo mni spomniła njebě — zwolištaj pak, jako widžeštaj, zo smoj sebi z wutroby dobrej, rady do naju zwjazka. Pódlu tež postawichmy, zo ma so kwas hotować, tak ruče hač zněju twjerde zastojnstwo, čehož so, njewozmu-li mje do wojakow, tež po krótkim času nadžijach, hač runje njewidžach žaneje móžnosće, kak wojeřstwom wuńdu. Tola měnjachmy, zo je k temu tež po wusluženu čas — a při tym zwosta. —

(Pokračowanje.)

Čertowa hra.

I.

Běše njedźelu popołdnu před wječorom. Wětr wuješe a sněh, kotryž bě wšě puće a šćežki zawěł, do nizkich woknješkow małeje

wjeski mjetaše. Tola džensa běchu šćežki trochu wuteptane; přetož ludžo, kotřiž husto dosć za cyly tydžen z domu njeprjindžechu, khwatachu ke mši zababjeni do wulkich kožuchow.

Po swačinje skhadžowachu so mužojo na bjesadu we wjesnej korčmje. Jstwa bě džensa hižo khětro polna a Michał — tak rěkaše hosćeńcař — měješe ze swojej džowku Hanku w smjerec nuzne, zo by wšech hosći spokojić a z časom jim zaso na nowe porjedźić mohl. Lětaše kaž spěšny jeleń wot blida k blidu, wot hosća k hosćej, kóždemu lubozne słowčko pošeptajo.

Paškowkec Jakub, kiž za blidom pola duri wowću hłowu hraješe, wobroći so na Paškec Jurija, kotryž ze zady njeho steješe, ze słowami: „Nó njemóžeš dha so ty džensa nič dže na hraće zhotować?“

Paškec Jurij: Ně, posledni muž njeje ham hišće došo!; njecham njenujcy tamle z Krawcom hrać. Njewěm jeno, hdže Kóček Handrij těj; hewak je tu kóždy wječor najprěniši.

Paškowkec Jakub: Tón drje je džens pola Čužkec na koľbasy, kaž mi to tydženja popowjeda.

Paškec Jurij: Dyrbješe drje najprjedy džensa być; tola su ju hač na njedželu wotstorčili.

Lědom bě dopowjedał, wotewrichu so durje a do jstwy zastupi Kóček Handrij. Bě to wobstarny muž, kotrehož cyła wosada česćeše; přetož móžeše so z kóždym znjesć a na bjesadze zabawješe hosći z njewinowatymi žortami a směšnymi bajkami. Duž jemu tež wšitcy škleńcy napřećo tykachu, zo by sebi připil.

Paškec Jurij: Nó Handrijo, tu napij so zo mnu; hdžeha sy tajkele časy byl?

Kóček Handrij škleńcu na blido stajiwši a so podžakowawši: „Njemějach wšak doma woteńdženja; bě tam . . . .“ Njemóžeše dopowjedać; přetož ze zady jeho něchtó za rukaw cybaše, na čož so k blidu, hdžež kupowachu, wobroći.

Hračcy: Njejsmy dha cí kmani dosć abo hańbuješ so, zo by nam wotpił.

Kóček H.: Wo to budź pokoj; mějach wšak tamle z Paškec Jurijom něšto wučinić. Kak dha so wam hraje; dobywaće prawje?

Hračcy: Nó so čini.

Njebě hišće škleńcu z ruki pušćil, jeho hižo zaso druzy na připiće woľachu.

Kóček H.: Na tajke wašnje sebi džens ničeho porjedzić dać njetrijebam, móžu-li so darmo do syteje wole napić. Zo pak so tola tež njewopiju; by to naša mać rjenje hladala.

Burjo: Ty wšak 'žno so tak khětre zmotac njedaš, zo dyrbjaš wot někotrych škleńcow čumpajo domoj hić.

Paškec Jurij: Hanka, přinjes nam kharty a wotri blido tamle na posćeni w rózku. Na, hóley, nětč pójće, za sobu; hewak nam hódnje započec njeje. — Što, Handrij, ty džensa hrać ujechaš? što ma to rěkać, wšak hewak kóždzički raz najpřeni so za khartami přimaš?

Kóček H.: Ně, džensa wo prawdže lóšta nimam; hladajće sebi po druhim muži. Njesměm wšak ani dolho być; přetož mam jutře z młodym ranjom do lěsa jěć.

Paškec Jurij: Ale, Handrij, khwilku sebi tola zejhraymy; tež ja džě dyrbju z časom domoj; z druhim wšak njerad hraju, smy tak na so zwućeni.

Kóček H.: Nó tak cheu wam k woli khwilku sobu hrać, ale dlěhe hać do džesaćich pak nic.

Bórzy běchu so za blido zesydali, sebi tobakowc tyzki a rubiška na lawu položiwši. Kharty so spěšnje měšachu a zejmachu, hry so přehrawachu a dobywachu, pjenježnych hromadkow wotobjeraše a přibjeraše. Wšityc pak mějachu hišće skoro swoje pjenjezy; duž dha tež žortowachu a wusměchowachu teho, kotryž měješe z časom prawje rjane kharty zaplaćić.

II.

Tu zastupi do jstwy wulki, sylny čorny zhotowany knjez, a na dobo wša jstwa woćichny. Wšěch woći běštej na cuzeho zloženej; přetož to bě jim čisće nowe, zo bě so tajki wosobny knjez do jich korčmy zaběžał. Cuzy tu bórzy rozta a bjesadowaše přecelnje z burami.

Hanka pak bě so cuzeho knjeza, jeho wuhladašči w smjerć zastróžila a njeměješe juž měra; wza teho dla Michała za ruku a džěše z nim na dwór.

Hanka: Ach Božo pomhaj, što je to tola do mužiska; ma džě na nohach wulke podkowje, moja wutroba mi praji, zo je to wěšće zły duch. Nihdy na nihdy džensa hižo sama do pincy po piwo hić njecham, tak sym so jeho nabožala.]

Michal: Ale Hana, njebudž tola z hlupym džěscom; wšak so hewak ničeho njebojiš, to wšak je so ěi jeno zezdało.

Hana: Mysli sebi wo mni, štož chceš; štož pak sym widžala, to mi wurycěć njemóžeš. Prošu ěe jeno styknywši rucy, zo bychmy so před nim prawje na kedžbu brali.

Michal: Sy mje samego do stracha zahnała; duž wuspěwajmój wótče naš, zo by nas Bóh hnadnje zakitał. Njepikú pak wo tym nikomu ani slowčka.

Cozy bě so nětko k blidu, hdžež Kóček Handrij hraješe, stupił, a přihladowaše. Po khwiley wopraša so, hać jemu sobu hrać bychu njedowolili. To so jemu dowoli a cozy knjez wuceže khětro wulku móseń pjenjez, je na blido sypajo.

Kóček H.: Ale, knježe, čomu dha maće tajku hromadu pjenjez na blidže ležo; hrajemy džě ěisće nizko, abo maće mysle wšo tole přehrać?

Cozy: To je druhdy wšelako, a duž je lěpje, zo so do časa derje zastaraš.

Wo prawdže hraješe so cuzemu hubjenje, skoro hry njedosta a hraješe-li sam, měješe porjadnje zaplaćeć. Duž jeho hromada tež hladajcy wotebjeraše; wosehje wjele bě hižo Paškec Jurij dobył.

Cozy: Chceće dha mje do čistoty wukutlić? Tole pak ma poslenje być — pomasa do kapsy a ěisny horstku toleri na blido — štož chcu wam hišće woprować, potom pak ani zlamaneho kroška wjacy.

Tola na dobo so jemu zbožo přikhili a druhich do čista wopušći. Měješe hru po hrě a z kóždej nahladnu hromadku pjenjez na so sćeže. Za khwilku měješe swoje pjenjezy zaso a nimo teho bě sebi hišće tójšto přidobył.

Paškec Jurij: Handrijo, je dha naju zbožo čisće wopušćilo? Dostawam na stajuosći tajki hnój, zo móžu hižo zapasć, prjedy hać je wohladam.

Handrij: Měniš traž, zo so mi lěpje wjedže. Ty móžeš so tola hišće druhdy woprašec, ja pak so ani juž dopomnić njewěm, hdy sym poslenju hru měł; haj, tajkeho hraća sym wutrobnje syty.

Paškec Jurij: Wěr mi, Handrijo, tu je namaj džensa čert tak prawje napařal.

Cozy jimaj pomału wšo, štož běštaj sebi sobu přinjesło, wot-

dobu. Njemdri počachu nětko wo blido bić a z khartami njetać. Bjez džywa drje po tajkim, zo jedyn khart z blida zleća. Paškec Jurij zběže khart, položi jón na blido, zblědny a pošukota Handrijej něšto do wucha. Hdyž běchu wuhrali, stany a rjekny Čibanjec Pětrej, kiž zady njeho steješe, zo by khwilku kharty wohladował.

Handrij: Dha runjež khwilu přestańmy; tež ja hišće za cyły wječor wonka pobyl njejsym.

III.

Stany a džěše za Jurijom ze jstwy.

Paškec J.: Budź namaj Bóh hnadny a miłosćiwy! tu ma naju čert w swojej mocy: so skhiliwši, zo bych žoldže horjeńka zběhnył, wuhladach, zo ma cuzy koujacej nozy z wulkimi podkowjemi. Zastróžich so tak, zo skoro pod blido padžech.

Handrij: Žuj jeno žuj; njejsym tola juž małe džěćo, zo bych temule wěrił. Štó wě, što pak sy zaso widzał?

Paškec J.: Bóh zwarnuj! nježortuju, štož sym ći prajił, je čista wěrnosc. Wěsće tuta wěc dobrego kónca njewozmje.

Mjez tym bě so jimaj Hanka přibližila.

Hanka pišćo: Ach, što mamy tola na lubym swěće započec; muž, z kotrymž hrajetaj, je ze złym duchom; widžach jeho wulkej podkowje.

Paškec J.: Nó Handrij, tu widziš, zo ći lžal njejsym; nětko drje budžeš mi wěrić?

Handrij: Hlej, tamle Michal z khěže khwatajo runje na nas běži, štó wě, kajke šerjenje je tón widzał.

Paškec J.: Prošu će, nježortuj z tajkimi wěćami.

Handrij: Što dha maš nam tak wažne zjewić, jachliš džě kaž psyk a we wóčku so ći sylzyčka zyboli? Što ma to na sebi?

Michal: Budžtaj prošena, ćektaj domoj, cuzy knjez, kotryž chce naju hać do košle wuhrać, je zły duch.

Handrij: Čas svojeho žiwjenja ničeho do tajkich přiwerkow dđerzał njejsym, tola nětko mje počina zyma woběhować.

Hanka: Dočakajtaj, cheu wamaj měcy přinješć a potom Bože dla khwatajcy domoj běžtaj, zo by so tola njezbože njestało.

Paškec J.: Do teho nihdy na nihdy zwolić njemóžu; džesać toleri tak khěćře zaslužene njeje, a tu dyrbjal je zhubić, kaž by z měcu wo zemju dyrił? ně, njech nastanje, štož chce; z tymle poslenim

tolerjom hišće swoje zbože pospytam, kak zo so tola trochu zaso wutorhnu.

Handrij: Nó hladaj, Jurjo, tu maš nětko něšto za to, zo sy so do hraća synyl a pódla teho tež mje sobu nawabił. Tebi mam so jeničcy podzakować, zo sym wo džewjeć toleř lóžši. Ach zatrašna hra! Běše mi tola hnydom tak, zo so džensa ke khartam sydać nje-směm a njejsym so tež Bohu žel mylil.

Paškec J.: Handrijo! njeje hišće wšitko zhubjene! pój a zasađnój swój posleni krošik, kak zo traž so namaj nětko lěpje hraje.

Michał: Wjeselši drje bych był, zo byštaj domoj šloj; tola wěrju wamaj rad, zo njebyštaj pjenjezy, kotrež staj sebi ćežcy zaslužić a nadrapać dyrbaľoj, rad zhubiľoj; jeno so hladajtaj, zo jemu hišće wjacj do klamy njewalitaj.

Handrij: Haj, nima naša mać wopaki, prajicy, zo kuntwory łojimy a wjelki pušćamy?

Hanka: Hdyž so po tajkim naryčec dać njechataj, dha wuspěwajmy tu wótče naš, zo by nas Bóh hnaduje zwarnował.

Paškec J.: Je to wěrnó Handrijo! cyły dolhi tydžeń so pró-cujemy a njedzelu wječor sebi to potom takle wuwěšćić damy. Wo prawdže smy pukow hódni; tola pójmoj zaso nutř, hewak so hračkam wostudži.

IV.

Cozy: Pójtaj, pójtaj! mataj čas; mohł wšak hižo dawno pře-stać; tola zo byštaj widžaloj, zo jeno žorta dla hraju, chcu tu hišće khwilu wostać.

Paškec J.: Njeryčće jenož njeryčće; posleni tolerik chceće namaj hišće wulišćić. Njedam pak so teho dla wottrašić; ně, hdyž budu prózdnj, potom budže mi hosćeńcať požćować, nětko je wšo jene, přehraju wšo abo ničó.

Handrij: Tež ja so njecham wusmjeć dać; z cyła njeje to po dobrym; měša čert kharty sobu; tola naju, Jurijo, njepřelišći.

Cozy: Na, přecelej jeno pomalu; móžetaj drje mi dopokazać, zo kal začinam abo zo sym so z čertom zwjazal?

Čibanjec Pětr! Njejsće dha so hišće přecy nahrali; pójće tola domoj. Stražnik je hižo na druhi raz wutrubil a jutře dyrbimy zaso z časom stawać. Smy džě potom, wostanjemy-li přez čas, kaž přebići a stawy so ani zhibować njechadža.

Handrij: Tebi drje so derje ryči; ale chcyl jeno rad widžeć, što by to prajil, budžiše-li to přehral, štož ja. Zawěsće tež tak khěťre přestal njeby.

Čibanjec Pětr: Njebudže pak tak zlě, kajkuž ty haru ćeríš.

Handrij: Bych sebi myslil, zo je džesać toleř hižo rjany pjenjez.

Čibanjec Pětr: Što, džesać toleř je hižo prječ? ty tola ujejsy?

Paškec J.: Hlaj Pětrje, džensa ma naju čert w pazorach, chce naju tak prawje wotřihac; tež ja sym hižo dwanaće toleř wostajil.

Čibanjec Pětr: Myslitaj dha sebi, zo sym čisće hlupy?

Paškec J.: Ně ně, to je čista wěrnosć, hraje so namaj w smjerć hubjenje.

Čibanjec Pětr: Nó, čakajtaj, chcu wamaj zbože přinjesć.

Wo prawdže poča so jimaj lěpje hrać; haj měještaj hižo položcu pjenjez zaso. Nětko sebi, kaž so to samo rozymi, na domhiće nje-mysleštaj a duž dyrbyeše Pětr sam z korčmy khelpac. Tu pak so hnydom zaso zbože wobroći a cuzy bě jeju za khwilku čisće wuhrał.

Paškec J.: Michale požč wšak mi něšto, kak zo změju z twojimi pjenjezami wjetše zbože.

Michal: Ale prošu će Jurijo, přestań radšo, zda so mi, zo tež teho njezdžeržiš.

Paškec J.: Ach što na tym! mam-li nětko toleř wjacjy abo mjenje, je mi to čisće wšo jene.

Michal: Jurijo! wuži waj tola rozoma; sy nětkle přejara zamjerzany a do hlowy je ći tež trochu stupiło; jutře budžeš so potom zawěsće hněwac.

Paškec J.: Maš prawje; ale poł tolerja mi daj, kak zo so tola trochu zaso wutorhnu.

Móžeš pak měšeć a zejmac, kaž chcysć, jemu wšo ničo nje-pomhaše; tež poslenje poł tolerja bu fuk, kaž by dunyl. Nětko běše so na najbóle rozmjerzał, pluwaše jěd a tykaše cuzemu pjasće do wočow.

V.

Handrij běše so přecy z měrom měł; bě mjenujcy do smjertneho stracha přišoł, a pospytowaše tež Jurija zaso změrowac — tola po-darmo. —

Paškec J.: Handrijo, što so bojiš; mamoj džě dobre swědomje

a žadyn zly duch mocy nad namaž nima. Njedaj so zatrašić; Bóh naju kita.

Stanywši wobroći so nětko ze zubami křipjo na cuzeho a rjekny: Čerce, daj so póznać a pokaž, što wo prawdže sy abo — tu zběže hrožo ruku — će do hele, hdžež wěsće słušeš, posćelu. Tu sy so khětro zamylil; žno chcu ěi pokazać, naju takle wobkradnyć, tak zo ěi to juž ženje do hlowy njeprindže. Tu zleća čert na blido, kotrež wopaki ěisny a wšitke pjenjezy so po zemi kulachu; přerazy nětko wjereh a z wulkim, zatrašnym šumom a wrjeskotom z domu wujědže.

Šěsć delnjolužiskich přisłowow.

Naš lud ma dosć rjanych přisłowow, a je hódnje za nimi posluhać a při skladnosći tež je napisać. Slědowace přisłowa sym naložowac słyšał a dowolam sebi česćenym čitarjam je předpolažić, hdyž z dobom někotre słowa k jich wujasnjenju přistajam.

I.

Což jo z radu, to njej krađu.

Druhdy sebi sam mudry dosć njejsy, ty myslíš a myslíš, a njewěš, što by najlěpše bylo. Ta wěc, kiž je ěi na myslach, mohła so tak a tež hinak wuwjesć. Ty snadno stejiš kaž Herkules na rozpućach, a maš-li dobreho přecela, kotremuž móžeš so dowěrić, prosyš teho wo jeho měnjenje a radu, a druhdy so ěi z tajkej radu jasnosć a wěstosć dostanje. zo sy ze wšeho dwělowanja wumóženy a twoju wěc k dobremu, tebi spodobnemu kóncej dowjedžeš, přetož ty běše dobru radu dostał.

Kóžda wěc pak ma dvě stronje, a tak móže dostata rada tež zła rada być, wosebje hdyž so ěi to a wono naradžuje, a je-li snadnu wěc nastupa, dha to wjele njewadži, nastupa pak wažne prašenja cyłego žiwjenja, a ty sy za blaznej radu skutkował, dha sy njezbožomny člowjek na dolhe časy. A tola so wšelko naradžuje, hdžež by lěpje bylo, hdy by so njestalo, při žěitwach na příklad. Teho dla praji přisłowo: „Což jo z radu, to njej krađu“; hornolužiscey snadno: „Naradžene njeje poradžene“.

II.

Což jo k chwalbje, to se samo chwali.

Młoda holčka, hdyž strowosć na jeje ličkomaj so čerwjenja, kaž raúše zera na jasnym njebju, hdyž z jasnymaj wočkomaj bělu ruku ćí podariwši luboznje će postrowi, hdyž z pilnej ruku a wjeselaj mysłu spěšnje swoje džěło wobstara wot ranja hač k wječoru, — je rjany wobraz, kiž njeporjeńšiš, runjež by z wulkimi słowami jón khwalil, nima tež trjeba cuzeje khwalby, přetož „štož je khwalobne, to so samo khwali“.

Jako naš zbóžnik tamnemu pismawučenemu stawiznu smilneho Samaritarja zdžěluje, njećini wón to z wulkimi khwalacymi słowami, ale wupowjeda tón podawk tak, kaž běše so stal; a tež tón Samaritař, jako do hospody přindže, so ze swojej smilnosću nješepjeri, přetož: „Štož je khwalobne, to so samo khwali“.

III.

Kóžda wójna ma swojog' špijona.

We wójuje stej dvě stronje, kóžda do teje druheje ruba, třěla, bije a pyta jej škodźec, hdźež a kaž jeno wě a móže. So wě, zo su powjesće wot druheje strony jara wužitna a druhdy droho zapłaćena wěc. To wobstaraju, kaž kóždy wě, špijony.

We wšědnym žiwjenju pak je tež a to často wšelka wójna. Tam wadžitaj so mandželskaj, a kleskarskim hubam je namkane žranje, hdyž jim čeledźiu abo druhi moje dla špijon to přeradží. Wjetše pak je hišće wjesele zlych hubow, hdyž wo slubjenymaj, wo nawoženju a njewjesće, abo wo hewak dobrych přecelach móža porune powjedać.

Je-li so něhdže někajki njeskutk stal abo šibalstwo a tón zlóstnik njeje wuslědzeny, dha zběhnje so wulka hara, hudanje a prawowanje, z jenym słowom wójna. Ale, zlóstniko, njemysl sebi, zo potajeny wostanješ, přetož: „Kóžda wójna ma swogeho špijona“, a dyrbjeli ptački pod njebjom abo kerki na polu přecíwo tebi swědčić.

IV.

Na wšo je se cart přegotował, jan' na swajžbarskego kónja nic.

Čert ma wšě brachi a njedostatki čłowskeho žiwjenja na sebi. Tam słyšiš: khromy čert, hluchi čert, němy čert, bědny čert, hlupy

čert atd. atd. Tola móže so čert tež jako jandžel swětla wopokazać, móže pak so tež do kóždého stworjenja a wěcy přehotować, kaž nam bajki a ludowe prajki to do dosće wobsweďča. Ale runjež je čert hlupy čert, dha so tola hišće na „swajžbarskego“, to je kwasarškeho konja přehotował njeje. Přetož čert drje ma wjele ćerpic, — štóz pak ma swojeho konja lubo, a požči jeho raz kwasarjam k jězdženju abo k jěchanju, a widzi potom, kak njemdje z nim jězdža a skakaju, njekedžbujo na žadyn zadžewk, temu čućiwa wutroba praji, zo sam čert telko přećerpic njetrjeba, kaž kón na kwasu. A z tajkeho začuća drje je přisłowo nastalo: „Na wšo je so čert přehotował, jeno na kwasarškeho konja nie“.

V.

Chtož wjele wěri, tomu se wjele stanjo.

Štóz wěri, zo su khodojty a zo móža skotej škodzeć, tón wěsće kóždy raz do stracha přiúdze, hdyž jemu skót njeje, abo skhori, abo hdyž kruwy dosć njedeja, haj tón so hižom boji, hdyž jemu cuza kóčka do dwora přiúdze a myslí sebi, to snadno je překuzlana khodojta, přetož: „Štóz wjele wěri, temu so wjele stanje“.

Sym tajkich znał, kiž běchu teje wěry, zo so jim kóždy raz běla žona zjewi, hdyž dyrbi něchtón wo wsy wumrjeć abo hewak něšto zrudneho so stać. Wosoby z jich swójby drje potom druhim zdželowachu: „Naš pak je džensa rano (abo popođnju) žonu z bělym wodžećom nimo hić widzał a wo kus je so zhubila, to drje pak něchtón wumrje“. Budžich-li tehdy prjedy spomnjene přisłowo znał, dha bych jim wotmolwił: „Štóz wjele wěri, temu so wjele stanje“.

Štóz wěri, zo maju wšitke jeho sony něšto na sebi, a na nje kedžbuje a pyta sebi je wukładować z pomocu wukładowacych knižkow, abo ze samsnej mudrosću, tón změje často čezke mysle, dokelž budža jemu sonywukładowanja wjetši džěl njelube, tyšace a zle podeúđenja wěšćić, wšelke tež tajkich wěšćenjow so jemu tak někak dopjeluja, přetož: „Štóz wjele wěri, temu so wjele stanje“ atd.

VI.

Před domkom swěši slyńco nejžbytrěj.

W němskej ryči je přisłowo, kiž rěka: „Hochmuth kommt vor dem Falle“, a woprijeće tych slowow runa so nimale spomnjenemu

serbskemu přisłowu, kiž by w hornoserbskim jazyku něhdže tak klinčalo: „Před zakhadom swěći slóncu najjasnišo“.

Mnobi hižom běše wysoko zalězl na rěblu swětneje česće, abo w hmadže wysokich knježich, a zdaše so, jako by hród jeho zboža na wěčne byl založeny, ale napřismo wobsuny so na smyklych skhodžeńkach a jeho pad běše wulki, přetož: „Knježe služby su kulojte“. A hdyž ludžo pozdžišo jeho dóńt rozpominachu, skónčiču drje swój rozsud z přisłowom: „Před domkom swěši slyńco nejžbytrěj“.

H. Jórdan.

Z Budyšina a Lužicy.

* Knjz farař Jakub w Njeswaćidle je pod napisom: „Jezus so kłapa wo durje wutrobow! Přédowanje 2. njedźelu adventa 1876 w Draždžanach w křižnej cyrkwi dźeržane, z přidatymi powjesćemi wo přěních 25 lětach serbskich ev. kemšenjow w Draždžanach“ zajimawy spis wudał. Wyše rjaneho přédowanja dostawamy w nim rozprawu, kak su so serbske Bože služby w Draždžanach započale. Rjadowali su je hač dotal kk. fararjo Jakub a Wjacksa z Budyšina, Mõhn z Bukec a Imiš z Hodžija; spěwanje je k. kantor Pjekař wobstarał. Přédowało je z cyła 28 duchownych, a spowjednych ludži běše za 25 lět 27,546 wšěch w hromadže.

* Z nakładom redakcije „Katholskeho Posła“ su wuše: Krótke stawizny Noweje Krupki, wot J. Žrouta. — Knjz Žrout je rodzeny Čech, je pak serbsku ryč dospólnje nawuknył.

* Kónc februara je k. kandidat duchownstwa Jurij Nowak z Njebjelcic synodalne pruhowanje w tudomnym katholskim konsistoriju kkwalobnje wobstał a w měsacu měrcu su dotalni studentojo ewangelskeho duchownstwa kk. Theodor Běrnich ze Šećicy, J. Handrij Mättig z Wujezda a k. Hendrich Nowak z Rakec pruhowanje k dostaću duchownskeje kandidatury z khwalbu wobstali.

* Dotalnaj gymnasiastaj kk. Jan Křižan ze Šećijec a Felix Schõna z Lichanja staj „examen maturitatis“ khwalobnje wobstałoj a dotalni seminaristojo kk. Šolta z Tradowa, Šůtza z Klukša, Borš z Bórka a Domašk z Komorowa su po abiturientnym, z khwalbu wobstatym pruhowanju, za wučerjow pomjenowani a to přěńši w Hodžiju, druhi w Rachlowje, třeći w Klukšu a štwórtý we Woslinku.

Wopřijeće Lužičana č. 3.

Přeća fararjam a wučerjam k narodnemu dnju wot šulskich a paćeřskich dźeći. Wot H. Jórdana. — Boži wječor. Spisal Wjeleměr. (Pokračowanje.) — Čertowa hra. Wot J. Barta. — Šěsć delnjolužiskich přisłowow. Wot H. Jórdana. — Z Budyšina a Lužicy.

Čisć Smolerjec knihičisćerńje w maćičnym domje w Budyšinje.

ŁUŻIČAN.

Časopis za zabawu a powučenje.

Wosomnaty lětnik.

Zamolwity wudawař: **J. E. Smoleř.**

Wukhadža kóždy druhu sobotu měsaca. — Plačizna cyłolětnje 1 marku 50 np.

Čo. 4.

Haprleja.

1877.

H i n i t o s ć.

A róža zakćěje — zas zhinje,
Spěšnje wjadnje čerstwe žiwjenje:
Wšak mlodosć tež so twoja minje,
Kaž je krótkie mlódne nalěće!

Drje cuni wětříčk z róžu hraje,
Slónca pruhi krasu rozhorja —
Pak lubosć twoja dlěhe traje,
Hač dóńž róži króna zwotpada?

Tam w keřčku ptačik wjes'le spěwa —
Hižo kraholec laka, zahuba:
Kom' zbože drje so stajnje směwa,
Štó je wěsty traća wjesela? —

Kaž mróčele so rozčahuja,
W dalokosćach spluwnu, wokřeće
Wšě rozdźeliwši: rozdrjebjuja
Tak so kubla — a štó sputa je?

O njezlož na nje swoju nadziej:
Su kaž lěća mnohe kćenička;
Sej spokojnosć a swěru sadzej —
Te nož do zrawjenja wutraja!

Boží wječor.

Spisał W j e l e m ě r.

(Pokračowanje.)

II.

Ach to běše zbožomny čas! A kak luby bě mi tehdy lěs! Běch tola w nim sam ze swojimi myslemi, w kotrychž běch najradšo njemoleny: tam njezadzěwaše mje nchtó we wužiwanju zboža, nchtó mje njezešeri na dobo ze slódkich sonow, w kotrychž sebi žiwjenje wumolowach; wšak njetrjebach widzeć, kak husto čłowskim žadosćam napřećo stupi wosud, njetrjebach slyšeć skoržacu žalosć tak mnoheje wojobaneje wutroby — tam so minje — pokaza swět ze zwojej hrubosću, njezačuch zboža njewobstajnosć. Tam předstawješe mi přijomna čémnota, njeprěmožena wot wótrych slónčnych pruhow, kotrež zlě činja slědžacemu woku, spokojnosć wutroby a měrne šumjenje štomow a cunje šeptanje lisćičkow powjedaše mi wo lubosći, kotruž na přemoh slawjach z małymi lěsa wobdylerjemi z mócnym spěwom, zo daloko a šěroko jón lěs wothłosowaše a roznošowaše. A wutroba so mi směješe, mózach-li potom, překročiwši swój rewir, při wróćenju trjechić na polach domoj hotowacu so Hańžku, ji popomhać a potom wjesle šeptajo k wjescy so z njej nawroćić. A ludžo drje mějachu prawje, hdyž naju widžo, rjeknychu: „Wjesoły hajniski pak swoju rjanu lubku domoj wjedže!“ — Haj běchu to zawěsće zbožowne hodžiny!

Ale přespěšnje so wone minychu! Běch do wojakow wubraný, a bóle a bóle bližeše so čas džělenja. Drje dawno běch hižo myslil z njeměrom na tónle čas a so tróštować pytał: wšak běch sebi něhdy tež přal, być tajki pyšny jězdny, kajkichž mějach husto dosć přiležnosć widzeć — nětk jeno tole moje zbože mućeše. Hižo tu namakach, přišedši raz wječor domoj, tamny list, před kotrymž so bojach a bjeztróštny zjewich Hańži, hač ju nazajtra skónčnje wuslědžich na polu, zo mam hižo za dwaj dnaj so podać na čězki puć na dolhi, dolhi, njewěsty čas. Wutroba mje zabola, hdyž wona so postróziwši njewěriwje na mnje pohlada a na woćomaj widžo, zo wěrnosć ryču, lědym so wobknježi a rjekny: „Tež tón čas so pomínje, a njewěrnó, Michale, zdalenosć njesmě rozdwojić naju wutrobje!“ Zahorjeny wotmołwich ja na to: „A byrnje ke kóncej

zemje dyrbjał hić, twój wobraz budže mje přewodźeć a z radosću budže mój duch stajuje na tebje spominać!“ A tola hačachu so mi słowa w šiji, bě mi tak tyšno a moje woko so njechaše rozjasnić: přeco so mi přede mnu zdaše rozpřescerać bjezedno a sam Hańžiny džakowny pohlad njemůžeše wotehnać tule mysličku. Teho dla hišće po khwiley přistajich: „Hańža, prošu tebje, spusćej so na mnje a by-li přišoł čas, kiž chcyl so stłocić mjez naju wutrobje — o njewotewr přespěšnje wutrobu dwělowanju; do ćemneho přichoda hlada moje woko“ . . . tola dopomnich so a hanibujo pokračowach: „Wodaj mi, droha, zo móžach jeno pomyslić takle; wšak wěm, zo mi njeswěrna njebudžeš!“ A wona zdychny: „Ně, nihdy, nihdy!“ Wobkrućo slub so pokošichmoj a na to, skazawši so na přichodny džen — njeźzelu — k poslenjemu zeúđenju, prajachmoj sebi dobru noc. —

Tale noc wšak bě zrudna za mnje. Podarmo wotčakowach wokřewjacy měr, šerjace mysle wotdźeržowachu spanje wot mučnych mikawčkow a dyrbjach zasy won do lěsa, zo bych wuzku swoju wutrobu w jeho ćišinje wuprózdnil. Dolho so mi to njeradzi: pytach sam so přeswědčić, zo hlupa moja bojoseć, dolho hižo hajena, mi strachowace mysle wubudža a wosud pohórša. Přiúdzzech skónčnje k hatej, hdžež steji na brjozy wulki dub a pod nim ławka, na kotrež běch tak mnohu wjeselu hodžinu přesedzał. Z mučnosće tudy wusnych — ale tež wo snje njemějach měra. Wudža so mi tudy džiwny són: zazběhny so wichor a šwikaše šumjo žolmy hata, kotrež chychu, wustupiwiši přez brjohi mje požrjeć — bojaznje čekach — a tola njemóžach wuńć žolmam a čekajo wróćich so zasy k dubej: tu na dobo wichor woćichny, a mróćna so rozdachu a we wušomaj klinčeše mi hlós: „Wšo budže hišće derje!“ Na to ja, smějo so swojej bojoseći, wotcućich. — Njemóžach sebi tole wujasnić — přidach tola, zo móže so čłowjekej něšto wudzeć — ale tróštowach so z tym a změrowany so w pozběhowacej ćišinje w nocy domoj wróćich. Tudy počach hižo, dokelž spać njemóžach, pomału hotować so na puć a nošach to a druhe w hromadu, wosebje wšitke drohe wěcy, kotrež běch hdy wot Hańže dóstał. Chcych wuzbytkować z tym čas na přichodny džen. Nazajtra mějach hišće wjele wobstarac a wosebje přecelam a znatym hišće w Božemje prajić, štož móžach tež žortujo činić. Potom podach so w postajenym času

na tamne přečelne měštaško k hatej, hdžež běchmoj so z Haňžu husto hižo skhadžowaloj — a njetrjebach tam tež dolho čakač. Hač runje so wobknježeše, bě tola widzeč na njej, zo z čezkej wutrobu sem dže, bjerjech so teho dla na kedžbu, zo ju njebych bole zrudžil, a njeprajach ji tež ničo wo swojim uócnym tudybyču.

Kak nětk so jedyn druhelo tróštowachmoj: zo sebi slubichmoj, zjenočenaj zwostač z najmjeńša pisomnje; kak wjele mějachmoj sebi hišće dopowjedač, zo hižo čmička nasta, prjedy hač so džělichmoj; kak skónčnje posledni raz so wobjawši z přepołnej wutrobu so wot-torhnychmoj, a kóždy po druhej šćežcy wotsal khwatachmoj: to wšo hakle njebych mohł dospołnje wopisač, a kak tež bjez telo, zo njebych žahle kłoki, kiž nětk při spominanju na tamny wječor moju wutrobu ranja, hišće hlubje do njeje zary! — Podach so ruče domoj a pytach hnydom potrěbny mi wotpočink.

Mač dyrbješe mje rano, hdyž bě hižo wšitko přihotowala, wjac króć wołač, doniž njestanych — wšak tak njerad stawach k temu, štož přede mnu ležeše! Na tajke wašnje dha so dlěje zadžeržach, hač běch sebi to prjedy postajil. Khwatajcy so zhotowach a něšto mało posnědawši zwostach hišće khwilu w myslach sedžo: činjach, jako bych hišće na mač čakał, kotraž chcyše mje přewodzeč. Skónčnje dyrbjach so tola zběhnyč a pomału kročachmoj z dwora. Dycy mje mač hišće raz napominaše na wšo dobre a wosebje mje prošeše, zo bych so zleho towarstwa zdalował. Jeje lubowace słowa mje mócnje tróštowachu a ja slubich wobkhowač jeje wučby stajnje w swojej wutrobje. Hišće junu da mi swoje žohnowanje na puč — a potom kročach sam dale, přewodžany z nutrnej modlitwu mačerje, ze wšěmi dobrymi předewzacemi, zo bych něhdy so wrócejo wšitko zaso tak namakał, kaž to wopuščach. Přišedši tak k lěsej, kotryž dyrbješe mi napohlad domizny zawodzeč, wobročich so a hišće raz, přiwołach jej w Bože mje a stupjo k brězy, čistej, bělej, njechach dač sebi wašnje wzac lubowacych a wurězach do hladkeje skory zjenočenej wutrobje a spody zašlipnjenej pismikaj. „Jeli to Haňža namaka — a wěsće to wuslědži — budže drje so jara wjeselič.“ W tajkich myslach džěch bjez komdženja po šěrokej drózy dale, dale . . .

Nětk běch wojak! Nowe žiwjenje započa so tu za mnje, a hlej, někotre njedzele tuteho žiwjenja dosahachu, zo so zasy bole rozpjersich: podach so do wosuda a mózach tola nětk zasy z měrom

na Haňžu myslí, njebojach so, zo mohlo tuto zdalenje wot njeje być moje zahubjenje. Tola teho dla so moja lubosć njezhubjowaše: wjele bole přizamknych so hišće krućišo w duši k njej, kotrež běch přisahał, wěčnje přislušeć. Myslički khwatachu jenó časej do přédka a zastawachu tak rady tam, hdžež dyrhješe so wón skónčić. Zbytkuje wobtwjerdzachu mje tež listy, kotrež husto z Haňžu wotměnjachmoj, dzeržeć slubjenja, kotrež běch při wotkhdže dał ji a tež maćeri: kedžbnje zdalowach so wšeho, štož snadž mohlo być ji njelube, a to, zo bě wona zdalena, činješe mje hišće kedžbliwišeho a běch sebi sam swědomičiši sudnik, hač by wona to być mohła. Měnjach, zo móžu jenó tak dostojneho so činić jeje njewinowateje wutroby a tak sebi ju zaslužiť. Tuto, drje druhdy přejara spróčne zdalowanje wšeho, štož so hewak wojakam spodoba, njepadaše mi tež jara čezko: spokoješe a wupjelnješe mysl na drohu cyłu moju wutrobu a z cyła njeměješe tamna w tym nastupanju njewobmjezowana swoboda wojakow ničó wabjaceho za mnje. Njemóžach-li sebi tam namakać towarša runja mi zmysleneho, běch radšo sam, njetrjebach so tola na tajke wašnje po nikim zložowac.

Njetraješe wšak dolho, a tež ja so zeznach z tajkim towaršom bliže — ale z mojej zahubu, kaž to pozdžišo spóznach. Ja drje jeho hižo ze šule sem znajach, a bě wón z mojeje wóteneje wsy — ale tehdy njemóžachmoj so tak prawje znjesć, dokelž wón rady donošowaše a druhemu něšto dobre njepopřejo, wšitko sam wužić pytaše, hewak pak so, drje z tym wotpohladom, z kóždym jara dobry činješe. Tola to bě džěćace jeho přiwučenje a z džěćacych nahladow jemu je tehdy připisowach; čeho dla pak njedyrbjach so nětk jemu přizamknyć, hdyž z teho na nim ničó wjacy njewidzjach, hdyž bě šwarny, dašny čłowjek, čicheho wašnja, čeho dla njedyrbjach so z nim spřecelić, hdyž tež wón do rozpušćenosće njebě a tak so bojeć njetrjebach, zo budže mje wón hdy do dalšich towarstwow, kotrychž so zdalowach, wjesć pytać? Njewuidže drje mi tež w jeho wobliču něšto so khowace čemne, štož by pokazowac mohlo na jebacu wutrobu — ale na to ja njehladach — a mój buchmoj najlěpšej přecelaj — a kotremuž so cyle dowěřich, to bě Jurjancec Bosćij, kiž hižo druhi raz služeše, tak zo jeho prjedy njeběch zeznać móhł, hdyž běch sam tak porědko doma, pozdžišo pak wón zasy k wojakam džěše. K njemu khodžach, hdyž jenó mějach khwile, abo

wón přińdže ke mni: překhodžowachmoj so w hromadže, powjedachmoj sebi wo rjanej domiznje, wo lubyh, kotrychž běchmoj tam zawostajiloj — a při tym dowěřich jemu tež, kak rad a husto na swoju Hańžu spominam a kak rad bych ju zasy wóhladał. Ale džiwnje — tale wěc dyrbyeše naju rozdwojić! Wón měješe mje z tym druhdy k lepšemu, kaž džě to towařšojo činja, a ja dach sebi to tež lubić, hač runje mje jeho žorty husto mjerzachu — bě džě to žort a ja jemu tola tež druhdy něšto k šibalstwu prajach! — Tu sebi wón tež junu něšto napřečo mi překhwatnje wupowjeda, čehož so potom, kaž so zdaše, kaješe. „Nó, njetrjebaš so bojeć, ja tebi na žane wašnje swój dobry woblišk njeskažu“, změrowach jeho so smějo; „wšak to tebi najradšo popřeju!“ A njeprajach tež žanemu člowjekej wo tym ničo, kaž běše sebi wón žadał; jeno druhdy zežortowach z nim teho dla; wšak bě mje wón tak wučil. Ale z tym jemu wo prawdže, byrnjež tež bjez wotpohlada, tu wěc skazyh. We wulkej kralowskej zahrodže, hdžěž sebi kral wšelaku džiwiwnu dzeržeše, třoleše husto někajki paduch najrjeuše jelenje a druge zwějrjata, bjez teho, zo bychu stražnicy, teho dla hišće rozmnoženi, jeho hdy popadnyć móhli; 100 toleri myta dyrbyeše tón dóstać, kiž pakostnika dosahnje, ale při wšej prócy so to nihdy njeradzi. Duž dostachu tež někotři wojacy, za to, zo so jim druha služba spuści, poručnosť, tam w nocy pomhać stražić. Bosćij, kiž cyłu zahrodu derje znaješe, dokelž so tam husto překhodžowachmoj, a kotremuž bě so něšto zezdało při tym, mysleše, zo paducha wěsće trjehi. Njepraji teho dla nikomu ničo, hač mi, dokelž so boješe, zo mohł jemu něchtó druhi to myto, kotrež chcyše tola sebi přiwobroćić, wzać. Ale wón njebu sobu za stražnika wubraný. Wjedžeše pak sebi pomhać z tym, zo jeneho towařša wobryča, zo by jemu swoje město wotstupil. To tamny tež rad sćini, dokelž njewjedžeše ničo wo mytu, abo tola njemysleše, zo budže so paduch tak lohcy lepić dać. Nětk běch ja runje pódla, hač wonaj sebi tu wěc na wěšte wučinještaj a rjeknych žortujo: „To drje tebi ja wěrju: potom budžeš so móc prawje derje wukormić! Z lohkej prócu sto toleř! Tam pola teho mosćika“ . . . tu so dohladach, zo so mój žort Bosćijej njespodoba, a zastach. „Pola kajkeho mosćika?“ woprašo so spěšnje tamny. A ja — sam džě njewjedžach ničo wo mosćiku a běch sebi to tak wumyslil — rjeknych, tajnje činjo: „Haj to ja

njepraju.“ — Nětk hakle widžach, što sym zworał: tamny zwosta při swojim: „Ně, ja tam sam póńdu!“ byrnjež tež jemu ja wobkrućował, zo sym žortował, zo ničo njewěm, wšo ničo njepomhaše. — Bosćij pak so na mje tak rozhněwa, zo ničo wjacj wo mni wjedžeć njechaše, samo, hdyž paducha njepopadnychu, ale so wjele bole za někotre dny pokaza, zo ani paduch tam był njebě, ale zo běchu jelenje, kotrež so zhubjowachu, do někajkeje zakryteje džěry spadale, kotraž so něhdže při dobrym pastwišću namakaše. Ryčach jemu, zo može wjesoly býć, zo tam njeje podarmo hić trjebał, a wón drje to tež widžeše, ale myslo, zo jemu klubu ryču, pytaše mje na wšě móžne wašnje mjerzać. Ja pak sebi to tež njechach lubić dać a tak buchmoj, kajkejž běchmoj bylož prjedy přecelej, tajkaj nětk njeprycelej a zwadnikaj. Ja so dopomnich, kajkeho běch jeho w šuli zeznał, tola njepřirunach tež dolho nětčiše jeho zadžerženje z prjedawšim a z cyła njedawach wjacj kedžbu na njeho, hewak drje budžich jeho wěrne zmyslenje wotlakał. — O zo budžich tole jeno činił, a njezbože budžiše snadž so dale wotwobroćić hodžiło, — tola ja njecham časej do přědka khwatać! — Tehdy jeno wobžarowach, zo běch so Bosćijej tak dowěrił. —

(Pokračowanje.)

Što wšo sokol wuhlada.

Sokol lěta vysoko,
Křidła nosy šěroko,
K prawicy so wobroća,
Hrodu durje wuhlada.

Hlaj, při durjach holička
Pěkne ličko wumyja
Z powóčkomaj sčahujo;
Jeje šijka běli so,
Jako sněhi na horje
Abo skały marmlowe.

Pachol steji připódla
A jej z čicha přišepta:
Ale, holčka, dušičku!
Zapiń bubleńk pod šijku,
Zo so šijka njeběli
A mje wočko njeboli.

W.

Krawski a šěšć pryncesnow.

(Bajka z ludu.)

Jedyn krawski, kiž chceše so tež w swěće rozhladać, sebi sto toler do swojeje rancki tykny a so na puć da. Hdyž so wulkemu městu bližeše, zhoni, zo su tam runje wiki. Duž so khětře zaso zawróci, dokelž so boješe, zo mohł tam puki dostać. Ducej po puću trjechi bura, kiž něšto w měše do města njeseše. „Što dha w měše maš?“ so bura wopraša. A bur wotmolwi: „Žiweho zajaca na předań njesu.“ Duž praji krawc: „Teho mohł ja tež trjebać. Njechaš mi jeho za moju rancku dać?“ Bur běše z tym tež z pokojom. Krawc pak běše na swoje sto toler, kiž w rancy tčachu, zabył. Hdyž bur rancku přepyta a telko pjenjuz w njej namaka, khětře bžeć poča, dokelž so boješe, zo mohł je krawski traž zaso žadać. Ale tež krawski do druhého kónca khětře bžeše, dokelž so boješe, zo mohł so bur kać, zo je zajaca za staru rancku dał.

Na to krawski k jenej wjescy přińdže, před kotrejž wjele lipow steješe. Dokelž pak běše slyšal, zo može z křudom, plećenym z lipjaceje bělizny, čerta zahnać, dha te lipy woběli a sebi z běliznow křud wudžěla.

Hdyž wječor być poča, přińdže do wulkeho lěsa. Srjedz lěsa pak kamjeńtne blido steješe a kamjeńtna ławka. Krawski so na ławku sydže a do mšačka hladaše, kiž jasnje swěčeše. Na jene dobo cyle čorny wóz z čornymaj konjomaj přińdže, a služownikaj, kiž na nim sedžeštaj, běštaj tež čornaj zwoblekanaj. Z teho woza pak wulže čorna zdrasćena rjana pryncesna a stupi ke krawskemu a rjekny k njemu: „Jow sym, nětko mje zadaj!“ Krawski pak so jara džiwaše a rjekny: „Ja budu so tebi pasć. Čeho dla dha dyrbju tebe zadajić?“ Pryncesna pak so wopraša: „Nó njejsy dha ty čert?“ A krawc wotmolwi, „ně, ale jedyn krawski.“ Na to powjedaše jemu ta holčka, zo je jejny nan we wulkim měsće kral a zo je pječ sotrow měla, ale zo je čert kóžde lěto jenu z nich wzał a zo je nětko rjad na njej a teho dla je sem přińjěla. Krawski pak ju tróštowaše a rjekny: „Ty so ujeboj. Syn so ke mnje a to dalše so pokaže.“

Dołho njetraješe, dha wo prawdže čert sam přińdže a chceše pryncesnu zhrabnyć. Krawski pak ju zakitowaše a rjekny: „Ta

holčka tebję ničo njestara, wona je moja.“ Duž praji čert: „Dha chcemoj so wo nju wjertować. Kotryž wot naju móže bóle bžeć, temu sluša.“ Krawc pak wotmolwi: „Mi je tež prawje. Ale ja sym trochu khromy, duž njech mój bratr za mnje běži.“ A čert tež do tego zwoli. Krawc pak pušći swojeho zajaca z męcha a rjekny k čertej: „To je mój bratr, běž za nim!“ Ale prjedy, hač so čert wohlada, běše zajac, Bóh wě, hdže. A duž běše čert wjertu přěhral. Wón pak rjekny ke krawcej: „Ja hišće mam doma dvě pryncesnje; tej cheu přiwjesć a potom chcemoj so wo wšě tři wjertować. Kotryž kamušk najwyše ćisnje, tón je dóstanje.“ A krawc běše z tym z pokojom. Duž přiwjedže čert hišće dvě pryncesnje a ćisny přeni swój kamušk, kiž tak wysoko zleći, zo hakle po dolhim času zaso k zemi padže. Krawski pak wučěže ze zaka ptačka a ćisny jeho do powětra. Ptačk běše tak wysoko zlećil, zo wjacy k zemi njepadže. Duž běše krawski zaso dobył. A čert rjekny k njemu: „Ja hišće mam tři pryncesny doma. Te cheu přiwjesć a potom chcemoj so wo wšě šěsć wjertować. Kotryž móže helski ryhel najwyše ćisnyć, tón je dóstanje.“ Krawski běše z tym z pokojom. Duž přiwjedže čert hišće tři pryncesny a dwanaćo druzy čerći přinjesechu na ramjenjach helski ryhel a walichu jón na zemju. Wón pak běše tak ćežki, zo so hluboko do zemje zawali. Duž mějachu nuzy dosć, zo jón zaso wučahnychu. Krawski pak so jim směješe a rjekny: „Kak so wy tola dračujeće! Tónle ryhelk ja lohey tamle hač do tego wuhlodka ćisnu.“ Hdyž to dwanaćo čerći slyšachu, zo chce jich ryhel hač do męsačka ćisnyć, dha so počachu wo njón bojeć a rjeknychu: „To so stać njesmě; přetož potom džě njebychmy žaneho ryhela wjacy k heli měli.“ A donjesechu ryhel zaso tam, z wotkel běchu jón přinjesli. Tón přeni čert cheyšę nětko wšitke šěsć pryncesny hrabnyć, dokelž męnješe, zo je wjertu dobył. Krawc pak rjekny, zo je wón dobył. Duž so počestaj ćahać a mjetać a čert swojich towaršow wo pomoc wołaše a ći khětrě přiběžachu. Duž wučěže krawski swój křud z lipjacych běliznow a poča z nim do tych čertow praskać, hač tak kosny wo-koło nich lětachu a wšitcy rozćěkachu.

Duž so pryncesny jara wjeselachu a krawski je z lęsa won wjedžeše a pólša do męsta ke kralej, zo by po nich přijěl. A kral pólša jim kralowske wozy napřeco a w męsće běše wulke wjesele.

Duž hotowaše kral wulku hosćinu a prašeše so, što je tajki zasłužil, kiž je šesć pryncesnow wumóžil. A jeho wulcy knježa wotmołwichu: „Zo jeho na čas žiwjenja derje zastaraš.“ Kral pak džeše: „To njeje dosć. Njeh sebi wyše teho jenu pryncesnu za žonu wozmje, a to kotruž chce.“ Krawski na to rjekny: „Dokelž sym so z najmlódšej najprjedy zeznał, dha tež njeh je wona moja žena.“ A najmlódša pryncesna rada do teho zwoli. Te druhe pjeć pak rjeknychu: „Hdyž dha je naša najmlódša sotra jeho žena, dha chcemy my druhe na čas žiwjenja jeho služownicy być.“ A tak tež so sta. — A štóž tu basničku lěpje wě, njeh ju lěpje powjeda.

Podawa **J. B. Š.**

K stawiznam mórskeho hada.

Runjež su zoologoj do tal dwělowali na byću mórskeho hada, njemějo před sobu eksemplara tajkeho zwěriska, dha tola swědčenja po morju jězdźacych njepřestawaja z časami wobtwjerdźować měnjenje wo woprawdžitym jeho byću. Tak n. př. wšitcy, kiž běchu na lódzi, kotraž so njedawno, swět wobjězdźiwši, domoj wróci, z přisahu wobkrućeja, zo su tole wulcyšne zwěrisko wo prawdze widželi.

To sta so pod slědowacymi wobstejnoscemi: 8. julija lěta 1875 namaka so lódž „Pawlina“ dwacyći mórskich mil wot sewjerneho brjoha Brazilije, pod 5⁰ 13' južneje šerokosće a 35⁰ zapadneje dołhosće. Dopoldnja w 11 hodžinach běše wjedro jasne, wětr a mórske žołmjenje běštaj poměrnaj. W tymle času, — powjeda kapitan Drewjer —, pytnychmy na powjerchu wody něšto čornych blakow a naběl stolp nad wodu, něhdže pjatnaće lóhći wysoki. Z přenjeho napohlada mějach ja to za pěsk, wo kotryž so mórske žołmy rozbijsa; hdyž pak so wokoło teho stolpa cyle fontany wody z mnohosću wódneho procha zběhachu, mějach jón za skału, wěži podobnu. Z dohom tutón stolp ze šumjenjom a pleskotanjom padže a na tym samym měsće so druhi zbče. Tuto zjewjenje wospjetowaše so někotre razy: stolp padaše a zběhaše so zatrašnje spěšnje. Z dalokowidom so wobroniwši jasnje widžach, zo běše to hobrski mórski had, kotryž běše so dwójcy wokoło wjelryby (Wallfish) wobwil. Z hłowu a z wopušu džělajo, had swój wopor zatrašnje spěšnje wjerćeše. Z časami so wonaj wobaj do wody podnurištaj a so

potom z nowa pokazaštaj, so bjez přestaća wjerćo. Přeciwjjenje wjelryby a rozhorjenosć dweju druheju, kotraž tutemu bėdženju přihladowaštaj, načini sylne žolnjenje morja; woda so ješćeše a hač k nam da so slyšeć daloko dosć so rozpřesćeracy zmućeny šum. Tole dziwne zjewjenje traješe pjatnaće minutow a skónči so z tym, zo so wopuš wjelryby runje do powětra zběže, potom so do zady a do přédka čumpac poča, sylnje wo wodu bijo. Potom so wjelryba w žolmach zhubi . . . Bjez dwěla pózeraše hižom had swój dobytk na dnje morja. W napohladze teho, zo je so had wokolo wjelryby dwójcy był wobwił, kapitan Drewjer měni, zo je 80—85 lóhći dolhi był; jeho wobsah dyrbješe 3½—4 lóhći być. Klama zwěriska běše stajnje wotewrjena; jeho hlowa běše jara wulka (na 15 lóhći). 13. julija rano w 7 hodžinach teho hada z lódže zaso widzachu. Lódž namaka so pod tym samym gradom šerokosće, 80 jendželskich mil daloko k ranju wot kapa San-Rok (S. Roque). Had, hlownu a džěl žiwota na 20 lóhći z wody wusunywši a so horizontalno wupřestrěwši, nimo zadneho džěla lódže płowaše. Dale kapitan slėdowace powjeda: „Mjez tym, zo sebi rozmyslowach, čemu mamy so za tak časte wopytanje tehole dziwného hosća džakować, z nowa wołanje wuslyšach: Tudy zaso je! Wo prawdže, njedaloko lódže widzach zatrašneho Lewijathana, kiž běše so na 30 lóhći z wody wusunył a w powětrě balancirowaše; wón njemdrje na našu lódž hladaše. Z woprédka ja myslach, zo ma tole zwěrisko šeroku bělu smuhu, kotraž koprowe wobbiće našeje lódže wobrubješe, za swojeho towarša, a z tym wukladowach časte zjewjenje hada; dokelž pak wěšće njewjedžachmy, wobhladuje-li sebi had swojeho wumyslěneho towarša abo hotuje so lódž nadpadnyć, dha so sekerow přimachmy, zo bychmy našeho Lewijathana na přihódne wašnje powitali. Zwěrisko pak so podnuri a so zhubi.“ Tuto powjedanje bu nic jenož wot kapitana, ale tež wot officirow a matrosow mjenowaneje lódže města Liwerpoola 10. wulkeho rózka zaúdzěneho lěta z přisahu wobkrućene.

So njehodži přec, zo je so do stawiznow mórskeho hada wjele mythiskeho, njewěrneho zašmjatalo. Wopisanja mórskeho hadow, wšelakich po zwonkownym napohladze a wulkosći, su so wozjewjeć počale z lěta 1734, často z wobrazami. Tute wopisanje su wobstarali pućowajo a kapitanojo lódžow, kotřiž ze samsnymaj woćomaj

tele hady widžachu abo po słowach přibrjožnych wobydleri pisachu. Tak n. př. rybakajo, bydlacy na jenej z orknejskich kupow, w léće 1808 mórske zwěrisko, na brjoh wučisnjene, widžachu, kotrež běše 28 lóhći dolhe a 6 lóhći tolste. Na khribjeće tehole zwěriska běchu seršcojte hriwy, wone samo pak měješe tři pory płownikow-pjerow (Flossen); jeho koža běše hladka, hlowa nic wjetša dyžli poč lóhća.

Z brjohow Ameriki móže so wjele „njepowalnych“ dopokazmow wo byću wulkich mórskich hadow dostać. W léće 1817 dosta towarstwo přirodospytnikow w Bostonje exemplar hada, po zwonkownym jara dziwného. Tuto zwěrjo bu na brjozy njedaloko kapa Ann zaražene. Džerži so za to, zo je to hišće jara mlody had. Wón bu wopisany a wotwobrazowany. Mjenowachu jeho *Icoliophis atlanticus*. — Někotři wobkrućuja, zo su mórske hady 100 lóhći dolhe widželi. Někotři z našich čitarjow traž so dopomnja, zo hišće w léće 1846 Dr. Koch z woprědka w Americy, potom tež w Europje kosćowc dolijeúskeho (vorsündflutlich) mórskeho hada, *Hydrarchos* mjenowaneho, pokazowaše. Kosćowc Hydrarchos'a, w Barlinje za něšto tysac toleř kupjeny, wupokaza pak so khumštnje wudžělany. Ale, njeđiwajo na zeľžanosć mnohich swědčenjow, dyrbja zoologojo přidać, zo móža w morju někotre rody zwěriny žiwe być, kotrež, so rědko pokazujo, hač dotal njemóžachu do rukow specialistow padnyć. Wěrnó tež je, zo je so při mnohich składnosćach wučenym radžilo, mylenja mnohich „swědkow-pučowarjow“ pohuje dopokazać. Tak wupokaza so n. př. zwěrisko, w léće 1808 na brjozy jeneje z orknejskich kupow namakane, jako hobrski exemplar *Squalus maximus* (Haifisch), a zwěrisko, wopisane wot kapitana Mak-Ougeja, spóźna so jako strašnje wulka *Phoca proboscidea* (Seehund). Tola pak je bjez dwěla, zo w selenej wodže jara wulke hady bydla, kaž n. př. *Hydrophis* w indiskim morju. Tute hady so jasnje rozdžěleja wot wobojžiwnych hadow po konstituciji swojeho w hromadu sčehnjeného čěla; jich družinow liči so na dwacyći. Hady, někotrym z tutech družinow přislušace, docpěja dolhosć třoch metrow; jich čelesna a zuby su wjele mjeńše, hač pola wobojžiwnych hadow, kiž su z nimi jeneje wulkosće; hlowa powšědnje jara wulka njeje. Tole zwěrjo lohcy a gracijoznje kaž ryba płowa. K spódnemu powjerchu jeho čěla připowěšaja so druhy mórske trawy a konchylije (Muscheln)

kotrež wotbyć njemóže, štož jemu druhdy dosć originalny napohlad dawa.

W napohladze byća tychle hadow móhli měnić, zo móža so z časami na někotrych městnosćach tež hobry tejele družiny nadeńć; mjez tym pak přirodospytnicy to za woprawdžitosć připóznać njemóža, wo čimž swědce powjedaja, přetož k wěstemu skónčnemu wusudkej njesluša powjedančko, ale předmjet sam, wo kotrymž so powjeda.

(Niwa.)

Tři dolojenolužyske hulicowanja.*)

(Z ludowych hust napisał E. Muka.)

I. Blud.

Bur Byrkow pyrašo se raz wjacer z města domoj. Ducej pý droze wjasoly stucki sebje spiwašo ako: „Šykne te luže spě a laže, ja dejim jezdiš pý cuzej droze.“ Při tom se zablužašo wýt přaweje drogi. Toš přižo ku Byrkoju přewodnik poměnjony „blud swěšaty“; ten zluhi jog domoj dowjasć, gaby jom krošyk dał. Wýn derje jog domoj přewoží a Byrkowych kúnjow do grože spyrašo. Blud za krošykom cakašo a Byrkow jen přecej jom' lubjašo stupajucy do wjažy. A ned jo slězy sebje te źurja zamknul a smějašo se bludoju, až běšo jog tak rědnje obšužil. Ale ten blud běšo derje šybnejšy ako ten bur. Wýn skakašo loštnje pý dwyrje a rigotašo ak wjasole žrjebjetko. Toš ten gózpodař njewězecy, aby blud jog toril, zěšo wen, abo kšěl to žrjebje zawrěš. Ned přimje jog blud za kopku a chyši jog do gnojšice, zož jog derje tuskašo, až tam tešnje šwicowašo. Pý tom 'šykne jogo drjowowe gromadki, koterež na dwyrje stojachu, za nim do gnojšice schytašo gronijucy: „Toš jo ta zaplata, keńž ty mě obšužil sy.“

II. Zawinšowana kněžna.

Razka pasešo gylc dweju wolowu na janej luce zelenej tak blizko při janem jazorje. Ak před połonim buwašo, ustupi z togo

*) Tute tři bajki su po tej naryči napisane, kaž ju w Bórkowach a wokolnosći nałožuja. Wona so wosebje přez to wuznamjenja, zo so „y“ město „ó“ praji. Knjez Muka je tole dialektiske „y“ ze smužku pisal a my smy je tež tak wotčišćeć dali. K temu dowolamy sebi přispomnić, zo małoruski lud „i“ město „ó“ trjeba. — 'Šykne, 'teški — město: wšykne, pteški (ptaški).

jazora jana kněžna zawinšowana. Wýna tog gýlca kiwašo a jomu rědnje gronjašo: Och chwataj a buži jěsuy, ty luby gýlc, a hól mě hu pěkarka za pěš pjenjz ryšnego khlěba.

Gýlack ten zěšo ned k pěkarkuju a tog khlěba kupi; ale naspjatk se z nim z lažka pýrašo. Něžli k tej kněžni přižo, běšo jeje štunda juž se minula a wýna zasej do jazora stupajucy z nazdala jom tužna gronjašo: o lejder, o lejder, ty pýzdze sy, nět musym ja hyšći jaden hundert lět tudy w tem jazorje wostaš.

III. Bóšen, scěž a sowa.

Bóšen a scěž stej raz zwađu wo kralejstwju nad 'teškami wjadlej a njamóžaštej se zjadnaš. Toš stej wjetu gýtowaľej. Kotaryž hušej do lófta a pýtom zasej dhumej do zemje zlěšijo, ten dejaľ z kralom bys nad 'teškami. A 'šykue te 'teški přiglědowachu. Ten bóšen zlěši do lófta a scěž se jomu synu na hogon, a gaž bóšen se wjelgin zmucašo, až wěcej hušej njamóžašo, ga scěž malsny z hogona ušej bóšena zlěša a tak rědnje skrjagotašo: ò lejder bóšen, kak wjele loks ja ušej tebje som. Na to se bóšen wjelgin rozgýri.

Nět gaž zasej doľoj lešeštej, ga bóšen z mocu doľoj deri, až jo ned jog dych se zabiľ a bóšen běšo humarľy; scěž pak běšo tak mudry, keňž wýn z husoka wizešo, zo jana myšaca žěra jo, do teje wýn se wali.

'Teški pak běchu gýrniwe na tog scěža, až bě bóšena tak obšužil a až nět dejachu jomu takemu malučkoju sluchaš. Toš sažichu sowu k tej myšacej žěrce, aby wachowala a scěža popanula, gaby ulěžl.

Ta sowa pak běšo balder usnula a ten scěž móžašo bžez třacha ze žěrki ulěsc. Z takim tež hyšći žinšajšny žěň 'še teški jej gramaju.

Š i b a c y.

(Bajka z luda.)

Třo su w mlócy jahľy jědli, kiž běchu přejara ćople. Přěni je wopta a praji: „o! kak wysoko je do njobjes!“ Druhi woptawši rjekny: „o! kak šěroko je po swěće!“ Třěci pak zawoľa: „o! kak zelžany lud je na swěće!“

M. R.

List na redaktora.

Prosimy knjeza Smolerja, zo bychu so město lačanskich měsacnych mjenow serbske mjena měsacow w „Lužičanu“ a snadź tež w „Serbskich Nowinach“ trjebali: januar = wulki rožk, februar = mały rožk, junij = smažnik, julij = pražnik, august = žnjeić, oktober = winowe, november = podzymnik atd. atd.

Studowacy Serbjo

w Lipsku.

Wotmolwjenje redaktora. Hižom před štyrcyćimi lětami smy radu składowali, što je lěpje: lačanske mjena měsacow trjebać abo serbske pomjenowanja naložec. Nam so poslejšeho jara čheyše, dokelž běchmy tehdy jara horliwi puristoj abo ryčičiserjo, tak zo wšo cuze ze serbskeje ryče wumjetowachmy. Duž sebi poručichmy, w ludu za serbskimi měsacnymi pomjenowanjami slědźić; — ale jich wjacj njewuslědźichmy, dyžli dvě, mjenujey: wulki rožk a mały rožk. Duž za tym pohladachmy, kak měsacy při druhich Słowjanach rěkaja, a nadeńdźechmy, zo maja po prawym jenož Čechojo a Polacy měsacy ze słowjanskimi mjenami, zo w tutym času Khrowatojo a Slowjenojo na tym studuja, kak bychu měsacy słowjansey pomjenowali a zo jim Rusojo, južni Serbjo a Bolharjo po lačansku rěkaja. Nam so dziwnje zdaše, zo so to při poslejšich třoch słowjanskich splahach tak stawa a budźichmy je najradšo za njedospołnje słowjanske wuprajili. Tola my so z tym troštowachmy, zo wšak tež woni něhdy k dospołnej słowjanskosci wotuća a swoje měsacne mjena słowjansey překřćija. Wšak hižom Khrowatojo a Slowjenojo w tajkim nastupanju přihoty činjachu, duž hinak być njemože, hač zo budza tež Rusojo, južni Serbjo a Bolharjo za nimi slědowac.

Mjez tym sebi česku a polsku protyku bliže wobhladachmy, namakachmy pak, zo maja Čechojo nimale wšě pomjenowanja hinak dyžli Polacy; přetož januar rěka česki Leden, polski Styčeń; februar č. Unor, p. Luty; měrc č. Bržeń, p. Mařec; haprleja č. Duben, p. Kwěćeń; maj č. Kwěten, p. Maj; junij č. Čerwen, p. Čerwjec; julij č. Čerweneć, p. Lipjec; august č. Srpen, p. Serpjen; september č. Zář, p. Wřesjen; oktober Rjjen, p. Pazdźernik; november č. Listopad, p. Listopad; december č. Prošineć, p. Grudžeń.

Nam so skoro žane tajke mjeno njelubješe a po zakonjach našeje serbskeje ryče a po wuznamje słowa možachmy snadź jenož „listopad“ trjebać. Tola tež tutón skóněnje začisnychmy a wobzanknychmy po přikładze přenjeje francowskeje republiky sami cyle nowe pomjenowanja měsacow wudźelać. A tak so slědowace mjena wuradźichu: wulki rožk — januar; mały rožk — februar, kaž tuteju měsacow lud hižom mjenowaše; měrc — nalětnik, dokelž so po protyce w tutym měsacu nalěto započina; haprleja — jutrownik, dokelž su najbole w tutym měsacu jutry, tola njeje tole pomjenowanje kóžde lěto wěrne, přetož tutón róěny čas je tež druhdy hižom w měrcu; meja — różownik, dokelž w meji rože kčěja, štož pak tež kóžde lěto njetrjechi; junij — smažnik, dokelž so w tutym měsacu smahi (Vrađe) rozworuja; julij — pražnik, dokelž slónce w tymle měsacu hižom sylnje praži; august — žnjeić, dokelž su w

augustu žně; september — požajenje, dokelž je po žnjach; oktober — winowe, dokelž je vino w tutym mėsacu zrało; november — nazymnik; tola tuto pomjenowanje njeje derje wubrane, dokelž so nazyma po protyce w septembru započnje; december — hodownik, dokelž su hody w decembru.

Tak bě wšo wuradžene a počachmy tež měsacy w svojich pismach tak mjenować. Ale běchu stajnje zmylki a lud so tež do teje wčey zwučić nocheyše. Běše w Serbach tak, kaž něhdy mjez Francowzami, hdžež so lud tež tym nowym mėsacnym mjenam přiwučić njemožeše, a bě wšón francowski swět spokojuy, jako Napoleon I. zaso stare romske mėsacne mjena nałožec prikaza. A my sebi pomyslichmy, hdyž je to za wulki lud praktiske było, njedyrbjało to za naš mały narod hišće bole praktiske być, hdyž so tež k staremu wašnju wróóimy!?

A wyše teho — njeje dha mjez Słowjanami hižom tak dosć kruchatosće a njejednosće, zo bychmy do słowjanskeho mėsacosłowstwa tež hišće my lužiscey Serbja nowe różnorodny na Boži swět přiwjedli.

A skónčnje — hdyž su sebi wšě europiske kulturne ryče cuze mėsacne pomjenowanja lubić daće, — čehož dla njebychu Słowjenjo směli romske mėsacne pomjenowanja trjebać!?

Duž je so stało, zo nowe pomjenowanja jenož w protyce pódlá ľaćanskich mjenow stajamy a hewak stare romske trjebamy. K temu mamy pak tež teho dla dobre prawo, dokelž su je Serbja po zakonjach swojeje ryče pěknje přehotowali.

Dorunanka k hrónčku

Lužičan 1876, č. 9 str. 137.

Po 4. rjadku so hišće praji:

„Ja pak njepóódu,
Wšak kaľ Twój njeje.“

Ptačik leći šćerčo, bórčo,
Naleći tam smjerć.

„Smjerć běž Ty řěznika dajić,
Řěznik njecha woľka kaľac,
Woľk njecha lužičku srěbać atd.“

Smjerć běžeše řěznika dajić,
Řěznik běžeše woľka kaľac atd.

D.

Porjedjenje. Na str. 62 město s ć ě ž čitaj st ř ě ž.

Wopřijeće Lužičana č. 4.

Hinitosć. — Boži wječor. Spisaľ Wjeleměr. (Pokračowanje.) — Što wšo sokoľ wuhlada. Wot W. — Krawski a šěsć pryncesnow. (Bajka z ludu.) Podawa J. B. Š. — K stawiznam mórskeho ľada. (Niwa.) — Tri doľojenoľužyske hulicowanja. Z ludowych hust napisaľ E. Muka. — Šibacy. (Bajka z ludu.) Wot M. R. — List na redaktora. — Dorunanka k hrónčku, Lužičan 1876, č. 9 str. 137. Wot D.

Čiść Smolerjec knihićiśćernje w maćiěnym domje w Budyšinje.

ŁUŻIČAN.

Časopis za zabawu a powučenje.

Wosomnaty lětnik.

Zamolwity wudawař: **J. E. Smoleř.**

Wukhadža kóždy druhu sobotu měsaca. — Płaćizna cyłolětnje 1 marku 50 np.

Čo. 5.

Meja.

1877.

Pilnosć je nuzna.

Džělaj pilnje, bratřiko!
Wulke drje je Słowjanstwo,
Ale mała hałožka
Je ta naša Serbowska.

Pisaj pilnje, bratřiko:
Wobšěrne je pismowstwo
Wšelkich ludow na swěće,
Serbske pódla snadne je.

Džělaj pilnje, bratřiko!
Ale nic za cuznistwo;
Wšak maš doma polo tež,
Što na cuzej roli chceš?

Pisaj pilnje bratřiko!
Jedyn jako džesaćo;
Naša małka črjódzička
Wulcy tak so rozmnoža.

Džělaj pilnje bratřiko,
Z kóždym lětom wjeselšo!
Jeli swěrny wostanješ,
Wěsće džak tež dostanješ.

H. J. Popojski.

Jakub Mlynk.

Wonecy su stara serbska wjes w Hornjej Łužicy. Z polodnja a z ranja ju hórki z čornymi lésami wobdawaja, k wječoru widziš módre hory na milčanskich mjezach a k pońocy wotměnjeja so léski a haje z lukami a dolami. Rěčka ćeče přez kečki, hdžež na zelenych brězach w nalěću solobiki a čiziki swój spěw sebi zanošuja a z borbotacej žolmičku so napojeja. Sorunik ma tu swoje lěhwo pod šwižnymi jědlemi, zo bych u jeho khowanku zakrywałe.

Wosrjedź wsy steja wulke topoly, kotrež před stami lět naši wótočoju nam, svojim potomnikom, sadžachu. Pod nimi je trawnik. Tu pasechmy my džěći husy, sebi hrajkajo, pišćalki džělajo a basnički baje, kotrež bě nam Mlynkec Jakub napowjedał.

Mlynkec Jakub bě ližom stary mužik, kotryž bě sydnomlětnu wójnu sobu činił, a wjedžeše jara wjele ze swojeho žiwjenja powjedać a wonečanskich hólcow zabawjeć. Běše wo wsy piwańnja, kotraž wšěch česćownych wobydlerjow, kotřiž běchu wot swojich prjedownikow słowo piwo herbowali a tež jeho zmysł derje zrozumiłi, přeco z čerstwym napojom wobstara. Solćic nan pak bě smjerć dobra duša, přecelny z kóždym, byrnjež z najkhušim khěžkarjom było. Teho dla bě nimale kóždy wječor jstwa polna ludźi a Mlynkec Jakub dyrbjěše swoje stawizny powjedać, z čehož sym sebi tule spomjatkował.

„Hdyž běch za swojeho njebo nana“ započea raz Jakub, „doma pohoně a bruneju konjow mějachmy, kotrajž, kaž snadź, Bosćijo! so dopomnić wěš, prjedy pola njeradžanskeho Lipiča khodžeštaj, dha naša njeboćička mać runje k jutram jara skhorje. Naš Handrij bě do Kamjeńca na hermanck šol a ja worach na ‚pastwišćach‘ k běrnam. Tu wuhladač z dobom, zo so něšto w našich khójnach, kotrež su pódla drohi, blyskota. Z woprědka na to njekedžbowach, sebi myslo, zo je tam wowčer hnał, dokelž druhyd pozašćerkota. Zynki pak přibližowachu so bóle a bóle, podsobnik, hewak ližom trochu splóšiwu, tuleše wuši, kaž by so jemu něšto zezdało. Dołho njetraješe a khójny běchu polne wojakow. Što započec? Čeknyć jim njemóžach a duž podach so do Božeje wole. „Ale, prašeš so, Motso, čeho dla so boječ?“ — Ach, mój luby wujo, tamne časy běchu hinaše, dyžli su nětčiše. Štož bě trochu zróstny mlódzec,

njebě sebi ani wokomika wěsty, zo jeho stary Fryca do swojeho wojeŕskeho kabata njetykne. — Prjedy, hač běch so dohladał, měješe mje hižom wulki wyšši za khornaŕ a praji: „Praj nam, hdže Saksojo leža, abo wotwjedženy će na měsće a ty dyrbiš na nas spominać a krwawe sylzy plakać.“

Dolho myslić sebi njemóžach, pak ně, pak haj sebi žadachu, tola někajki dobry duch mje na njebo nanowe słowa dopomni: „Budž swěrný, mój syno! Bohu a swojemu wjeŕchej!“ Hnydom wotmłowich: „Činće zo mnu, štož chceće, to wam njepřeradžu, dokelž mi swědomje zakazuje.“ Štož běch wotčakował, so nětk sta. Sadžichu mje na konja, ale tak, zo so wbohe skočo tak přezhibny. Mojej konjow mi hnydom z rukow wudrjechu a k druhim hižom nakradnjnym přiwjazachu. Wboheju skoćećow bě mi bóle žel, hač sebbe sameho. Nětk džěše na cuzbu.

Přiuđzechmy po wsy dele nimo stareje lipy, kotraž před našim dworom steješe. Prošach wyška stykniwši rucy, zo by mje pušćil. Tola podarmo, ani to mi njedowoli, zo móžach hišće junu k swojej maćeri dóúć, kotraž na khorym ložu ležeše. Ach kak žel mi bě, zo dyrbjach snadž na wěčne wot swojeje lubeje maćerki, wot svojich lubyh bratrow so džělic. Tuta myslička bě mi bjez mała rozum wzała. Ach, luba maći! běchu moje zdychowańčka. Hdyž nimo pohrjebnišća přiuđzechmy, bu moja zrudoba hišće wjetša. Tu widzach row swojeho njeboćičkeho nana. Rjane jeho přisłowo: „budž swěrný a Bóh će njewopušćić“ zaklinča w mojej wutrobje. Za khwilu hakle so zas trochu zhrabach a wšěch svojich Bohu poručiwši pohladach hišće junu na lube wótne hona a lěsy, na kotrež slóncu swoje poslenje pruhi sćeše, jako by mi na wěcnje božemje prajić chcyło. Jasna sylza zyboleše so w mojim wóčku, tola — to bě wšo podarmo. Kamjeń je mjekši, dyžli jich wutroba běše.

„Prajš-li nam, hdže Saksojo leža, dari ći naš kral sto zlotych a budže ći přeco džakowný.“ Tak a podobnje ryčeše mi wyšk, pak lesnje, pak zas z hroženjom. Tola njedach so nawabić. „Serbska swěra, nanowe słowo zamoža wjac, dyžli sto tysac zlotych, mój wyško“, wotmolwich zmužiće.

To wšo sta so jenu srjedu. Nazajtra hižom dyrbjach z druhimi sobu won, zo bych jěchać a wojeŕske wěcy wuknył. Tež někajki „němski Serb“ bě mjez nami. Tón runje najlěpši

njebě. Tak miny so přeni tydžeń. Džeń wote dnja nowe hubjeństwo. Jěsć a pić dosć mało, za to pukow a hroznych ryčow wjac hač dosć. Towaršojo běchu z wjetša hrubi ludžo, tak zo so mi smjerć styskaše, dokelž tu nikoho njemějach, kotremuž bych swoje starosće wupowjedał a wuskoržił. Teho dla běch, hdyžkuli móžach, sam. Ze zrudobu myslach sebi na domiznu, luba maćerka njeprjindže mi ženje z myslow. Wječor, hdyž měsacěk z hwězdami rjenje swěćeše, skoržach jemu zwoju nuzu a zdychowach často: O zo bych pola Tebje, luby nanko, w njebjesach był, hlaj na mnje, kak njezbožowny sym.

Ženje njezabych pak na Boha, kotryž swojich swěrných nje-wopušća a nošach swój križ sčerpnje dale.

Za tydžeń, rěkaše, přindže stary Fryca, to dyrbiće hižom wšitcy wuwučeni być. Teho dla bjez džiwa, zo nětk z nami hórje dyžli ze psami zakhadžachu. Jedyn koprola bě hórši dyžli druhi. A kak cheyše to hinak być; bě džě lieutenant sam do cyła nječesany čłowjek. Jeho wšědne słowa běchu: „Wy čerčí, wy dyrbiće tež spytać, što rěka wojak być; kaž su zo mnu činili, tak ja zas z wami, wy . . . !“

Za tydžeń Fryca wo prawdže přindže. Rano we wosmich dyrbjachmy konje zesedłane měć; grat swěćeše so kaž zloty. Běchmy cyły wječor, z wučenja mučni dom přišedši, česali a rjedžili, tak zo naposledku skoro stejó spachmy.

Rano nas truba zawoła a za wokomik stejachmy tu wšitcy džewječdzesat mužow.

Druzy běchu wjeseli, dokelž stary Fryca, kaž je Wam znate, hrozny muž njebě a měješe tež w swoim času sobučuće z njezbožownym. Tola mje zyma třaseše, hdyž sebi myslach, kak bě wyšk na mnje zły, dokelž jemu tehdy njeběch přeradžil; přetož hdy budžich ja to sčinił, budžiše jich wón wěsće wšitkich zajał a pěkne myto dostał. A wo tym potom žana ryč być njemóžeše, dokelž běch ja swěrný wostał a ničo njepreradžil. Ze zrudobu a bojósću njemóžach ani wóčka pozběhnyć, moje mysele běchu w lubej domiznje.

(Pokračowanje.)

Moja hvězda.

(Karel Havlíček.)

Hdyž běch hólčik malički,
 Wjedzách jeno mało,
 Kóždého sym měwał rad,
 Wšo so na mnje smjało.

Posluchach rad maćeřku,
 Poslušny běch nanej,
 Ličáchmoj ze sotřičku
 Hwězdy w nocy rjanej.

Jenu hwězku blyščatu
 Znaješe mać moja:
 „Pohladaj wšak, Karličko!
 Tale tam je twoja!“

Znajach swoju hwězdzičku,
 Hrajach z njej króc wjele:
 „Hwězda, hwězda, hwězdzička!
 Pój sem ke mui dele.“

Hdyž běch šule přebězał,
 Dha buch cyle druhi,
 Dwělenje mje zapřimny,
 Wěry njebě pruhi.

Zapomnich na hwězdzičku
 Tež na maćeř staru,
 Njebjesa mje spuščichu,
 Zakrychu so z paru.

Zakhowa so hwězdzička
 Za mróćełe huste,
 A ja blůdzach po swěće,
 Wšo bě we mni puste.

Z časa, hač sym spóznał Će,
 Julianka moja,

Zasy widžu hwězdzičku,
Ale ta je twoja.

Moja hwězda něhduša
Na wěki je zašla:
Z džěcacej mi dowěru
Je tež hwězda hasla.

P.

We serbskim kraju.

Spisał Jan Pječ.

„*En pays wende*“ („w serbskim kraju“) — z tutym nasłowom započina so podwodželenje w jenej — francowskej knizy. Što, w jenej francowskej knizy? Znaja dha w Francowskej tež nas horstku Serbow? O haj, woni nas tam derje znaja; spomina so tam druhdy na nas w nawukowych knihach a časopisach, wosebje hdyž ryčespyt a narodopis nastupaja. Tež so do Pariza a druhich wjetšich francowskich městow často serbske knihi, kaž „Słownik“, „Smolerjowa a Pfulowa ryčnica“, „Smolerjowe Pěsnje“ a druge knihi žadaja, haj spisaćel tutoho nastawka je před njedolhim časom w jenej parižskej knihownej aukciji někotre serbske, w Serbach khětro žadne knihi kupił. Duž — znaći tam hižom běchmy; ale w šěršich kruhach francowskeho ludu drje do najnowišeho časa malo wo nas wjedžachu. Nětko pak nas tež tam znaja. Je zawěsće malo horliwych Francozow, kiž hdyž z cyła knihi čitaja, njejsu spomnjenu knihu a z tym podwodžěl wo nas ze spodobanjom čitali.

Ale mój Božo tola, što dha su po prawym Serbja činili abo — skepsali, zo su na dobo tak widženi ludžo w Francowskej? budže so snano někotryžkuliz čitar Łužičana prašec. Haj, činili — skepsali po prawym ničo njejsu, — woni jenož **su**, a zo so wo swoje byće a zdžerženje prócuja, hlej, to jim hižom w Francowskej nahladnosć dawa. Bychmy sebi zbože přeć móhli k tajkej česći, hdy by so nam *sina era et studio*, to rěka: cyła nas dla, dawała. Ale k wobžarowanju — temu tak njeje: man merft die Abicht und man wird verstimmt. Wěc je tajka: Francowzojo su jara hněwni, zo buchu 1870—71 wot Němcow w bitwach poraženi, a zo su měli potom 5 miliardow wójnskich khóstow plaćić. Nó, džiwać wšak so jim tajkeho hněwa dla jara njemóžemy, přetož štó by so rad bić a

k temu tak slyuje na pjenjezech khostać dať? — hač runje smy z drugeje strony Bohu wuley džakowni, zo běchu němske brónje zbožomne, dokelž bu přez to naš němski a tež serbski kraj před wójnskim strachom wobarnowany. Francowzajo swojeho njezboža dla na wječenje mysla, a dokelž so z brónju hišće ničo činić njehodži, dha so tola w towaršnym žiwjenju přez ryče a skutki a wosebje w pismowstwe wolóžić pytaja.

Matador w poslešim nastupanju je wěsty k. Victor Tissot. Wón je w Němcach pućował, Němcow wobkedžbował, — za milliardami pytał. Jeho kniha „*Voyage au pays des milliards*“ (pućowanje w kraju milliardow) po wudaću před dwěmaj lětomaj njemaly hołk činješe a je hižom w 37. wudawku wušla, t. r., hač dotal je wot njeje hižom 37000 eksemplarow čišćanych a nimale rozpredatych. Po khwiley wuńdze jako druhi džěl „pućowanja“ „*Le Prussiens en Allemagne*“ (Pruscy w Němcach), nětko w 26. wudawku, a před 5—6 mėsacami třeci džěl, pod napismom „*Voyage aux pays annexés*“*) (pućowanje w anektirowanych krajach). Poslešni džěl, kotryž je tež hižom hač do 20.***) wudawka došoł, wopřija na stronje 1—87 naš podwodžel: „*en pays wende*“ (w serbskim kraju). Naš kraj po měnjenju k. Tissota mjenujcy tež k anektowanym krajam słuša, a teho dla wón jón ze spodobanjom wobhladuje a swojim krajanam wopisuje — to rěka, na swoje wašnje, měšejo prawdu a wumyslenja. Tajku njedokładnosć njecheemy jemu jara porokować a wosebje nic jeje přičinu w narodnosći k. Tissota pytać, zo je wón mjenujcy Francowza. Ach wy farisejerjo a ludakajo, kiž sebi z hordosću na wutrobu bijeće, prajicy „džakowany Bohu, zo njejsym tajki, kaž tutón — Francowza, — wy widžiće třěšku w woku bližšeho, ale hrjadu w swojimaj samsnymaj woćomaj njewidžiće. Kóždy lud ma swojich Tissot-ow! Ani hewak jara wěru hódni Němcy njejsu w tajkim nastupanju wuwzaći! *Exempla sunt odiosa*, mjenować nikoho njecheemy!

Knjezej Tissot-ej je so šło, kaž kóždemu druhemu čłowjekej; njech je narodnosće, kajkejež chce: kak móže wón dokładnje pisać, hdyž předmjet, wo kotrymž piše, dokładnje njeznaje? Mjenujcy

*) Dospołny napis našeho wudawka je: *Voyage aux pays annexés. Suite et fin du voyage aux pays des milliards. Par Victor Tissot. 16. édition. Paris 1876.* (na wobwalcy). *E. Dentu, éditeur. 8. 3. Iop. 489 str. Płaći 3 fr. 50 cent.*

**) Tole so wokoło hód 1876 pisaše.

k. Tissot je do Serbow jenož ponuehnyl, přez jich delnjołužiski džěl přebězał, njeznajo ani serbsku ryč ani ludźi, kiž bychu jeho wustojnje powučić móhli, přetož jeho „*Franciskas-a*“ za dosahacy autoritet připóznać njemóžemy. A žórła, z kotrychž je čerpal, su drje, kaž so zda, z wjetša dobre knihi, ale njedokładnje wužite; wón je z nich wzał, štož je so jemu nic za rozwučenje, ale za zabawu kmane być zdało, a z tajkeho sammelsurija w hromadže z tym, štož je widzał a słyšał, „*geschichtu*“ sćinił. Za jeho zaměr bě to dosć; što so wón wo to staraše, hač je to, štož powjeda, tež wo prawdže prawe a wěrne, jenož zo jeho krajanow zabawi a hněw přećiwo wohidnym „*Prussiens*“ („Prusakam“) paći. To posleńše jeno chcyše wón docpic, a hdyž wón Serbow khwali, dha wón po prawym ničo dale njechce, hač — Prusakow hanić. Za tajku khwalbu my so jemu džakować njemóžemy, haj wobžarujemy skerje bóle a protestujemy přećiwo temu, zo je so čestne serbske mjeno k nječescenju našeho němskeho naroda naložile.

Z tym bychmy swoju rozprawu skónčić móhli; ale někotryškuliž čitař Lužičana budže snano tola drobnišo wjedźec chcyć, što po prawym k. Tissot wo Serbach powjeda, a dokelž skladnosć nima, sebi Tissotowu knihu wobstarać, abo hdyž by ju tež měł, z francowskej ryču tak derje znaty njeje, zo by tajku knihu bjez wjetšeje prócy, kaž naložowanje słownika čini, běžnje čitać móhl, dha sebi dowolamy tudy někotre wučahi podać.

Knjez Tissot započina wot šasa, hdžež Němcy Słowjanow z mocu pokorjeć počachu, hač jich skónčnje po hrozných a krawawnych lětstotki dołhich wójnach „wot Łobja hač na tamnu stronu Wisły nazad čisnychu.“ Potom wobroća so k němskim ryčerjam, docpiwa do Ruskeje, powjeda, kak so Ruska přez člonske přehrody před němskim „*Drang nach Osten*“ wobara, spomina na officialnu a nje-officialnu Rusku, na panslawismus. Skónčnje wróća so k Serbam: „Prusecy su po položcy přeněmćeni Serbja.“ „Zbytki tuteho luda su so do Blotow a do Lužicow začahnyly . . . su tam swoje wašnja, swoju staru ryč, swoju drastu, swoje narodne spěwy wobkhowali. Ličba Serbow je nětko 140,000 duši; woni so mjez sobu ženja; a su hłuboko a žiwje swój hněw přećiwo Němcam wobkhowali.“ (Tak zlé wšak to njeje!) „Dawno čujach so čelnjeny do

tutych lěsow, mjenowanych Błota (Spreewald), a běch njesćěrpny, jich potajnstwa wuslědźić. Snano budže mi spožčene, myslach při sebi, so z rjanej Lerneboz (sic!) serbskej pryncessynu, džówku Bohow, zetkać, kotraž je so do lěsneje róže přeměnila, so by so před surowymi Němcami wukhowala? Jeje kheluch je lazurny, kaž njebjo, jeje lopjena zelene kaž nadzija, jeje wón wopojaca: wona so tula pod drjewinu, wotčakujo k docpiću swojeje přěnjotneje postawy, zo ju wumožeř namaka a wušćipnje. Wona budže potom kralowa wobšěrneho luda a słowjanski splah, přistaja powjedančko, budže knježacy na swěće.“ (Zwotkal jeno k. Tissot tele powjedančko ma? A byrnje je wón sam wumyslił, krasne wone je! Sława jemu!)

Nětko slěduje wopisowanje pućowanja do Błotow. Ze železnicu je wón jěl přez „pěskowu puscinu“ wot Lubnjowa, hdžež so Błota započínaja. Lubnjow steji lišće džensa „pod dohladowanjom pruskeje wobsady“ (*sous la surveillance d' une garnison prusienne*). to ma mjenujcy tak wjele rékać, zo w Lubnjowje džělba wojakow steji. Serbja, do stareho města zahnaći, so Němcam po móžnosći wuhubuja (?) . . . „Němcy jim mjeno „Wenden“ dachu, wotwodžene wot „Wand“ (!), štož murju znamjenja, dokelž běchu hluchi kaž murje kóždy króc, hdyž jim Něme słowa praješe.“

„Serbja su wjele bóle moralni hač Němcy. Paduštwó je (? skerje „bě“) mjez nimi njeznate; w dospohnje serbskich wsach njewjedža, što zank je. Jich wašnja su jara póćíwice; woni so mjez sobu ženja kaž židzi, a su tak hospodliwi, kaž Prusacy sebićíwi a krući. Woni so žiwja wot rybařstwa, hońtwy a ratařstwa, su njewustawni džělačerjo, njewšědneje raznosće a wutrajnosće . . . Spóznaješ jich na měsće nic jenož na jich wosebitej drasće, ale tež na jich słowjanskim předznamenju (typus) „*par excellence*“. Woni su rjeni, wulcy, šwižni, čornej (jeno?) woći woswětlujetej jich wotewrjene a naivne wobličo, a hdyž so směja, pokazuja dwaj rjadaj zubow, bělych kaž běłokósc.“

„Serbske žony su hódne tuteho luda, kiž je so dyrbjał pod spřah khilec, dokelž bě słaby, ale kiž ženje znał njeje hanibne podćisnjenja a kluskate womory. Woni wozjewuju w khodu a pohibowanju tu dostojnu hordosć, kiž pola přewinjerja česćíwosć wubudzuje. Žíwe, spěšne matej jich čornej wóčcy, cunje a hluboke hlady, a jich huby so wotewrjejo dawaja parlownicu widžeć. Jich wlosy padaja dele bohaće a krasnje. Wone maja rucy a nozy jara

něžnej. . . . Němska burska žona dópomina na kočisko (?), serbska burowka je skoro kaž kralowa.“

„Wulki džel Serbow sluša k grichiskemu (!) wěruwuznaću.“ Lubnjow ma swoje mjeno wot Luby (?), bohowki lubosće, ke kotrejž so Serbjo modlachu w małym wjerjebinowym a brězowym haju na prawicu z boka města. Tónle haj bě wobydleny wot „ludkow“, to su małych mužikow, služobnikow bohowki, khodźacych za nju cyrobu pytać hač do samych čłowskich wobydlenjow. Tele ludki nje-móžachu pječa zynk zwonow slyšeć: hdyž zwony zaklinčachu, dha so woni do džerow skhowachu. Socha (statua) bohowki Luby stejese na pohórku; su ju potom na wěžu špitalnje přenjesli.

Na druhi dzeń poda so k. Tissot přez Stary Cychow do Kanoweho mlyna (wobsedźel mlyna Kanow rěka), hižom w lěsu samym ležaceho. Swój zastup do lěsa wón wopisuje: „Lěs so wotewri, hluboki, wobšěrny a mjelčacy přede mnu, přetož w tym času wón wotpočowaše, spjucy swój připołdński zdrěmk. Wón měješe k temu dobre prawo, wón, kiž bě wot třoch hodžin rano hižo wotcučeny a kiž bě ani wokomik njezastał spěwać, šepotać, so potřasować.“

„Běch so zahlubil do majestatneho rjada dubow, pornjo kotrehož cunjó běžeše, kaž by so bojało, lěs ze spanja wubudzić, prómjo wody, lódkojće přehladneje. Tale ruka Sprewje měješe serbske mjeno Grobla. Sprewja rěze tři sta přeliwow do mochateho rubna Blotow, činjo z tuteje spodziwneje krajiny prawdziwe wjesne Bjenatki (Venedig).“

(Pokračowanje.)

Prawidła za basnjerjow.

(Fr. Bodenstedt.)

W čim, Mirza Šaffy, wobstawa
Kuzlaństwo twojoh' basnjerstwa?

Zo čuješ to, štož prajiš,
Wot přirody so njezdaleš,
Do jasnosće wšo stajiš,
Ryč z wěcu derje skladuješ.

Zo 'nóz so jimaš prawoty,
Wšo prawje wobhladajo —
Zo jenož točiš demanty
Křemjenja zacpiwajo.

P.

Boží večer.

Spisal Wjелеměr.

(Pokračowanje.)

Khětro dolhi čas bě so mi ližo pola wojakow minyl, a ja počach bóle na domojwrót myslić, kotryž tola njemóžeše wjac tak jara zdaleny býć. Tule nadžiju běch tež w poslenim swojim lisće Haňzi sobudžělił, přetož mój běchmój sebi hač dotal porjadnje listy wotměnjałoj; a kóždy raz so wjeselach na jeje list ližo dolho, prjedy hač jón dostach, byrnjež tež ničo wažne z njeho nazhonić njewotčakował. Běchu to tola słowa, z lubowaceje wutroby skhadžace, kotrež, hač tež husto wospjetowane, kóždy raz čitach jako něšto nowe. Tu da mi, njewěm kajki Duch, njezbožownu mysličku do wutroby, na kotrejž mózach tehdy hišće spodobanje namakać. Z nadžiju, zo směm so bórzy wrócić, počach pisać Haňzi přeco rědšo a mjenje a skónčnje do cyla přestach. Haňzi drje so to dziwno zdaše a wona to tež husćišo naspomni; ja pak so powołach na to, zo bjez tego tola bórzy sam přińdu a zo mam stajnje jara mało khwile. Kak je wona wo tym myslila, njewěm, dokelž tež wot njeje žadyn lisćik wjacj njedostach; snadž so tež nadžiješe, zo njebudže moje zdaljenje tak dolho wjacj trać. Hdyž pak po času přeco hišće dowolnosć njedostach, bě mi to tež prawje. Nětk hakle předewzach sebi, štož dyrbjach pozdžišo hórey wobžarować: spytować cheych Haňžu, hač tež mi swěrna zwostanje, byrnjež tež wo mni dolho ničo njezhoniła. Njewidžach wšak w tym ničo strašne — ale ach, kak so wšo přeměni na dobo a njenadžicy: wudyri wójna a tež ja dyrbjach nahle sobu do pola! Njebě drje mi cyle wšo jene, hić tak na nje-wěste do strachow wójny, bjez tego, zo bych Haňzi što wo tym naspomnił; ale cheych džě ju spytować — a duž njepisach tež nětk. A wona mje njemóžeše k temu napominać: hdže dyrbješe mje tež při stajnym sem a tam čahanju pytać? Pomyslich drje druhdy, w kajkej čwilowacej njewěstosci měješe Haňža na lisćik žadosćiwje čakać — a tola nihdy žadyn nje přińdže! Haj, budžich sebi drje tehdy předstajił, kak bolostnje je, wjedžeć lubowaneho w stajnym straše a njewjedžeć, kak so jemu wjedže, abo što hišće čaka na njeho; abo je-li snadž we nim podležal; budžich sebi předstajił tehdy, što mohla wona w tajkich wobstejnosćach wo mni myslić — budžich tehdy tule čwilu lubowaceje wutroby sebi mohł předstajić — nihdy

njebudźich swěrný zwostał hrubemu předewzaću, zo bych pruhował jeje swěru, kotrejež mějach tola dopokazmow dosć, zo je njekhablata. Pohlušich wjele bóle tajke skhadźace myslički ze zasaklej wobstajnosću z tym, zo sebi domojwrót po přestatej wójuje čím krasniši wumolowach.

Tola přihtowach so na wšo, kaž myslach, nanajlěpje. Napisach wulki list Hańži, w kotrymž wobkrućowach ji swoju swěrnú lubosć hač do smjerće, prošach ju wo wodaće za swoje mjelćenje a dwělowanje na njej, připoložich hišće snadne wěcki, wo kotrychž myslach, zo budža ji drohe k wopomnjeću; tež maćeri přidach list a wšo to zawalich a tyknych k sebi, zo bych k rucy měl, dyrbjali to, štož chcył Bóh wotwobroćić — hdy trjebać. Zdaše so mi to tak derje wumyslène — samo w padže, zo by Hańža bóle na mnje pozabyła: dostanje-li posledni mój list, zujese moju smjerć lóže — wšak běch so tak bóle wot njeje zdalił, a tak džěch do wójuy . . .

III.

Přeńdu nětka čas wójuy, tak daloko hač wona njewza za mnje kónce zrudny, jeno to chcu spomnić, zo, kaž w času stracha so čłowjekojo zjenoćeja k zhromadnemu jeho wotwobroćenju, tež mój z Bosćijom, z kotrymž w jenej kompagniji stějachmój, w tak mnohich bitwach so zjednachmój a sebi slubichmój, zo jedyn druhého poslenje přeca swěrnje wobstaramój, padnje-li jedyn z naju na polu česće. Přetrachmój tak mnohu surowu bědu w hromadže: a hižo móžachmój so nadžeć blizkeho zbožowneho a wjesoleho domojwróta, tu mje dósćeže njezbože.

Běše to w poslenjej krwawnej bitwje, kotruž nam ze wšej złoobjenosću wobaracy so njepřećel, nimale hižo přewinjeny, poskićeše: horca bě to běda, kaž žana hdy, ze zmužitosću zadwělowacych zapjerachu so njepřećeljo wšudže napřečo nam; njeličene hwizdace kulki žadachu tysace woporow: tu plaćeše, wutrac we njekhablacej zmužitosći, dokelž, doby tu njepřećel, njeměješe wójna drje dolho hišće kónca — a hižo cofachu tu a tam rynki napřećiwnikow, z mócnym „hura“ walichmy so na nich — ale ja njesmědzach so wjeselić po dobytej bitwje: čujach mrějacu kulku we wutrobje, a přeze mnje dale džěše džiwje towaršow honjenje. Čujach, zo sym na smjerć ranjeny; mocy mje wopušćichu a hižo mi mysle hrajachu; bolosće

žaneje nječujach, jeno hladach z njewuprajnej stysknoścu za Bosćijom — a hižo tu bě, widziwši mje padnyć. Njemóžu so dopomnić, što sym jemu pražil; chcych tola rjec, zo by listy wobstarał, pokazuju na wutrobu a wón so skhili ke mni . . . . a hižo to njebě wjacy Bosćij ale Hanža . . . zawjazowaše moju ranu . . . . a žadnje pijach jeje khlódny koš . . . . zběhnychu mje do woza a jědzechmoj domoj . . . a wona wučalny mi z wutroby kulku a mi bu tak derje, tak lohko. . . .

Kak dolho běch tam ležal, njewěm. Hdyž zasy k sebi přiūdzech, namakach so w hojerńi; běch jara słaby a wšo, štož bě so stało, ležeše kaž cěmuy son na mojej duši; njemóžach so na ničo dopomnić, ničo dale rozmyslić. Pomalku, jara pomalku so polěpšowaše moja na žane wašnje snadna rana: běchu mi dyrbjeli wurězac kulku a ja móžach so Bohu džakować, zo bě hišće w prawym času woslabnyła, zo ze žiwjenjom woteūdzech. Hojerńja, w kotrejž so namakach, běše hłuboko w njeprěćelskim kraju, a doniž ja po něčim zasy k mocam njepríūdzech, howrješe wokoło njeje hišće zaskakła wójna, dokelž njeprěćel so hišće nje podda a prócowaše so, našich zas naspjet scíšćeć. A wo prawdže so jemu to radzi, ničo njebě khwilu měł, na nas khorych myslić — a tak namakachmy so nětk w njeprěćelskich rukach. Njeznamjenješe drje to ničo dale za nas, hač zo běchmy wot domizny wotrěznjeni.

W dolhich dnjach słabosće mějach nětko časa dosć za rozmyslenja a z dobom rozjasnichu so mi wobstejnośće, w kotrychž so namakach. Spóznach ze stróženjom swoju njeprawdu, zo běch zastal być za swojich žiwy z tym, zo ničo wo sebi słyšeć njedach. Teho dla so čujach cyle wosamoćeny, a bóle hišće tyšachu mje powjesće, kiž běch skónčnje do domizny wotpósłał. Kak chcych so tróštować? Běch zdaleny wot swojich lubyh, kotřiž mje žarowachu jako morwelo; běch tu jaty, bjez nadžije blizkeje swobody a samo powjesće dać wo sebi, zdaše so mi być cyle njemóžne — přetož kak by so mój list namakał ze sjredžizny njeprěćelskeho kraja, z rukow tych, kotřiž běchu mje zajeli, kak by so móhl wunamakać do wótčiny? Přějach sebi skoro, zo tehdy njebudžich list přepodał Bosćijej, z kotrymž poslenju škričku nadžije, zo snadž sym tola žiwy, lubym wuhasnych. Hdyž teho dla, přepytawši swoju drastu, list hišće namakach, zwjeselich so jara, zo jón Bosćij njebě sobu wzał. Ale

što bě mi z tym pomhane, zo Haňža mój list njedosta? Wšak běch prjedy, kaž so zdaše, wšu prócu nałożował, zo by mje zabyła, hdyž jej wjacj njeписach, abo njebě-li mje zabyła, što zawosta, hač myslíč, zo njejsym wjacj mjez žiwymi, abo zo sym sam zabył na nju? A tola by mi to přeňše było lubše — wšak njeležeše to druhe bliže? — A Bosćij, kajku bě měł winu, zo moje listy njewobstara, hdyž jemu tola tak jasnje swoje přece wozjewich? O čorna myslička stupaše mi do hlowy, zo je mje prjedawši njepräcel wobšudził. Čeh-nješe nětk dobyćerske wójsko slawnje domoj a wón z nim: a njebudže wón Haňži powjedač lesnje, kak sym zabył na nju a kak sym wumrjeł, bjez teho, zo bych měł słowčka za nju? A što praji wona k temu? a njebudže dyrbjec jemu wěrić?

A tola njesmědžach, njemóžach sam so wrócić, zo bych ze swojej přitomnosću wšo zaso dobre sćinił! Kak žadosćach za strowotu, za swobodu — to wšak móže sebi jeno tón myslíč, kiž je so namakał w podobnych wobstejenjach. Míny so mi čas tak zrudny a po nim běch zaso cyle strowy; měř bě wučinjeny, a tola njesmědžach hič, hdžež chych. Tak dolho běch dyrbjal ležeć khory a nětk, čeho dla njepušćichu mje dom? Wšak tež tu nihtó na mnje njekedžbowaše — ležach mjenujcy w klóštrskej hojěrni — a moji towaršojo běchu hižo dawno wšitcy přječ — njemóžeše hinak być: běch zabyty! A wo prawdže dostach po někotrych dnjach dowolnosć, wopušćić hojěrnju. Prašach so, hdže mam so wobroćić a dachu mi wotmołwjenje: „Dom!“ a k temu hišće pjenjezy. A ja džěch wjesoly.

Wjesoly? Wšak ně! Tak jara hač běch so na tutón domoj-wróć přihotował a za nim žedžil — moja wutroba so njemóžeše na tym wjeselić. Njezawidžach towaršam slawne domojwróćenje z dobyćerskeje wójny mjez tym zo ja pozdže samotny so bližach mjezam wótceneje zemje — nic teho dla so njemóžach wjeselić; nic swojeje rany dla, kotraž bě wina na mojim zajeću a dolhim zadžerženju, mjez tym zo snadž doma zhubich wšo swoje najdróžše, nic teho dla njemóžach sebi zaspěwać ani wjesělu pěśničku, hdyž kročach samotny po dolhich drohach: moja duša mje sameho wobskoržowaše, dawša mi samemu winu wšeje njewěstosće a horja, kotrež mějach ćěrpjeć; moje prjedawše wotmyslenje, Haňžu spytować, bě džě žórlo mojeje zrudoby! Čeho dla njeписach ji, kak ju stajnje lubuju, kak ju wěrnje lubuju, kak čakam žedžo na domojwróćenje! čeho dla njewostach ani

na tole wašnje zjenočeny z njej, hdyž podach so do strachow wójny? Ach zo budžich sebi tola tehdy rozmyslił scěhwiki, kiž móžeše tole započenje měć, a kotrež nětk wo prawdze měješe — běch nětk měł tola jenički tróšt, zo je mi Hańža wobkhowala dobre wopomnjeće — a što nětk wo mni mysleše? Měješe mje, je-li nic za njeswěrneho, dha tola za morweho, a by-li měla tak krutu wěru do mnje, zo to přenje ani njewěrješe, druhcho so njeboješe, njebě snadž ju nuzował wosud, dać druhemu swoju ruku, hdyž staraj staršej ju stajnje k temu honještaj a jeje znapřećenje, zo snadž mohł ja hišće přiníc, ji wurýčeštaj, abo hdyž sama wo mnje wjacj njerodžeše — kajka nadžija dha mi hišće zwosta? — O zo budžiše tola tamna kulka, tak sebi přejach, o zo budžiše moje živjenje přikróćila; bych měł tola měř a w domizuje bych snadž skerje widželi, hdže sym wostał a bych drje wobkhował dobre wopomnjeće!

W tajkich myslach ponurjeny kročach po tym samym puću, po kotrymž běch před dwěmaj lětomaj šoł nadžije pošny do swěta. Pohlad na domiznu, hdžež namakach wšitko hišće při starym, njemóžeše je rozpjeršić, haj wone so rozmnožichu, hač k tamnej brězy stupich, do kotrejež běch tehdy wurězał naju mjena, kotrež nětk namakach wobrosćene a rozpukane: tak džě bě tež mjez naju wutrobje stupił zly wosud, kaž tu w skorje jej džěleše wulka skaloba — ničeho so njenadžijach, když ďale džěch. Bjezedno ležeše přede mnu a njewjedžach, kak mohł je překroćić! — (Pokračowanje.)

Z Budyšina a Lužicy.

* W běhu lěta do towarstwa Maćicy Serbskeje jako sobustawy slědowacy kužeza zastupichu: měščanski wučer Kapleř w Budyšinje, farař Kubica w Wjelećinje, wučer Jenč w Draždžanach, student Hanowski z Budyšina, katholska Bjesada w Jasońcy, kandidat duchownstwa Birnich ze Šćeńcy, študent Čoch w Lipsku, privatny wučer Šolta w Budyšinje, wučer Garbař w Nowej Wsy, student Křižan ze Sójec, ryćerkublerški najenk Wjeńk w Zdźerju, ryćerkubleř Parčewski nad Grabjanowom, A. Parčewski w Poznanju, farař Kuring w Łazu, farař Hadank w Kesselsdorfje (w Šlezynskej), kubleř Hadank w Ziegenhainje, pomocny duchowny Nowak na budyskim tachantstwje.

(Dalewjedženje.)

Serbam w Hornjej a Delnjej Lužicy.

Kommissija literarcho a ryčniskoho towarstwa „Slavia“ za zběranje

pěsni, bajkow, powjescůw, přisłowow, prajidłow, powšitkownych a wosebje prawizniskich wašnjow postaji sebi, zo budže runje njenowane basniske plody nic jeno w Čechach na Morawje, w Šlezskej a Słowakskej, ale tež we woběmaj Łužicomaj napisować a wudawać.

Duž wobroća so k serbskemu narodu we Łužicy, zo by ju w tutym prócowanju wšomóžnje podpjerał; přede wšěm pak prosy kommissija česćenych wótěincow a serbske štuđentstwo, zo by w časopisach a na swoju ruku na a jeje zawěšće tež na swój wuspěch k temu skutkowało.

Mějo hižo pomoc wot Wašich štuđowacych w Prazy slubjenu, nadźija so kommissija, zo njebudže tež druhdže wotpokazana, a zo tak zhromadnje z prjedy njenowaných krajín pomału wšo zezběra, štož so dotal hišće njeje wudało. Při pisanju zběrkow, prosymy, zo bychy zběraćeljo wšitko jasnje a zrozumliwje woznamjenili, sami ničeho njeprědawajo a ryč z basniskimi wurazami njewupyšejo, ale zo bychy nam wšitko prosće a jednorje tak podali, kaž jim to lud powjeda.

Pěsnje, podkhlěrliški, přisłowa a prajidla njech so nam pócětu w prostej ryči njezděwajo na grammatiku; bajki, powjesće, wašnja njech so pisaja w pismownej ryči, tola tak, zo bychy so zakhowało te same słowa, teho runja tež wažne sady w prostej ryči; přetož wěmy, zo ludowe basnistwo bjez swójeho zdrasćenja wjele zhubjuje na lohkosći, běžitosći a cunjosći.

Dale prosymy, zo bychy so dla lěpšeho přehlada w archivje pěsnje, bajki a zcyła kóžda družina wosebje pisala.

Štóž móže čěški, temu bychmy darmo pólali čišćany nawod za tajke zběranje, štož pak našeje ryče mócný njeje, njech so w běhu šulskeho lěta (wot 15. oktobra hač do 15. julija) w serbskej ryči na kommissiju wobroći, kotraž jemu na kóžde prašenje najpřećelnišo wotmołwi. Adressa je: Kommissie pro sbírání písní atd. (odbor lit. ř. spolku „Slavie“). Ferd. třída, číslo 60—II. v Praze.

W Praze, dzeń 14. meje 1877.

Francišk Hnilička,
t. č. předsyda.

Coclestin Fryč,
t. č. pismawjedžer.

Wot redakcije.

Knjezej **b.** w Praze: Waš nastawk budže w 6. čisle wotčišćany.

Wopřijeće Łužičana čo. 5.

Pilnosć je nuzna. Spěw wot H. J. Popojskeho. — Jakub Mlynk. (Pokračowanje). — Moja hwězda. Spěw wot Karla Havlička. — W serbskim kraju. Spisał Jan Pjeh. (Pokračowanje.) — Boži wječor. Spisał Wjeleměr. (Pokračowanje.) — Z Budyšina a Łužicy. — Serbam w hornjej a delnej Łužicy.

Čisć Smolerjec knihičišćeruje w maćičnym domje w Budyšinje.

LUŽIČAN.

Časopis za zabavu a poučení.

Wosomnaty létnik.

Zamolwity wudawař: **J. E. Smoleř.**

Wukhadža kóždu druhu sobotu měsaca. — Płaćizna cyłolětnje 1 marku 50 np.

Čo. 6.

Junij.

1877.

Versus memorialis.

(K. Havlíček.)

Cheš-li w njepokoju žiwy byći,
Dyrbiš k temu wěp a rozum měći.
Cheš-li dodžělać sej všědnoh' khlěba,
Bywaj hlupy, hdžež je teho trjeba.

P.

W serbskim kraju.

Spisal Jan Pjeh.

(Pokračowanje.)

„Kanowy młyn steji tam, kaž w opernej wozdobje, sřjedz štomow, jón wobjimacych, na brjozy slěborneje wody, składnje jeho koła wjerćaceje; ale napřećiwu mlynej, so w Offenbachowych operach namakacemu, njemjetaja serbske holčki ženje swoje khapički přez njón.“

„Młynkowa wotčakowaše mje na prozy. Hdyž bě mje do małeje jstwy, kotrejež lawki běchu k muri přitwjerđzene, dowjedla, woprašša so wona:

„Z čim móžu posłužeć?“

„Štož maće.“

„Mam jeja, rybu, twarožk.“

„To je dosć.“

„Wona wupřestrje rjany běly rub přede mnu, porjedzi mi sklenčku „hallaša“ (sic) někajki palenc; potom mi na moje wopra-

šeuje jeneho z mlynskich pósla, z kotrymž so wo plaćiznu za dwaj dnjej pućowanja zjednach. To bě rjany mlody čłowjek, wysoko zrosćeny, z čornymi włosami, z nastawacej brodu, z pohladom mudrym a rozsudnym, Serb čisteje krvje. Wón móžeše dosć němscy, zo móžachmy so zrozumić.“

„Džerž twój čolm přihotowany wokoło štyrjoch“, rjeknych ja k njemu.

„Wón budže hotowy.“

„Ma so što k jědźi sobu wzać?“

„Je z najmjeńša lěpje.“

„Hdže džeńs přenocujemoj?“

„W Třupcu, je-li Bóh zechce.“

„Derje. Wzmi blešu hallaša, khlěb, twarožk, mjaso, wšo, štož či twója mištrka přepoda.“

Wón cheyš runje woteńć, ja jeho zaso zawołach:

„Kak rěkaš?“

„Franciskas Welsnica z Presajka (sic).“

„Maš žanu třělbu?“

„Haj.“

„Wzmi třělbu sobu.“

„Wozmu tež swoje saki sobu, zo bych wam k službje byl.“

Mlynkowa wěšćeše mi rjanu nóc a wučalmyšći z jeneje křinje tolstu plachtu, praješe mi:

„Dyrbiće ju sobu wzać, luby knježe; snano nóc tak krasnu, njenamakaće, zo radšo na čolnje přenocujete; dokelž su ranja khlódne, dha je nuzne, zo so derje přikryjeće.“

Runje w štyrjoch bě Franciskas swoje přihoty skónčil, wón mje wotčakowaše stejo w zadku čolma, džeržo tak twjerdže kaž gondolieri (čolmař) w Bjenatkach swoje dolhe wjesło z běleho drjewa.

„Ja so do srjedža čolma synych a mój wotjědźichmój postrowjenaj wote wšitkich ludźi w mlynje. Mój jědźichmój najprjedy po přeliwje horje, potom přeúdzzechmy do Polency, kotrejež wody naju njesechu do hlowneje wódneje dróhi, do wulkeho přeliwa Błotow, do wulkeje Mutnicy.“

„Kak je to krasuje, kak je to krasuje! zawołach ja so zahorišći.“

„Bě mi, kaž bych byl na rěcy Noweho Swěta, wobdaty wot

njedotknjených lěsow. W měrje kaž pokračowachmoj bu wjelb, kiž duby, brězy a wólše wyše naju hlłowow činjachu, čmowiši a husčiši, a přečiwješe so slóněnym pruham, kaž škit ze zelenja; swětłosc, modrojta a somotojta, nas wobdawaše. Na woběmaj brjohomaj bě bohaty njeporjad rostlinow, mochow, kwětkow, paprošow, keřkow, štomikow. Příroda, zestarjena, zmoršćena, starosciwa, poražena wot zatamanja a njeplódnosće z wonka tuteho lěsa, pokaza so nam tudy jako mloda žónska, čila a čerstwa, dawaca wutk žiwjenja puzolić ze swojeju plódněju nadrow. Prašeš so, hač sy hrajkadlo powětrneho wotblyšća abo basnjeřskeho dyma; hač tónle paradiz, wonjacy a so zelenjacy, njeje posleni wuček soninow na swěće. Ale ně, hlaj tudy je čolm, so pohibowacy, nakladženy ze synom, a čolmjeř, jón wjedźacy, kuri z hrubeje drjewjaneje dymki. Dymka, syno, soniny, to so mało w hromadu hodži, tebi so njedźije, sy wo prawdze we wěsćinje.

„Bórzy so scěn powjetši po skhadženkach a čerwjenje pozłocene wotblyski łopjenow připowjedachu nam, zo so slónco khowa. Lěs bě zaso swoju wožiwjenosc a swoju radosć namakał; orchestr sněhulow, dróznow a šěračkow bě zaso přimnył za swoje cymbale, pišćele a husle, a mjetele, džowki powětra, a koniki, synojo wodow, zybolachu so wokoło naju, kaž kčěwne łopješka wotnjesene wot wětra. Słyšeše so mjez rhytmiskim padanjom wjesla kurčenje tu-jawkow, so wutorhowace, kaž lubosciwe zdychnjenja z hlubokosće lěsa. Druhdy wza jena čapla abo jedyn bacon wuček při naju bliženju a wot njelepeho machauja jeju křidlow bu na někotre mjeušiny cuni sklad lěsa přetorhujeny.“

„Franciskas bě čolm do maleho kótlíka zawjezł a jón k nozy jeneho duba přiwjazał, wón wza swoje saki, podobne na přehladne wačoki, kotrež železny wobluk wotewrješe, na kotrychž bě kusk póлча jako jědło přičinjeny. Wón zřadowa pječ abo šesć tajkich sakow*) wokoło čolma, potom mi praješe: „Nětko kedźbujmoj.“

„Nóc bě přišla, ale nóc w plašću, pokrytym z hwězdami a kotrehož měsack rozswětleše dobyčeřski puć (*la marche triumpnale*). Swětlo so přesawše přez halozy padaše na zdonki a mochowišća kaž dróbný slěborny pěšk; kwětki skhilene na réku wotménjo zablyskotachu w demantach a rubinach, a woda třepotaše brózdžena wot blyskow a tajničnych zatřasnjenjow.

*) Knjez Tissot měni tak mjenowane: jědlenki, němski Kästler.

Lilije spachu kolebane wot mjehkich žołmow rěki. Mój běchmoj zapadnyłoj do němeho sonowanja. Nadobo so Franciskas ke nmi bližeše a, wupřestrěwši ruku k wulkemu přeliwej, mi do wucha šepny: „Pohladaјće wšak!“

„Widźach čołm so po wodže smykać z lohkosću kołpja a w nim młodeho pachola a młodu holčku. Pachol bě w lacu z wulkimi kneflemi; jeho hlowa bě naha a jeho dolhe włosy lětachu wokolo ramjenjow. Holčka měješe wokolo hlowy musselinowy bančík wobrubjeny z cankami, na kotrež bě w formje turbana židžane rubiško přičinjene. Wonaj so wopřimnjenaj dźeržeštaj. Lědom bě so tónle krasny zjew zmynyl, jako zasłyšachmoj zrudnocuni spěw so wothłosować w lěsu; to bě ta dwójka, kiž spěwaše.“

„Franciskas přeloži mi metriscy tak derje hać móžeše kóždu štučku. Tole pak praješe serbska romanca:

*O Miesko, est-ce ton ombre
Qui remue et se montre là-bas?
O Miesko, ton front est sombre,
Depuis dix siècles, tu n'oublies pas!*

*Les Allemands, race felonnie,
Les Allemands t'ont trahi;
Gero le Germain, dans son castel,
T'a attiré avec tes guerriers.*

*Quand tu fus assis a sa table
Et qu'il eut porté la santé,
Les Allemands se sont rués
Sur toi; ils ont tué les Wendes.*

*Depuis ce jour, Miesko, à nos enfants
Nous repetons: „Pauvres enfants,
Débris de la grande race opprimée,
Defiez-vous de l'hospitalité allemande.“*

O Mjesko*), je-li to twój scěn,
Štož so hiba a zjewja tam delka?

---

*) Pozdžišo so mjeno hišće raz wospjetuje, a je tam widjeć, zo je z nim najskerje měnjeny Mjestiwój, kral Bodricow. Přir. n. př. tež K. Jenčowy nastawk wo serbskich kralach w Časopisu Maćicy Serbskeje.

O Mjesko, tvoje čolo je skhnurjene,
Wot tysac lět sem, ty njezabywaš.

Němcy, njeswěrný narod,
Němcy će přeradźichu;
Němc Gero do swojeho hrodu
Wabješe tebe z twójim wójskom.

Hdyž bě so synyl za blido
A hdyž bě so wunjesło strowje,
Dha so walichu Němcy
Na tebe, woni morjachu Serbow.

Wot teho duja, Mjesko, my džěćom
Wospjetujemy: „Wbohe džěći
Zbytki wulkeho naroda podtlóčeneho,
Pasće so němskeje hospodliwosće.“*)

Tele słowa rozložachu so zrudnje w nocy kaž žaloscenje ja-
teho luda.

Rozymi so, zo je sebi k. Tissot tón spěw sam wumyslił; wot
Serba spěwač jón wěsće nihdže slyšał njeje. Serbskemu ludej je so
Geronowa zlósc a surowosc z pomnjeća zhubila.

„Ničo lubozniše njeje, hač serbska ryč, spěwana wot młodych
hłosow. Němska ryč ma něšto škropawe, krkojte, blěde we sebi:
serbska ryč je cunja ryč, naivna, poľna hudźbnych suzynkow, kiž
k wutrobje du, dušu hnujo a pohibujo.

Luby zwučny čołm bě šo w dalokosci zhubil, lěs bě zasy na
so wzał swoju swjatočnosć a swoje mjelčenje; Franciskas so hoto-
waše swoje jědlinki wučahnyć. Wón postupowaše z wulkej wobhlad-
nosću, zběhny pomalku přeni, kiž bě poľ poľny ze žadlawymi rakami,
potom wučahny druhi, třeci, štwórty, wšě wjacý abo mjenje na-
pjelnjene.

Rakilojenje je jene z najdokhódnišich džěłow wobydlerjow
Blótow; w kamjenitych nilkosćach tutych přeliwow docpiwa rak wu-
rjadnu wulkosć; kóždy dzeń sćeľu so wozy rakow do Barlina, Wina,
Pariza. Vésour-owi hosćo sebi wěsće njemysla, zo su te raki, kiž

*) Smy francowski přenjoťnik přistajili, zo by tu dospołny material był,
chcyl-li snano jedyn z našich serbskich basnjerjow tónle spěw do porjadnych
štučkow z runoměru a runozynkom zestajeć.

woni na slěbornych plečicach w kralowskim Palacu (*Palais Royal*) w Parizu jědža, serbske raki lojene we wokolnosćach Barlina.“

Franciskas sćini swoju lojbu do korba pokladženeho z włóżnym mochom; a mój so wróćichmoj do rěki na wulkej Mutnicy, w tym wokomiknjenju wo prawdze kuzlarski pohlad poskićowacej. Wona so zhubjowaše do perspektiwy blědeje lisćiny kaž dołhi had z blyšćatymi šupiznami. Tu a tam kłonjachu so brězy na rěku w postawje faunow, a wjerby z płakacej włosćinu (*chevelure éplorée*) podobnjachu so nykusam, stupacym z kupelow.

Běchmy w najrjeišim wotdźelenju lěsa; wón słuša hrabi Lynar-ej, kiž je tudy třeleć zakazał.

„Tele hobrske duby a wólše su swědky byli rjekowskich bědženjow starych Serbow přećiwu němskim dobyćelam; k zbožu bě lěs husty a zjenoci so z tymi, kiž zakitowachu swoje wohnisća a swoju swobodu; hišće džeńsa dźerži wón swoju lisćinu jako škićacy plašć nad wbohimi anektowanymi synami přewinjenych.

Tudy do wužlobjenych dubow postajachu Serbjo svojich bohow Perkunos (?), Potrimpos (?), Pikolos (?), woznamjenjacych móc płodzacu, zdźeržacu a zahubjacu.*) Serbjo běchu pantheistoj. W lěsnych swjatnicach wopokazowachu woni bójsku česć tež rostlinam, kamjenjam, źórłam. W Šćećinje modlachu so w jenym templu k čornemu konjej, jako znamjenju bójskeje mocy, jich basnjejska boha-služba składowaše so z jich wobrazatej, zwučnej, klonitej (*flexible*) ryču. Sebje sameho morić bě pola nich skutk mužnosće; rjekojo, měšnicy, wudowy pušćichu so sławospěwy spěwajo do płomjenjow šćěpowcow. Po jich přiwěrach postajachu dušu do krwje; hdyž so krej z ranow puzoleše, duša z huby won tlóčaše a ze štoma na štom lětaše, doniž bu ćěło, kotrež bě wopuščila, pohrjebane abo spalene.

Naš čolm spěchaše do prjedy bjez ropota, wostajo zady so slěbornu smuhu. Sołobiki so wołachu a wotwołachu z brjoha na brjohu a móžeše so prajić, zo wusnywše štomy sonjachu.“

Přišedši k zakhodej přeliwa, so tudy z lěwicy wuliwaceho, wo-

---

*) Perkunos, Potrimpos, Pikolos — kajke wulkotne, zwučne, Bohow wo prawdze hódne mjena. Ale škoda jenož, zo njejsu mjena ani serbskich ani z cyła słowjanskich Bohow, za čož so wudawaja — su mjena litwanskich Bohow.

praša so mje Franciskas, hač bych cheył do Třupca, stareje serbskeje wsy, blisko Bělohórskeho jězora (*lac de Byhlegwe*) přenocować hić, abo hač by mi lubo bylo w swojim nócnym pućowanju pokračať hač do Bórkowow, hdžež bychmój při skhadženju slónca dorazyłoj.

„Hdy bychmój w Třupcu byloj?“ woprašach so ja jeho.

„W nocy w jenej.“

„Ty sy mi prajił, zo je najlěpši čas za hońtwu rano wot třoch hač do šesći; duž radšo lelnyć njepondu.“

Wón ponuri swoje wjesło, kiž bě zběhnjene dźeržał, a čolm zaso dale ćěrješe w runej smuzy. Za pól hodžiny jědźichmój nimo mlyna w směrkach swoje fantastiske kolesa wjeráceho a wopuściwši Mutnicu jědźichmój po druhej bóle wuzkej wobnozy dale, Gnjela rěkacej. Paproše, sněžkule, rólnik (*la menthe*), maslenki wustupowachu na brjozy we wonitych a njezřadowanych hromadach činjo wołmjane zmołki wšelakich barbow, pisaujerscy změšanych. Wódne lilije zdachu so swoje slěbrowe kheluchi zběhať napřečo pruham mēsačka, cydzacy m so překi přez štomy. Dopomnich so na Hendrika Heine:

„Lilija zamyslana
Kće w módrym jězorje,
Dha postrowi ju mēsačk
Z wusmēwom lubosće.“

„Lilija hłojčku stuli
Na wodu splóšena,
Dha ji so k noham kuli
Tón wbohi khudžinka.“

Při blědym swětle so dostawacy m do lěsa wustupowaše parlowininy wotsćen brězow, a jich zdónki podobnjachu so marmornym stolpam khapałki. Ja tam stejach, přepolaty z poesiju, němy so njehibajo.

„Tola bórzy woćežichu so mi powłoki; so do swojeje plachty zawaliwši, wupřestřech so na dno čolma, hdžež wusnych, wjacj njemyslo na nóčne lubkowanja mēsačka a lilijow, kwětkow a hwězdow.“

(Pokračowanje.)

Hebrejske słowo **אב** (ab).

Nětko před dzesacími lětami přińdžech raz na pućowanju po

delnich mjezach Hornjeje Lužicy tež do Šprejc. Je to khětro pěkowa strona a wjeska leži na lěwym brjozy Sprewje. Běch slyšal wo Šprejčanskim fararju a zo je to jara wučeny knjez, a wjedzách, zo je rodzeny Čech. Běše to za muje přičiny dosć, na mojim pućowanju na farje pozastać.

Knjez farar, Dr. Nowotny, njoběše doma, ale ze swojimaj džowkomaj na polu. Knjeni farařka pječeše khlěb, tykanc měješe runje napječeny. Wona powita mje přeceluje a pósla bórzy po knjeza, zo by domoj přišoł, mi pak přinjese hjez tym tykanca, kotryž sebi derje slódzec dach.

Po khwili zastupi knjez farar a powita mje wutrobnje a wjeseše so, zo móžeš w wšednej samotnosći raz cuzeho čłowjeka powitać. Wón wjedžeše mje do swojeje studowanskeje jstwy a předpołoží mi wšelke swoje wučene prócowanja. Přepoda mi tež knihu:

„Einige Andeutungen zur Erklärung des hebräischen

Wortes אב (ab)

von Johannes Nowotny, Doktor der Theologie, Pastor zu Sprewitz.“ Tuta kniha wopřija 86 stronow a je w kommissiji pola W. Erbe w Hródku k dostaću.

Zdobnje móžeš so dziwać, zo na 86 stronach dospołne wukładowanje tak snadneho słowka namakać nimaš, ale jenož „Einige Andeutungen“ a tola je to w mysli tam pokazanej a wuwjedzenej wěrnosć. Dr. Nowotny wupraja a dopokazuje mjenujcy, kak jena naryč abo tež ryč k wukładowanju jeje słowow njedosaha, ale zo dyrbja k temu wšě móžne ryče a naryče pomhać. Wón teho dla k wukładowanju spomnjeneho hebrejskeho słowka wjele ryčow a naryčow citiruje, na jenej stronje sym jich 36 ličil a při přecítanju so čuje, kak by jeho wutrobne žadanje bylo, ze wšitkimi ryčami cyłego swěta tamne słowko wobswětlić. So rozymi, zo wón wšě słowjanske naryče a wosebje tež serbsku husto naložuje.

Podarmo drje bych so prócował, je-li chcył do tutech smužkow wšě ideje woneje jara wučeneje knihi zapřijeć, jenož někotre:

„Słowko (ab) wótc atd. ze swojimi přeměňjenjami wučinja wulki džěl tež hebrejskeje ryče.“

„Wopřijeće słowka (ab) móže woznamjenić: *a.* kónc, *b.* zwjeršne, *c.* wyšše, *d.* wosebniše, *e.* wubjerniše, *f.* krasniše, *g.* lěpše, *h.* do-

stojniše, i. drožše, a štož so k temu všemu přizamknje, abo so wot teho všeho wotwodžuje.“

„Z teho wujasni, zo tuto slowo jenož mysl wótc njewopřija, ale tež: džěd, prawótc, areywótc, Bóh wjerch, knjez, móčnař, rjek, kral, měšnik.“

„Wšelcy přeložerjo biblije su hebrejske slowo we všelkich padach wopak přeložili.“

„Ta přěnja mać, zemja, kotrež bu čłowjek přepodaty, poda waše přenje žiwjele ryče, zynki, kotrež ta druha mać, towaršnosť, swójba, rozwiwaše přez wobkedžbowanje a postajenje kajkosćow najprjódcy sama na sebi.“

„Wšitke ryče su zlemki, kiž so mjez sobu podpjeraja a wukładuja, a njeprawje je, jenu ryč wot drugeje chcyć wotwodžeć, abo prajić, zo je jena stara, ta druha mloda. W započatku běše jenož jena ryč; a kaž přenje čłowjestwo so rozšěrješe, kotrež běše tutu ryč wot klinčateje přirody nawukło a wutworilo, tak rozšěrješe so tež z čłowjestwom ryč a wša jich mudrosć, kiž měješe so do slowow zapřijeć.“

Dr. Nowotny nochce pak ze swojej knihu jenož wědomnosći služić a tu hajić, ale tež přez tajku službu lubosć k maćernej ryči budzić a posylnjeć. Wón praji w tajkej mysli: „Ja chcył najlubej wšitke a wosebje te přez njehódny přisud zaničene ryče, a wšitke ryčne drjebječki do złota zasadzić, je-li bych to zamóhl, abo přistup k nim tak synje zaračić, zo by so jebařstwo jich njedótknyło, abo lěpje, jich znajomstwo wšitkim zdžělić a tak njerozom postorić, kiž je nadběhuje a zaničuje.“

Z wosebnej horliwosću čitaše mi tehdy Dr. Nowotny na 82. stronje svojich knihow a spominaše tež na to, zo je tajke slowa wysokim wyšnosćam připósłal. Tam mjenujcy steji: „Što so čini, hdyž so ludy a ryče podćišuju? — Wědomnosć so wurubi, — stawizny so zaměseju, — podtłočowar tež w swojej khězi z tym zaničowanje stawiznow wupłodzi. — Hdyž pak so tak zakhadža, hdžež so ludy za nakrajne zwěrjata maju, jich ryč so za někajke ruče a bječenje ma, kotrež chcedža ze swojim wukhwalenym zynkom wotstronić, kiž raza jich njeje a kiž je wšelko z cuzym naměšany, kajka budže tam šulska wučba! Haji so tam wědomnosć, wuknje so tam mudrosć, wotkubla so tam čłowjek, křescijan!? — —

Hdyž je hrěch, člowjeka morić, kajki hrěch hakle, ludy morić dla holeje namysle, a narody do žiwych rowow přewbroćić!“ atd.

Z toho všeho wujasni so nam, kak lubo Dr. Nowotny tež našu ryč měješe a kak ju zakitać pytaše.

W léce 1870, jako z nim dla wjetšeje čitanki listowach, kotruž su w Šprejcy jako najprjedy přijeli, dostach slědowacy list: „Vele ctený Pane Učíteli! Jedu dnes do Vojerec a беру těchto několik řádků sebou se srdečným pozdravem na Vás. Velice mne potěší, když při svém cestování k nám zavítáte. Laskavého přijetí bud' tež jít. Čítanka se všudy líbí a účinkuje. Vy jste to právě trefil. Pán Bůh s Vámi v lásce k bratřim. Vašnosti oddaný Novotný. V Šprevicí, 25. Června 1870.“

W léce 1871 wuda Dr. Nowotny němsku knihu: „Das Labyrinth der Welt und des Herzens Paradies. Von Johannes Amos Comenius. Aus böhmischer in deutsche Sprache übertragen von Dr. Nowotný.“ Ta kniha wopřija 137 stronow, je čitanja jara hódna a ponuri čitarja do idejow slawneho slowjanskeho pädagoga Amosa Komenskeho.

Druhe prócowanja Dr. Nowotneho, nětko njeboćičkeho, mi znate nejsu, wosebje tež nic, hač je připowjedžene wjetše džělo w hebrejšćinje dokónčil a wudał.

H. Jórdan.

Jakub Mlynk.

(Pokračowanje.)

Teho dla ani njewěm, kak krasny kralowy přewod bě. Jenož jeho sameho trochu wobkedžbowach: bě srěni muž z potulenej hlówu, na rjanym bělošu sedžo. Jeho drasta bě jara jednora a spóznach jeho jenož na tym, zo měješe dołhi kij, wo kotrymž běch hižom to a tamne slyšał. Nětk dyrbjachmy pruhu jěchać. Jako najposleni mějach tójhdy čakać, dóniž so rjad na mnje dóndže; přetož jenož po jenym zjězdžowachmy so nimo jeho majestosće. Kedžbowach na swojim čorniku kaž přismoleny, hdyž moji sobuwójacy swoju wěc činjachu. Z tym sebi wšo derje wothladach, tak zo skónčnje sam jěchach kaž stary. Tola Frycu njezmyny moja struchłosć. Woprašo so wyška, što mi je. Nichtó wjeselši dyžli

tón, sebi myslo, zo mje kral za moju njeuposlušnosť a za swěru napřečo sakschemu khurwjerchej a mojej wótčinje hódnje pokhostać da.

Ale — hdyž bě wyšk wšo wupowjedał a so zadławje na mnje přisłodzał, — powola mje Fryca k sebi: „Sym widzał, kak wubjernje sy swoju wěc činil“, poča kral, „sym tež słyšał wo swěrności, kotruž sy swojej wótčinje wopokazał. Z teho spóznawam, zo sy, mój syno! wojak, kajkehož sebi přeju. Teho dla sy wot džensa hauptmann, tule maš mój złoty časnik, dokelž tu runje ničo drugeho nimam, a spominaj na mnje, hdyž do bitwy přińdžeš.“ Njewjedzách, što je so mi stało, njemóžach ruče słowa nadeńć, zo bych so podžakował. Wotpokazać tajkeje česće njesmědzách. Tak běch po tajkim nad svojim přećiwnikom. To, z čimž chcyše mje lieutenant do njezboža storčić, bu wina mojeho zboža, dokelž „Bóh swěrnoho njewopuša.“

Tola bórzy počach so bojeć. Njemějach dosahaceje nawjedzitosće, dokelž běch jeno cyle tři zymy do šule pokhodźił. Wyše teho lěžeše mi tež stare přisłowo: „Knježska služba kaž škleńca piwa“, často na mysli. Jenož swojemu njeboćickemu wujej, kotryž bě na wšě třicyći lět za fararja w Zymnicach, mam so džakować, zo je mje trochu pisać nawučil. Mějach drje składnosće, so nad lieutenantom wjećić, tola činjach to jenož z dobrotami, z čimž so njepracel polěpši.

Hladach nětk najprjedy na to, zo bych pola svojich wojakow wšu njekazanosć wotstronil a kmańše počinki zawjedł. Přetož wša móc a zmužitosć wotpočuje w njewinowatej wutrobje a w čistym swědomju, kotrež móže cé samo w najwjětšim horju pozběhnyć. Tak z najmjeńša sym husto našeho nana powjedać słyšał.

Něšto měsacow bě so pominyło. Džělać a wobstarać bě dosć. Hać runje běch nětk tak daloko zbožowny, njemóžach so tola prawje wjeselić, spominajo na lubu maćerku, kotruž na smjerc khoru wopušćich, spominajo tež na wšěch lubyh a na rjanu domiznu.

To wšo bě z krótka do Kolinskeje bitwy w Čechach. Tež naš pólk (regiment) bu do Čech přesadženy, hdžež so mi jara derje lubješe. Myslach džě sebi, zo sym jowle pola korčmarjec nana doma, hdyž hosćeńcař w Pardubicach na mnje po Serbsku poča. Tón bě mnohe lěta w našej Lužicy služil a našu ryč derje nawuknył. Ale za něšto časa rozryčowach so tež z čěskimi ludźimi po čěsku. A

kak lubosćiwje su mje čile cuzy — njeprěćelojo — hospodowali! A to nječinjachu snadź z bojoseu, ně! z čistej lubosću; přetož druhim wyšším tak njeholdowachu.

Pola Kolina nasta w léće 1757 krwawa bitwa. Awstriscy wojowachu zmužiče. W małej dolinje stejach ze swojej swěrnej črjódku, zo bych, by-li třeba bylo, na pomoc khwatał. „Tara, tara ta-ta“ zatrubi so. Duž wulećachmy kaž z wětřikom z nižiny. Ale hižom cofachu Prusojo na wšěch kóncach, a nam ničo druge njewosta, dyžli hladac, zo bychmy ze žiwjenjom čekli a so podac njetřebali. Ale — tu widzachmy z dobom šeroku rěku Łobjo před sobu a wšě mosty běchu zwottorhane. Njeprěćel nas při samym měješe. Kóždy wokomik je wažny — ura! so Bohu poručiwši skočich z konjom z wysokeho brjoha do žolmow Łobja a wšitcy bratřa za mnu. Nimale běch na druhim boku. Hižom zahrjehota mój čornik wjesele, zo je wodu přepłował, tu so někak do halzow, kotrychž prjedy widžeć njebě, zašmjata a njemóžeše dale. Moji ludžo běchu bjez mała wšitcy zbožownje wučekli, jenički towař zwosta při mni a chcyše zo mnu wumrjeć. Tón prócowaše so, mojeho konja wušmjatac, tola podarmo. Njeprěćelscy dragonarjo třělachu z brjoha za namaj a trjehlichu mje do praweje nohi, hdžež so hišće džensa ranjene městno pokazuje. Luby Surlica, kaž tamny drohi towař rekaše, njewopuści mje ani nětk, ale zawjazowaše moju ranu ze svojim samsnym rubiškom, kotrež měješe wokoło hlowy zwite.

Za někotre wokomiki ležeše hižom sam morwy před mojimaj wočomaj na brjozy, hdžež chcyše cofnyc. Kulka přery jemu wutrobu, kotraž lédma hišće mócnje čepješe. Mi chcyše so wutroba puknyc, dokelž tak rad budžich jemu pomhał, ale njemóžach. Bóh budž jemu miłosćiwý sudnik a zaplac jemu, štož je nade mnu čiuil!

Čeknyc bě mi njemóžno, teho dla poddach so sakskim pěškam, kotřiž běchu mjez tym hižom Łobjo přešli. Hnydom jim wuznach, štožkuli bě mje podešlo a buch jara přecelnje wot nich přijaty. Ale běch zajaty a to bórzy spóznach. Wšu bróni mi wotewzachu, druhu drastu mje woblečechu a mój swěrný kón dósta druhého knjeza. Tak wotwjedzechu mje z wulkej črjódu druhich njezbožnikow přez bitwišćo. Z tym njebě moja zrudoba hišće dospołna. Stysknje zakřiknych, svojeho bratra tu na krwawnišću na smjerc ranjeného wuhladawši. Wbohi bě wobej nozy přisadžil, hižom mje njespózna.

Ja pak njemózach jemu ani z najmjeńša pomhać, bédźach so sam, přemóženy wot njesměrneho horja a bolosće ze žiwjenjom a ze smjerću. Těho dla dach jemu, je-li zo zas k sebi přiůdže, prajić, zo dyrbi ni wšo k wjedženju dać.

Buchmy wšitcy na twjerdžiznu Königstein wotwjedzeni a ani na wokomik njepopřa so nam swoboda. Z tajkim napinanjom při stajnym hiću pak běch tak wo mocy přišoŕ, zo so wšeho bóle nadžijach, dyžli wustrowjenja. K temu dóstach za dwaj dnjaj list z čornym lěpmom. Njebudžiše-li mje wyšša ruka tehdom zdžeržala, budžiše to moja smjerć byla. Hižom widžach w duchu, zo mój bratr wjac njeje. Z třepotatej ruku, kotraž bě na kosć wuskhła, wotewrich list, kotryž měješe so nimale takle:

„Waš bratr je džensa w džesatej hodžinje dopołdnja zemrjeŕ, zymny woheń so přiwda a skóući jeho žiwjenje. Waša luba mać je ze zrudobu nad Wašim wotwjedženjom hižom potom nazajtra tónle swět wopuščila. To su poslenje słowa Wašeho bratra Mikławša, kotrež mam po jeho poslenjej woli Wam zdželić.“

Jan Wjacslawk, wojeřski lěkař.

(Pokračowanje.)

Někotre pokazki mocy mjerznjaceje wody a pospyty z wodu.

Jenu z najwjetšich přirodnych mocow ma wo prawdže woda: wona mlěje nam muku, nosy nas do cuzych krajow pak po morju z lódzemi, pak po suchim kraju na železnicach. Wšě jeje džěŕa njehodža pak so tule powjedać, by wšak to tež njetrjebne było. Ale najsylniša je woda, hdyž mjerznje. Wšě wěcy, ani jena njeje wuwzata, rozlězuja, čím bóle so wohrjewaja; štož jenož woda nic: tuća so runje na wopak zmjerznjo rozčahuje. Kak sylna potom je, móžemy jenož z tcho spóznać, štož nadžěŕa. Wšak džě tež druhe mocy hinak njeměrimy, dyžli po wuspěchach, njech su duchowne, njech čelne.

Štož w skalatych a horatych krajinach bydli, je snadź sebi w nalěću wobhladaŕ, njeje-li pak hišće, móže po kóždej zymje, hdyž hižom taje, widžeć, kak so skaŕy a kamjenje pomalku rozdrjebjeja a so potom po kuskach z hory do doŕow kuleja. Kóždy rozomny člo-

wjek praša so tuto widžo: „Što tež mohło to do winy męc?“ Dokelž sebi mnohi to sam wujasnić njemóže, chcemy tule hnydom na to wotmołwić: „Je-li po kermuši, póčnje zyma być a wšo mjerznje. Zlé je potom za tych, kotřiž ani čopłeje drasty, ani jstwički nimaja, sama woda, kotraž je so po dešćikach do škalobow kamjeni začahnyła, zamjerzuje, a njemóže so wobarać a zymje stajeć. Při mjerz-njenju pak rozlězujó rozpuka swoje puta. Dokelž pak je na nje přimjerznyła, dźerži je hišće w hromadu, dyrbi pak je pušćić, hdyž slóněčko po tutym zrudnym času zaso čopliše prubi rozsćelać počína. Štož so tule pola nas jenož tak z mała stawa, pokazuje na wysokich horach swoju cyłu přirodnu nadobnosć. Cyłe kruchi horow waleja so často do dolow, wšo zasypujó a pohrjebujó, štož jim na překi přiidže.

Tuta surowa móc njeprělutuje ani samych rostlinow, wulězu-li sebi do časa z čopłego maćérneho klina ze zemje, ale je njesmilnje kóncuje, so njestarajó wo rjanotu a krasotu, kotruž zaniča. W nalětnich pózdnich mrózach zamjerzuje juška w rostlinje, tam krew zastupowaca, a roztlóčuje mjerznojó cyły rostliniski twar tak, zo dyrbi róžička zahynć. Tule chcú přispomnić, zo njeje wěrnó, štož mnozy sebi myslachu, zo mjenujcy rostlina we wokomiku mjerznenja nje-wotemrje, ale hakle nahle roztawši. Zo to wěrnó być njemóže, je so dopokazalo z někotrymi tropiskimi pijawami (Orchideae). Tute womódrja mjenujcy mrějó, dokelž maja wjele indaga we sebi*). Lědma pak běchu so do zymy stajile, womódrichu hižo mjerzujó, nic pak hakle tajo. Tola njelubujó wšě rostliny jenajku čoplotu. Někotre rostó srjedz lodu a njebojajó so ani sněha ani mrózow. Tak n. př. božonócne zele. Tuto tlóči so wokoło hód ze swojimi wulkimi bělymi kćenjemi přez sněh. A wobnožki polarneho rokota (Polarweide) pyšajó so z bělymi mickami, hdyž spódní zdónk w krutym mrózu stejí. Druhe pak njewěrjajó so z najčoplišich krajow a potřeabajó přeměrnje + 19° R. čoploty, kaž n. př. cokor.

Husto je so spytowało wuswětlic, kak sylna je po prawom móc wody, hdyž tuta mjerznje. Při pospyće, kotryž přirodospytuicy Florenz-skeje akademije činjachu, rozpukny woda mjerznojó koprowu

*) Indigo je módra barba, kotraž so ze sywiny (Isatis tinctoria, Färberwaid) a lěpša hišće z praweho indigowca (Indigofera tinctoria) džěla.

kulu, kotraž měješe nimale $\frac{3}{4}$ cola toľste scěny. Huygensej roz-pukny woda lěta 1667 mjerzno jara toľstu kanonowu roľu, Willi-amej z Quebeka, majorej kanonirow pak 8 colow toľstu bombu. Tola zwosta lěkarstwowa bleška, kotraž bě čisće z wodu napjelnjena w zymje stała, cyła. Woda w blešcy bě zamjerzła, ale ze šije bě 2 colej wulki wodžany kulušk wulěžł. Tež francowski přirodospytnik Boussingault wotmysli sebi w zymje 1870—71 so přepokazać, kak wulka spomnjena móc je. Wuzwoli sebi k temu najkručíše sudobje, kajkež móžeše dóstać: kanonu z lateho worcla, kotrejež scěny mó-žachu čezu něšto stow atmosferow*) wudžeržeć. Roľu napjelni poľnu z wodu a worclowu kulku nutř čisnywši zatyka džěru kruće ze šru-bom. Ale kaž bě sebi to hižo do přědka myslil, so sta: woda nje-zamjerzny, hač runje bě do 20° C. zymy stajena. Wón njemóžeše drje widžec, zo woda zamjerzła njobě, dokelž bórzy zamjerznje, hdyž chceše wotewrić, tola bě to z tego spóznał, zo so kula swobodnje w role wokoľo kuleše.

Z cyľeho pospyta widžimy a nazhonimy, zo woda w mechanis-kim čisću hakle w wjetšej zymje zamjerzuje, dyžli hewak. Tajacy skho-džeňk abo zyma, w kotrež woda mjerznje, njetrjeba po tajkim staty, to rěka stajnje tón samy być. Wo wodže, kotraž dyrbi w wokomiku zmjerznenja rozlěsć, a to tola druhich winow dla njemóže, sebi po prawym tež ničo hinaše myslić njemóžemy. A tola wuwostaješe so prjedy wěcnje, hdyž so wo tajacym skhodžeňku powjedaše, zo je to w čisću jeneje atmosfery měnjene. Tuta měnitosć je w nowšim času nastork dawala k mnohim pospytam, z kotrychž smy zaso wjele no-weho a wažneho nawukli. Sněh, kotryž nam wulka surowa zyma přinoša, njepada z wulkimi placami, ale kóždy lodžana hwězka je sama za so; tajki sněh njemjeće so tež, ale je kaž pěsk a na drozy kaž nasypany kolfun: jězdža-li wozy po nim, pišći a čini haru, na kotruž drje so při čopľych khachlach sedžo k nuzy derje připosľucha. Sněh pak, kotryž w čopľoće nic niže dyžli 0° přelětuje, móžeš z ruku do kule poľ sněhoweje a poľ lodžaneje zmjasć. To drje džěcom husto wjele wjesela čini, tola tež plački njewuwostawaja při tym často, hdyž tajka kula jenemu do hľowy džěru wurazy.

Štóz ma někajku prasu a k temu připrawjene modele, móže

*) Jena atmosfera je čisć 10336 kilgr. na quadretm.

wšelake wěcy ze sněha wučíšćeć, na př. škleńcy, šklě, abo hewak mnohe druge wěcy. Tute su po zdaću z čisteho lodu džělane. To samo hodži so tež z rozdrjebjenym lodom činić, hdyž njeje pod 0°, najlěpje po tajkim w ćopłej jstwě. Lód a sněh (tutón njeje po prawym tež ničo dale, dyžli jehličkaty, hexagonalnje krystalizowany lód) zdataj so po tajkim dospołnje plastiskaj być.*) Něšto podobneho bě so hižo dawno na lodownikach (Gletscher) wobkedźbowalo, kotrychž lód, kaž je znate, ze sněha nastawa, kiž so w wulkich sepjach w zarězkach wysokich hor nahromadźuje. Hdyž slónčko a powětr mjelko ležacy sněh wohrjewać pócńjetej, zeškrěwa so tutón přeco bóle a bóle, z jenotliwych lodźikow a hwěžkow počínaja wjetše zorna nastawać a z tych naposledku čisty škleńčany lód, kotryž so po swojim nahłym puću jako husta mokřina (Flüssigkeit) dele wleče, hač runje jeje zwjěrch z wrjeskotacym pukotom pokazuje, kak kruty je. Pukot mjenujcy nastawa, hdyž so lód łama. Tuta mokřina je po tajkim židka a tola tež škleńčita (krjehka)! Kak je to móžno? Na to sebi bórzy wotmołwimy, je-li zo so na spomnjeny Boussingault-owy pospyt dopomniwy. Tam praji so tež, zo woda čím ćežo zamjerzuje, čím bóle so na nju čišći. Nó dobre: potom dyrbi pak tež nawopak lód čím prjedy tać, čím wjacj na njón čišći. Prof. Mousson w Genfje je to tež dopokazał, a prajił, zo by lód w zymje, na wšě 18° C. wulkej, bórzy tał, bychy-li někotre tysacy atmosferow na njón čišćale. Štož wulki čišć a mała ćopłota w hromadze wučinitaj, to dyrbitaj tež mjeńši čišć a wjetša ćopłota w hromadze wudźělać. A je tež temu wo prawdze tak: na so mječacym sněhu, móžemy to widjeć. Sněhowe lodžiki abo jehlički potaja hižom zwonka wokoło kule, hdyž je džěćo z rukomaj stłóci. Woda, kotraž tak z tajaceho lodu nastawa, zamjerznje pak hnydom zaso, hdyž je so tlóćić přestało, dokelž je 0° abo hišće zymniša wupjelnuje džěrki mjez sněhowymi hwěžkami a do tutych džěrkow móže džě jenož čišćej ćeknyć. Tak woblěpi so cyła kula z lodowej worštu a njemóže rozpanyć. W znutřkomnym lodže na lodownikach stawa so to samo w wulkim.

(Pokračowanje.)

---

*) Plastiske mjenuje so tajke, štož móže so mjasć a tolc a džěleć a zaso w hromadu lěpic, kaž mjehki wósk a butra.

ŁUŻIČAN.

Časopis za zabawu a powučenje.

Wosomnaty lětnik.

Zamolwity wudawař: **J. E. Smoleř.**

Wukhadža kóždy druhu sobotu mėsaca. — Plačizna cyłolětnje 1 marku 50 np.

Čo. 7.

Julij.

1877.

Njeskónčne žadanje.

Ja požadach ju widzić,
Ach, jenož jedyn króć!
A hdyž sym ju nětk widził,
Dha cheył ju zaso widzić
Wšak wjele tysac króć.
Cheył jeje ručku tłóčić,
Ach, jenož jedyn króć!
A hdyž sym ju nětk tłóčil,
Dha cheył ju zaso tłóčić
Wšak na sto tysac króć.
A směl tež ja ju košić,
Ach, jenož jedyn króć!
A hdyž sym ju nětk košil,
Dha cheył ju zaso košić
Wšak milliony króć.

J. H.

W serbskim kraju.

Spisał Jan Pj e c h.

(Pokračowanje.)

Episodu, hdžež k. Tissot zasy wotcući, za dźiwwej kóčku trěli, ale ju njezatřěli, potom pak dźiwju kačku zatřěli, wuwostajimy, dokelž wosebje njejima, a podamy so hnydom z nim do Bórkowow, „najnahladnišeje wsy Blótow.“ „Jeje khěže, wobsčćenjene wot staro-

PAUL ZIEGLER

DRUCKER

1877

dawnych dubow, su njelepe a masotne; móhl je „Blockhaus“ mjenować. Mała zahrodka je wobdawa, wone su wšě jena wot druheje z płotom džělene, a jich wulka slómnjana třěcha, pokryta z mochom dosaha skoro hač k zemi dele. To njeje němska khěža, to je skerje znamjo slowjanskeje khěže, kajkaž so w Ruskej namaka.

Bórkowy su hromada mjez sobu zjenočenych małych kupow. Jeničke znate jězdadžla su splawy a čolny, tak zdžělane, zo móža so w zymje do sankow přetworíc. Bórkowy maja piwarnju, póstske zastojnstwo, lékařnju a lékarja. Su hłowne město třoch gmejnow. Borkowska cyrkej pozběhnje so na wjeršku zeleneje hórki, krajinu wobknježaceje; kóždu njeđzělu so w njej serbscy přěduje; mužscy a žónske noša na tym dnju swjedžeńsku drastu. Mužscy drasceni wšědný dzeń z dolhim módro-płatowym kabatom, woblekaja so njeđzělu suknjany kabat teje samsneje barby, kotrejež jich lac ze slěbornymi kneflimi je. Žónske dospołnjeja swoju pychu na hłowje z třiróžkačom, debjenym z francami, ale hdyž wone swój wuhot (toilette) podlěšuja přez horny džěl, dha jón wone přikróťseja přez delny džěl. Jich suknja, čerwjena, módra abo žolta — wone žiwe barby lubuja — njedosaha dale hač do kolen. Na džělawaych dnjach wone nohajcow nimaja, na swjatych dnjach noša čorlach-čerwjene štrympy kaž kardinalojo. Wone džělaja z wjetša z nahimi ramjenjemi a rukami; njeđzělu so jich hłowa z blyšćatymi cankami wotzběhuje, kaž khelich hatneje husyčki, (Gingawy, wutki, nenuphar-nymphaea) a faldate a škrobjene rukawy džeja z jich čorneho štalčika, zady kotrehož dwaj bantaj lětataj, wot nas do parižskich módow přijataj pod jara mało serbskim mjenom: „*súivez-moi, jeune homme*“ („pój zo mnu, mlódzenco“), abo „*protégez-moi, vieillard*“ („zakitaj mje, t. r. wjeđz mje na wino, starco“).

Běchmoj při piwarňi wotstupiloj, před kotrejež běše wjele splawow a čolmow přiwjazanych, někotre nakładžene, někotre prózdne. Franciskas bě třělenu kačku sobu wzał a přeřoda ju z wažnej starosću kuchařcy; stejo před wóhnišćom, jemu ruku podtyknywši, měšawu w rucy měješe wona napohlad, kaž by sceptor w rucy džěržala Pomare*) byla. Wulki čerwjeny pos šmóraše so wokoło

*) Tak rěkaše kralowa kupy Otaheiti w lětach 1825—52. W Francowskej je wona, jeli so njemolimy, z operetty znata, tam so hrajačeje, pod nasłowom „*Pomare d'île*“.

njeje, a kury w starym rozbitym čropje wot kosći mjaso wotdypowachu. Wuheń wotewrješe so w srjedźiznje tuteho wobrazu kaž kulotwar, pod kotrymž běchu napowěšane kolbasy a sušene ryby.

Serbske piwo njeje tak wjele hódne, kaž piwo bajerskich kapucinarjow, wone ma někajki kecarski a póhanski posłód, was w šiji drapacy. Njepijachmoj wjele a zaso do čolma stupiwši počachmoj po wsy wokoło jězdźić, wotčakuj, hdy budže naša kačka zhotowjena.“

Přitomnosć knjeza z dospolnej drastu, z mjehkim kłobukom na hłowje a z čerwjenej wjazanym „Baedekerom“ pod pažu njemóžeše hinak hač předmjet wěpnosće być za bórkowsku młodžinu, sebi za lětnjeho krawca bjerjacu teho, kiž ješćercy a žaby drasći. Mje wuhladawši, wulězy cyly wólny splah kribolakow na brjoh, wołajo, skakajo a z rukomaj mjetajo k wulkemu strachej domjacych kačkow a k najwjětšej zabawje Franciskasa, so ze swojich dwaj a třiceći zubow smějaceho. Žony wěpne hłowu z wrotami won tykachu a z wotewrjenymi hubami na nas hladachu.

„Mamoj khwile na Hrodowu Horu (na Gród) hić?“ prajach ja k Franciskasej.

„Haj, dospołnje.“

„Nó dha, džimój!“

Běch runje w swojim wjedźerju čitał, zo je Hrodowa Hora tak mjenowana dla serbskeje twjerdźizny, kiž bě tam něhdy byla. Zaničene wot Němcow w poslenjej bitwje běchu so zbytki serbskeho wójska na Hrodowu Horu začahnyli, wunošo zadwělowany kriik podčisnjenja, to rěka, wone běchu přewinjene a so podčisnyli.

Podawizna powjeda*), zo běchu Serbja w Blótach, w tym času pod rozkazowanjom Jacowa, jich poslenjeho wjercha, wojowacy, hižom křesćenjo. Woni pak buchu takle křesćenjo: Jacow, wjedźiwši z Němcami wójni mjez Spandowom a Potsdamom, bu přewinjeny; wón so z konjom do jězora čisny, kiž tam Sprewja čini, a slubi, jeli smjerći woteńdže, zo so k Bohu křesćanow wobroći, wón a wojacy poraženje přetrawši. Jeho kóu njeseše jeho zbožownje na

*) Hač runje su tele powjedančka snano a pozdžišo slědowace wopisowanja serbskich wašnjow wěsće čitarjam Lužičana znate, dha je tola sobu podawamy, dokelž je přecy někak zajimawje spóznać, kak cuznik tajke wěcy wobhladuje a wopisuje.

tamny brjoh a Jacow, swojemu slubej swěrnj, dosta křćenicu ze wšěmi Serbami, kiž bě civilisatoriski mječ Němcow wyše wostajil.

Před Jacowowym wobroćenjom sta so husćišo hač jedyn króc, zo slowjanscy wjerchojo Blotow němske džěci rubjachu, zo bychu z nich małych póhanow sćinili. Raz běchu Čisciborej, naslědnickej Přibislawa, powjedali, zo ma jedyn hoitwjer wo wsy Drjenowje jara rjaneho syna. Čiscibor njebě hišće z konja skočil, dha ližom na to mysleše, so tehole džěsća zmócnit a je k swojemu samsnemu synej pozběhnyć; wón teho dla ludži wuposla, zo bychu hólcu popadnyli. Woni jědzichu dele po Sprjewi a Malksy; dorazywši do blizka Drjenowa skhowachu so w rokodžach, wotčakujo přihódnou skladnosć. Bě w měsacu juniju, dny běchu jara ćopłe; spodziwny mały pachol přinǵže wječor ze swojej sotru so w blizkosći khowanki paduchow kupać. Posleńši wuskoćiwši jeju popadnychu, jeju do měchow tyknychu a hrožachu, zo jeju do rěki ćisnu, jeli wolataj; potom so naspjet do hrodu wróćichu.

Hólc z Drjenowa, kiž bě runje chcył w blizkosći sróče hnězdo wubrać, bě wšo widzał. Jako běchu so ći mužojo zhubili, zleže hólc ze štoma a běžeše do wsy maćeri teju džěscow powjesć dać, kotraž do ćolma skoćiwši so z khwatom za rubježnikami pušći. Wustaći wot mućnosće běchu ćile na jenym pohorku při wuliwje Malksy do Sprewje so lehnyli a wusnyli. Džěci běštej pódlu nich. Mać mjelčo přez keřki so wlećiwši a so k měchomaj bližiwši, wza pod kóžde ramjo jedyn, wroći so do ćolma a ćekny z wjeselom.

Čiscibor po někotrym času wumrje wot blyska zaražený a ža-neho naslědnika po sebi njezawostaji*).

Wunamakuja so přecy hišće stare hrjebje a zbytki nasypow stareje serbskeje twjerdžizny. Wućeni němscy ryjerjo su jow wurywy ćinili a su popjelnicy namakali, wopřijace złote načolnicy, pjeršćenje, rječazy, kaž tež brónje a brune sudobja bóle wěsćijeje staroby, hač je staroba znateje moabitskeje zběrki, loni za pjenjezy barlinskeho museja kupjeneje a w Italiji džěłaneje.

Twjerdžizna Hrodowa Hora („gród“ kaž w Bórkowach rěka) je padnyła z poslenim serbskim kralom; ale jeho króna je so pječa

*) Přirunaj zajimawu zběrku serbskich powjesćow, wot M. Haupt, Leipzig 1843. (Najskerje su Smolerjowe „Serbske narodne pěnje“ měnjene).

wukhowala hač do jeho nětčišich potomnikow. Powjeda so, zo so Blóta džensa hišće wobknježuja wot njewidžomneho mócnarja, kotrehož mjeno so w potajnstwje dđerži, z bojoscě, zo so njeby Němcam spóznało. Tónle kral do zjawnosće wustupi na tym dnju, hdžež so wobšěrne słowjanske khěžorstwo založi.“

Kuchařka Bórkowskeje piwařnje wotčakowaše naju zawrót ze žiwěj ujesćeřpnoscú. Wona namaj z kuchinskich duri přiwola: „Kačka budže přewarjena, wy budžeće widžeć!“

Naša kačka bě wo prawdže něžna a mjehka, kaž elegija Lamartinowa: wona do nitkow rozeńdže. Dyrbjało-li so němskej civilisaciji bylo radžilo swoje zalubjenja do serbskeje kuchinje donjesć? Ja sym přikhlilene, to wěrić, přetož w Němcach so ani jeja ani kački njejpjećeja, ale we wodže warja. My wěmy, zo so woboje čini.

(Pokračowanje.)

Někotre pokazki mocy mjerznjaceje wody a pospyty z wodu.

(Skónčenje.)

Jeńdželscy přirodospytnicy mjenowachu tule samotnosć lodu, tać a lnydom zaso zmjerznyć „regelacyju.“ Tuta čini lód nimale plastiski, kaž smy hižo prajili a hodži so jara derje z někotrymi snadnymi připrawami študowac. Bottomley wozjewi je něhdže před dwěmaj lětomaj. Je-li, zo so tute pospyty prawje wuwjedu, radža so tež stajnje; a dokelž so jara kuzlařstwu podobaja, bychu zawěsće zabawjaše, chcyše-li je štó spytać: Wo jstwjje, w kotrejž so tepi, položi so kruch lodu na kromje dweju blisko zesunjeneju stólčkow, tak zo lód srjedža podpjery nima; pod njón staji so dóńčka; wokoło njeho položi so kusk prawje čenkeho železneho abo mosazneho grot, kajkiž móže so w každej železninje kupić. Za grot připowěsnu so pod lodom někotre punty. Čim čenši je grót, čim mjenje je trjeba připowěšeć. Bórzy budže grót do lodu zarězowac, kaž nić do mydla. Dolho njetraje a lód je přerezany, waha a grót panjetaj do dóńcy. Na tym drje so runje jara džiwali njebychmy, dokelž so samo rozymi, zo dyrbi grot lód pomałku přeskřeć, wšak džě je ćopliši dyžli woda. Ale to je džiwnne, zo je lód hišće cyły, a so na přerozřezanym měsće runje tak hubjenje lama, kaž hdže druhdže. Smuha, po kotrejž je so grot přetlóčil,

wostawa pak tola woznamjenjena z mnogimi małymi powětrowymi pucherkami. Za druhi hišće rješi pospyt trjebaš próšnu křidu, kajkuž ma kóždy ratař doma. Tutu položiš zaso na prjedawšej stólčkaj; do njeje pak kruch lodu. Na tutón prawje čózku desku abo něšto podobneho. Nětk přihladajmy, što so stawa. Grot, z kotrehož je křida džělana, přerězuje lód, kotryž so potom pomalku přez džěrki křidy přečišći. Tak rozdzěla so lód na jehły, ale nje-rozpadnje potom tola, hdyž je cyly přelěz, ale je zase jenož jedyn kruch, w kotrymž pak je hišće widžeć, hdže je přerězany, kaž nam to tež tamny pospyt pokazowaše. Lód potawuje wšudžom, hdžež na křidu čišći, a natata woda zamjerzuje hnydom zaso w šmarach, kotrež so do lodu wurězuja.

Spodziwniše, dyžli tole, zda so mi skoro, zo móža kruchi lodu w samej horcej wodze, (tuta smě tak horca być, zo móžeš lědma z rukomaj w njej wutrač) do jeneho krucha znjerznyć, hdyž je sćišćiš. Tola dyrbja kruchi wulke dosć być, zo njebychu prjedy w horcej wodze roztałe, dóniž rucy do njeje njetykneš. Runje tak zjenočeja so tež lodowe hory, kotrež z lodoweho do ćoplišeho morja přihadzeja, do wjetšich massow. Zo sněh w ćopłym wjedrje w cyłych šlobancach zpaduje, ma samsnu winu. Wětřik mjenujcy sćišćuje w ćopłym powětře potajowace hwěžki, kotrež pak zmjerzujou na sebi wisajo wostawaja.

Nětk wobhladajmy sebi hišće kusk měrcowu brodu, druhdy tež šedziwe wokna mjenowanu, dokelž tež do zymy sluša. Hdyž je wo jstwje ćopło, wonka pak zyma, njewidžimy bórzy ničo přez wokna, počnu šedziwe być. Dokelž dyrbi so para, kotruž ma powětr wokoło woknow w sebi, zymneje škleńcy dla na wodu přewobroćeć, syda so tuta potom na wokno, a zamjerzuje tam, ale husto w jara rjanych krystalowych twórbach a wobrazach. Tola hodži so tu dwoja šedziwizna rozeznawać. Pak ma powětr mało pary, a tuta zamjerzuje hižo do teho, hač je so na škleńcu připowěšala. Krystale podobaja so bóle suchim štomikam. Widžimy je w zymnych jstwach, hdyž wonka najbóle mjerznje. Pak ma powětr pary dosć, kotraž potom pomalku na wokna so sydajo mjerznje. Krystalowe jehlički su potom krjehčiše a dlěše. Tute přisporjeja so ruče a pokazuja prawje derje, kak so pozdžišo nastawace jehlički wšelako skladuja, za tymž kaž přenje leža. Dokelž so tute krystalizowanje

najbóle na delnjej kromje wokna započina, hdžež so najprjedy wody nahromadža, rostu lodowe rostliny tež ze zemje, kaž wšě druhe, byrnjež tež samsne jehly njebyle, kotrež so přez cyle wokno rozšěrjuja, zda so tola, zo wšě ze spódnich wukhadžeja. Tak nastawaja potom husto cyle krasne zymske lěsy, kotrež nas w zrudnym času dopomnjeja, zo njesměmy nadžije zhubić, zo něhdy tola zaso nalětnje kwětki zakčěwuja, wón daloko po kraju rozšěrjujo a lěpše časy přinošeja.

b.

Jakub Mlynk.

(Pokračowanje.)

Před někotrymi měsacami, lubi hólcy, běch hišće we Wonecach wjesoly, widzeny mladzeńc, před dwěmaj njedzelomaj hišće rjany wyšk w pruskim wójsku a — nětk běch khudy, wopušceny, wosyročeny. Jenož z kruteje wěry a sylneje nadžije na Boha a jeho miłosć mózach tróšta čerpać, kotryž mje tež wo prawdže ženje nje-wopušći. — Pomału žiješe moja rana, dokelž bě kulka tež kósc khětro sobu wzała, tola slubi mi lékař, zo mje čisce wuhoji. Sym jemu hišće džens džakowny, zo je mje tak wótcowscy wothladał. Štož bě mi najwjětša bolosć, bě to, zo ani wokomik swobodny być njemóžach. Přetož wojak měješe na mnje stajnje kedźbować. Tež njesmědžach knihi čitać abo tež hewak so někak zabawjeć. Běch jaty. Tak traješe to na wšě wósym njedzel, kotrež so mi zdachu jako doma wósym lět. Kak zradowach so po tajkim, hdyž mi lékař wozjewi, zo směm hižom za dwaj dnjaj khorownju wopušćić, strowy a čily. Bě tež sam za mnje pola najwyššeho generala wuskutkował, zo mje za tydžeń po wustrowjenju ze zajeća domoj pósele. To bě wulke wjesele — ale překhwatane.

Hižom nazajtra trjechi mje nowe njezbože. Hač dotal bě mi čiste swědomje a čestne mjeno najslóđši tróšt a tež tón chcychu mi nětk wzać. To pak měješe so takle. Druha črjóda pruskich jězdnych bě tamnych Saksow nadpadnyła, kotrychž dyrbjach přeradžić. Dróhař, kotryž bě widzał, kak mje Prusojo k přeradže nuzuja, wuži to a wozjewi njepřecelam, hdže je Sakske lěhwo. Dósta džě za to rjane myto, mje pak wobskorži jako njeswěrneho poddana pola sudnika. Tak dyrbjach ja njewinowaty a dobry syn swojeje wótciny njeprawdu čěrpjeć. Přetož to, zo běch pruski

wyšk byl, mje hišće podhladnišeho činješe. Wšo ryćenje a roćenje ničo pomhać njemóžeše, swědkow pak njemějach, dokelž Prusam tola wěrili njebychu. Duž wotewri so mi, z domizny wuhnatemu, jastwo, hdyž cheych khorownju wopuścić.

Bě to wysoka, wuzka wěža z murjemi, kotrež běchu na štyri lohće tolste. Za cyły dzeń ani tejkó swětla, zo mohł so trochu rozhladać. Jenož hdyž mi z ranja, připołdnu a wječor kusk poselenki ze zymnej wodu podawachu, móžach widzeć, kajke je moje wobydleníčko. Ničo dyžli kamjeń bě do koła wokolo, pode mnu, a nade mnu. Surowa wostuda čwilowaše mje w nocy a wo dnjo. Wo dnjo njeběch mučny a w nocy njemějach spanja. Ničo hač wulki pawk, kotryž po muri swoje pawčiny předžeše, so tu njehibaše. Tola mój dohladnik měješe zo mnu sobuželność. Dowoli mi něštožkuli, derje wjedžo, zo tak wulki zlóstnik njejsym, za kajkehož mje wotsudžichu. Tak poda mi mjelčo te abo tamne rjane knihi, zo bych so trochu zabawjal a z něčim sebi čas přecinjal. Runjež běch hewak jara kruty, njemózach so druhdy sylzow zdzeržeć. Druhdy so mi zas džižeše, zo sym jowle pola Šolćic nana na piwje, zo so jowle z njebočičkim Wóndrakec Pětrom rozmolwjamoj — ale rano přeměni so tale hospodliwa jstwa zas do suroweho jastwa. Zdychowach často: O Božo! smil so nade mnu a popřej mi, zo by moja njewinowatosć na swětlo přišla, njedaj mi jowle w horja polnym jastwje žiwjenje skónčić.

Nikomu njemózach hubjenstwo a nuzu wuskoržić; njemějach tu ani jeničkeho swěrneho přecela, kotremuž bych swoju wutrobu wotewrić mohł, kotryž by mi wolij slódkého tróšta na moje rany lał. Najwjětša zrudoba bě mi to, zo běchu moju njewinowatosć tak zacpěli, a zo ani njewjedzách, što a hdy mje z tejele wěže wumoži. Tak bědzách so cyłe lěto, běch hač na kósc wuskhnył, a hišće so nadžija njepokaza.

Ale tajke njezbože bě naposledku wšo čuće wo mni podusyło. Kaž pružina stajnje napinjena swoju móc zhubi, tak ma so tež z duchom. Kak husto njespominach na njeboh nanowe słowa: Bóh swěrneho njewopušća. Wosebje pozběhowaše mje moje samsne swědomje, swědčo, zo njewinowaće ćěrpju. A wjedzách tež, zo naš sprawny khurwječch, jeli zo so wo mojej njewinowosći přeswědči, mje hnydom z putow pušći.

Sydomlětna wójna skónči so lěta 1763 z Hubertusburgskim měrom. Prusecy wojacy čelnjachu ze Sakskeje a tež zajecí buchu wupušćeni. Duž zeskhadza tež mi nowa nadžija na wumoženje, hač runje hišće prawjeje dowěry njemějach. Přetož tamny přisłodžak, kotryž bě wina mojeho njezboža, přisłodžeše so zas pola stareho Frycy na mnje. Tak napisa jemu list, zo sym swojich ludźi tčacy wostajil a sam k Saksam přešoł. Tola Bjedrich II., pruski kral, cheyšo so přeswědčić, hač je temu wo prawdže tak, a wozjewi našemu khurwjerčej, zo by za mnu slědžil. Z tym pak so naposledku wukopa, zo sym pře ničo a za ničo, haj za swoju swěru přez pjeć lět w jastwje čérpjel.

Bórzy pušćichu mje nětk z jastwa. Dale so wo mnje njestarachu, sam pak ani dórčka njemějach. Doma běchu cuzy ludžo, tam po tajkim ničeho hladać njetrjebach. Tak drje běchu moje wobstejenja kmańše, hač prjedy, ale z powětrom so dołho žiwic njemózach. Swoboda člowjekej ničo njepomha, hdyž nima, z čimž by so nasyčil. Duž džech, zo bych wěrnó prajil, po prošnju. Něhdy najbohatši hólc cyleje wsy, nětk na miłosć bližšeho pokazany. Što hlód nječini! Myslach sebi: wšak će nchtó njeznaje a hańba će tež być njetrjeba, zo sy wšo přechinił. Khodžach z jeneje khěže do drugeje, ale nchtó na mnje njekedźbowawe, wjele mjenje hakle dari mi što wjele.

Skóněnje přinđzech na poslenju khěžu. Runjež bě jara wosobna, njebě mi tola tak, jako dyrbjala so mi jow smilna ruka wotewric, dokelž běch přeco slyšał: Je-li zo sebi sam pomhać njewěš, pola wulkich so tež ničeho nadžijec njetrjebaš.

Zastupich. Stary bórbotaty domownik cheyšo mje najradšo z durjemi wuhnać. Ale, dokelž běch hlódny, zo mje lědma stawy džeržachu, smili so nade mnu a dari mi kruch khlěba. Kak nahrabnje njekusnych do njeho, dokelž bě přeni kusk, kotryž za cyły dzeń wohladach.

(Pokračowanje.)

B o ž i w j e č o r .

Spisał Wjeleměr.

(Pokračowanje.)

Běše to hižo pózdnje popóldnjo rjaneje lětnjeje njedzele; wšo kćeješo we wokolnosći tak rjenje, tu a tam překhodžowachu so hospodarjo, zradujo so nad žitami derje radženymi a duž dosćežech tež

ja jeneho stareho znateho, kotryž so wulcyšnje džiwaše, zo so ja wrócam. Z teho hižo mózach spóznać, zo mje tu nichtó wjacy nje-wotčakowaše. Wón skićeše mi wjesle ruku a džěchmoj pomalu do wjeski. Počach so jeho hnydom naprašowac za wšěm, štož bě so wo wsy podało za čas mojeho zdalenja; dyrbjach tola měc wěstosć a bě mi lubo, wšo wot njeho zhonić hižo prjedy, hač domoj dońdu; přihotował běch so tola hižo prjedy na wšo — ale štož zhonič, to bě hórše, hač mózach wotčakowac.

Tamny powjedaše mi, zo po domojwróćenju druhich wšitkich z wokołnosće, nichtó dwělował njeje, zo sym morwy; zo je moja mać teho dla so tak rudžila, zo je bórzy na to wumrjela. —

„Moja mać wumrjela?“ wuwolach bolostnje — a wón z měrom rjekny, jako by mje tróštował: „Haj, před štyrjomi njedželemi smy ju pohrjebali!“ „Ach, a moje dla sy lubowana maćerka šla z bolosću ze swěta?“ žaloscach, njekedžbujo na njeho; „a ja tebjě rudžach, jako bych zabył na tebjě“ . . . „A što Jurjańcec Bosćij?“ zhrabach so na dobo, jemu wšu winu připisujo. „Tón je hižo dawno doma“, wotmołwi tamny nad tym so džiwajo, kak so na dobo za tym prašam. „Tón přinjese nam powjesć, zo je tebjě w bitwje pola D. padnyć widzał. Wój drje staj dobraj přećelej byłoj? Jemu so derje wjedže a změje skoro kwas. Dołho hižo khodži za Bětčic Hańžu, a kaž ludžo praja, wě so ze starym Bětku jara znjesć. Na tebjě Hańža tola njeje mohła wjacy čakać!“ powjedaše wón spěšnje, myslo, zo mi z tym posłuži. So wě, zo mi posłuži: „hlowa so mi wjerćeše při jeho slowach a před wočomaj so mi pisanješe. A hižo do dwora stupajo pokračowaše wón: „Džensa wječor móžeš jeju na rejach widžeć, budže slub . . .“ Bolostny křik přetorže jeho a wostajiwši nastrožaneho stejo wobročich so zaso do polow.“ „Džensa budže slub!“ Tele słowa klinčachu mi we wušomaj a bolosć cheyš mje podtłocić. O ja njemózach ničó myslić, haj zblaznić so mohł: tak ćežko ležeše to wšo na mni. Błudžach bjez zmysla po polach: domoj džě njemózach hić — wšak steješe dom prózdny, wšak ležeše maćerka pod zemju! A hdže dyrbjach so wobročić?

Přidžech bjez teho, zo bych cheył, skónčnje na pohrjebnišćo a namakach tam pódlá nanoweho rowa nětk tež maćerńy — a na njón so poklaknych. Maćeri skoržo swoje horjo, dolho, dolho tam klečach w njewuprajnej stysknosći; spominach na zańdžene časy,

Boží wječor, maćeřne žohnowanje, kotrež so njedyrbješe dopjelnić — wšo widzach w duchu před sobu — a moja bě to jeno wina. Dołho klečach bjez tróšta. A tola, čujo blizkosć maćeřneho ducha, so tež moja wutroba bóle a bóle změrowa. Zhromadźich swoje mysle a přemyslach, što bych nětk započal. To bě mi wěste: wostać tu njemózach, hdžež mje wšo dopomnješe na moju samotnosć, hdžež tak husto krawješe moja wutroba — do dalokeho kraja dyrbjach áahnýc, a tam zabyć pytać, štož běch tu nazhonił. Běch hižo ze sobu hotowy: Předam nazajtra swój wóteny dom, myslach, a wšitko, a potom hnydom počahnu prječ, Hańže ani njewohladaš. A hišće junu zložich posleni raz woči na lubowane rowy, nutrnje so modlo, a potom džech, zo so njebych nihdy wjacý wrócił.

Bě hižo čmíčka, hdyž do wsy přindžech, zo bych poslenju nóc we wótenym domje přebył. Dyrbjach teho dla prjedy hišće k šolće, zo bych zhonił, kak ma so z mojím wobsedźenstwom, a so jeho wo radu prašal předawanja dla a to a tamne z nim porýcał, prjedy hač zaso wotpućuju. Wón mi přepoda maćeřny testament a kluč za domik. Dołho so tam njezadźeržowach a prajiwiši, zo nazajtra zaso přińdu, woteńdžech. — Bě mi tak měřno we wutrobje a podawach so do wšeho, hdyž tak po wjescy kročach; njemyslach, zo mam domiznu tak spěšnje zaso wopuščić — bě mi to cyle wšo jene. Tu na dobo mje zešeri z mojich myslow hudźba, kotruž z korěmy slyšach: wšo so we mni poča mrowić, hdyž zaso na wšo pomyslich — a njemózach so zdźeržec, hić tam pohladać, zo bych skradžu tola hišće raz widzał, kotruž tak horco lubowach, byrnje sebi runje hakle z napřečne předewzał: Wšak tež tole dyrbjach činić, zo bych wěstosć dostał. Njemózach tola ludzacomu powjedanju na slowo wšo wěrić: přetož, što ludžo wšo njenaryča! A běše-li tež něšto wěřno — wšo zawěšće nic a k temu tež ani njewjedzach, što cheyš tamny po prawym rjec. Njedyrbjał dha na Hańži móc widžec, hač ze swojej wolu so zasy slubi, štož stajnje mi wutroba přeješe, abo hač nućena do teho zwoli — a snadź by so wšo hišće dobre činić hodžilo. Wjedzach drje tež, zo budu so z čezka móc wobknježić, namakam-li wšo wo prawdže tak, kaž běch to slyšal, ale to mje njesmědžiše wotdźeržowac wot kročele tak wažneje, kotraž móžeše moje zbožo być. Předewzach sebi teho dla kruće, njeznaty a je-li móžno, njepytnjeny wostać a na so keď-

bować a duž džěch z pukotacej wutrobu do korčmy a po skhodže horje na rejwańsku łubju.

Njebojach so, zo mohł mje što spóznać, khiba Bosćij, kotrehož džě cheych so zdalować a přišedši horje, stupich so blisko při skhodže do najcěmnišeho kućika. O kak tyšnje zložich woči na zhromadženu, přewjesołu młodosć, kiž po łubi so wjerćeše. A hlej, što wuslědźich? Slub so tu swjećeše, to zlonich z ryčow přede mnu stejacych přihladowarjow, pokazowacych na njewjestu — ale Hańže tam nihdže njewohlada. Kak mje to zwjeseli, ani wuprajic njemóžu. Dopomnich so nětk tež, zo běch zhonił wo slubje, ale nie, wo čejim. Padže mi kamjeń z wutroby a wšo, myslach, je zaso dobyte; Hańža drje tola hišće na mnje spominaše a by-li wo Bosćiju što wjedзец chcyła, by drje tež z nim na rejach była. Hdyž pak jeho tam widžach, počach zaso myslíc na to, što bě mi naćinił — njemóžach jemu to wodać a lědym so zdžeržach, zo njebych jemu to wšo do wočow prajił, tak so wšo we mni počinaše warić. Tu da mi mój dobry duch myslčku, zo bych wotešoł — ale ja bjezbóžny njeposluchach na tajny napominacy hlós a zwostach dlěje.

(Pokračowanje.)

Nowa kniha.

Der Geiger Mickwausch.

Erzählungen aus dem Wendischen von Frieda Francesco. Norden,
Diedr. Soltau's Verlag. 1877.

mał. 8. 1 łop. 142 str. Płaći 1 M. 60 np.

Serbja su w zdžělanym swěće do módy přišli. Hižom lěta dolho so wo nas we wšelakich nowinach piše, tak zo skoro wjacy na nastawki njekedžbujemy, je-li zo něšto wosebje zajimawe njewoprijeja. W nowšim času je so kročel dale šla: počnu so powjedančka zestawjować, wzate ze serbskeje krajiny a ze serbskeho žiwjenja, w kotrychž Serbja jako skutkowace wosoby wustupaja. Blizimy so k serbskemu romanej; roman pak w našich časach něhduši epos zastupuje, a wot romana abo eposa hač k dramatu njeje kročel wulka. Dramatiske předmjety Serbowstwo wo prawdže poskićuje, nic jeno w swojich staršich časach, ale po našim měnjenju tež hižom w swojim nowišim rozwiću. Trjeba jenož je, zo so Shakespeare namaka, kiž je wuslědźi, zhromadži a do krasneho basnjeřskeho

wěncu zapleće. Trjeba jenož je, zo Shakespeare so wěsće něhdy namaka, pozdžišo abo zažo; by-li Serb był, by čím lěpje było. Puć k njesnjertnosći tudy wotewrjeny steji nic jeno za basnjerja, ale tež za wosoby, kiž so wot njeho basnjeřscy překrasnja. Hlaj, što Shakespeare sam praji w jenej ze znjelkow přeloženych wot Jana z Lipy: rjanosć, nic jenož ćelna, kiž je tam měnjena, ale, smě so tež přistajić, duchowna moraliska so njemóže před časa zahubjenjom wukhować,

. . . . . jeli dźiw so njestanje,

Zo jeje blyšć so zwěčni w čornidle,

t. r. w spisu wobdarjeneho spisaćela, a spisaćelow kćew su basnjerjo.

Ale sonowanje, hdže sy nas zawjedło! Čehychmy jenož słowěko poryćeć wo powjedančku horka pomjenowanym, jednorym ale přistojnym, tola pak hišće jara zdaleny wot tych honow, w kotrychž runje bludžachmy.

Wone hraje w rozdžělu wot dotal znatych podobnych powjedančkow, kotrychž jewišćo bě stajnje Delnja Łužica, w Hornjej Łužicy, mjez Biskopicami, Wjernjarecami, Wolbramecami (dźiwnje, wšě tele městnosće hižom z wonka nětčišich Serbow leža), wumyslonej basniskej hajnicy „Hirschenschrei“ a Draždžanami. Budyšin jenož składnostnje sobu hraje, tam mjenujey bohaty sukelnik Wawrik bydli, z kotrehož džowku ma so jedyn rjek našeho powjedančka, draždžanski mlodžeńc Horn po prawym po nanowym postawjenju ženić, štož pak so skónčnje njestanje; Sokolna hora (Falkenberg) z boka steji kaž wozdoba wobknježaca. Prajachmy ze zamysłom „jedin“ rjek; powjedančko ma wo prawdze hišće druhého rjeka, kotrehož podeńdženja so pornjo podeńdženjam přěnjeho, jenož khwilku lohko z nimi zwjazane, rozwiwaja, nic jako epizoda, štož by wumjelscy dowolene było, ale jako podeńdženja runeje wuznamnosće. Haj, spisaćelka sama, huslerja Mikławša, tak druhi rěka, z jeho Hańžku, z kotrejž so skónčnje po wšelakich nuzach ženi, jako hłownu wosobu do prjedy staja, dokelž je po nim spis pomjenowala, mjez tym zo so tola při čitanju Horn z jeho Madlenu, kotruž sebi skónčnje město pomnjeneje Wawrikec džowki za mandželsku bjerje, jako runje tak wažna, haj po našim začuću hišće wažniša wosoba wupokazuje. Tale dwójnosć je hłowny zmylk powjedančka; hewak pak je wona drje jednorje, ale přirodscy, t. r. tak, kaž so tajke wěcy wo prawdze

stać móža, rozwite a, štož rad wuzběhujemy, wone so wukónčnje do rjaneje wyššeje, wo prawdze křesćanskeje harmonije rozplunje: zlo so z dobrym přewinje a wuruna.

Runje tónle cáh křesćansko-nabožneje hlubokosće a čućiwošće, kiž so pola khudeho wjesnjana, huslerja Miklawša, w jednorej wěriwošći wozjewjuje, w Madlenje pak so zjednočeny z wysokej swětněj zdžělanosću k nadobnej dokonjanej čłowječnosći pozběhuje, čini powjedančko wosebje sympathiske. Zakład svojich počinkow dostašaj wobaj ze swójby, ze swojeje serbskosće, ale Madlena měješe k temu hišće zbože, zo ju wuj Jurij, wučeny serbsko-słowjanski ryčespytnik a starožitnosćeř, ze swójbnym mjenom mjenowany Dr. Butnian, abo drje prawišo Błudnjan, dokelž bě na pjenjezy bohateho hrabje w Budyšinje po wšěch krajach, wosebje slowjanskich, wokolo bludźiř, nahromadźiwši sebi tam wulke wědomnosće a wulku sylu starožitnosćow (škoda, zo tajkeho hrabju — Maccenasu Serbja w skutku ženje njemějachu a tež hišće džensa nimaja!) rozwučowaše a ji slód zasćěpi a zrozymjenje za wyšše plody čłowjeskeho ducha, kaž na př. za něžnu indisku basí „Sakuntala“, wo kotrejž Goetha praji:

Chceš-li spóznać najrjeńše, najnužniše na tutym swěće,

Praju „Sakuntala“ čí, z čimž sym čí mjenował wšo; dale za Goethu sameho, jeho spisy a žiwjenje. Wubjernje wě wona Goethowe počahi k Friedericy Brion na sebje naložować, jako so Horn wo jeje ruku prócuje.

Jako njepräciwny kharakter je derje wobrazowany, wosebje w lisće na swojeho syna, Hornec nan. To je tajki prawy „bourgeois“, abo kaž jeho Dr. Błudnjan hišće lěpje mjenuje „mastbürger“ našeho časa. Pjenjezy su jemu wšo; před bohatymi so wón ponižnje khila, präciwo khudym, wosebje präciwo swojej čeledzi a džělačerjam je wón naduty a hruby; hdžež chce so widźić dać, wón njerozomnje přečinja a pjenjezy prječ mjeta, w nuznych wěcach pak njewě, kak by lutował a hramočil. Wot krawca je so do fabrikantow pozběhnyř, ale njeprašćće so: kak? Ani formalnje zakonske jeho srědku njeběchu, dótkachu so khostařnje, a wo wobstaću před kritiku wyššeje moralnosće njebě ani ryče. Kaž bě zhromadžene tak so rozbroji: wulki „krach“ posleńšich lět, bankerot Pirnawskeho Banka, bohateho sukelnika Wawrika w Budyšinje a rozpadnjenje wšelakich drukich „gründungow“, na kotrychž bě so sylnje wobdžěliř, jeho

prošerja sčinichu. Na smjertnym ložu ležo wón tule porażacu powjesć dosta, hnydom z tym pak tež tu ponižacu ale wujednacu powjesć, zo jeho Dr. Błudnjan, kotremuž bě najwjetšu křiwdu činił, wumože. Tajke nakopjenje stracha, poniženja, haniby, rozkaća a zaso zradowanje jeho slabe čelo znjesć njemóžeše — wón zemrje.

Na dróbnosće w powjedančku jara džiwać njechcemy, hač runje by so tu a tam tež něšto prajić hodziło, kaž na př. na stronje 51, hdžež so wo „znatej lěnjosći serbskeje čeledže“ ryči, to je tola z najmjeńša trochu sylny wuraz, hdyž sebi tola runje w Němcach teho dla serbsku čeledž přistajeja, dokelž bóle džěla, dyžli němška, potom na str. 98, hdžež so praji, zo je Hanuš kralodwórski rukopis namakał, město teho, zo je to Hanka był. W čišćenju serbskich słowow je khwalobna próca widзец, zo bychu korrektne byle, samo ř, š, č, ě su so, dla njedostatka tajkich pismikow swěrnje z **v**-om nad r, s, c, e woznamjenjowale; zmylkow je pak přecy tola tež dosć wostało. Jenož jedyn chcemy naspomnić, dokelž so nam mjenje čišćeřski hač ryčny zmylk zda być, pokazowacy na domiznu knjenje spisacelki: na stronje 53. mjenujcy steji, a wona je wěsće tež tak pisała, dokelž tak wupraja: „bój, bój! (město: pój, pój!) khofej pić!“ potom běše hišće druhi króc słowo, njemóžachmy pak při spisanju tuteje rozprawy wjacy nańć, hdže a kajke, hdžež bě nawopak p do b přeměnjene, a skónčnje drje tež snano připadne njeje Butnian město Błudnjan. Tajke přeměnenja mjez b a p, t a d su pak, kaž je znate „eine berechtigte Eigenthümlichkeit“ našeje lubeje sakskeje němčiny. Duž mamy, hač runje je spis w najzdalenišim dołhowječornym kutu Němskeje, w Friskej, z Nizkozemskej a Sěwernym morjom mjezowacej krajinje wušoł, statok abo tola wotkhód našeje knjeni spisacelki pytać w našej Sakskej, nam so zda w Draždžanach, dokelž so wona derje wědomna wopokazuje tamnišich wobstejeństwow, haj samych mjenow Bachstein a Schaufuss, znateju z draždžanskeje pjenježnjerškeje chronique scandaleuse. Skónčnje drje je tež wěste, zo je mjeno spisacelki Frieda Francesco přiwzate mjeno, pseudonymon.

Ničo za zło, knjeni spisacelka, a mějće džak za Waš lubozny dar!

J. Pjeh.

Z Budyšina a Lužicy.

* Čěski duchowny, knjěz J. Žrout, kotryž bě cyle derje serbski nawuknył a Serbam, hdyž jako putnicy do Noweje Krupki přičezechu, serbske přédowanje dđeržeše, je w měsacu měrcu t. l. wumrjel. Wón je, kaž smy to w třecim lětušim čisle „Lužičana“ naspomnili, serbsku knižku wudał pod napismom: „Krótkte stawizny Noweje Krupki.“

* Dotalny budyski kapłan při serbskej katholskej cyrkwi w Budyšinje a nětko praeses serbskeho seminara w Prazy, k. Lusčanski, je wobšěrně, 644 stronow woprijacu modleřsku knihu čišćeć dał, pod napismom: **Nowa Jězowska winica**, to je kniha z najtrěbnišim nabožnym powučenjom a z powšitkownymi a wosebitymi pobožnosćemi za wšitke časy, swjedenje a přiležnosće křesćana. Po rjedže Waldoweje winicy wobdžěła wudał Jurij Lusčanski, praeses serbskeho seminara w Prazy. Budyšin 1877. — Je to tež zwonkuje jara rjana kniha z litografowanym barbnym titlom a z pěknym wobrazom. Wona je w Smolerjec knihičišćerňi čišćana a budže něhdže za měsíc na předań.

* Pod redakciju k. M. Hórnika je 54. zešiwk „Časopisa Maćicy Serbskeje“ (a to II. zešiwk na lěto 1876) wušoł. Wobsah: Tři episke basnje. Wot Jana Radyserba. — Delnjoserbske słowa. Zezběrał H. Jórđan. — Delnjułužiske a pomjezne słowa. Zezběrał J. B. Nyčka. — Přehlad serbskeho pismowstwa wot l. 1871—75. Zestajał K. A. Jenč. — Variantaj delnjoserbskeju pěsnjow. Z „Nowiny lipsčanskich studentow“ z lět 1826—1828 wupisał E. Maka. — Štyri basnje. Wot Radyserba. — Wučahi z protokollow M. S. Zličbowanja Maćicy Serbskeje w 30. lěće. Wozjewjenje.

* Naš serbski kraj, knjěz Wudowjenic z Běleje Hory, prjedy wučer w Hornim Komorowje, potom pak student w Petersburgu, je hižom nimale lěto za profesora němskeje ryče na gymnasiju we Wołogdže postajeny. Druhi naš serbski kraj, knjěz Hanski, prjedy wučer na gymnasiju w Metz, je po nawuknjenju ruskeje ryče za profesora klassiskich ryčow gymnasija na wasilewskim ostrowje w Petersburgu pomjenowany.

* Lětuša druha serbska Boža služba za ewangelskich Serbow w Draždžanach a wokolnosći měješe so 17. junija w draždžanskej křižnej cyrkwi. Přédowanje dđerče knjěz farař Kubica z Wjelećina, spowjednu ryč pak knjěz farař Imiš z Hodžija a spěwanje wobstara knjěz kantor Pjekař z Budyšina. Kaž ewangelscy, tak maja tež katholscy Serbja štyri króc za lěto serbsku Božu službu w Draždžanach a wobstara posleńšu knjěz farař Hórnik z Budyšina.

Woprijeće Lužičana č. 7.

Njeskóučne žadanje. Spěw wot J. H. — W serbskim kraju. Podawa Jan Pjech. (Pokračowanje.) — Někotre pokazki mocy mjerzujacće wody. Wot h. — Jakub Mlynk. Powjedančko wot N. (Pokračowanje.) — Boži wječor. Spisał Wjeleměr. (Pokračowanje.) — Nowa kniha. Rozprawa wot J. Pjecha. — Z Budyšina a Lužicy.

Čiše Smolerjec knihičišćerňe w maćienym domje w Budyšinje.

ŁUŻIČAN.

Časopis za zabawu a powučenje.

Wosomnaty lětnik.

Zamolwity wudawař: **J. E. Smoleř.**

Wukhadža kóždy druhu sobotu měsaca. — Płaćizna cyłolětnje 1 marku 50 np.

Čo. 8.

August.

1877.

Amor.

(Po Anacreontu.)

(Melos 31.)

Něhdy wo pólnocy běše;
Wšitcy ludžo sprócni spachu,
Šwižny hólčik přikhadžeše
A wo durje kłapać poča;
Durje z lóžka zašćeřčachu.

„Štó mje z cunich sonow budži?“
Woprašach so rozhorjeny.
„Wotčín, khudy hólčik bludži
W mokrej nocy bjez statoka!“
Džeše Eros přemoknjeny.

Duž so smilich; swěcu w rucy
Khwatach jemu wotewrići.
Křidlatemu zetskach ducy
Džěsću: polóžo so mučne
Tyłowu a prok mi skići.

K pjecakej z nim postupawši
W dłóni jemu sprostnej ručcy
Wohrjewach a wudžimawši
Zymnu wodu z kudžeriny
Wobdžiwach tej zlóštněj wóčcy.

Jako pak so zhrělo běše;
 Wólność je jol' nawabiła.
 „Pruhujmoj wšak!“ ke mni džeše,
 „Tutón prok, hač přemoknjena
 Truna njeje wosłabiła.“

Měri so: mje radosciwy
 Do wutroby z kłokom trjechi:
 „Poskakujmoj! prok je čily!
 Tola tebje žahła hori
 Žadosć. To su moje spěchi!,,

w.

W serbskim kraju.

Spisał Jan Pjeh.

(Pokračowanje.)

Běch Franciskasa přeprošył zo mnu snědać.
 „Škoda“, praješe wón, „zo njejsće zańdženu pónđzelu přišli.“
 „Čeho dla?“
 „Cyła wjes bě w swjedženju.“
 „Ah!“
 „Bě kwas.“
 „Nježenja so tudy kaž druhdže?“
 „Ně. Serbske wašnja nimaja ničo zhromadne z němskimi waš-
 njemi.“

„Haj to je wěrnó; mi so zda, zo sym něhdže čitał, zo, w nastupanju žěńtwow, so pola was tak postupuje, kaž w Bretagni a w Čornym Lěsu; nawoženja wubjerje jeneho svojich přecelow, kiž so do doma młodeje holcy poda, z wudawanjom, zo chce hornyki wuporjedžeć abo jehły předawać; wón jednanja započina a hdyž je wšo zřadowane, dataj slubjeny a slubjena přecelam a susodam powjesć, zo budže na tym a tym dnju kwas.

Z tym njeje dosć. Přeprošeni sćelu butru, jeja, plody slubjenej; a na kwasnym ranju podadža so z nawoženju do čolma přewodźujo jeho hač do wobydlenja njewjesty. Durje su zanknjene, wšě wokna starosćiwje zawrjene: móhło so prajić, zo je na dobo wšo wotešlo. Čestni pacholjo — *les* družba (?) — klepaja. Nichtó njewotmołwja. Woni zaso klepaja. Runa čichosć. Woni třeći króc klepaja: dha so mało wuhlado wotewri, a stara žona, ze šěrymi wło-

sami a nažoltým wobličom pokazuje swoje zmoršćene čahi a swój nós, křiwy kaž pola sowy: „sym ja, kohož žadaće?“ rjeknje wona. „Ně, ta, kotruž pytamy, ma włosy čorne a blyščate, kaž pjerje čorneho kosa, jeje ličcy stej čerstweje kaž łopjena černoweje róže, jeje zuby běle kaž lilije.“

Wuhlado so zawjera, potom so zaso z nowa wotewri, wobdawajo jako wobłuk wobličo dwanaćelětneje hołčki. „Sym ja, kotruž wołaće“, praji wona. — „Ně,“ wotmolwja pacholo, „ta, kotruž my wołamy, móže sama čězki čolm wjesć, wona móže plat tkać a jako mištrka słužobnym rozkazować.“

Wuhlado so zaso zawjera, a tón króc so nětko durje wotewrjeja: na prozy, so smějo pod krónu wot čerwjonych a bělych różow z twjelcom z lětaceho šlewjera wokoło wutrobina, so slubjena zjewi, hotowa swojeho knjeza a mištra slědować.“

Čestne holcy ju za ruku wozmu, a ju do jeje čolma wjedu, potom so swjedzeński čah do cyrkwyje poda pod zynkami tarakawy, huslow a měchawy *). Při zastupje do wsy položi so slubjenej šlewjer na hłowu. Po wěrowanju podaja so do korčmy, pija piwo a palenc, jědza khlěb, butru a twarožk, potom přědku z hudźbu zaso do čolmow zastupja, jědu po wsy dele srjedz wjeselych wołanjow džěci a dóudu do doma slubjeneje, hdžež změje so krasna hosćina. Swjedzeń traje dwaj abo tři dny. W pólnocy wjedu hjercy młodeju mandželskeju do kwasneje komorki, a hosćo wróca so do korčmy, hdžež so hač do ranja rejwa. Młoda mandželska njesmě so wrócić, swojeju staršeju widzec, prjedy hač so njejstaj dwaj měsacaj minyłoj; hdyž wona do nanoweho domu přińdže prjedy teho časa, dha so žěntwa jako zběhnjena po přihłosowanju z wobeju stronow wobhladuje.

„To su wšo dziwne wěcy, Franciskaso.“

„Hdy byšće z najmjeńša tola jedyn pohrjeb widzec móhli!“

To je přezrudna wěc.“

„Hola! Maruška, pój wšak jow!“ zawoła mój młody přewodnik, kotrehož bě palenc do zahorjenja stajil.

Kuchařka, hnydom tež přislušnosće piněnicy wupjelnjaca, pokaza so při durjoch.

„Njeje tu nihtó wumrjel?“ prašeše so ju Franciskas.

*) „*Instruments nationaux des Slaves.*“ (Narodne hudźbne nastroje Słowjanow.)

„Ně, němski lékař je wotešoł a wšo ma so derje.“

„To je zla huba, mój kužeže, kaž wšě kuchařki!“ rjekny wón ke mni so smějo.“

Wón wupi swoju škleńcu, potom dale rjekny:

„Dyrbju wam powjedać, kak so to čini; njejstaj ani rychtar ani duchomny, kiž zběhnjenje (*la levée*) čěla wobstarataj, ale je to wučer. Hdyž so nóc ke kóncej bliži, staji so kašć před khěžu, a tudy, pod zanošowanjom wučerja zemrjeteho swójbni „dobru nóc“ spěwaja. Hdyž je so spěw skónčil, podawa so přewodžerjam khlěb, butra, palenc a piwo, potom kašć na čolm njesu a so na pohrjebnišćo podadza, smjertne khěrluše spěwajo.

Čas so spěšnje miny při naju zajimawej bjesadže. Słowjan so derje na to wustěji: wón je žiwy, nahly, wón rozmołwjenje lubuje, mjez tym, zo ma ryčacy Němc stajnje napohlad jako by zywał. (?)

Mój so wokolo třoch zaso do čolma podachmoj. Wotjědžo wot Bórkow přiúdzzechmoj nimo „Kolonije“, wsy ze 169 khěžow wobstějaceje a tak mjenowaneje, dokelž bě ju stary Fryca založil. Wón čerješe němsku žolmu do teje krajiny, w kotrejž so džensa hišće słowjanski splah džerži jako wosamočena kupa srjedza torhaceho morja. Kóždy němski přičahowař, so we Koloniji zasydlacy, dosta darmo wósomnaće jutrow zemje a njetrjebaše žane dawki plaćić. Stari markhrabje běchu skoro podobny system za přeněmčenje Bramborskeje naložowali. Tym, kotřiž založenje jeneje wsy abo města předewzachu, předachu wjerchojo wěsty kruch kraja, kiž so za wjes wotměnješe wot 30—60 lenow, a za město wot 100 do 300. Předewzačer předawaše zaso domy na zasydlerjow a wón sam bu starosta abo měšćanosta wsy abo města; wón wobstaraše nižše sudnistwo a bjeriše dawki w mjenje króny.

Markhrabje njemějachu wobstajnych sydlišćow w tym času; woni čahachu po kraju wokolo, přewodženi wot sylneje črjódy wójska, wobhladujo ze swojimaj samsnymaj wočomaj jim k pasenju dowěrjeny čłowski skót; woni mějachu wšudžom hrody; klóštry mějachu tež přislušnosť jich hospodować, jich a jich přewodstwo, přez cyły čas jich přebywauja.

W městach a wsach, so přeměniwšich do němskich městow a wsow, buchu słowjanscy wobydlerjo, kotrychž němski mječ wutupil njebě, do předměstow zahnaći. Němcy zanjesechu jich z dawkami

a wobkhadzachu z nimi, kaž so lišće w někotrych městach sewjer-nych (?) Němcow ze Židami wobkhadža. „Slowjan je njepřećel Němca a jeho wopor.“ Při kóncu zařidženeho lětsotetka so w Błótach lišće 140,000 (?) Serbow abo Slowjanow ličeše*), kiž su zawostali, dawaja sebi zadwělné prócy, swoju ryč a narodnosć zdžeržec; woni su časopisy w serbskej ryči založili: najwažniši wukhadža w Budyšinje; towařstwo, znate pod mjenom „Maćica Serbska“, wudawa kóžde lěto w serbskej ryči knižki za lud (w tym dyrbjalo so něšto wjacy činić hač je so hač dotal stalo. Přisp. dopisaćela), zběrki pěśni a powjedančkow.

W léce 1813 buchu ruscy wojacy z wulkimi wozjewjami wjeselosće wot Serbow přijeci, w nich swojich „bratrow“ powitacych.

Naš čołm, cunje wot žołmow kolebany, so pod čerstwym wjelbom zelenja zapozdži. Wódne škitowki (*tortues*) pływachu wokoło naju, karpys poskakowachu, za kuntworami lojo, kibuty lětachu w štomach, kokula na naju z hlubokosće swojeje khowanke ze šibałym hłosom wołaše: „Kukuk! kukuk!“ Na brjozy tutych rěk su často lačne jelenicy abo sorny widžec, swoju luboznu hlówu z wysokeje trawy won tykace a so w lódkowej wodže wobhladowace.“

(Pokračowanje.)

Hozpoza-khodojta a jeje knjecht.

(Ze rta starcho wowčerja pola Hózněj.)

(Ryč je namjezna, kaž so wokoło Łutow ryči.)

Běšo tež raz w Košynje hozpoza; ta méješo janego knjechta. Tomu na walporu třikaza, žo debi na polo spod Košynec horje jěc worac. Což bužo wuworać, deji sobu domoj třinjesć. Ten jo tam janu škrodawu wuworał, do lapó zawil a sobu domoj třinjesl. Ako nětk w noce su spać šli, njamóžo ten knjecht husnuć a toš wizi třez šmarku w komorcynych durjach, kak jo hozpoza w kuchnje tu škrodawu do janego tygela sajžila a ju na wógnišću škrěla. Potom jo se z tym sadlom namazała, na khachlace rjeblo senula a z pjecykom wen jěla na Košynec horu. Kuš jo wona w tym tygelu hušej wostajila. Toš jo se ten knjecht tek namazał a gnał za njej

*) W Khoćebuzu, z 10,000 wobydlerjemi, su hišće 5,000 Serbow (?). Hač do nětějších lět so tam serbska ryč na gymnasijach wučí.“

třez pjecyk w runy puć na tu horu. Tam se nět zmaka z tymi khodojcami, ako se runjej někotre nowe na wilku kruwjacu kožu, kiž běšo hižom skoro poľna mjenow, ze samsnej krju zapisuja. Toš debi se tež zapisać a tlóčitej jomu juž dvě takej starej džiwjej khodojće z palca krej. Won pak w swojim najwjětšim straše zalowa: Mój Jezuso! Kaž by njewjedro do nich derilo, šyčne khodojće poskočichu a so na jane dobo na njogo walichu, drapachu a šćipachu jog a 'cychu jog' zarazyć. Tola jogo hozpoza se nad nim smili a prošeše wo jogo žiwjenje. Jesno saji jogo na jenego čornego bóka a třikaza jomu domoj rejtować, ale ničo prajíc, hdžež jogo tež bók ponjese. Wón juž jogo wěsće domoj donjese. Tak rejtuj o nět na swójim žiwim kónju a šumi tak třez zemju. Ten bók třeskakowašo třez wilke, šyroke hřebje a třez cyľe šy z nejwjětšimi tórmami: Toš tež třeskocy třez jaden wilki jazer a knjecht njamóžašo wjacej strach zdžerzjeć, ale zawoľa jesno: Mój Bog, kajki bu to skok! Na to jo jogo bók wotchyčil a won zleči do wilkeje pary. Potom jo dejaľ lěto a zeň domoj hyc, tak daloko běšo bók z nim hubegnuľ.

Podat: **Muka.**

Přispomnjenje: Bók = byk; třikaza, třinješ, třez = přikaza, přinješ, přez; knjecht = wotročk; do lapó = do lapy; šyčne, šy = wšyčne, wsy; debi, deji = dyrbi; saji = sadži.

Jakub Mlynk.

(Pokračowanje.)

Knjez tuteho domu pak bě herjekanje swojeho domownika, kotrehož bě sebi hakle z krótka přistajil, wusłyšal a přiběža khwatajcy ze swojeje jstwy. „Dočakaj!“ zawoľa z luboźnym hłosom — a ze słowjanskej přečelniwosću — na mnje, na čož mje do jstwy dowjedže. Hnydom dha mi najlěpšu jědž nastajeć a porjedži mi tež slódkeho winka, zo so mi při wšem hubjenstwje wutroba smėješe. Při tym mje šwarnje k jědži napominaše: „Njehladajće kazanja, wšak tu je. Kaž to tam pola nas wašnj, njedam nikomu, štóžkuli mje wo jaľmožnu prosy, prózdnemu z domu hić. Mam tu tak k nuzy noweho čeladnika, kotryž tójhdy pola jendželčanskeho knjeza služiwiš nawukny z khudymi takle zakhadžec. Ja to nječěrpu a je-li zo chce tu dlěhe wostać, dyrbi so w tym khětro polěšić.“

Na to wuńdže knjez Aksakow a poswari swojeho domownika, ale jenož z rozomom.

To je zawěsće dušny knjez myslach sebi, a stó mohł jemu njeuposlušny być! Kak wjesoly bych był, hdy by mi někajku službu dał.“ Na to knjez zaso zastupi a poča z luboznym hłosom: „Što dha sy tak wokhudnył, kotryž bě tola prjedy nahladny muž?“

„Wěsće snadž, luby knježe, zo sym hdy bohaty byl?“ wo-
prašach so.

„O, mój luby, to wšak Ći na wočomaj widžu. Něhdy běchu Tvoje wobstejenja lěpše, štož hišće Tvoje wobličo pokazuje. Njeje wěrnó?“ „Haj, knježe! prawje maće.“

Potom chceš wjedzeć, kak je so mi tola wjedło. Duž jemu wšo powjedach, na čož jara hnuty kedzbliwje posluchaje. Skónčnje přistajich: „Dokelž sće, Knježe! mi tak dobroćiwi byli, njech Was Bóh prawje bohaće za to žohnuje!“

Hizo so hotowach, zo bych so wotsalil, tola cuzy přećel praji: „Widžu na Tebi, zo sy swěrna a dobra duša. Teho dla móžu Će derje trjebać. Dale pak sy tež Serb a po tajkim potomk tamnych swěrných słowjanskich wótcow, kotřiž za swoju ryč a narodnosť swoju krew přelachu. Zaslužiš, zo Će, wosyročeneho, do swojeho domu wozmu.“

Tak so sta a běch nětk Aksakowy služobnik. Z wopředka bě moja mzda mała, ale mi so tola jara spodobaše, dokelž mój knjez lubowaše mje čím bóle, čím lěpje mje zpóznaše a ja jeho. Za něšto njedžel přindže tež jeho mandželska Fejodora do Draždžan. Bě wo prawdze knjeni, kajkichž je mało. Měješe wšě najrjeńše po-
činki, bě lubozna a starosćiwa mać nic jenož swojeho jeničkeho syna, ale tež wšěch khudych. Bě hódna tajkeho mandželskeho. Jenož jene džěco bě jimaj Bóh daril, tola čím lěpje wothladaštaj małego Aleksandra, kotryž bě bohobojazny a jara šćedriwy.

Z wósomnaćemi lětami přindže na pětrohódsku wulku šulu, hdžež we wědomnosćach wubjernje pokračowaše, tak zo bě radosć swojeho nana, kotryž bě tež znaty wučeny. „Štó bě tónle bohaty knjez, wo kotrymž nam telko rjaneho powjedaš?“ prašeće so mje, lubi hólcy. Nó, jeho mjeno, kotrež sće hižom slyšeli, je Aksakow a jeho staw je zemjanski. Tola njeby sebi nihtó myslil, zo ma z tak wulkim mužom činić, hdyž jeho widžeše. Bě jednory muž, ani na drasće ani na ryči ani na hiću njemóžeše nihtó jeho hłuboku zdžělanosć widzeć, kotraž w nim bydleše. Runje to pak je

znamjo praweje zdželanosće, ju w sebi khować, ale nic z njeju, kaž to mnozy činja, so hordzić. Jemu bě kóždy jenak luby, bohačk tak derje kaž khudžinka, běšeli jenož sprawny a bohabojazny čłowjek.

„Powjedaj, štož chceš, praji Měrcínkec Handrij, Aksakow bě tola lěni, dokelž bě bohaty a ničo njedželaše?“

„Kak temu tak, Handrijo?“

„Nó, wotmolwi Handrij, tón tola ženje cypow abo widłow w rukomaj poměł njeje.“

„To wšak nic. Ale na swěće je hišće wjele druhich wěcow, kotrež chcedža tež wobdžělane być. Ratař je drje zakład našeho žiwjenja, tola tež wědomnosće dyrbyja so hajić, z čehož ma rólnik sam zas tełko wužitka. A by snadž Ty što hinak činił, by-li Óe Bóh z tełko časnymi kublami žohnował, njeby sebi tež džělać dał. A duž Ói praju: Aksakow ženje prózdny njebě. Džělaše wot ranja hač do tołsteje émy, nic na polu ale w knihach. Tam bě jeho zabawa, hdžež so wo wědomnosćach, wo wumjelstwje, wo wuwjedženju wulkich myslíčkow, wo dobrych a milostnych skutkach ryčeše.

Tak běch přez poł lěta pola njeho za služobnika a zyma bě so po něčim přibližiła. Duž hotowaše so naš knjez do Moskwy. To njebudžiše so tak nahle hišće stało. Ale jeho bratr Rewar bě kručě skhorjel. Tón bě něšto starši dyžli Jan, kaž naš knjez rěkaše, a dokelž bě wubjerny ratař, zastawaše hospodařstwo na wšěch Aksakowec kublach. Duž khwataše knjezstwo, zo bychu Rewarja hišće žiweho nadešli, dokelž lubowachu jeho wšitcy nimo měry, najbóle pak Jan. Pućowachmy nimale dvě njedželi a njewohladachmy za cyły čas skoro ani junu loža. Njewuprajita bě zrudoba a žalosć mojeho knjeza wo swojeho horcy lubowaneho bratra. Haj, njemóžach so sam sylzow zdžeržeć, runjež běch cuzy a njebych njeboćičkeho ženje wohladał.

Nazajtra bě jeho pohrjeb, kajkehož sym žiwy zas njewidzał. To bě zjawny dopokaz, kak jeho a cyłu Aksakowec swójbu ludzo lubowachu a česćachu. Přede wšěm plakachu khudži, kotrymž bě mnohu sylzu z wóčka wutryjel a na kotrychž tež na smjertnym ložu njezapomni, na pjećdzesat millionow rublow dobroćiwym wustawam (institutam) wotkazawši. Z tym pak njebě na bratra zabył, kotryž nimale dwójcy tak wjele herbowaše.

W Moskwje mějachu Aksakowec rjany hród, kotryž ma lédma po wšěch Draždžanach swojeho runjeća. Bě to štyri poskhody wysoke twarjenje na jenej z najkrasnišich dróhow staroslawneho města. Hłowne wrota z wumjelskimi statuwami wudebjene, su tak šěroke, zo móžetaj dwaj wozaj derje pornjo sebi jěć. To bě nuzne, dokelž njejezdžachmy hinak dyžli z třomi pornjo sebi, tak zo srjedźny kóu tež wo prawdže srjedź dweju wojow khodžeše. Mějachmy skoro přeco dwanaće statnych čornakow, přetož čorna barba so našemu knjezej nade wšitko lubješe. Njekhodžeše džě w druhej, dyžli w čornej drasće. Wokna běchu dwójcy tak wulke, kaž jowle Šolčić jstwine durje. Třecha bě koprowa a zelenješe so kaž luka. Tak mjenujcy kryja w ruskich městach wosebje w Moskwje třěchi. Ze spomnjenymi wulkimi wrotami přinđžeš do hišće wjele wjetšoho dwora, kotryž bě čisće štyriróžkaty.

(Pokračowanje.)

Z čeho je njeprěćelstwo mjez worjołom a druhej ptačinu?

W starodawnym času wobzanknychu ptački, sebi krala wuzwolić, a postajichu, zo ma so na jenym dnju wulki na-přemo-lět cyleje ptačiny stać. Kotryž ze syly wšitkich ptačkow najwyššo zleći, ma so za krala pjeriny pomjenować. Dolho pak njetraješe, počinachu ptačatka wustawać, a podawachu so, pytnywši, zo budža wot druhich swojeho runjeća přetrjechene, jene po druhim zaso k zemi. Skónčnje zlětowaše jeno hišće worjoł dale k slóncu a zhladowaše hordže na zemju dele, z tej wěstosću, zo je sebi kralowsku česć wudobyl. — Jako bě pak swoju wysokosć docpil, wuleća mały kralik, kotryž bě so hač dotal we worjołowej wopuši potajil, z teje sameje, zleća hišće wyššo a přetrjechi jeho na tajke wašnje w lećenju. To widziwši, mjenješe worjoł, zo je to přerada, a zo su jeho druhe ptački zjebać chcyłe. Teho dla rozhněwa so na nje a wobzankny je přescěhać čas swojeho žiwjenja. To je přičina njeprěćelstwa worjoła přeciwo druhej ptačinje.

Zdžělil **A. Domašk**, wučer.

Boží wječor.

Spisał Wjclcměr.

(Pokračowanje.)

Čujach so hižo cyle wěsty a njekedźbowach wjacy tak na so, haj zabych, zo běch wot teho dnja wosyročeny; jeno na Haňžu myslach, na tysacore prašenja jeje dla pytach sebi jeno wotmołwić — a runje chcych so počec dale za njej naprašować, hač na dobo z boka wusłyšach hlós: „Aj, to džě je W—ec Michal!“

Spěšne so wobročich a přede mnu steješe S—ski hajnik.

„Dolho sym hižo na tebje hladal“, rjekny wón ke mni so čiščo, „a njemózach so dopomnić, štó móhl to być; a nětk widžu, zo je to mój hajniski — abo sy snadź jeho duch? Nó, nětk powjedaj, hdže sy tak doľho tčal! Jurjancec Bosćij derje wobkrućuje, zo je će padnyć widzał, ale ja to njewěrjach; budžich tola tež něšto zhonil, hdyž so za tobu naprašowach!“

Mjez tym běchu so wšitcy přítomni wokoło naju stłočili a mjez nimi přeni Bosćij; bě na nim widzeć, zo hižo ma tójšto w hłowje, a duž drje bě bjez džiwa, zo poča, po svojim wašnju žortujo, na mnje wołać: „To je dyrbjala poprjancowa kulka być, kotraž je tebje trjehčila!“

Mje pak to mjerzaše, zo dyrbjach so z nim zaso trjechić, kotrehož čuć wjacy njemózach, a myslo, zo chce mje wusměšec, rjeknych jemu, překhwatany z hórkosću: „Ty drje so nadzał njejsy, zo či wjacy do puća stupju? Ale twoja přerada či ničó pomhała njeje!“

„Kajka přerada?“ wotrazy wón so rozhorjo.

Ja pak rjeknych z wěstej spokojnosću, popřejacej jemu tu haňbu: „Njejsy dha mje ty z wotpohladanjom w bitwje pola D. nje-swěrnje wopušćil?“

To bě přewjele; prjedy hižo bjez myslow, wrjeskny wón roz-złobjeny: „To mi wjacy njepraj!“ a dyri mje při tym mjez woči.

Nětk so tež ja wjacy ujewobknježich a hrabnywši jeho čisnych, dokelž běch sylniši, po khětro wysokim skhodže dele. Stróžich drje so njemalo, hdyž wón khwilku delka ležo wosta so njehibajo, potom pak so zhrabawši swarjo woteńdže; tola dach so bórzy změrować wjesołym towaršam, kotřiž jemu to přejo hakle nětk mje witachu a žadachu, zo bych jim powjedał, kak je so mi wjedło a kak so ta wěc z Bosćijom ma.

„Teho so njebój, wón ěi wjacy do puća njepríndže, tajke napominanje je jemu cyle strowe!“ woľachu po rjadu so smějo.

Powjedach dha jim kak bě so mi na wójnje wjedło, što je mje zadžeržalo, a kak běchmoj so z Bosćijom rozdwojiloj a hdyž skónčiwši rjeknych: „Nó nětk budžemy zaso w hromadže wjesoli!“ wyskachu wšitcy: „Haj, haj! nětk wjacy prječ njepóndže!“

Běch tak wjesoly a bjezstarostny, hdyž nětk zasy wot nich džěch, zo bych po tymle ěžkim duju wotpočnył. — A tola džěch do domu, hdžež mje nchtó wjacy njepowita! Kaž ěmny so mi zdaše, zo dyrbješe być prózdny, zo njesmědžich tam wjacy namakać drohu mać, hdyž pomyslich na zańdžene časy . . . móžach dha so tu wjeselić?

Zastupiwiši do domu, namakach wšo w starym porjadku, ničo njebě přeměnjene — a nje dyrbjała dha tu tež na dobo zastupić z durjemi mać, kaž prjedy, hdyž běch přišoł? — Ach wona njezastupi! — Ale mysl na Hańžu daše mi to bóle zabyć. Hdyž hajnik wěrił njeje, zo sym morwy — tak myslach — dha tež Hańža nadžije zhubila njeje, a počach hižo na přichodny dzeń swoje zbože twarić. Moja duša bu měrna a bórzy mje wutorže dalšemu rozmyslenju wokřewjacy drěm.

Tróštowany so rano pozběhnych wot měrneho spanja a cheych so hnydom podać k Bětěicom, kiž drje běchu tež hižo zhonili, zo tu zasy sym: sam džě tež njemóžach dočakać, zo bych tam pobyl — tu widžich po pućiku do mojeho bydla sem přińć šoľtu — předawanja dla, kaž myslach a zastach jemu hižo nazdala přiwoľajo: „A hlej, kak so wěcy spěšnje přeměnjeja! Z předawanja ničo wjacy njebudže!“

Wón pak z hlubokim hłosom a rozmyslnje mi wotmołwi: „Wězo so wěcy khětre přeměnjeja; ale předawać budžeš tola dyrbjeć!“

Wulcysnje so džiwojo jemu spěšnje wotmołwich: „Ja dyrbjał nětkle swoje wobsedženstwo předać, hdyž mi njenadžicy zbože zaso do rukow hlada? Snadž hišće njewěš, zo sym wčera nazhonil, štož moje wotmyslenje njemóžne ěini?“ Ale wón zaso rjekny, runje tak měrny, kaž prjedy: „O ja drje wěm, zo sy wčera zbožo tak bjez rozoma wot so storčil.“

Při tutych slowach hladach nastróženy na njeho, njewjedžo, što ma znamjenjeć jeho kaľate woćko, na mnje zložene, jako by

chcyło wuslědźić na mojim wobležu dopokazma teho, štož sam hišće wěrić njechaše. A rozjasnjeć so poča we mni, strašnje so rozjasnješe wšo, štož bě so wčera stało. Tole na mni widžo a měnjo, zo sym wšo z wotpohladanjom činił, pokračowaše wón bjez přeměnenja: „Abo chceš snadź čakać, doniž njeda tebi Hańža potom, sy-li přetrał dolhe jastwo, tebi, bjezčestnemu morjerjej swoju ruku?“

„Božo, tak zrudny kónc dyrbješe méc zwada? Ja morjer?“

Wjacy njemóžach na jeho słowa wotmolwić a zadwělujo padzech na swojej kolenje. Wón pak, přeswědčeny, zo bě so wšo z překhwatanosće stało, pokračowaše porokujo: „O mój Michale! tak daloko sy so dał w překhwatanosći zawjesć? Haj, sy Jurjancec Bosćija wo prawdze morił, njezbožownje jeho z wysokeho skhoda storčiwši: někotre kročele wot korčmy bu džensa rano morwy namakany. Što chceš nětk započec? Moja winowatosć by była, zo bych tebje hnydom zajal, doniž so njeby wěc přepytala — a na koho móže dha wina so zložić? — Tola moja wutroba so wobara, ruku na tebje položiť: wšak ty tajki wosud zaslužil njejsy a znjerzmyslnosće skutk wobeńdže; a kajka bolosć by to byla za Hańžu, widžeć tebje, kotrohož horco lubuje, přepodateho sudej, a winowateho wotsudženeho! Sym teho dla přišoł tebje napominać: Čekaj, prjedy hač budže pozdže: powjesć je hižo wotpóslana na sudnistwo a njebudže dolho trać, dha tu přepytowarjo budža! Duž čekaj, nětk hišće móže so tebi radzić, hańbje wuńć!“

Dolho pytach sebi tu wěc z namjeńša překlasć, tak derje hač móžach. Skónčnje prajach zadwělujo: „Ně, čekać njemóžu: lubša je mi smjerć, hač tajke žiwjenje, poľne swědomja, čwilowanja, bjez nadźije!“

Wón pak mi dale přiručowaše: „A myliš tak wuńć dwěłowacemu žiwjenju? Wotsudža tebje nanajhorje k jastwu hač do smjerće, a budže to tebi poskićec tróšt a zarunać wšo njezbože, zo budžeš pokućec. Tole móžeš tež na druge wašnje z woprowacym so žiwjenjom za lěpše čłowjestwa dokonjeć. Tu pak pomysli na Hańžu a čekaj!“ A mysl na Hańžu mje k temu pohnu. Rjeknych: Dobre, budu čekać; njewrócu so ženje wjacy, kaž sebi to wčera hižo wotmyslich; přeća wjacy nimam za nikoho, tež nic za Hańžu; snadź móže mje wona zabyć; jeno tole, prošu, mi wobstaraj: Kluč wot domu a wšo přepodam zaso tebi: daj wšo Hańži abo khudym, ja

mam tu ze zawostajeństwa maćerje pjenjez dosć, zo móžu přińc do noweho swěta, hdžež chcu nowe žiwjenje započec. Ty pak na mnje zabudź! jeno mój džak wzmi hišće za to, zo sy mje na to wšo kedźneho činil, a z tym poslenje w božemje!“ — Stupichmoj do domu, hdžež sebi hišće to a druhe wzach sobu k wopomnjeću a potom durje zamknych a přepodawši kluč jemu džech z domizny na wěčne — njewjedžo hdže.

Smjerc Iwa Čornojewića.

Z „wothłosy Čornohorske“ přelož J. Bart.

Na Obodze na wysokim hrodze,
na hrodze to Čornojewić-Iwa,
Čornohorscy knježa zasydaja,
wino pija, při čerwjonym winje
Na zańdžene časy spominaja.
Čerwjenoj' hdyž napichu so wina,
služowni juž přiwjedźechu konje,
nad Obodom hrodom to pod mróčnom
sokoła hlej, we wysokim lětu!
Pod mróčelu sokoł poletuje,
rozšěrjenej křidle rozšěrjuje,
dele nětk do knježich zahrod hustych
z wysoka so podmróčna popušća.

Čornohorscy kaž ho wuhladachu,
Prajachu: Štó prjedy jeho
Popanje? a za nim so tam dachu.

Štož hdyž sokoł z wysoka tam pytny,
k mróčelam zas pozběha so naspjet,
Čornohorskich strachuje so knjezow,
zo mu zdrjeli bychu pyšne pjerje.

Hdyž to widži Čornojewić-Iwo,
sokoła žel překrasneho jemu,
zo by zas zlećał do zdalonych
honow k ěrjódze cuzej, z wotkal zleća.
Knjezow duž, zo bychu pozastali,
sokoła juž njeplóšeli, prosy;
plášć pak zčeže wušiwany z rukow,
na dorn přestrije z luboznej pak ryču,
sokoła, by přilećał zas, wabi
A zas zebra z mróčelow so sokoł,
Iwowej so na ramjo wón syže.

A tu praša sokoła so Iwo:
„Z wotkal šěry sokole mój dobry,

Z wotkal nam to přikhadžeš pak, po-
wjez!“

Šěry sokoł jemu rjekny dobry:
„Ze Stambola přikhadžam ja knježe!
Ze Stambola wulećał sym wčera,
na Cetinju přenocował na džens,
z Cetinja wulećał džensa rano,
na Obod pak wulećach ja k tebi,
na Stambolu powjestwo ěi přinjesć,
A pak, maš-li tam što prajić, zo bych
wobstarał, hač tam so zaso wrócu.“

Hdyž to slyši Čornojewić Iwo,
ze Stambola zo přikhadža sokoł,
zarudži so, srudnje před so hlada,
sokoła so zrúdnje dale praša:
„sokole mój šěry, posle spěšny,
ze Stambola přikhadžeš-li města,
powjez, syna sy tam widžał mojom?
je dha strowy, štoha čini syn mój?
kak je přiřał hordy jeho zóldan?
što pak do darow je jemu darił?
stareho so dopomina nana,
a k nam wróćić mysle ma so zas?“

A jom' na to šěry sokoł dobry:
„Widžał ja sym, knježe, syna twojoh'.
Z wulkej česću, před njeho hdyž stupi,
powitał je jeho zóldan,
wobjimał ho: „syno mój!“ mu rjekny,
ryčeše jom', ryčeše jom' jara:
poturč so mi, syno, postaju pak
wo třoch tebje wopušach ja pašu,
pjenjez dam a kraja ěi a ludu,
w kraju zo njebudže tebi runja!“

„Štoha, carjo Bajazido!“ na to wotmołwi mu syn twój, „do Stambola k tebi sym ja přišoł, bych ěi słužil, nic pak, zo bych poturěil so, knježe! a ze stoła, zóldan-knježe, hdy by stanył tež a mje nětk na njón sadzil, ani za tón na hłowje twój turban wo dwanaći wopušach a ze wšěm na nim zlotom, ze wšěj drohej parlu njeprinuěiš, zóldanje, mje k temu, k woli tebi zo bych słowo Bože zaprěwał a košil twój ěi koran!

Puěil je joh' zóldan bjeze słowa. Ale widzał, knježe, widzał tež sym w Stambole ja Obrenowić-Jana, wojewody Miłoša to bratra! Wědomosći, Čornojewić Iwo, kak tehdy, pod Źablakom na polu pře džowku hdyž syn twój překló z hlebu

Miłoša, na njoh kwasarjo twoji zmužichu so a pak zarazychu, kak so tehdy Obrenowić Jowan róćeše, zo mjez Obrenowcami položeny hněw dze na wěk wěčny, wěčna wjeć a mjez Čornojewcami! Wućaka to Jowan do lět džěwjeć, a hdyž nazhoni pak ze Stambola, po Stambolu zo tam khodźi Maksym, a tam carjej Bajazidej služi, wostajši wšo z džěćimi a žonu rozžohnowa so, mjeć k bjedru spasa, syny na konja so do Stambola. Do Stambola, do města hdyž přińdže njejapcy, hlej na stambolskim mosće jemu naprěčo so měri syn twój. „Wuwii so mi morjak!“ woła Jowan; „Z puća slěpco!“ jemu na to Maksym. A hdyž jedyn druhemu so z puća winyć njecha, zwadzištaj so wobaj, zěěžeštaj mjeć, do sebje so daštaj. Po stambolskim honještaj so mosće, pod nimaj hać spadowaštej konjej, na sebi hać rozěpištaj brónje

w rukomaj so rozdrjebištaj mjeěej. A hdyž po boju po dołhim jedyn drugeho přec přemoc njezamóže, pušěištaj so a k zóldanej džěštaj. Na njeswěru před zóldanom jedyn druhoh' skorěžštaj a na zahubu. A jim zóldan: Rjekaj wój mi młodaj, škoda, byštaj zabiłoj wój jedyn drugeho! to radšo poturětaj so! Sěinju wobeju ja dweju begow, posadžu pak na sydmore leno, powyšu pak z lena na wezirstwo. Njeĉinitaj-li, nó duž dha wěštaj, žiwu žadyn njeponjese hłowu ze Stambola! Wuzwoltaj duž sebi! Přemysleštaj wobaj, a pak přěni rozmysli so Obrenowić Iwo!“

„Aj što, zóldan knježe, poturěu so! Njepušću, doniž zo nad morjatym njewuwjeću rodóm Čornojewskim!“

A poturěi Jowana tak zóldan, poturěenca Obrenbegowićow Mahmud bega z mjenom pomjenowa. Hdyž to dohlada so syn twój Maksym, wo hruď so mu wali z ěěžkej bolu, njekniĉomny Obrenowcow nad nim ród zo by so zběhał. Njěch dha, rjekny, poturěu tež ja so carjo tebi! Poturěi tež Maksyma tak zóldan, poturěěnica Iwanbegowićow Skeuder bega z mjenom pomjenowa.“

Wuslyša to Čornojewić Iwo, hórkiěch sylzow njemóže so wobruć. „Běda, rjekny, mi a běda tebi! Njej dha dosě šěe, njezbóžniko, teho, zo sy z přěělemi ty mje rozwjedł, mjezy rodóm našim, mjez bratrami Obrenowcami hněw wěčny zložil, božeje zo hišěe na to wěry zdawaš so, križ swjaty teptaš z nohu, zaprjewáš swój ród a mjeno slawu, podawaš so přisłodnikej swojom?“

A jom' dale šěry sokoł dobry: „Za njedolho, w druhim lěće potom,

zöldan z mnohim wójskom da so, zebra na Peršanow, za nim Obrenowec.

Zöldanej tón městow mnohich dobu. Peršanow tež na tysacy pobí.

A hdyž nawróci so do Stambola, před zöldana stupi, jemu džeše: „Zöldan-knježe, dopominaš-li so, kak ty tehdy, hdyž ja poturčich so, na sydmore postaji mje leno, při tom slubi, zo, hač zaslužu sej, powyšíš mje z lena na wezirstwo? Nó hlej, městow dosć sym tebi dobył, Peršanow tež na tysacy pobíł.

Na wezirstwo duž mje knježe powyš, tola, knježe, na tajke, zo njeby mjezy mojim płodom a mjez płodom Čornojewskim hněwa popřestało, doniž z dwej nas njezahinu jeni!“

A tom radowaše so njemało zöldan, z dohom z wezirom joh sćini.

„Powyšu će, praji, na wezirstwo tajke zo mjezy Čornojewcami njeprěstanje hněw a mjezy tobu do smjerće ani mjez wašim płodom, doniž z dwej was njezahinu jeni! Krajinu tu po Drinu, po rěcy, dawam tebi za wezirstwo krasnu dukadžinsku po stronach, hdžež wina čerwjene te bohaćise zrawja, z pšenicu role, z kukurycu lada, łuki z płódnej cyrobu žołnuja, krajina to žohnowana, hdžež něhdy kralowje či Serbscy přebywachu, wulkim wot tud wot jeneho morja do druhého zemjam kralowachu!“

W krótkim času, w třecim léće potom, zas zebra so zöldan z mnohim wójskom, na Bagdad čehniše, za nim syn twój. Zöldanej syn Bagdada twój dobu, Bagdačanow z mječom pod móc skloni. A hdyž nawróci so do Stambola, před zöldana stupi, jemu džeše: „Zöldan-knježe, dopominaš-li so, kak ty tehdy, hdyž mje nawabi, zo

bych so swojej wěry wotrjekł, slubi zo me sadziš na sydmore leno, powyšíš pak z lena na wezirstwo? Duž nětk stej džens slubej swojom, carjo, njechaš-li bych pokřěił so či zaso, na tebje pak njebył z tajkim prutom, z kajkimž bywał Kralewič naš Marko!“

Ryči lědma porozymi zöldan; synej twojom, z dohom spisny ferman, za wezirstwo skaderske te truhi nad Bojanu wotkaza mu rěku, na nich, kaž by zaklata wot Boha, njerodži so pšeniča ani wino, pak nož sama sol a sama kukel, trawnišćow hdžež kwětych žanych njeje, pak nož same bahno a syćina, stadłow nic, pak buwołow a w bahnje same had a trupan, sama žaba, krajinu to krwawu, přeradziwši kraj, kral něhdy Wukašin hdžež běše, a štož wubudžił bě před nim Dušan, sławny cař, ničese w hněwu čornym.

„Wzmi duž, Skender Iwanbegowićo, přistaji pak, nad Bojanu Skadar twój je, tola njedosaha-li či, zebjeř wójsko, na Žablak z nim čehni, wot Žablaka na Čornu tu Horu, wótcowsku sej Čornu Horu dobudž, podćisú ju, sej mocy swojej skloni ju, za swojoh' njech carja mje přípózna, tebje za carjowoh' naměstnika.

Mi nož wot njej poplatu by sćelaj, a pak sam ji rozkazuj po woli!“

Takle, Iwo, synu twojom' zöldan.

A juž syn twój ze přesylnym wójskom na Bojanu wot Stambola čehnje, Ulčina so zmocuja a Bara, na Leskowym na Sytnični polu k skóčćenemu pak postaja so boju. Podarmo pak do Benatkow posłow posćelanje, na dože wšć listy; na pomoc či njeprjindže nic z wójskom! Po brjohach pak lódze jeho steja, morjatemu mjez dwěmaj bratromaj

wo džědzistwo přihladuja boju.“

„Wusłyša to Čornojewlc Iwo,
na zěm padže, wo zemju sej hłowu
zrazy, torhaše sej włosy běle.
Morjo kleješe, zo jeho njesło,
Benatki, zo, hdyž jim k brjohu přibu,
z nim tu khwilu njezasypnyle so,
samoh' sebje, na žonu zo poskhał,
za džowku hdyž přecy zaso wušoł,
njezbožničku zaklewaše džowku,
wotrodźenca syna; z najhroznišim
klewaše wšak klećom wo Stambolu
Musulmana w njeprēměrnej boli:
„Běda, třiokróc běda přeradnikej!
Njej' dha dosć ći, přeradniko, teho
zo wocuzbni rodźićerjej syna;
zahubnej miłosći twojej za horšć
dał by duše měr a zbože wěčne;
njeje dosć ći teho, zo ho nućiš
přeco ródny m hišće bratram
za wurubk, štož skazenemu psykej
wótčinu zo rodnu jemu skićeš,
zo by rozdrjeł ju a znjećesćenu,
zwěrisko, ju połožil ći k noham?“

Nadźijam pak k Bohu wumožnikej,
škitarjej so wótčiny to wbohej,
zo so, přeradniko, njeradzi ći!
A to prjed, hdžež serbske žane ramjo
přeměni so na brón a hdže žane
bjedro twojoh splaha, wučisnje jich
z wjercha zemjow tychle, zo wot morja
njespominaju ho hač do morja!
Abo njeje Čorna Hora, njeje,
zo by z nohomaj ju teptał Moslim.
Mała je, pak nadobna a stata,
khuda je, pak wutrobita khrobła,
wupušćena, ale zwažliwiša,
kamjenjata ale kždzy kamjenj
hako parlu z krjewju swojej kita!
Wěry wot njej njećakaj, nic mēra!
Z njeswěrnosću njesusodža wěra,
ani možno zo by mjeczy nami
wostał měr, ty doniž we Stambolu
sedziš, a my na tej Čornej Horje
pak nož wěčny boj, dóuž zaničene
moslimske z tych zemjow njeńdže mjeno!
Praj tak a wotdychny wot hrudze,
wěšćersku pak dušu sławnu zdychny.

P o m n i k

českeho sławneho wojskowodźerja **Jana Žižki** z Trocnowa so
w českim měsće Taborje njedźelu, 26. augusta, na swjedžeńske wašnje
wotkryje. Po tym, kaž je wšitko přihotowane, budže tutón swjedžeń
jara pěkny. Wjele českich towarštwow so na nim z korhojemi a
hudźbu wobdźěli. Swjedžeński wubjerk tež našich Serbow na njón
přepróšuje, a je-li zo by so tam tón abo tamón podać chcył, njech
so prjedy wobydlenja dla na spomnjeny wubjerk wobroći. Hižom
sobotu smědža hosćo přinć. Adressa: Ustředni kancelář slavnost-
ního výboru na městské radnici v Táboře.

Woprijěće Lužičana č. 8.

Amor. Spěw wot W. — W serbskim kraju. Spisał J. Pjeh. (Pokračo-
wanje). — Hozpoza khodojta a jeje knjecht. Podał Muka. — Jakub Mlynk.
(Pokračowanje.) — Z čeho je njeprěćelstwo mjez worjołom a druhej ptaćinu
nastało? Zdźělił A. Domašk. — Boži wječor. Spisał Wjeleměr. (Pokračo-
wanje). — Smjerć Iwa Čornojewića. Z „wothłosy Čornohorske“ přeložil J. Bart.

Ćišć Smolerjec knihićišćernje w maćičnym domje w Budyšinje.

ŁUŻIČAN.

Časopis za zabawu a powučenje.

Wosomnaty lětnik.

Zamolwity wudawař: **J. E. Smoleř.**

Wukhadža kóždu druhu sobotu měsaca. — Płaćizna cyłolětnje 1 marku 50 np.

Čo. 9.

September.

1877.

Wěš, što je wotrodźenc?

Wěš, što je wotrodźenc? — praj mi!
Je hruby nuknicař, kotryž
Da tradać staremu nanej.

Wěš, što je wotrodźenc? — Judaš,
Kiž bjez džak přeradží swojoh'
Najsprawnišeho dobroćela.

Wěš, što je wotrodźenc? — Džěčko,
Štož miu maćerku bije,
Do nadrow žiwjacych kusa! —

W.

W serbskim kraju.

Spisał Jan Pječh.

(Skónčenje.)

W lěće 1842 wopyta kral Bjedrich Wylem IV. tutón wotdžěl Blótow a přińdže z Lubnjowa do Bórkowow. Stotki wupyšenyh plawow a čolmow přewodźachu jeho na tymle wulěće; a kral zastanywši pod jenym dubom, wuprózni škleńcu, wustorčo serbski křik: „Juchuchu!“ Bjedrich Wylem, so jara mało na anekcije wustejacy, praji husto, zo „tón dzeń k najrjensim w jeho žiwjenju slušeše.“

„Mój jědźichmoj přez Lipje, kotrehož khěže su na brjohomaj přeliwa zřadowane, a poł hodžiny pozdžišo mějachmój swój zaklód

do Led. Sprewja so tudy do mnohosće ramjenjow džěli a wosamoća, tak rjec, kóžde wobydło do maleje kupy. Saki so na slóncu suša, mužojo čołmy twarja, a žony kladu srjedź zahrodow te čorne rjetkwje na hromadki, kiž so w Němcach tak rady k piwu jědža. Ledske rjetkwje su tak wuwolane, kaž Bruselski kał a Warecynske (abo wjele bóle drje Teltowske) rěpički.

Serbjo su hospodliwi na to samsne wašnje kaž Arabojo; w jich słomjanej khěžcy je jena wosebita stwička za přecelow a cuzych. Stary rybak nas přeprosyo, zo bychmoj so pola njeho wokřewiloj; wón namaj posłuži z „halašom“, narodnym liqueurom w Błotach, a na moju próstwu, kiž Franciskas přeloži, da wón naju do khěže zastupić.

Serbske wobydlenja z třoch wotdźělenjow wobsteja: ze zhromadneje jstwy, ze sparneje jstwy a ze jstwy za hosći. W sparnej jstwě je mandźelske ložo widzieć, z tołstymi zelenymi zawěškami, je khowacymi kaž swjatnicu před njeposwjećenyimi hladami (*des regards profanes*). Wječor wjerća w zhromadnej jstwě póżne koleska wjesele džělace kruhi, a kury khodža khroble pod blido šnypotać, so njebojo džěsća, w kolebcy plakaceho. Póżne koleska a kolebki z Błotow su wo prawdže wumjelske wutwory, debjene z něžnymi rězbinami a jara žadane w Němcach.“

So rozžohnowawši ze swojim hospodarjom přińdžechmoj do Lubnjowa, zastanišća Barlinsko-Zhorjelskeje železnicy, krótko před khowanjom slónca. Lubnjow je hlowna składnica (*entrepôt*) překupstwa a přemysla Błotow. Khěže kupaja swoje nohi w rěcy, a zady nich so luki rozpřesceraja, cyle zelene, posadžane ze sadowymi štomami. Sprewja, hišće nječerpjwa dótknjenje z němskej kožu, je spodziwnje čista; jeje přehladnosć dawa dróbnny pěsk widzieć a na jeje zwjerchu, hladkim kaž běłokosć, wobrazuja slónčne pruhi wulke złoćane šnórkle.

W serbskej ryči woznamjenja Lubnjow „nizku łuku*“; tale župa je wobsedženstwo wostała bohateje a mójneje swójby hrabjow z Lynar, kotrychž hród so blizko města zběha, srjedź zahrody lětstotkistarych wólšow (*aulnes*).

---

*) Temu tak njeje Lubnjow mohł so z „Liebstadt“ přelozić.
Redakcija.

Franciskas mje wopuści w Lubnjowje. Wón jědžiše naspjet po Gróbli a Polency a móžeše do pólnocy lišće doma w mlynje bý.

Ja přenocowach w Lubnjowje, hdžež su štyri hosćeńcy, a wróćich so na druhi dzeń do Barlina.

Smy na kóncu swojeje rozprawy, hač runje smy hakle do 38. strony přénjotnika docpěli, a nimale lišće dalše 50 stron napis „*en pays wende*“ nosy. Knjez Tissot sam praji, zo su kraje, wo kotrychž wón tam ryči, kraje, hdžež „žanych Serbow wjacy njezetkamy, ale my wuknjemy tudy teoriije anekcijow spóznać.“ Po hłownym džěle so wo něćišich pruskich naležnosćach ryči, jenož tu a tam so tež na zańdžene časy, na Serbow spomina, kaž na př. na stroncma 78—79 na Lüneburskich Serbow (prawišo Bodricow) a jich hižom horka mjenowaneho wjercha Mjesko abo Mjestiwoja, kotremuž bě němski khěžor (?) swoju džówku za žonu slubił, zo by jemu přećiwo Wlocham pomhał. Jako bě Mjesko to činił a woni so zbožowni domoj wróćili, njechaše khěžor wo svojim slubjenju ničo wjacy wjedзец, ale zareji so woščěrjo: „Što, ja dyrbjal swoju džówku slowjanskemu psej dać, ně, to so ženje njestanje!“ „Slowjanski pos“ zhromadži svoje wójsko, nadpadny njenadžicy Němcow a porazy jich. „Ja w tym“, rjekny jedyn mojich sobupućowarjow, „hnujacy wobraz počahow widžu, bywšich mjez tymaj dvěmaj splahomaj lětstotki dolho.“ Džensa bóle hač hdy prjedy hordy Němc z wysoka na Slowjana hlada (?), kotrehož podtlóčuje, hdžež jeho přeněmčić njemóže, kaž w Póznanskej, Šlezynskej a Naranšej Pruskej, ale slowjanski pos pokaže, zo „móže kusać“ a mi so zda zo wón hižom svoje zuby wótri. We wšem pruskim kralestwje je jeno póltřeca milliona Slowjanow, wšo w hromadze wzate: Polacy, Madžarojo (!) atd: napřećiwo temu je jich w Austriji 18 millijonow a w Ruskej 50 millijonow.“

Slubichmy při započatku, zo chcemy jenož wučahi podać a smy to tež khwilu tak činili, ale po času zahrě nas předmjet tola bóle, hač běchmy sebi to z woprědka myslili, přeńdžechmy bórzy wot wučahow do nimale dosłowneho přeložka. Knjez Tissot wšak je dobry spisacel z basnjeřskej žiłu. Wosebje su so nam jeho jasnje a plastisce wustupowace wobrazy z přirody spodobale. Ale tež z tym, štož wón wo Serbach powjeda, móžemy derje z pokojom bý, hdyž moraliske stejišća, mjenujcy přičinu, čeho dla je so wo nas

pisale, na stronje wostajimy. Njesměy dha tež my raz realistojo być, kaž su tysacy druhich ludźi, zo dobre bjerjemy, hdžež so namaka, njech je nastalo, kaž je nastalo? My njejsmy na tym wina, zo su so Němcy a Francowzojo překorili, my njejsmy na tym wina, zo je knjez Tissot tež nas do svojich kombinacijow wzał, zo by so nad Němcami literariscy wječil, (hač je „wječil“ prawy wuraz, za to ja rukować njemóžu; njeznaju Tissotowe knihi dróbnje dosć, zo bych to rozsudžeć móhl, nałożich spomnjeny wuraz po němskich źórlach), a zo je to nam k česći a khwalbje wupadnyło. Na tajkim realistiskim stejišću stejo wostajo my jenož wobžarujemy, zo so k. Tissot, hdyž chceš raz wo nas pisać, njeje lěpje wobhonjał, zo njeje tam šol, hdžež je prawe źórlo w tym nastupanju, do Budyšina. Někotre dny za tajki wulět budžiše sebi wón wěsće wuzbytkować móhl.

Tola tež w nastupanju zmylkow, kiž smy, hdžež so nam jara sylne być zdachu, ze (sic) abo (!) abo (?) woznamjenili, móžemy so trochu spokojić; mamy nadžiju, zo su w nowych wudačach jeho knihi — a při sensaciji, kiž Tissotowe spisy w Francowskej činja, su wěsće hižom někotre wušle a hišće wjacy wuńdu — po wjetšinje so porjedzile. Nam je mjenujcy znate, zo je naš česćeny krajan k. stud. theol. M. Rěnc w Lipsku tych zmylkow dla na k. Tissota pisał a zo je jemu tón na to přeceluje z dolhim listom wotmolwił. W swojim lisće je k. Tissot tež na to spomnił, zo by něchtó jemu „étude“ (nastawk) wo Serbach do francowskich časopisow spisal. My temu přihłosujemy a měnimy tež, zo by to derje bylo. Ale štó by měł tajki nastawk pisać? Wěsće mamy Serbow, kiž francowscy dosć znaja, zo bychu tajke džělo k džakej dokonjeć móhli, a njech rad lubje pisaja, jeli so k temu wabjeni čuja. Z drugej strony njech pak nam tež za zlo njewozmu, hdyž prajimy, zo tajki wot Serba spisany nastawk přecy njeby to był, štož nastawk rodzeneho Francowzy. „Esprit“ je něšto njewuzaukliwje, jeno francowske. Naše „duch“, „wěp“, němske „Geist“, „Witz“, lačanske „ingenium“ a z teho nastate francowsko-kosmopolitiske „genie“ a kajkež hišće podobne słowa w druhich ryčach maš, njejsu to, štož Francowzojo ze słowom „esprit“ mjenuja, a runje tónle „esprit“ my njebychmy rad w francowskim nastawku wo Serbach parować chcyli. Je wjele francowskich časopisow a nowinow, duž móža lóhko wšelacy wo Serbach pisać bjez teho, zo by jedyn druhemu do puča přišol, ale bychmy

cheyli, zo by z najmjejša jedyn tutech nastawkow rodženy Francowza spisał. Znajemy knjezow w Francowskej, kiž bychu tajku wěc jara derje a wustojnje dokonjeć móhli, wosebje jeneho, kiž ma wo spóznaće Słowjanow w Francowskej přez wšelake, wot njeho spisane knihi a nastawki w časopisach hižom wulke zaslůžby. Postaramy so, zo tutón knjez tole čislo Łužičana do ruki dostanje; snano jeho to k temu nawabi, zo wón, hdyž zasy raz „na wostok (k ranju)“ pojedže, dobroćiwje tež nas w Łužicomaj wopyta a lud a kraj spóznowši potom piše do „*Revue de deux Mondes*“ abo do jeneho druhich nahladnych francowskich časopisow nastawk wo nas — *une étude sur les Serbes-Lusaciens!*

Jakub Mlynk.

(Pokračowanje.)

Tu widžiš we wšěch róžkach rjane swjećata. Kóžde je do sněhběleho marmora wurubana podobizna wulkich prjedownikow z rodu Aksakowskeho. Tajke da jim naš knjez, kotryž wumjelstwo nade wšo lubowaše a podpjeraše, w Romje dželać. Znutřka béchu wšě scěny a wjerchi z wobrazami a drohimi kamjenjemi hač nanajkrasnišo wudebjene. Haj! myslach sebi, zo sym do raja (paradiza) přěnich staršich přišo!

Tola rjeńša dyžli wšo druhe, štožkuli sym widžał, bě knjezowa knihownja. A čeho dla nic? Bě džě knjez w zymje spochi tam. Přecelėjo přikhadžowachu husto k njemu, kotrymž potom swoje rjane knihe, wobrazy a starožitniny pokazowaše. Znaty a sławny wučenc, kotrehož mjeno po cyłych Němcach husto slyšiš, džiwaše so njemalo, hdyž tule knihownju wuhlada a praji: „Tajkeho sym hišće njewidžał ani w statnych ani w knihownjach jednotliwcow.“

Knjeni měješe wosebite wobydlenje, kotrež bě runje tak wupyšene kaž knjezowe.

„Ale, hdžež ma hrabja rjanu jstwu, tam ma služobnik khudu“, myslu sebi Nabokec wuj. Jow z najmjejša so tak njeměješe. Komorje, kajkež ma lědma Wonečanski knjez sam, dachu mi za wobydlenje. Mějach w přěnej hač najwosobnišej blidecy a štyri stólcy, mnoho krasnych swjećatkow, wosebje swjateho Jakuba, rjane hladadło, rjanu komódu, z krótka wšo, štož sebi wutroba žada. Tam lěhach w moškowym, jow lědma w šiškowym łožu. Jědže a pića, wšeho doć.

„Tam je tola surowa zyma, kak dha so cí ta lubješe?“ poča Kolchec nan.

Nó, to je najsnadniša wěc. Hdyž je tam swět běly, kaž pola nas sadowa zahroda, potom je tam najkrasniši čas. Tehdom su Rusojo hakle prawje wjeseli a žiwi. Wšědna zabawa je potom hońtwa.

Něhdže štyri mile wot Moskwy dale k ranju ma Aksakow wulke kubło, při kotrymž bě wjele hole. W njej bě hižom jeho džěd wulki park ze zwěrjeńcom založil. Wšelakim zwěrjatam da knjez z Afriki a Ameriki přiuć: te měješe tu k wjeselu, tež kóždy cuzbnik měješe přistup.

Jow wotbywachu so lěto jako lěto wulke hońtwy, na kotrež mnoho zemjanow z Moskwy a z dalších krajinow přikhadžeše. Tak tež lěta 1774. Hižom něšto njeđzel do tego pušćichmy so do Charkowa — tak rěkaše tamna wjes —, zo bychmy wšo trěbne přihotowali.

W Charkowje bě rjany hród, dokolž jow přebywaše z wjetša njebo Aksakowy bratr. Postajeny hajnik bě wobstarny, dobroćiwý mužik. Nimo njeho bě tam hišće pjec hajniskich, přetož lěsy běchu smjeré wulke. Park mějachu tež sobu hladać. Lětsa bě wšo poľne wjesoleje zwěriny, jelenjow, sornow, wjelkow, mjedźwjedžow. „Knjez Mlynko“, praji knjez ze slowjanskej dwórliwosću, „přihotujće sebi trěľbu na spěšne jelenje.“

Z radosću, to móžeće sebi myslić, čakach na dzeń, na kotryž bě rjane wjesele postajene. Dzeń wote dnja překhodžowach so po swojej komorje, kotruž bě mi knjez šosař, jara widženy a wustojny muž, jako wobydlenje přepodał. Bě mi, hač runje hewak styskanja njeznajach, tola tak dziwno, dokolž dyrbjach bjeze swojeho lubeho knjeza być. Duž njebě nihtó wjeselši, dyžli Mlynkec Jakub, hdyž raz klinkot nazdala wuslyšach. To su naše čornaki, prajach při sebi. Hnydom khwatach kruch napřećo. Tu hižom z hórki knjezowy spřah widžach. Bě to nimo měry rjany napohlad: tři arabske walachi kaž molowane pornjo sebi, zahrabujo jedyn přemo druhého, zo ze sněhom wokoľo nich wěješe. Sanje běchu cyľe ze slěbrom wubite a čeřwjeny somočany plašć bě přez nje přestřjeny. Moja radosć bě pak, zo smědzach zas blizko swojeho knjeza być a jemu poslužeć.

Tež Aleksander, jeho syn, bě z Pětrohroda do Moskwy přijěl, zo by hońtwu sobu činil.

Popoldnju potom přijězdźowachu přeprošeni hosćo z blizka a z daloka. Najbóle so mi spodobaštaj pólskaj zemjenaj Kašarinskaj a jeho wuj Haličski. Blížši běchu sebi tež psy a třělby sobu přiwjezli, runjež měješe naš hajnik sam wjac hač poł kopy psow a runje telko třělbow.

Běchu to z wjetša te psy, kotrež bě knjez sebi sam woćalnuł. Tón bě — štož snadž jeho jenička slabosć — runje psam jara dobry.

Dwacyći wšelakich wosobnych sanjow stejese na dworje, z kotrymiž běchu so wysocy a najwyšši knježa ze swojimi knjenjemi přiwjezli.

Wječor bě wulka hosćina, zhromadžizna tajkich knjezow a knjeni, kajkejež sym swoje žiwe dny zas njewohladał. Najlěpša jědź, kotruž móžeće sebi wumyslić, a najdróžše wina — wšeho wjesela wina — wokřewjachu našich česćenych hosćow. Nazajtra měješe hońtwa być.

Wokolo na poł wosmi zeńdžechu so wšitcy hońtwjerjo z třěl-bami a psami. Honjerjow bě tu tež dosć. Wjetši džěl bě jich na konjoch. A nětk džěše won na hońtwu wjesołu. Přunjeho jelenja trjechi naš knjez. Z wonka keřkow zestupachu so potom hońtwjerjo a druzi dyrbjachu wšitcy přihonjować. Hdyž bě runje wjesele najwjetše, přińdžech skoro do wulkeho njezboža. Njemalo so njestróžich, hdyž na dobo so njekrasny, surowy mjedźwjeď spod husćiny na mnje wuwali.

Hižom křipješe ze zubami jako by mje pózrjeć cheył — ale „Bóh swěrneho njewopušća.“ Ženje hišće z tajkimle zwěriskom wo-
jował njeběch a třělbu mějach jenož ze šrótom nabitu. Tu wšak hnydom wutřělich, ale z tym hakle dočinich, štož hišće njebě. Nje-
krasnik hižom za mnu hrabaše ze swojimi pazorami, tu hišće Boží jandžel Aksakowa mi na pomoc posla. Kulka zahwizda a mjedź-
wjeď ležeše w swojej krvi. Nětk wšak derje wěm, zo móžeš z tym žiwjenje zdžeržeć, hdyž so za morwego na zemju lehneš. Tónle
kožuch, hóley! je z jeho kože. Tak husto, hač so jón woblekam, spominam na njezapomniteho Aksakowa, kotryž mje z Božim dopuš-
ćenjom smjerć wutorže. Běch so, štož so samo wě, wšón smjerć přestrožał, dyrbjachu mje domoj dowjesć. Starachu so za mnje kaž za swoje samsne džěćo. Knjeni a knjez wopytowaštaj mje často a

husto. Hdyž běch so zaso trochu zhrabal, hladach, štož so mi hodžeše, swojimaj dobroćelomaj tajku woporniwość a lubość narunać.

Kutuzow, kotryž bě na wšě tricyći lět Aksakowec kubla zarjadował, zemrje. Dokelž pak so tak ruče na tajke městno doś rozhladny muž njenamaka, dowěri mi naš hrabja nakhwiluje wobstaranje wšěch ratařskich naležnośćow. Tykach wšak so njerad do toho, ale knjez hinak měć njechaše. Nětk pytach zas wšo w hromadu, štož běch něhdy pola njebočićkeho nana w ratařstwje nawuknył. Štož w młodych lětach nawuknješ, ženje će njekaje.

Jara derje hodžachu so nětk wšě wučby mojeho wuja naložić, kiž bě mnoho lět w Horjecach za šosarja.

„Budu činić, kaž derje budu móć“, prajich knjezej Aksakowej. Ale tež za wósom njedžel so hišće prawy muž na njewobsadźene městno namakał njebě. Duž sebi knjez noweho služobnika přistaji, mi pak šosarstwo přepoda. Drje so wobarach, tola to ničo njepomaša. Z tym zastojństwom pak bě mi z najmjeńša skladność data, zo mózach a dyrbjach sebi w něčimžkuli hišće wjac nawjedźitość hromadźić. Skónčnje wšak wšo dowuknych a sym, to směm rjec, sebi připóznaće swojeho knjeza dobyć wjedzał. Haj! mějach za něšto lět hižom třoch wučomnikow, kotřiž cheychu ratařstwo lěpje spóznać. Hišće nětk mi jedyn z nich, Komarowski, husto piše, dżakownje na mnje spominajo.

Tež na polkupje Krymje při Čornym Morju mějachu Aksakowecy nahladne wobsedźenstwa. Za te bě wosebity dohladowař postajeny. W léće přikhadžach tam tež dys a dys. Bě to hač nanajkrasniša krajina, na móřskim brjozy ležaca. Cuni powětr, kajkiž w južnych krajach swoju wóni rozscěła, hrajkaše jow z wysokimi wjerškami „słowjanskeje“ lipy. Plódnosć je njewuprajita, same palmy hižom tam rostu. A mjez zelenými lěsami pozběhowachu so domy Bože ze zlotými wěžemi a hrody ruskich zemjanow.

Tola skoro budźich něšto zabył. Najrjeńši swjedžeń, kotryž sym hdy wohladał, bě krónowanje młodeho khěžora w Moskwe. Rano hižom bě wjele widjeć. Duž zestupachmy so do woknow a na wutwarki (balkony) našeho palasta. Dolho wšak nam traješe, dóniž so swjedžeński čah njepřibliži. Ale bě to hódnje čakanja. Běše na pol kopy jara krasnych wozow, kotrež móhl skerje krystalowe hrody mjenować. Wšě běchu ze zlotom, drohimi kamjenjemi a wše-

lakimi řezbami wupyšene. A — štož so mi najbóle spodobaše — bě zróstnych šesć bělošow, kotrež wóz jako wóz célnjechu. Běchu po dvěmaj pornjo sebi zapřehnjene a muž, kotryž dwaj a dwaj wjedžeše, blyšćeše so cyly ze zlotom. Konje same mějachu židžane a somočane graty, jara přistojnje wupyšene. Pódlá bě cyla syła jězdnych w runje tak rjanym wobleku na nic mjenje wupyšených honjoch. Na wšěch sto generalow a nimale telko pobočnikow blyskotaše so w swojich najswjatočnšich drastach. Po wutrobnje debješe jich cyly rjad zuamjenjow, kotrež bě jim najwyšši knjez nad krajom za zaslůžby daril. Wojacy běchu z wobeju bokow puća. Teho dla bjez džiwa, zo běchu wšě wokna, wutwařki, hasy a kuty města tak rjec z ludžimi posyte. Tu móžeše jedyn widzeć ratarjow z dolhej brodu, překupskich knjezykow, Čerkesow a Kozakow z patronami a pistolemi. Khěžor sam přijědže hakle zezady z wósom bělošemi najrjenšeje arabskeje krwě. Muž nadobny po wobleču a postawje a hódny tajkeho powoľanja. Wšo při tym wopisac, so njehodži. Duž, lubi hólcy! spokojće so džensa z tym.

Krasnje bě, haj zas praľ bych sebi tamne rjane lěta, kotrež sym pola ruskich přecelow wužiwal. Ale što wšo pomha. Bóh nas wodži a naša móc je slabosć. Swět so přemjenja, staroba přikhadža a wšo so wostudža. Tak bě tež ze wšěmi wjeselami a krasnosćemi pola mje. Knježskeho žiwjenja běch naposledku tež syty, dokelž moja jednorosć žedžeše za jednorišimi wobstejenjemi. Njejsy ženje samostatny a wotwisuješ přeco wot knjezoweje wole. Za stareho Aksakowa drje mějach złote dny, dokelž wšo mojimaj rukomaj dowěrješe a mi ženje na prawdu njehladaše, přeswědčeny, zo jemu ani najmjeušcho njepřikřiwju. Ale tak to wěcnje wostać njemóžeše, tež bohatstwo jeho před smjerću njezakita. Krótka khorosć powoľa jeho nadobnu dušu z tehole žiwjenja, zo by za swoje skutki lubosće wěčne myto dóstala. Sto tysac wóčkow plakaše nad zemjećom tajkeho muža, kotryž bě swoje žiwe dny jenož dobroty wopokazował. A přede wšěmi mam ja z džakom a z lubosću na njeho spominać, kotryž mje hubjeństwu a nuzy wutorže, kotryž je byl moje zbože na swěće. Hlowne samotnosće jeho powahi bě wěrna lubosć a sobuželnosć napřeco swojim khudšim bratram a z tym bě zjenuočena bohabojnosć a wobstajna nadžija a dowěra na Božu pomoc. Aksakow bě najhorliwši wótcinc, tola nic jenož ze slowom, ale wjele bóle ze

skutkom. We wulkich wójnach, kotrež Rusojo z Turkami wjedžeču, bě wjele zakrasnjenych tysac rublow na lépše a ćopliše zdrasćenje wbohich wojakow wažil a khodžeše tež sam husto a často do moskowskich khorownjow, zo by ranjenych wokřewjal a tróštował. Z cyla běču tež druzy ruscy zemjenjo w tutym nastupanju prawi Samaritanojo.

Tajki bě naš njeboćički knjez a wěm so hišće derje dopomnić, kak mje hospodowaše, hdyž pola njeho wo službu prošach.

(Pokračowanje.)

Čechow adresa na Rusow. *)

(Z ruskeho přeložil Jan B. Šolta.)

Nowa epocha, epocha wulka je so započala za ruski narod, za cyły splah słowjanski.

Čestne powolanje přenjowstwa w powšitkownych stawiznach je w běhu historiskich lětstotkow překhadžowało wot jeneho naroda k druhemu mjez ludami ariskeho splaha, tehle tworićela civilisacije, kiž je do rukow Europy položil sceptar cyłego swěta.

Nětko ta epocha switać počina, w kotrejž tuto přenjowstwo, zechce-li Bóh, k Słowjanam přeńdže.

Tutemu najmlódšemu, ale po swojej ličbje najwjetšemu splahej ze wšěch ariskich ludow so dotal hišće radžilo njeje, na arenje powšitkownych stawiznow tu rólu hrać, kotraž by jeho wulkosći přiměrjena byla. Jenož slabšim halozam tamneho splaha, kotrež so w svojich přebywanjach na zapadže (okcidenće) blizko wulkeho wliwa křescanskeje civilisacije namakachu a njeposřednje napadej asiatskich barbarow wustajeni njeběču, je so móžnosć skićila, w mjenje tejele civilisacije zaže a wuspěšnišo wustupić.

Njeměj nam Čecham to nihtó za samokhwalbu, hdyž tudy na swoje džělbraće w pokračowanju civilisacije spomnimy, džělbraće, kotrež je so z tym dnjom započalo, hdyž swětlo křescanskeje wučby, zaswěćene wot swj. słowjanskeju japoštolow na našim Wjelehradze, wot nas wšemu wostokej (orientej) Europy swěćić poča, a kotrež je swoju wysokosć docpělo we wulkej epoše Husitow, wo kotrejž su

*) Tale adresa bu na k. I. S. Aksakowa do Moskwy posłana. Wotmołwu k. Aksakowa podamy w 11. čisle „Lužičana“.

zapadne stawizny slédowacy njestroniski wusud wuprajile: Čecham sluša česć — zo su přeni wojowarjo za ideju w Europje.

Tole spodobne a samosozapřewace bédženje našeho splaha, kotryž bu z martrarjom za ideju, na rune wašnje mjenu wšeho slowjanstwa česć přinjese, dokelž k dopokazmu služi, kak Slowjan rozymy, swój nadawk dopjelnić, přimnywši so raz džěla.

Njedźiwajo na to, zo bu česki narod w swojim čestnym, tysac-
lětnym bédženju za wyšše interessy, za rozswětlenje, swobodu nabožnych přeswědčenjow, za prawo samozarjadowanja a za svoju slowjansku narodnosć telko króć nimale na smjeré ranjeny a w swojim rozwiću zadžeržowany přez napady svojich susodow, kotrymž je so hižom radziło, narodnosć rubić slowjanskim splaham, wobdylacym wobšěrne krajiny po Łobju, w Pomorskej a Pólskej, — njedźiwajo na wšo to, steji naš narod hač dotal njezlemjeny a z krutym předewzaćom, zo njespušći swoje historiske a přirodne prawo na samostatnu narodnosć a na zakonske kujěžstwo, a při tym je wón hotowy, dobry džěl prócy w skutku slowjanskeje civilizacije na so wzać w krutej nadžiji, zo slowjanstwo na njón njezabudže, ale zo budže swojeje samsneje česće dla jo rozymić, zdžeržec jeho stejischó, kotrež je wón w běhu lěstotkow wobkhował, na předstraži slowjanstwa.

Wyše teho so naše žadanja njepräsceraja: nadawk, wulke powołanje slowjanstwa w stawiznach civilizacije k dopjelnjenju přiwjesć, dyrbi so sylnišim rukam přewostajić. Hdyž jenož so slowjanske narody jedyn na druhého zlehnu kaž lubi bratra, dha wodźićerstwo nad sobu radži najslawnišemu z roda přepodadza, pomnjo počatki stareho ródneho slowjanskeho prawa: „Wšě džěći gospodarja z dobrym w hromadže, jeneho wjednika sebi z přiwuznistwa wuzwoliwši.“*)

Narod ruski je hižom w swojej džěćowskej starobje, podobno młodemu Herkulesej, zmija turanskeho barbarstwa zadajil. Bywajo pacholo — je wón k zemi zrazył wulkeho despota, z popjelom swojeje swjateje Moskwy stajiwši mjezy jeho běhu, kotryž cyły swět sobu znjemdri, a pokazawši jemu wróćopuć k padej!

W našim času je ruski narod do staroby młodźeńcowskeje za-

*) Libušin sud w Kralodworskim rukopisu.

stupil; a hižom je so před wočomaj cyleje Europy jako mlody rjek wopokazał, kiž je sebi předewzał, po čerjenju swojeje wutroby a po swojim samsnym rozomje skutkować, njelutujo swojeho žiwjenja za to, štož ma wón za sprawne a čestne, a byrujež so sam bėdźić dyrbjal! . . . Z tej horjacej wutrobu, z tej wysokej zahorjenosću, k kotrejž je jenož mlodźencowska staroba kmana, kiž na swój samsny wužitk njedziwa, je wón na so wzał bėdženje za ideju, bėdženje za křesćanstwo, za čłowječnosć, za wuswobodženje swojich słowjanskich bratrow. A poswjećiwi swój mječ zakitej podtlóčenych a bjezpomocnych, je so wón přez to jako ryčeř-škitowar prawje wěcy wopokazał. A zo bych prawje ryčał, — bėše wulki čas! Přetož Europa je zestarila, a, kaž so zda, móže so z čězka zahorić a pozběhnyć za interessy kultury a čłowječnosće: wona je, k swojej hanibje, tak daloko samo křesćanstwo zhubila, zo potomnicy tych, kotřiž něhdy křižne čahi rjadowachu, pod khorhowju polmėsaca do Kryma čelnichu, z wotmyslenjom, podpjerać dalše podtlóčowanje křesćanow a civilisaciju morjace knježstwo tamnych, kotrychž běchu ze starska smjertnych njepřečelow křesćanstwa mjenować zwuknyli.

Duž dha wučehi mječ swój k zakitej křesćanstwa a čłowjestwa, ryčeřski a wulki narodo ruski, mječ, kotryž druge narody, njech ze sebičnosće, njech z wuzkeho egoisma abo ze słabosće pozběhnyć njechadza abo njemóža, pozběhni tónle mječ swój z hordosću a přeswėdčenjom wo swojim wysokim powołanju, a skutkuj z nim k lěpšemu křesćanskeje kultury, k twjerdemu zakladej wulkeho přichoda słowjanstwa.

Hdyž před njedawnym časom ruski narod, pod wodźičerstwom słowjanskich komitejow, njeslyšano nadobne wopory za wuswobodženje našich bratrow Serbow a Bolharow z radosću přinjese, a wotrijady ruskich dobrowolnikow we wulkej mnohosći na bitwišćo khwatachu, zo bychu swoju krew za nich přeleti, — tehdy smy my tónle wysoki skutk słowjanskeje wzajomnosće z coplem připóznaćom witali a po měrje mocow ze swojim skutkowym džělbraćom přewodźeli! A nětko, kak zraduja so naše wutroby, hdyž je sam Cař Ruski, hnuty ze sobuželnosću k zadwělowacemu postajenju křesćanow a bratrow, z nami jeneho splaha, a čujo mócne biće žiwjeňskeho pulsa w swojim cylym ludze, tutón pod mócnu słowjansku khorhow

zawolał, kotruž je Wón w Moskwje pozběhnyl! A tak so skóučnje tež za nas Slowjanow započina dzeń česće a slawy!

Ruska je hižom započala bědženje za swobodu podtlóčenych Slowjanow, a k samemu času z nim so nowy, wulki čas za wšo slowjanstwo započina.

A kak mohlo so stać, zo by při tym česki narod z cyleje swojeje wutroby wuspěch njepopřał ruskemu wójsku? Wšako wono do bitwy dže za prawdu, swobodu a wěru, za čłowječnosť a česć ródneje swójby, kotrež buchu wo prawdze hižom předolhi čas hanjene na pódze křescánskeje Europy! Wšako je ruska slawa w teje wójuje tež naša slawa, kotraž samospóznaće we wšech Slowjanach wubudzi a pozběhnuje! A krew, kotraž na tymle wojownišću čěče, je krew našich bratrow, přelata za druhich našich bratrow! Zradujmy so nad tym, zo sebi mócný Slowjan, zakitajo slabšich Slowjanow, z tym prawo dobudze na připóznaće, lubosć a potajnu džakownosć cyleje slowjanskeje swójby; tróštujmy so z tym, zo so ze zaslůžbami jenych a z prawym waženjom tutych zaslůžbow ze strony druhich powšitkowne naše zblizenje posylhi! A kak wjele wulkeho móže Slowjanstwo za čłowjestwo wusutkowac, hdyž jeho mocy wjacy woslabjene njebudza z njeprězjenosću: „Docpějmy přezjenosć w duchu, a Bóh da našemu mnohemu čislu tež wulkosć!“

W nětčišim wažnym času smy my žiwu potřebnosć začuli, naše mysle a čuća wuprajíc.

Zapóslancy českeho sejma, kotřiž so tele dny w powšitkownej swojej zhromadžiznje zeńdžechu, su mi poručili, Was, wysokočesćeny knježe, w njenje českeho naroda prosyć, zo byšće naše čuća džakownosće a naše přeća nic jenož wšem slowjanskim komitejam, ale tež cylemu wulkemu, bratrowskemu ruskemu narodej zdžělili, wo kotrehož nadobnym, wo prawdze slowjanskim zmyslenju a wo kotrehož wysokiim powołanju hišće sće so Wy njedawno wuprajili w tak zmužitej, dostojnej a zahorjenej ryči, kotraž je zhrěla a pozběhnyla kóždu wo prawdze slowjansku wutrobu.

Z hlubokim počesćowanjom a t. d.

Dr. Wladislaw Bieger.

Praha, 3. meje lěta 1877.

Tři wěncy.

(Južnoserbska ludowa pěsú.)

Holčo pola rěčki kwětki šcipa,
 Našcipa jich sebi polny šórcušk,
 Wuwije z nich zelene tři wěncy;
 Přeni sebi wobkhować chce sama,
 Druhi swojej towarisicy skićić,
 Třeći pak do wody dele pušći,
 K njemu skradžu tele słowa džeše:
 Pluwaj, pluwaj, zeleny mój wěncó!
 Dopluwaj mi do Jurjowoh' dworu,
 Woprašej so jeho lubu mačeř:
 Chceš-li, mače, Jurja woženići?
 Njewudaj joh' žanej zwudowjenej,
 Wudaj jeho radšo šwarnej holčcy.

W.

Z Budyšina a Lužicy.

* Zo maja naši młodži študowacy Serbja w Budyšinje, Lipsku, Prahy atd. tež swoje serbske knihownje, je drje znaty. Lube by nam było, hdyž bychmy wo tutech knihownjach dys a dys něšto slyšeli, kak so přisporjeja. Tón króc móžemy nětko něšto zwjeselaceho wo lipsčanskej serbskej knihowni sobudźelić. Wona so hač dotal wot jeneho staršeho k druhemu přenošowaše, při čimž knihi husto dosć wšelaku škodu čerpjachu, haj so tež zhubichu. Wot tuteho lěta sem je pak so to polěpšiło, dokaž bu Serbam a z nimi zjenočenym Lužičanam wot universiteta wosebita stwa připokazana, do kotrejež móžachu swoje knihownje postajić. Za serbsku knihownju bu tež wot universiteta dosć wulki khamor požčeny, tak zo móže so nětko zamkný a před zapróšenjom atd. wobarnować a ma nětko tež hač na dalše swoje wobstajne město. Knihownja liči něšto přez 200 čisłow.

* Na polytechnicy w Draždžanach študuje w tu khwilu tež jedyn Serb — drje přeni wot jejneho wobstaća sem. Je to k. Böhmař z Rodec, kiž bě přjedy w Žitawje na realcy. Na posleńšej su w tu khwilu štyrjo Serbjo: Jeremias z Ratarjec, Rāda z Barta, Bjenada z Poršic a Hermann z Lutyjec.

* Bjez nowymi šulerjemi, kiž zańdžene jutry na budyskim gymnasiju zastupichu, njeje tón króc tež ani jenički Serb. Su to hubjene wuhlady za přichod serbskeho towarstwa tam, kaž tež z cyla za Serbowstwo a by teho dla nuzne było, zo bychu so serbscy starši zaso raz w Nowinach na to dopomnili, kak dyrbjeli so sobu za lěpše swojich wosadow starać a swojim synam študować dać.

* Dotalny študent duchownstwa a starši serbskeho towarstwa w Lipsku k. Marcin Renč z Ketlic je před krótkim časom w Lipsku swoje kandidatske pruhowanje khwalobnje wobstał a so do Serbow wrócił. Kajke město jow nastupi, njeje nam hišće znate.

* Krajske hetmanstwo w Budyšinje jako konsistorialna wyšnosť za Lužicu je w tychle dnjach nowe formulary, kiž maju so při wěrowanju trjebać, tež serbscy čišćeć a na serbskich knjezow fararjow rozpósłać dała. Serbski přeložk je wot k. fararja Imiša w Hodźiju wobstarany a wot serbskeje předařskeje konferency přehlady.

* Runje je ewangelske knihowne towarstwo w Draždžanach němsku protyku na lěto 1878 wudało pod mjenom: „Sächsischer Volkskalender.“ Wona

pláči 40 pjenježkow a móžemy ju kóždemu, kiž chce sebi k serbskej hišće jenu němsku protyku přikupić, jako rjanu, tunju a w dobrym duchu spisanu poručić. Za nas zajimawy nastawk namakamy w njej pod napismom: „Die Wenden bei Freud' und Leid.“ Podpismo „J“ pokazuje na znateho spisaca. Přiwdataj staj tutemu nastawkej dwaj dobraj, do drjewja wurězanaj wobrazaj, wot kotrejuž nam přeni jedyn serbski kwasny čah k wěrowanju, druhi pak hluboko želacu Serbowku z hródkowskich stron při rowje zahe zemrjeteho mandželskeho před woči staja.

Wozjewjenje a próstwa.

Wšěm česćenym Serbam wozjewjamy z tutym, zo

„**LIPA SERBSKA**“, časopis młodych Serbow,

wot 1. oktobra sem w swojim II. lětniku wukhadža. Duž prosymy našich dotalnych kk. abonmentow, zo bychy ji tež w nowym lětniku swěrne wostali, wšěch druhich Serbow pak, zo bychy so z njej spřecelili a sebi ju prawje bórzy skazali.

Naš časopis chce, kaž w zaúždenym lětniku, tak tež na nowo serbskemu ludu zabawjace a powučace, žortne a kłutne nastawki, powjedančka, pěsnje, basnje a bajki, humoristiske wobrazy a dobre serbske kompozicije a quartetty atd. poskićować a při tym docpěć, zo bychy so serbscy študowacy młodžencjo přeco bóle w serbskim pismowstwje wudospólnjeli. Duž nadžijamy so ze stron našich serbskich wótčincow a našeho serbskeho ludu prawje slynjeje podpěry přez prawje mnohotny abonment a lubimy, zo so z kóždym čišłom přeco bóle za rozwiće a kćew našeje Lipy staramy.

Lipa pak njebudže so wjacy w Lipsku autografować, ale lóžšeho čitanja dla čišćeć a to w Budyšinje w Smolerjec knihičišćeřni; jeje wudawar je: Jurij Nowak, katechet na tachanstwje w Budyšinje (Adr.: Georg Noack, Katechet am Domstift in Bautzen) a zamolwity redaktor wostanje: A. Muka w Lipsku. Wona wukhadža w nowym lětniku w 12 čišlach, kóžde čišlo wuńdže přenjeho kóždeho měsaca w samsnej wulkosći a wobšěrnosći kaž dotal a pláči pola wudawarja a w Smolerjec knihičišćeřni 2 hriwnje; na póstach, pola našich agentow a z připóslanjom do domu (pod křižnym zwjazkom) pak 2 hriw. 40 np. — Njedyrbjało pak 1. čišlo, kiž tón raz zadžěwkow dla hakle wokoło 6. oktobra wuńdže, hišće na póstach dostać być, prosymy česć. kk. abonmentow naležnje, zo bychy sebi je direktnje pola wudawarja Nowaka w Budyšinje přez póstnu khartu skazali. Dale prosymy česć. kk. wotebjerarjow, kiž sebi Lipu přez póst přinjesć njedadža, zo bychy abonmentnu pláciznu pak direktnje našemu wudawarjej připóslali, pak na našich agentow, přez kotrychž Lipu dostawaja, k dalšemu wobstaranju wotedali.

Naši agentojo, pola kotrychž so na „Lipu Serbsku“ abonnować hodži, su hač dotal:

- k. **M. Kokel (Lisak)**, kubler w Khróscicach;
- k. **H. Brauner**, wučer w Šunowje;
- k. **M. Deleňka**, překupec w Kukowje;
- k. **F. Kleiber**, wučer w Róženće;
- k. **A. Strauch**, wučer w Bukecach;
- k. **Fulk**, kubler w Miloćicach.

Skónčnje móže so „Lipa Serbska“ tež direktnje pola našeho wudawarja na tachantstwjje a w **Smolerjec knihičišćeřni** w Budyšinje dostać.

Wudawarstwo
„LIPY SERBSKEJE.“

P r ó s t w a .

Lubi Serbja! Serbska šudowaca mlodosć je wobzankla, so po móžnosći za dospołny wudawk spěwow našeho najslawnišeho serbskeho pěsujerja, njebo knjeza fararja **Handrija Seilerja**, starać. K temu wotpohladej chce mjez Serbami přez swoje sobustawy dobrowólne dary zběrać a darjene pjenjezy, zo njebychu so rozdrjebile, ale swěru přibjerale, do Budyskeje nalutowarnje na dań dawać. — Nalutowańske knihi změja napismo: „Fonds za wudaće H. Seilerjowych spisow“ a je k. farar Hórnik w Budyšinje dobroćiwje khowanje tych samych do rukow wzal.

Tola prjedy hač dosć pjenjiz w hromadze nimamy, njemóžemy z wudawkom spěwow započec! Duž prošu w mjenje serbskich studentow wšech serbskich wótóincow a swěrných Serbow, kiž maja žadosć po zhromadnej zběrcy krasnych Seilerjowych pěsni, zo bychu, wopokazajo, zo wjedža sebi svojich slawnych a zaslužbných krajanow wažić a čescić, nas po móžnosći w našim předewzaću přez bohate pjenježne dary podpjerali a je do Budyšina pak na k. fararja Hórniku, pak na redakciju „Serbskich Nowin“ slali. Wšě přinoški so hnydom w „Serbskich Nowinach“ z džakom kwituja.

W Lipsku, 1. julija 1877.

Arnošt Muka,
stud. phil.

Wopriječje Łužičana č. 9.

Wěš, što je wotrodženc. Wot W. — W serbskim kraju. Spisał Jan Pjeh. (Skónčenje.) — Jakub Mlynk. (Pokračowanje.) — Čechow adresa na Rusow. Z ruskeho přeložil Jan B. Šolta. — Tři wěncy. Južnoserbska lud. pěsń. — Z Budyšina a Łužicy.

Čiše Smolerjec knihičišćeřnje w maćičnym domje w Budyšinje.

ŁUŽIČAN.

Časopis za zabawu a powučenje.

Wosomnaty lětnik.

Zamolwity wudawař: **J. E. Smoleř.**

Wukhadža kóždy druhu sobotu měsaca. — Płaćizna cyłolětnje 1 marku 50 np.

Čo. 10.

Oktober.

1877.

Susodow skórzba.

Wjeselohra w 1 jednanju.

Po němskim

wot

J. Krala.

W o s o b y :

Bosćij Puzolak } buraj.
Hanton Zadžerak }
Liščak, ryčnik.
Nócný stražnik.
Pólcaj.
Rymzak, běrc.

Skutk podawa so w Budyšinje.

Prěni wustup.

(Kónc dróhi; na prawicy khěža z woknom wyše duri a z napismom korěmy; w nocy; Puzolak a Liščak džetej wot lěwicy.)

Puzolak (ma wšě zaki pohy aktow). Zatrašnje daloce puće we wašim měsće. W Kamjeńcu tak daloce nimamy. So boju, zo hižom cyłu hodžinu wokoło čahamoj.

Liščak. My džě tu smy, jowle je waš hosćeńc.

Puz. Wo prawdže! (so wohladujo). Haj, nětk so sam namakam.

Mějće wulki džak, zo sće mje domoj přewodźeli, knjez doktoro;

ja so njebych wo dnjo domoj namakał, wjele mjenje w nocy.

Lišč. Što to dale! ja njejsym ničo skomdžil. Tola čeho dla dha wy w tak lubjenym hosćeńcu přenocujeće! wy, kiž maće tajke zamoženje.

Puz. Ach za bura je tón dobry dosć.

Lišč. (přečeluje so liščo). Aj, aj! kak móžeće jenož tajke něšto rjec?

sće kubleř, bohaty muž! he, he, he! so z džesatym z města nje-měnice, kiž w židže khodži a z nosom mróčele wora!

Puz. Haj wšak haj! dajće mi jenož być, štož sym. Z wami, knje-zami w měsće, dyrbinymy so na kedžbu brać. Do wočow mjenu-jeće nas kublerjow; za khribjetom, hdyž sće nas tak prawje za blaznow poměli, smějeće so hlupemu burej. Bych-li do jeneho wašich wulkich hosćeńcow šoľ, hdžež hriwnu za swěčku k do łoža hiću žadaja, mohľ płaćić, kaž zemjan a ludžo bychu mje tola za hlupeho bura měli. Haj wšak haj! ja du radšo tam, hdžež hižom mój njeboćički nan khodžeše.

Lišč. Nó wšak tola! knjez Puzolako, wy maće džiwne mysle wo nas měščanach; nó! wy drje wuwzaće znajeće.

Puz. Nó, přećelko, doktoro, ryčnicko! wjele jich njeje! Wy w měsće njejsće wjele hódni a my na kraju njejsmy ničo lěpsi. Jedyn jeba druheho a štož móže najlěpje, tón wobkhowa prawo.

Lišč. To drje tola mi njepláć!

Puz. Ach ničo za zło! sym kusk skurjeny; winko běše dobre; duž ryču kaž myslu. Tež was njeměnu; was mam jara rady, khiba waše zličbowanja — hahaha, zličbowanja, přećelko, rozemiće pisać.

Lišč. Najlubši k. Puzolako, dyrbjeli jenož wjedžeć, što mi waša skórzba staroscow njenaćini, prócy a běhanja. — Waš susod je zasakły pachol!

Puz. (roznjemdrjeny). Tón tajki a hinajki! Njerozhněwajće jenož mje z tym, hewak je ze wšej dobrotu kónc! — Tón čłowjek mi cyłe žiwjenje wokisali. Słyšće, doktoro, ja mohľ zbožownje a spokojnje žiwy być, njebył-li tón zadžeraty Zadžerak. — Mam rjane kubło, strowe džěć, sprawnu žonu; mam wšeho dosć za čělo a žiwjenje! ale žadławy Zadžerak ze swojej skórzbu mje hišće na smjertne łožo wali.

Lišč. A wy maće tola poľne prawo na swojim boku.

Puz. To džě! mój nan je mi husto dosć powjedaľ, zo hižom je mój džěd tón hat měľ; ja sym jako hólčec w nim raki a ryby łožil a so kupaľ — nětk přińdže mój Zadžerak a chce mi hat zapowjědźić.

Lišč. To je phi a hańba.

Puz. Ale ja njecofam! a dyrbjaľ-li dwór a dom přeďac, tón swoju hłowu njeprěťoči.

Lišč. To so pos'cha! prawo ma prawo wostać.

Puz. Sydom lět hižom skórzba traje; w tych 7 lětach sym so wjacymy wuhněwał, hać je hat winojty.

Lišč. Čim wjeselši budžeće, hdyž skónčnje dobudžeće.

Puz. Tónle njehańbićiwy slěpc, tónle Zadžerak přićeńje před 10 lětami z cuzby sem a kupi kubło mojeho njeboćičkeho susoda. Myslach sebi hnydom, zo na nim wjele njebudže. Čile

dundakoko žani k ničomu njejsu! Sprawny čłowjek wostanje w swojim hnězdze, hdžoč jeho džědojo sydachu a njemysli sebi dale, hač ći myslachu!

Lišč. Haj haj — ale jejo chce stajnje mudriše być, hač kokoš!

Puz. Ale ludžom, kaž tutemu Zadžerakej, nihdže ničo dobre dośe njeje, njemóža z měrom sedžeć, nutřkowna złość ćeri jich dale a dale a duž wučahnu.

Lišč. To tež je wěrnó! wostań w kraju, to ći praju, hewak rěka!

Puz. Haj, kaž ja praju, wuplacnje so pódla mje na kubło, kaž kačor na blóto. Z woprědka běše wšo derje, so pěknje znjesechmoj, dóńž wón na jene dobo ke mni njeprěińdže a rjeknje, zo chce młyn twarić, zo dyrbju jemu hat wotstupić. So rozymi ja prajach: Ně bratře rěpa! moji prjedownicy su žito tři hodžiny daloko mlěć dali; duž móžemy my to tež. Dokelž ja njechach, přěińdže wuj Łazowski na dobo a praji: Hat słuša po prawym k jeho kubłu, přinjese wšě móžne stare akty, kharty a štó wě kajkeho čapora wjac a chce mje nuzować, so mojeho hatka wotrjec. Njeje to phi a hańba?

Lišč. To je phi a hańba!

Puz. Ale tu trjechi na praweho; ja sym cyły bur a tón so njeboji žaneje skórzby a trawa-li tež sto lět. Ale mój Zadžerak běše mje hižom wobskoržil.

Lišč. Hi hi, my smy jemu tež poslužili! tón njech swój młyn na měsačk twari; z wašeho hatka njedóstanje žaneje wody.

Puz. Wody? A nic karančka! a by-li přěd mojimaj nohomaj zawutlił. Sće džensa na termiji widželi, kajke bjezwočo ćehnješe? kaž twelka! Ale mje hižom njescyruje.

Lišč. Prawje tak! jenož kruće wudžeržeć!

Puz. A nětko dyrbi tola skoro wusud přěić! Njeje wěrnó k. doktoro?

Lišč. To so wě, knjez Puzolako! Lědom hišće štyri njedžeze a my smy dobyli! spuščějće so na mnje!

Puz. A njedobudžemy-li, džemy dale?

Lišč. To wšak njeje trjeba, my njemóžemy přěhrać!

Puz. Derje, k. doktoro, derje! tučne swinjo dostanjeće, hdyž mamy wusud w rukach.

Lišč. Hižom so wjeselu, dyrbi mi krasnje zesłodžeć.

Puz. A nětko dobru nóc, k. doktoro! Mi chce so spać. My na wsach njejsmy zwučeni tak dołho wotučeni być. Pola nas rěka stajnje: zahe do loža.

Lišč. A zahe won, wěm, k. Puzolako. Duž spiće strowi! Za štyri njedžeze přinjesu wam wusud (třase jemu ruku a woteńdže).

Puz. Dobru nóc, k. doktoro! (zwoni pola khěžnych duri). Tež strowy pachol, tón wuj. Bóh zwarnuj bura přěd pazorami tajkeho zawutleńca. (zwoni). Zličbowanja pisaja, zo ći rozom na čolo

stupa a ženje njewěš, za čo; dokelž maja lute lačónske słowa (zwoni). Njeby-li mi tak wo moje prawo było, mohł hat w djasowej klamje tčec! ale tak — prjedy hač ja před tym slěpcom cofam, so w hače zatepju (zwoni). Nó, domowniko, nimaš dha wuši! Tón lud spi, kaž nócný stražnik, hdyž su paduši wó wsy. Pola nas doma skoro stawaja a cí jow leža hakle w přenim spanju. (Bucha do wokna sylnišo a sylnišo). Snano to skerje słyša hač zwón. Rozstějce, wotčínce (wurazy woknu škleńcu). Rozsuchanecy, to bu strowa wobrada! Hale čakaj! wotčínjuli-li wokno, móžu nutř zalěsć. Tak přińdu do khěže a na skhód.

Druhi wustup.

(Puzolak; nócný stražnik; pólcaj pokaže so na lěwicy.)

Nócn. stražn. (mjelčo). Z měrom, teho lepimy!

Puz. Škleńcu móža na zličbowanje napisać. Po prawym to ničó njewučini. — Někajki dar bych domownikej tola dać dyrbjal (lězy bjez tym nutř).

Pólcaj (je so přisunyl a dosahje jeho). Hola! tebje dha bychmy měli.

Puz. Što dha —?

Nóc str. Što! Ty so hišće prašeš? šelma!

Puz. Što dha zo mnu chceće?

Pól. Do džěry tyknyć, bratře rěpa.

Puz. Ale čeho dla dha?

Nóc str. Łazy njeplěch cuzym ludžom, bjez tym zo cí spja, z woknom nutř a hišće so praša, čeho dla dyrbi do džěry.

Puz. Ach wužiwaće tola rozom, ja jow bydlu!

Pólc. Tak? Wot kotreho časa sem dha puć přez wokno wedže?

Puz. Woni njewotčínjeja.

Pólc. To so wě, zo před twojeho runjećom zamkaja.

Puz. Ale dha tola poslušajće!

Pól. To móhli dołho poslušać! Sće-li njewinować, móžeće to jutře dopokazać.

Puz. Ale mějće tola rozom — jowle (pyta swoju móšeń) wzmiće myto a wostajće mje! — djas wě, hdže mam swoju móšeń?

Nóc str. Hlej tola! Tu drje sće nutřka ležo wostajili a chcysće po nju lěsć?

Puz. Ně! sym ju dyrbjal na winowej pincy ležo wostajić.

Pólc. Nětk je kónc bladow — stupaj, stupaj!

Puz. Dha tola wubudźće ludži w khěži! —

Nóc str. Měli wjele činić. Jowle rozbíta škleńca, wotewrjene wokno, čłowjek nutř lězycy — to je paduchstwo! duž wostaj blady a stupaj (přimnje jeho za ruku).

Puz. Poslušajće jenož! ja sym kubler Puzolak.

Pólc. Haha! rjane mjeno maja wšitcy paduši.

Nóc. str. A tule nócku dyrbiće so tež derje kublač.

Pólc. (so smějo). Dušanecy, Handrijo! Tón hižom budže so derje kublač, za to nam rukuje Rymzak! (Wotwjedu jeho moskotaceho a zuby křipjaceho na prawicu.) Zawěštk zapadnje.

Přeměnjenje.

Jastwo, srjedža durje, na lěwicy khachle z wubasnjenym wóhnjom, na prawicy a lěwicy lěhwo tak daloko wot scény, zo móžeš je derje wobeńć. W přědku na lěwicy a prawicy dwaj stolaj z blidkomaj.

Prěni wustup.

Zadžerak. Rymzak.

Rymzak (ze swěcu, wotčinja durje). Zastupće jenož tudy!

Zadžerak (w plašću, wšě zaki počne aktow). Ale ja wam praju, zo sym kubler Zadžerak z Kukec.

Rymz. (přeco sucho). To drje je móžno!

Zadž. Sym džensa do města přišoł, dokelž mějach ze swojim susodom termiju.

Rymz. (kaž prjedy) To drje je móžno!

Zadž. Ale kak dha smědža mje jimać a do džěry tyknyć?

Rymz. Nó čeho dla! k samsnej woborje, kaž we „Habeas-corporis“ steji. Snano bychy was wobkradnyli.

Zadž. Ale nježortujće tola tak njesmilnje! — ja so prašam, čeho dla sće mje zajeli?

Rymz. Po prawym to mje ničo njestara; tola móžu wam tu wěc wujasnić. Wy sće w nocy po hasach wokoło dundali; njejsće žadyn měšćan, njemóžeće so wupokazać. —

Zadž. Nó psejskobanecy! ja sym cuzy w měsće a njejsym hasu zasy namakał, w kotrejž bydlu.

Rymz. To drje je móžno!

Zadž. A mjeno mojeho hosćeńca sym zabył.

Rymz. To drje je móžno!

Zadž. To móže so kóždemu načahnyć; teho dla tola ludźi njełója.

Rymz. Nócne paduchstwo džen wote dnja přibjera — straže maja twjerdu prikaznju, wšitko njeprawe jimać, a strašni sće wy tola jara?

Zadž. To su (tepta z nohu) wjedrowe wobstejeństwa we wašim měsće.

Rymz. (jara měrnje). Tak je prawje, wusakrujeće so kusk, potom je čłowjek měrnši. Dobru nóc! (chce woteńć).

Zadž. Čakajće! — po tajkim dyrbbju wo prawdze tudy wostać?

Rymz. Njemysleće dha wy to? — Njebych tola rjekł, kak nje-wěrjacy je lud w našim času. Hlejće! nócny stražnik je was zajał, straža je was wotedala a ja was zawreju — kóždy po swojej přislušnosći. W kralestwje, derje zarjadowanym, přima jene pěknje do druhého!

Zadź. Hdyž dha hinak być njemóže — (čisnje čapku a plašć na ložo k ľěwicy) — hdy dha mje pušćiće?

Rymz. To ja wjedźeć njemóžu.

Zadź. Što? rozsuchi!

Rymz. Sće-li kubler Zadźerak a móžeće-li to policajskemu komisariusej dopokazać —

Zadź. (jeho přetorhnywši). Wón džě trjeba jenož do mojich aktow pohladać.

Rymz. Dha was hnydom jutře rano pušći. Sće-li pak paduch, přinǎdźeće před sudnika do přeslyšowanja, potom do klódy dla wuslǎdžowanja, potom před sudnistwo a potom do Waldhejma.

W kralestwje, derje zarjadowanym, přima jene pěknje do druheho.

Zadź. Nó rozstejće! je dha na mni widźeć, zo sym paduch?

Rymz. Čeho dla dha nic? Po zwonku staj sprawny čłowjek a paduch bjez rozdźěla! Haj! bych-li so paduši hnydom na zwonku spóznać hodźili, by sudnistwo lohke džěło měło.

Zadź. Nó jenu nóc drje pónǎdźe (lehnje so na swoje ľěhwo). Zabiće twjerde!

Rymz. Z tym so čini, twjerdsje hišće tež mamy! Maće-li dobre swědomjo pod hłowu, dha wšak pónǎdźe.

Zadź. Tu džě hišće jene ložo steji. Njewostanu dha k najmjeńšemu sam?

Rymz. To ja wjedźeć njemóžu; dosahnu-li hišće jeneho lapsa, přinǎdźe tón tež jow. Dobru nóc! (woteńǎdźe).

Zadź. Hlej dha! dyrbju dha tu pó čmje wostać?

Rymz. To so wě! Po džewjećich w klóǎdźe žaneje swěcy wjacy njedawaja.

Zadź. Ju zaplaću —?

Rymz. Hm! — to je něšto druge — po prawym drje być njesmě — ale žane prawidło njeje bjez wuwzaća.

Zadź. Po tajkim za swoje pjenjezy?

Rymz. Za pjenjezy móžeće wšo na swěće měć.

Zadź. Nó dha chcu sebi dać derje być. Tu, přecelo, maće pjenjezy; wobstarajće mi blešu wina a wěčeř a wostajće mi swěcu!

Rymz. (staji swěcu na blido). Derje k. Zadźerako, hnydom wam poslužu (woteńǎdźe).

Druhi wustup.

Zadźerak (sam, wučěhnje akty ze zakow, podpołožil sebi je pod hłowu, wupřestrije na nje swój plašć, kotryž je so wuslekt, swoju kožanu čepicu sčehnje přez wuši. Potom so lehnje a so z plašćom wodźije. Mjez tym ryčo). Čertowe činjenje! Zo mje tola djas do theatra čěri. Kak pak móža tež tola operu hrać, kiž wot sedmich hać do

jédnačích traje, a wot kotrejež žadyn rozomny čłowjek ani słowěka njerozumi? A kak móža teatr tak poľny ludźi wostajíc, zo nichtón wjacy won njemóže? A w tymle bjezbóžnym měsće je jena hasa kaž druha; — ja drje budźich dyrbjal k ľewicy hié a nic k prawicy; dha budźich so namakał. Zo pak móžach tež mjeno swójeho hosćenca zabyć! Čeplska skórzba; ničo hač hněwanja a njeluboznosće maš wot njeje. Tajkile zasakły duch tón Puzolak! hižom sydom lět mje z tej skórzbu čwiluje. Žanu spokojnu hodžinu wot teho časa sem wjacy nimam! Nó, za štyri njedzele, nadžijam so, je wšitko nimo. Njedyrbjala tola žana sprawnosć wjacy na swěće być, njebych-li dobył! Nó, nó mój ryčnik je wjedrowy suk; to dyrbi jemu tež zawisć wostajíc (posynje so po khwiley). Jenu nóc wšak njech dže!

Třeći wustup.

Rymzak (wotewri durje, hišće je wonka). Tu žane ryče wjacy nje-pomhaja; kohož mi straž přepoda, teho tyknu do džery; w kralestwje, derje zarjadowanym, přima jene pěknje do druhého. Jenož jow nutř! jow je hižom towarš.

Puzolak (zastupiwiši). Chcył, zo byšće hnydom wšitcy do hromady —! Rymz. Prawje tak; wusakrujće so kusk; to wutrobu wolóži. Wšitcy jeći tak činja (wotenidže).

Zadž. (wuši nastawuje, poľ hižom postanywiši).

Puz. To je kusk wjedroweho činjenja (dže do přědka, čisnje plašć na ložo, wobhlada so a wuhlada Zadžeraka). Hola, štó tu? Njესym dha tu sam!

Zadž. (steji před nim a na njeho woči wudžěra).

Puz. Dušanecy! to džě je — Zadžerak!

Zadž. (sobu rewjo).

Puz. (poskoči, běži k durjam a bucha do nich). Hola, hejda! běrco, zamkarjo, dohladowarjo, prošerski stražniko, pólcajo! (bucha mócnje).

Puz. (běži, hdyž Zadžerak poskoči, poľny stracha za ložo k prawicy, mjez tym zo Puz. bucha). Hejda, hola! nócny stražniko, koprola, sergeanta, kontroleuro, inspektaro, gensdarma, sudniski služowniko! Kotre z tychle mjenow drje tež jemu słuša! Hejda, hola! (kluče su słyšć).

Zadž. (wobleka so swój plašć). Džakowano Bohu! wón dže. To by mi bylo!

Rymz. (zastupi). Što dha je jow do helskeje hary? Što dha maće?

Zadž. Běrco, z tym čłowjekom njemóžu nihdy w hromadu wostać!

Puz. (zady loža wulěze). Ja tež nic; dajće mi druha jstwu!

Rymz. (přeco sucho a měrnje). To by bylo!

Zadž. Njerozmyslujće sebi wjele! To njeje móžno, zo mój jenu nóc w hromadže wostanjemoj.

Puz. Ja džě swojoho žiwjenja wěsty njejsym před tym čłowjekom.

Rymz. Ohó!

Zadž. Abo ja; to hišće so praša, kotry je w najwjětšim straše wot naju!

Puz. Rozdžělcě naju!

Rymz. To njeńdže.

Zadž. Što?

Puz. Dyrbi hić!

Rymz. Mam swoju prikaznju. Jeći so tak do jastwišćow tykaja, kaž su mi přepodaći. Jow přińdže sedmy a wosmy. Jenož hdyž je tole poľne, směm druhe wzać.

Zadž. Ale wy džě słyšće —.

Puz. Najwjětšě njezbožo so stanje, woštanjemoj-li w hromadže!

Rymz. Chcetaj so bić?

Puz. Tón mje zarazy!

Zadž. Tón mi z jědom zawda!

Rymz. To dyrbjú wotčakać. K temu njemóžu ničo činić. Dyrbjał-li jedyn druheho skóncować, wozjewju to. Potom přińdže sudnistwo a sćini visum reperti; na to slěduje přenje přeslyšowanje, potym přińdže winowaty do kriminalneje klódy. W kralestwje, derje zarjadowanym, přima jene pěknje do druheho!

Puz. Po tajkim mi njechaće žanu druhu jstwu dać?

Rymz. Žanu nimam!

Zadž. Duž dyrbimy w hromadže wostać?

Rymz. Tak praji prikaznja.

Puz. A wy sam? (sčehnje jeho k sebi). To džě je padušny Zadžerak.

Rymz. Tak?

Zadž. (sčehnje jeho k sebi). To džě je zelhařny Puzolak!

Rymz. Tak! tak!

Puz. (kaž horka). Najnjekničomniši čłowjek w Kukecach.

Rymz. Na swěće je wšitko móžno.

Zadž. (kaž horka). Najhórši paduch wo wsy.

Puz. Ale słyšće!

Rymz. Ach haj! wasu wěčer — lnydom ju změjeće.

Zadž. } Chcetaj wobaj za nim. Dokelž w hromadu storčítaj, zlečítaj różno;
kóždy skoči zady swoje lěhwo, khodžítaj tam horje a dele zazľobjenje
Puz. } na so hladajo.

Zadž. (sam za so). To je šwarna wobrada!

Puz. (sam za so). Hdy bych jemu jenož z jědom zawdać mohł!

Zadž. (sam za so). Tón čłowjek će spiceho skóncuje!

Puz. (sam za so). Nadpadnje-li mje, sym zhubjeny; wón je sylniši, dyžli ja!

Zadž. (sam za so). Wusnyć njesměm!

Puz. (sam za so). Keďzbu dyrbjú měć!

Zadž. (sam za so). Nóc dyrbi tola skoro nimo być!

Puz. (sam za so). Nó, za štyri njedźele budźe wšo hinak, hdyž ma skóržbu zaplaćić a dwór a kubło předać; a my jeho wotbudźemy.

Rymz. (zastupi z kruchom mjasa, kisałymaj kórkomaj, ze škleńcu wina; rozpřetrje na lewicy rub a nastaja tam, štož je přinješ). Tu, k. Zadžerako, rjany kusk pječenje a dvě kisałej kórcy.

Zadž. (so posynje a jě). Přeco jow; sym hlódny.

Puz. (sam za so). Hm! Čepła, to rjenje wonja! dušanecy! mi tak slěny běža — moju wěčer w zlotym jehnjeću sym zhubił a hdyž takle cyły wěčor piješ a ničo ktemu njeješ, počnje ěi cyle mjehko być. (wótrě). Hola, přecelo, njechaće mi tež něšto k wěčeri wobstarać?

Rymz. (natyknje ruku). Haj, ale trochu khětrě; hižom je pozdže a ja chcu tež swój měř měć!

Puz. (pyta w zakach). Zaklepane! ja džě sym swoju móšeń we wi-nowej pincy wostajił.

Rymz. Tak! to je mi žel! (chce woteńć).

Puz. (džerži jeho). Ale, přecelko, wułożće hač do jutřišeho ranja; dostanjeće wšitko zasy!

Rymz. Ně! to nječínju!

Puz. Ja sym kubleř z Kukec.

Rymz. To je za was jara derje!

Puz. Ale prošu was; ja sym tola sprawny čłowjek!

Rymz. Nó, nó! sprawnosće dla tyknjeni njejsće!

Puz. Što to rěka?

Rymz. Dale ničo! pomyslich sebi jenož na to, zo sće w zlotym jehnjeću wokno rozbili a so tam nutř dobywali.

Puz. Chcych do khěže.

Rymz. (so smějo). To so wě!

Puz. Durje běchu zawrjene!

Rymz. To so wě!

Puz. Njehachu wotčinić!

Rymz. To so wě!

Puz. Ach, wy mje njerozemiće!

Rymz. To drje je móžno. Spiće strowy. (dže).

Puz. Ale luby zloty! wužiwaće rozom!

Rymz. Pjenjezy radšo wužiwam. Požčować je napřecó wšěm mojim wotmyslenjam. Tónle knjez džě je waš dobry přecel, tón móže za was zaplaćić.

Puz. Bóh zwarnuj! što sebi myslíće.

Rymz. Potom pónđu. Poslení raz sym tu pobyl; nětk móžeće buchać a wołać, tak wjele hač chceće; ja chcu tež swój měř měć. (woteńdze).

Puz. (Po dohlósci horje a dele khodžo a woči na Zadžeraka zložuju, kiž jě). To je zabiće kruty čłowjek. Hdy jenož by tón wjedrowy nócny stražnik k doktrej Liščakej šol, kaž je mi slubil! Ale so praša, hač ma nócny stražnik swědomje; ja džě jom' njemóžach žadyn zawdawk dać. Tón by tola přišoł a mje wuslobodžil. Mje smjertny hlód čwiluje. (so přeco bóle k jědzi bližic pyta a nós sčahujo.) To wjedrowje rjenje wonja. Ja chcu sebi k najmjeńšemu trubku zažehlic; kurjenje pječa hlód začěri (wučehnje trubku ze zaka a pošnu tobakowu móšeň, kiž na blido položi a kašćik ze zapalkami, z kotrymiž trubku zapali.) Spanje tež hlód začěri — ale spać njemóžu, sym přejara rozhorjeny. A čert tež so dowěr temu šmotawemu Zadžerakej! Tom' njeplěchej je móžno mje spiceho zadajic.

Zadž. (sunje jědz na róžk blida k srjedziznje jstwy). Mi wjacy njesłodzi; hdyž njejsy zwučeny tak pozdže wěčerjeć, so cí dórt w šiji zapjera (wučehnje trubku.) Trubku snano mohł hišće wukurić — k spanju tola njeprindžemy; k najmjeńšemu Puzolak so njezda k temu přiřotować. (pyta w zakach).

Puz. Wón wjacy njejě. To by za mnje dosahało, štož je wón wyše wostajil a to nětk stejó wostanje.

Zadž. Nó! sym dha moju móšeň zhubil abo je ju mi něchtón w theatrej kradnyl?

Puz. Tu su kisale kórki tež —! mi tak slěny přez jazyk běža. (Ze žadosćiwymaj wočomaj na Zadžerakowe blido hladajo).

Zadž. (mjez tym zo je Puzolak khětro blisko přišoł, zareji.) Prječ!

Puz. Što dha?

Zadž. Njeprindž mi blisko!

Puz. Če njezežeru!

Zadž. Ale mje njenadžicy porazyš, ja će znaju.

Puz. So tebjě dótkać, — za to stej mi mojej rucy přelubej.

Zadž. To ja wěrju. Ze svojim susodom wón njewobkhađuje; k temu je wón přehordy! Radšo so z ryčnikami w měsće wokoło wodži.

Puz. Činiš snano ty něšto lěpše? Sy snano ty susod, kaž so sluša; njechaš mi mój hat wuskoržic? —

Zadž. Hat je mój!

Puz. (hubu sčahujo). Ah! tajkele tola! što tež ty wšo njewěš?

Zadž. Dwě scě lět je k mojemu kublu slušał. —

Puz. Dlěje hišće, dlěje! Njeje snano jón Hadam rył a Jěwa do njeho kharpy sadžała?

Zadž. Pozdžišo, jako něhdy njedorosćenym džěćom moje kublo slušeše, su so twoji prjedownicy hata mocowali.

Puz. To praji šelma! Moji prjedownicy su hat měli, prjedy hač so što dopomnic wě.

Zadž. Ja mam stare kupne listy mojeho kubla.

Puz. Mojeho džěda džěd je so w tym haće při ryby łowjenju tepił.

Zadž. Moje dla móhl tam ty tež ležeć.

Puz. Mój džěd je tři króc do njeho padnył.

Zadž. Ja džě mam hišće khartu ze starymi mjezami. Po njej sluša hat k mojemu kublu.

Puz. Ja cí praju: stari ludžo wo wsy hišće wjedza, zo je hat k mojemu kublu slušał.

Zadž. Jako hólčec sym tam plůwać wuknył.

Puz. Ale zatepił so njejsy?

Zadž. Ně — tebi klubu nic!

Puz. Tu widžiš —!

Zadž. Što?

Puz. Ty wšak so žiwjenja přimaš, kaž klěchć drasty.

Zadž. To cí strowo.

Puz. Ha kohož dyrbjeli wobwěsnyć, tón so njetepi!

Zadž. Phi! na tebje! Nó za nječesaneho hepjela će znaja.

Puz. Wudma dawać wšak mózes; za khribjetom sy dołho dosć hórše činił.

Zadž. Ty pak sy wo mni pěknje ryčał!

Puz. Nó bórzy drje budžeš hišće wjacy wudmow dawać.

Zadž. Hlej wšak!

Puz. Hdyž změju wusud w rukomaj a ty mi haćik wotstupiš.

Zadž. I tajkele tola! Jenož njewjesel so přezahe! haćik tola njedóstanješ, a zličbowančko a skórzbu maš zapłaćić.

Puz. Ja so spuščam na mojeho ryčnika.

Zadž. A ja na mojeho! Doktor Liščak je wustojny muž. ?

Puz. To so wšak pokaza!

Zadž. Haj, haj! to so pokaza! A kubleško skoči.

Puz. Abo ty do hatka.

Zadž. To cí dowolu, zo so z mjerzanjom w nim tepiš.

Puz. Phi! phi na tajkeho njekřescana!

Zadž. Ty drje sy křescan?

Puz. Nic snano? Nó hlej! hdyž tak zo mnu ryčiš, ani porsćik dalo njecofam a runjež so z cyłej hromadu ryčnikow zjenočiš.

Zadž. (Stupi kroćel bliže a hlada křiwyje na njeho wot hlůwy hać k noham; potom so wobroći a khodži horje a dele, přeco z trubku w hubje).

Puz. (steji wokomik poražený, potom sam za so). Widžiš, nětk nič wjacy njejě (pacha sylnje).

Zadž. (sam za so). Wjedrowe činjenje! zo sym sebi tobakowu móšeň zabył!

Puz. (sam za so). Kurjenje hlód tola njezacěri; to je někajki hlupy prajił.

Zadž. (sam za so). A to cí tak lesnje wonja, hdyž druhi kuri.

Puz. (sam za so). Mi je cyle mjehko, tak hlódny sym. Bychmoj přečelej byloj, by mi jěsć dał; stejo tola wostaji.

Zadž. (sam za so). Puzolak ma hišće tobaka! njeby-li ći tak zły njepräčel był . . . . .

Puz. Džě zymnu kuriš!

Zadž. Što to tebjje stara? — Hm! ja wjacj njejem; chceš-li — stejo tola wostanje.

Puz. Měniš? a runje njechaše ani kusk tobaka wote mnje brać. Mysliš snano, zo sebi ja wot tebjje što darić dam?

Zadž. Nó, dha chcemoj so měnjeć; ja bjeru tobak a ty jedź!

Puz. (wojujo a ze žadosćiwymaj wočomaj jědź wobhladujo). Moje dla! (stupi k blidu a hnydom jě).

Zadž. (natyka sebi z khwatkom trubku; sam za so.) Teho dla tež běše tak zakusany a džiwi! Hdyž je čłowjek hlódny, njewě, što čini (je sebi natykał a dže k druhemu blidu). Dowoliće, susodze.

Puz. (kusajo swěcu poskićejo). Prošu!

Zadž. (trubku a kur srěbajo). Ah—h—h! hm — ah! dobry tobak susodze, što plaći?

Puz. Poldra hriwny punt.

Zadž. Hdze sy kupował?

Puz. Pola Holnika.

Zadž. Tak? pola teho paducha.

Puz. Slyšiš, to mi njepraj! Holnik je mój swak.

Zadž. Wěm! wěm wšitko. Pola njeho, w jeho khlamach tak prawje na mnje swarić wjedza.

Puz. Štó to praji?

Zadž. Zhonju wšitko. Njejsće tam kózdy wječor z wašim cyłym přečelstwom w hromadže? Njepräčahuja nje tam, zo ani włósk wjacj dobry na mni njewostanje?

Puz. A njejsy ty kózdy wječor pola Truca z wašim cyłym přečelstwom a njeswariće na mnje a wšěch mojich? Što tam dobre na mni wostajiće! To tež ryčow hódne njeje?

Zadž. To njeje wěrnó; tam so njeswari. Moji přečeljo jenož wo tej skórzbjje ryča a zastupuja moje dobre prawo.

Puz. (přeco horecyšo). Twoje dobre prawo, haj! Poł wsy džě je za mnje a njerozymi, kak móžeš z cyla napřeco mi skórzbu wjesć.

Zadž. Poł wsy? Haj a druha polojca je na mojej stronje, a wot twojeho prawa hakle njeryč! (poskoči a přinjeje ze swojeho lěhwa akty, kotrež bě tam položil). Hladaj! hladaj! jowle maš stare wobsahi mojeho kubla, kiž za mnje ryča.

Puz. (běše tež džěl aktow na swoje lěhwo položil pod plaše; poskoči a přinjeje je teho runja). A jowle su wopisma mojeho kubla.

Zadž. A jowle su powjesće ze starych klóstrskich pismow.

- Puz. A jowle su stare wícežne listy, w kotrychž to cyle jasnje steji.
- Zadž. A jowle maš kupne listy mojeho kubła.
- Puz. A jowle zličbowanja wunoška hata.
- Zadž. A jowle su wuprajenja swědkow.
- Puz. A jowle wuprajenja wěcy wustojnych.
- Zadž. (dže po akty we zakach plašća.) A jowle je moja přenja skórzba.
- Puz. A jowle moje wotmołwjenje.
- Zadž. Jowle přeni wusud.
- Puz. Jowle appellacia.
- Zadž. O! te mam ja tež we wotpisku.
- Zadž. A jowle mam repliku na twoju appellaciju.
- Puz. A jowle dupliku na twoju repliku.
- Zadž. A jowle (přimnje do zaka, wučehnje jednore listno, wobhladuje je a wočihnje.)
- Puz. O z tym móžu ja tež posłužić (runje kaž Zadžerak.)
- Zadž. (Wobaj stejitaj zady sepje aktow kaž zady nasypa.)
- Puz. (sam za so.) Zaklepane! při zličbowanju ryčnika jenemu wša radosć zańdže.
- Zadž. (tež tak.) Helske zličbowanje; — wša skoržba njech tola djasej do klamy zajědže.
- (Wobaj khwilku na so hladataj.)
- Puz. Nó susodže?
- Zadž. Što dha hišće tu maš?
- Puz. To k temu njeslušša.
- Zadž. Tak! ja myslach, zo je —
- Puz. Što dha?
- Zadž. Zličbowanje ryčnika.
- Puz. Móžno. Wy maće tež tajke něšto w rucy?
- Zadž. Móžno. Ale skónčnje so tola pokaže, što ma placić.
- Puz. To so pokaže.
- Zadž. Wusud ma bórzy wuńć.
- Puz. Wotčakajmoj wusud.
- Zadž. Ale hišće mam ći prajić, tak sakrowało so pola nas na tebje ženje njeje.
- Puz. Nó, nó! (dwělujo.)
- Zadž. (swěru.) Ně susodže! štož sakrować rěka, ženje. Prajiło drje so je, zo sy twjerdeje hlowy, zo sy zasakły a so rady wulcy činiš, zo sy hubaty a khětro z cyła — ale něšto wohidne so ženje pola nas prajiło njeje.
- Puz. Hm, to by šlo! Ale wěš, Zadžerako, za čłowjeka, wo prawdže njekničomneho wšak će my tež ženje měli njejsmy. Smy drje rjekli, zo sy rozlobjeny a mudračk, zo njejsy mudry a zo sy wulkeje huby, zo sy lutowacy a sam sebi dobry, ale něšto česće ranjace wot nas nichtó rjekł njeje.

- Zadž. Ja sebi přeco myslach, zo sće hórje zo mnu zakhadželi.
Puz. Nihdy a na nihdy nic. Štož sym prajił: nic słowčka wjacy.
Ale wo tebi mi stajnje prajachu, zo žaneho dobreho włoška na
mni njewostajiš.
- Zadž. Hm, haj, haj! donošowarjo wšak stajnje wšitko hórše sćinja.
Puz. Haj wšak haj, ludži je smjerć wjele, kiž maja na šćuwanju
swoje wjesele.
- Zadž. Rozsuchi tola, mi počnje zyma być. Woheń w khachlach je
wuhasnýl.
- Puz. A žane drjewo wjacy k přiřladowanju njeje.
Zadž. Tajka mókra zymna nóc će cyle přetřase.
Puz. A běre tež wjacy njeprjúdže.
- Zadž. Susodo, pytnych derje, što tudy měješe. Pokaž džě!
Puz. Njechaš mi twoje tež pokazać?
Zadž. Tu maš (wobaj zličbowanja měnjetaj).
Puz. Hm, hm!
Zadž. Hm, hm!
- Puz. (číta poł wótre). Štremplowane listno.
Zadž. (tež tak). Pro copia.
Puz. Porto wuložki.
Zadž. Visum reperti.
- Puz. Skhadžowanja z wobskorženym.
Zadž. Přenja termija.
Puz. Předpołożenje dawkow dla swědčenja.
Zadž. Zawjedženje skóržby.
Puz. Replika.
Zadž. Duplika.
- Puz. Za appellaciju.
Zadž. Wuplaćenje wusuda.
Puz. Pućowanje do Kukec.
Zadž. Zkhadžowanje wěcy wustojnych.
Puz. Přezcyłne wuprajenja.
Zadž. Za skomdženy čas.
Puz. Summa summarum. —
Zadž. Summa summarum. —
Puz. To je wjele.
Zadž. Tón rozymi.
- Puz. Słyš, susodže! skoržba plaći naju tola wjele pjenjez.
Zadž. Ty wšak ju darmo wjedł njejsy.
Puz. Ale ja tola mam za tym!
Zadž. Puzolako, kak wjele by ty snadž za hat žadał?
Puz. Hm! što žadać — snano — hm, hm! što móže to hnydom rjee?
Zadž. Tak wjele kaž ryčnik zličbowanja?
Puz. (wurazy). Bóh zwarnuj, nic wosmy džě!

Zadž. (zdychnje hluboko). Susodže ja so na něšto dopomnju.

Puz. Što měniš?

Zadž. Štó dha ma z našeje skóržby wužitk?

Puz. Ryčnicy; to sym ja dawno rjekł!

Zadž. Tón rjany pjenjez!

Puz. To je hańba!

Zadž. A na tym je twoja sebišnosť wina.

Puz. Ně! twoja nahramnosť.

Zadž. By so hnydom w započatku zjednał. —

Puz. Njeby z mocu młyn twarić chcył. —

Zadž. Mój ryčnik stajnje powjedaje, zo dyrnbju při mojim prawje wostać.

Puz. A doktor Lisćak mi radžeše: nic pismika mojih prawow wotstupić.

Zadž. Ći su so rjenje smjeli.

Puz. Haj! namaj hlupymaj buromaj!

Zadž. Hdyž naše rjane tolerki do zakow sypachu. —

Puz. A pleca, butru, jeja do kuchinje dóstachu.

Zadž. Susodže!

Puz. Susodže!

Zadž. Njeby lěpje bylo?

Puz. Bych skoro rjekł.

Zadž. Zo so w měrje —

Puz. (z nahłym připadom). Njeby hišće lěpje bylo?

Zadž. Što?

Puz. Mój skóržbu bjez ryčnikow skónčimoj.

Zadž. Chceš-li.

Puz. Mój natwarimój młyn w hromadže!

Zadž. To so slyšeć dawa.

Puz. Mój damoj sebi plaćiznu hata postajić!

Zadž. To so stań!

Puz. Při zličbowanju přińdže połojca k mojemu lěpšemu.

Zadž. K twojemu lěpšemu!

Puz. Smój prez jene?

Zadž. Prez jene (dataj sebi rucy). Psejskobano, počnje nětk zyma być.

Puz. Ćis něšto aktow do khachli; my žanych wjacj njetrjebamój!

Zadž. To je rozomna myślička (ćisnje jich něšto do khachlow, płomjosapa).

Puz. Susodže! mi je z dobom tak lohko wokoło wutroby.

Zadž. Mi je, kaž bychu mi kamjeń z wutroby walili.

Puz. Mój běchmój tola prawje hlupaj!

Zadž. Smoj so takle dolho wadžiloj. —

Puz. A sebi žiwjenje skisaliłoj.

Zadž. (hnuty). Bosćijo! lěta dolho će njemožach ćuć.

Puz. (poł plačo). A ja tebje tež nic.

Zadž. A sy tola tajka dobra duša!

Puz. A ty tež tak zly njejsy, kaž sebi myslach. —

Zadž. Jako mi prjedy tobak poskići, mje to skoro huu.

Puz. (přeco mjekšo). Bě mi žel, zo zymne kuriš.

Zadž. A mi do wutroby rězaše, zo sy tak hlódný.

Puz. [cyle hnuty.] Hantonje, ja cí hat darju, čiu z nim, štož chceš!

Zadž. Ně to pak nic! W hromadže twarimój mlyn [cyle hnuty].

Boscíjo! sym so w tebi molil; sym ée za sebišneho měl!

Puz. A ja tebje za nahramneho!

Zadž. Ja cí to wotprošuju.

Puz. Wodaj mi!

Zadž. A nětko přecelstwo na wěčne!

Puz. Za wšě časy!

Zadž. A akty?

Puz. Do wóhňa z nimi!

Zadž. A ryčnistwo —

Puz. Njeh čert sobu wozmje.

Zadž. Skóržba?

Puz. Je skónčena.

Zadž. Haj skónčena [poł so wobjimajo dataj sebi rucy].

Posleni wustup.

Prjedawšej, Rymzak, Liščak.

Rymz. (hišće wonka). Džen hižom swita, k. doktor (zastupi) e-te-te-te! dha sebi tola we włosach ležitaj. Róžno, moji knježa!

Lišč. (přindže khwatajcy). Što je? što maće? Nócny stražnik mi runje swoje poselstwo přinjese; chcu was wuswobodzić. — Što wam što čini k. Puzolako?

Puz. Nichtón; mój smoj so jenož zjednałoj.

Lišč. Što?

Zadž. A smoj so wurunałoj.

Puz. A budžichmój prjedy w hromadže ryčaloj, budžichmój to hižom prjedy sčiniłoj.

Zadž. Akty wam darimy k zatepenju.

Rymz. Dha pójtaj dele k. komisariusej; k. Liščak je za waju swědčil; wój staj swobodnaj!

(Wobaj buraj džetaj k lěhwam a woblečetaj so plašće).

Lišč. (storči hněwny z kijom do zemje). Njebudžistaj-li taj wołaj w hromadu přišłoj, móžeše skóržba hišće sydom lět trać! A ja dobroćiwý wosoł hišće khwatam teju boranow wuswobodzić.

Wobaj buraj [k woteńdženju hotowaj poł wusměwajo]. Dobre ranje k. ryčniko! [woteńdžetaj]. (Zawěštk khětre zapadnje).

ŁUŻIČAN.

Časopis za zabawu a powučenje.

Wosomnaty lětnik.

Zamolwity wudawař: **J. E Smoleř.**

Wukhadža kóždy druhu sobotu měsaca. — Płaćizna cyłolětnje 1 marku 50 np.

Čo. 11.

November.

1877.

„Palenc je walenc.“

Pumpak džěše do korčmy,
Woptawaše palency,
Za wjac jemu słodžachu,
Kroše z móšnje lětachu.
Khanku drje bě wusrěbał,
Pódlu helscy herjekał,
Na cyły swět klemił so! —
Wohidne to wašničko.

Hańža doma wočaka
Swojoh' luboh' mužika;
Džesać je juž wotbiło,
Hišće njepokaže so.
Jědnaće straž zatrubi,
Wo wsy něšto zarjewi!
Pumpak, burik Pumpak je
Walił so tam do hrjebje.
Susod steji před domom,
Smili so nad Pumpakom,
Wučehnje joh' na suche,
Domoj jeho dowjedže.

Hańža durje wotčinja,
Wjele raz džak wupraja
Stražnikej a susodej,
Tak zo taj so džywaštej.
Što so mužej džiwataj?
Džaka wšak staj dostojnaj:

Dostanješ-li koľbasku,
Twoje słowa dzakne su,
Cyle swinjo staj pak woj
Do dwóra mi přiwjedľoj.

Zľy duch sedzi w palencu,
Dokelz drohu šeroku
Trjeba, kiž jón lubuje,
A ta wjedze do hele!

—n.

J a k u b M ł y n k.

(Pokračowanje)

Aleksander, syn njebočićkeho Aksakowa, bě drje tež w mnohim nastupanju jara wubjerny muž, tola zymny kaž kózdy statnik a nje-měješe poł tamnych luboznych wašnjow, kotrež bě jeho nan wobsedzał.

Pječ a třicyći lět služach hižom pola Aksakowec. Ženje njebě so mi po lubej domiznje zastyskało, přetož mějach tak polnej rucy džělač, zo so ani na hodžinku zastajíc njemózach. Tola nětk, hdyž bě mi, móhľ rjec, druhi starosćiwy a lubosćiwy nan zemrjel, běch na druhi raz wosyroćeny. Runjež mějach jěsć a pić a wšeho dosć, štožkuli so wutrobje chce, něšto tola njemějach — swěrneho přecela, kotremuž móhľ wšo dowěrić. Ale, hdyž chcych sebi na dom pomyslić, koho bych tam hišće nadešol? Slódky tróšt wšech w cuzlje přebywacych mi njebě. Maćerňa starostna lubosć wotpočowaše dawno — dawno w khlódnej zemi. Bratr mje tam njepowita, jeho přėja smjertna kulka na krawawnym bitwišću. Lubu sotřičku kryje dawno hižom zeleny dornik na Wonečanskim pohrjebnišću. Tak a podobnje mi husto myslička hraješe. Pak hladach na wulke torhošćo, kotrež so z ludźimi mjerwješe, ale njewidzach nikoho, čisće nikoho. Tam . . . . . a při tym so mi jasna sylza po licu ro-nješe, dokelz so cyle wopušćeny čujach.

Na wšě pjec a třicyći doľhich lět služach hižom pola Aksakowec. Ženje njebě so mi po lubej domiznje zastyskało. Z tym, Bóh zwarnuj! njecham rjec, zo sebi na dom njepomyslich. Ale je wšak čłowjek z tym sebi polěpsil, zo na zańdžene hubjenstwo spomina, zo so rudzi wěcow dla, kotrež so ani z najmjeńša přemjenić njehodža? Mějach pak tež polnej rucy džělač, ani wokomik so zastajíc njemózach. Wyše teho pak wjedzeše so mi tak derje, zo za lěpsim

žadać njemóžach. Tola nětka, hdyž bě mi druhi luby nan zemrjel, běch tak rjec na druhi raz wosyroćeny, dokelž swěrna a wěrna wutroba je nade wšitke poklady. Z jeho smjerću bu mi kraj, kotryž bě moja wótčina, surowa cuzba. Sam, lutki sam stejach tu w swěće a — hdže so nětka wobroćić? Doma, tam će starosćiwa maćerka, lubi bratřa a sotřička njepowitaja. Dawno jich khlódna zemja přikrywa. Pod zelenym dornom, hdžež jako njewinowaty hólčec do domu Božeho z nanom radosćiwy khodžach, wotpočuja hižom na štyrcyći lět jeho mučne stawy, čakajo rjeńšeho horjestaća. O njesće, ptački! moje strowjenja k domčkej mojej mladósće, zaspěwajće zrudnu pěseń na lipje, pod kotrejž něhdy wjesole džěčo skakach a sebi hrajkach. Bjez džiwa, lubi hólcy, zo tajke myslički, tajke rozpominanja tež kruteho muža zamóču, zo sylzy přeliwaše. Tola, štož je nimo, njemóžeš nawróćić, a jenož kruta dowěra na Božu miłosć a nadžija rjaneho zasowidženja pozběhuje čłowječu wutrobu w samym najhóřšim horju. — Tu zakłapa so do durjow a wosobny młody knjez stupi do jstwy. „Wy sće tola Jakub Mlynk?“ poča na mnje. „Haj, knježe Aleksandro Iwanowičo Aksakowo,“ wotmołwich. „To mje jara zwjesela, zo Was runje doma nadeńdžech. Sym Was hižom prjedy wšak widzał, ale za telko lět so ludžo woteznawaju. Duž, prošu, njemějće mi za zle, hdyž so wo Waše mjeno prašam. Mam jara nuzne Wam jenu próstwu wozjewić.“

„A što to je, knježe“, woprašach so.

„Njechaće dha w službjě tež pola mje wostać, kaž sće mojemu njeboćičkemu nanaj takle dolho swěru služili?“

„To, luby Aleksandro Iwanowičo! bych rad činil“, prajich z mokrym wóčkom, „ale — chcu, dyrbbju zas do wótčneje Łužicy!“

„I, što, luby přećelo! wostańće jow. Wšak ja tež nihdže doma njejsym“, džeše Aleksander Aksakow. „Njechaće-li dlěje, wostańće z najmjeńša, doniž sebi noweho šosarja njewobstaram. So wě, najradšo bych Was wobkhowal!“

„To, knježe! na mni njezaleži. Dyrbbju do kraja swojich serbskich wótcow, to sym lubil, hdyž do Ruskeje džěch. Chcu pak Wam hišće po woli być. Jenož starajće so wo drugeho na moje město. Móžu, je-li Wam lubo, sam prawje dušneho a wustojneho čłowjeka wukazać. Knjez Wantikow, kotryž je hižom lět džesać za hetmana, by so k temu zawěsće hodžal.“

„Sěińće tak a wobstarajće to“, wotmolwi Aleksander Aksakow, „budu Wam wěčnje džakowny.“

Te słowa doryčawši, wotsali so mlody knjez. Dach konjow zapřalnýc a dojědžech do Maleho Mohilewa, hdžež spomnjeny Wantikow za hetmana słužeše. Dolho njetraješe, spěšnaj brunakaj mje tam dowjezeštaj. Nichtó so bóle njestróži, dyžli tón, hdyž jemu wozjewich, zo džensa posledni raz Mały Mohilew wopytuju. Bě to z mnohich rjanych wsow, kotrež Aksakowecom słušachu, runje najrjeńša. Ležeše při samej kralowskej rěcy Wolzy. Tam kóždy raz rad jědžech. Nic jenož wokolina, ale tež knježi dwór dopominaše na moju lubu domiznu.

„Ale kajkeje winy dla chceće nas wopuščić?“ prašeše so Wantikow.

„Nó, zo bych Wam swoju službu zawostajil“, wotmolwich so smějo.

„Ach, Wy žortujeće,“ poča tamón zas.

„Ně, luby! na to mi najmjenje dže. Tak je, tak budže. Sće za mojeho naslědnika w šosařstwje wuzwoleny.“

„A hodži so to, to so mi tola wěrić njecha.“

„Moje dla. Džens za tři njedzele budžeće tola wěrić.“

Z tym spokoji so Wantikow. — Bě hižom wječor. Chych so zahe do měra podać, dokelž mějach nazajtra wjele wobstarać. Tola wóccy, runjež mučnej, njechaštej so zańdželić. Myslički khodžachu mi tu a tam. Wšo so mi žiwšo a žiwšo před woćomaj předstajowaše. Widžach, kak tam doma wowka na posćeni sedžo z wrjećenom předže a nam džěćom stare serbske basnički baje, kak nam jabluka a sušene slowki dawa. Kolwroty wjesele so wjerća, lubozne serbske pěšnički klinča. Tam zas widžu: ludžo z črjódami wote mše a ke mši du, hdžež hižom mój džěd a pradžěd khodžeše. Tam khwataju do domu Božeho. Jasne zynki zwonow wołaja jich. Wěža pozběhuje so ze zelenych lipow, kotrež cyrkwičku wobhrodžeja. Zanošuja so spěwy, kotrež něhdy sobu spěwach. Tu je „čista studnja“, hdžež so někotry raz nadžerach. Jow w rěcy lojachmy ryby a stajachmy „wodžane wětrniki.“ O, běchu to zbóžne časy. Přichodny surowy dóut bě mi hišće njeznaty, hluboko pó ćnje pohrjebany. Hdžež Hromadnik a Prašica k njebju so zběhatej, tam chcu zas, tam žedži moja wutroba.

Tak sonjach, lubi bratra! z wotewrjenymaj wóćkomaj, dóniž mje skónčnje spar njeprawiny.

Hdyž rano wotcućich, so njemało dźiwach, zo sym hišće w Ruskej. Tak žiwe běchu wobrazy z domizny, kotrež wo snje widzjach. Kak ćežko mi bě, swojim lubym přecelam, kotřiž na mni a na kotrychž zas sam z cyłej wutrobu wisach, na wěčne božemje prajić. Ale muž je muž a stojí nad žiwjenjom a čłowječimi začućemi. Duž so bórzy rozžohnowach z nimi a wotjédžech to „běłokamjeńteje“ Moskwy.

Bě tam hišće Aleksander Aksakow. Teho dla khwatach k njemu, zo bych jemu rozestajał, štožkuli běch wučinił.

„Hižom přez třicyć lět,“ praji mi, „sće našej swójbje swěrnje služili. Mój njeboćički nan je Was wyše wažil, dyžli koho druhého. Tež mi sće so stajnje jara spodobali a wuprajam Wam swój džak a swoje připóznaće. Duž so hišće raz prašam, čeho dla chceće čeknyć? Wostańće pola mje, změjeće so tu lěpje, hač hdže druhdže. Dam Wam potom bohaty wumjeńk. Hač sće jow abo tam, to je wšo jene. Tola hdyž hižom sebi ryčec dać njechaće, što sebi z Wami chcu.“

„Ale, knježe!“ wotmołwich na to, „njezmějeće mi za zło, zo někotre słowčka poryču, zo bych so zamołwił. Hižom naš njeboćički nan praji mi a nam všem a wospjetowaše tež na smjertnym ložu: „lubowany syno, je-li zo budže so hodžeć, wostań na kuble našich prjedownikow, kotřiž su so za nas prócowali, kotřiž su z horecym potom pola wobdžělali, zo bychy je swojim džěcom a džěcídžěcom skhowali. Njebudže-li runje nuzne, njecehń ženje z tuteje domizny.“ Tele słowa swojeho njeboćičkeho nana drje sym wobkedžbować njemóhł. Ale nětk, hdyž móžu snadž zas to, štož je zhubene, narunać, chcu nanowu poslednju wolu dopjelnić. To mam za swoju krutu winowatosć. Hodži so, knježe, zo maće to za wumyslenu wěc, tola, praju Wam: kaž ženje, tak tež džensa njełžu.“

Na to wotmołwi Aksakow: „Ani z najmjeńša njedwěluju, zo wěrnosć ryčiš. Čehń w Božim mjenje, swěrnny služowniko. Njecham nihdy wina twojeho njezboža być. Wjeseli mje jara, zo swojeho nana tež po jeho smjerći tak lubuješ a zo maš swoju domiznu tak w česći a pomjatku.

(Skónčenje přichodnje.)

S l o w j a n s o m.

Po: J. E. Smolerju.

(Delnjołužiski.)

Ja Słowjan som a Słowjan budu
 A Słowjan nimjer wostanu.
 Wšo dobre žycym wšomu ludu,
 Nejžlěpše Serbstwu luzwólu.

Daš druge huchwale zuk drugi,
 Ja chwalim słowka serbojske,
 Te grěju ako slyнца přugi,
 Hugbaju w dušy wjasele.

Daš na cuze tež młogi kuka,
 Ja pytam wočka serbojske,
 Přeto jan tam mě kwišo gluka,
 Žož te mě swěše lubozne.

Ja přijasaše zmakam wšuži,
 Žož chožím, bydlim na swěše,
 Glich wěrne přijaselstwo zbuži
 Jan' słowo lube mašerčne.

O zemja serbska, luba mója,
 Ty sy moj raj how na swěše,
 Daš rosćo ceło chwalba twója
 A twojich žiši hobstawnje.

H. Jórdan.**I. S. Aksakowa wotmolwa na adresu
 Čechow.**

(Z ruskeho přeložil Jan B. Šořta.)

Wysokočesćeny knježe!*)

Haj, — prajimy tež my wotmolwo na waš bratrowski list w mjenje sejmskich zapóslancow českeho naroda, — nóc je so za Słowjanow skónčnje minyla a počalo je so ranje — wěšćerške ranje wulkeho swětowego dnja: slyši so rženje noweho historiskeho žiwjenja. Zda so traž što wurjadne w tymle bědženju, kotrež je Ruska nětko započala? Přeni raz njeje, zo ruske khorhowje za Donawu kroča k lěpšemu podčišćaneho a hanjeného křesćanstwa, a je-li zo wone komu wumóženje a swobodu njesu, dha jenož tym džělbam

*) I. S. Aksakow je tuto wotmolwenje nimale před lětom do Čech poslať a so z tutymaj słowomaj najprjódcy na Dr. L. Riegera wobroča, kiž bě jemu adresu Čechow poslať. „Přirunaj Lužičan č. 9“.

słowjanskeho splaha, kotrež hižom pječ lětstotkow pod wohidnym turkowskim sprahom hinu. Ale mjez tym nic jenož Słowjenjo balkanskeje polkupy, — Słowjenjo tež druhich krajow a pomjenowanjow su wotučili w mysli a duchu, kaž by rjekł, zo tež je na nich historiski rjad přišoł, a zo su wšitcy powołani, zo so wšitcy na zamołwjenje žadaja, zo maja so wšitcy bórzy stupić před sud stawiznow, před sud Boži . . . Sće-li hotowi? — to so praša.

Nic starosć wo „čestnu rólu přenjawstwa w stawiznach“ a wo to powšitkowne knježeństwo, kotrež „civilisacija, stworjena wot ludow ariskeho splaha“ dawa, kaž waš list wopowjeduje, smě po našim měnjenju w tymle wokomiku Rusku a cyłe słowjanstwo mylić. Njeh je wěrnosć přenja, njeh „sceptar cyłego swěta“ prawdže słuša. Naša „čestna róla w stawiznach“ je přede wšěm: sami ze sebje nastać a być Słowjenjo, štož dotal njeběchmy abo běchmy, ale nic dospołnje; plaćić a skutkować w stawiznach jako Słowjenjo; słužić — nic „kulturje“ a „civilisaciji“: chcemy tele mało wobsahace cuze słowa zaměnić z wjele wobsahacym słowjanskim wurazom — słužić rozswětlenju powšitkowno-čłowjeskemu, słužić wěrnosći a wyššej prawdže ze swojej prawdu — ze samownosćemi a wosebnosćemi słowjanskeho narodneho ducha. Wo to mamy so starać, zo bychmy so dostojnych swójeho powołanja pokazali a pomnili najstarši zakon, wukhadzacy z wašeje sławneje českeje zemje:

Za nas njeje khwalobne při Němcach pytać prawdu, dokelž, přistaji prajenje:

Je při nas prawda **po zakonu swjatym** . . . *

Je dha so tutón wjele woznamjenjowacy zakon wot Słowjanow wobkedźbowal, w kajkej měrje to?

Njedoslédne su puće stawiznow. Sudžba (dónt) słowjanskeho splaha so wot sudžby druhich narodow, kotrež na polu powšitkownych stawiznow wustupichu a wustupuja, w tym rozdźěluje, zo njeje ani jena słowjanska džělba, kotraž budžiše so w tym abo druhim nastupanju w běhu swójeho žiwjenja spytanju cuzeho přaha njepodćisnyła, zwonkowneho abo znutřkowneho, materialneho abo moraliskeho, asiatskeho abo romano-germaniskeho, kotraž budžiše po bóle abo mjenje zasakłym bédženju w swójim času njenazhonila pak namocnych złowow z wonka, pak přerady a wotstupjenja wot wótcow wašnjow z nutřka

* Pěseň wo Libušinym sudže.

sebjě, — njech w cyłym swojim wobjěću a twarje, abo jenož w jednorych wotdžělach a jenož we wosobje wodźacych, tak mjenowanych intelligentnych klassow. Wšě su, njech cheychu abo nochychu, w khwilu w cuzbjě prawdu pytali, zACPěwajo „starodawnu prawdu po zakonu swjatym“; wšěm je strach hrozyl žhubić, a někotre su tež žhubile, nic jenož politisku njewotwisnosć, ale tež samu swoju narodnosć w jeje wyššim zmysle — w duchownym.

My potajne přičiny tajkeho zjewjenja nadrobneje rozpomnić njechamy: móže so bjez prócy wuložić a tež wusprawnosć. Zjewjenje druheho roda, nawopačne, we wyššej měrje wažne, zadžiwa a zatraši swět w žiwjenju słowjanskeho splaha ze započatka našeho lěstotka. Před woćomaj wšěch stanje so wobnowjenje a zasowožiwjenje narodneho ducha we wšěm słowjanstwje, a stanje so nic z mocu zwonkownych politiskich wobstejnosćow, ale často jim napřeciwo, z ćežkim, zasakłym, znutřkownym processom samosospóznaća. Nimale wšě słowjanske kraje swoje duchowne mocy napinaja a so prócuja, spóznać, zrozumić, tak rjec z nowa dobyć swoju narodnosć, z nowa postajić jeje prawa na duchownu samostatnosć, na přenjetstwo a knježstwo we wšěch skutkowanjach narodneho byća. Puć, wo prawdze surowy a zaplećeny, je bjez dwěla předwidžownosć sama słowjanskemu swětej přisudžiła, puć, wot kotrehož w tej samej měrje ani jedyn słowjanski kraj swobodny njeje. Wšě su powołane, hić po tutym wosebnym ćežkim puću znutřkowneho wobnowjenja, a jenož kročo po tutym puću, móže so kóžda džělba słowjanskeho splaha přichoda w stawiznach nadžec.

Spodžiwny a zawjerčany zda so snadž někotremu tajki wosebity process rozwića w žiwjenju słowjanskich narodow. Wosebnje spodžiwny pak je wón ze zapadno-europejskeho stejnišća. Bjez dwěla zapadno-europejske splahi, bóle zbožowne, kaž je widžec, ani podobne znutřkowne rozdwojenje pytnyłe njejsu, ani wotpad wot podložkow swojeho samsneho ducha; wone su byle a skutkowałe w stawiznach, njenazhoniwši ani potrěbnosće, swoju samsnu narodnosć do zwonkowneho předmjeta spóznaća a nawodžowanja přewobroćić. Hišće bóle dwělujomne zda so, zo by wot mysle, wot analysy a abstrakta móžno bylo přenić k skutku, k tym konkretnym zjewjenjam mocy, za kotrež so přede wšěm cyłosć a synthesisa, njeposředne skutkowanju narodneho ducha žada? Ale wěrnosć tuteho wobkedžbowanja je widžec. Za

dušu narodneho organisma, kaž tež z cyła za čłowjesku dušu so žadanja a prawidła kruto-logiskeho formalneho rozwića z čězka hodža, a lědoma je móžno za znutřkownym khodam jeje psychiskeho processa nadrobnje slědzić. Abo móže so samo-čerjenje k samo-spóznaću, k wobnowjenju narodneje samostatnosće w skutkowacych faktorach z něčim druhim wubudzić, hač ze žiwej njeposrědnej lubosću, z njeposrědnym skutkowanjom samsneho narodneho ducha, kiž běše so pokornje zakhował we wuzwolenych wutrobach a jenož powołanja a wusprawnosćenja wotčakowaše? Tudy je, zda so nam, płomjo narodneho historiskeho žiwjenja hižom dospołnje wuhasło, ale wědomosć, wokřidlena z lubosću, popjelnišćo wunamaka, starosćiwje popjel wotwěje, a žehlance so pod nim škrě so z nowa zapala. . . . Tudy je wosebne blyšćacy puć, mysle, a wědomosće čěskich mužow, kotřiž su hižom do našeho pomnjeća ze zahorjeno-sćerpliwej prócu z ródneje zemje wjele nanošeneje cuzeje pjeršće wotkopali a skónčnje hluboko zakhowane, zasypane, ale hišće žiwe žórła narodneho ducha nadešli.

W tymle wosebny, njewšědnym zakonu rozwića, kotremuž je sudžba wšě džělby słowjanskeho splaha podćisnyła, k najmjeńšemu te z nich, kotrež maja w sebi zawdawk žiwjenja, zda so nam bjezdwlěny podložk wyššeho powołanja słowjanstwa w stawiznach swěta. Přetož, dopjelno skutk samopóznaća, so narodne duchowne byće nuznje wotrijeknje wot swojeje wuzamknitosće, wuzkosće a stronitosće, bywa mudřiše přez nazhonjenje cuzych narodow, dobywa šěrokosć rozomneho moraliskeho horizonta, posylja so w swojej samsnej prawdže a bywa na tajke wašnje najbóle přihódne k wyššemu sluzenju čłowjestwu, t. r. k wurazenju a předestajenju w žiwjenju zakładnych počatkow křesćijanstwa. Bohaće wobdarjeny je słowjanski splah, po měrje tehle bohatstwa je jemu tež powołanje date; po tej samsnej měrje je jemu čězki čisacy puć přisudzeny po Božim słowje: komuž je wjele date, wot teho tež budže so wjele žadać.

Nic jenož w fysiologiskich znamjenjach poroda, a tež nic w ryči samej leži narodnosć a jeje prawo na samostatne byće. Narodnosć w stawiznach je wopřijeće najbóle moraliske a duchowne. Što pomha wobkhowanje fysiologiskeje wosebnosće, je-li so wosebnosć ducha wobkhowała njeje, je-li zo je sam narod moralisce bjezparšonski? Što pomha narodnosć, je-li zo je wona znutřkowne swoje wašnje

zhubila? Nic teho dla je předwidžownosć w tysacletnym historiskim processu wšelake džělby słowjanskeho splaha spytowała, kaž w žehliwej pjecy, zo bychu, wobnowjo swoju samostatnosć, swoju ryč přewobročili do indifferentneje slepeje brónje cuzeho ducha, zo bychu ze słowjanskej ryču tym, kotřiž z přećiwosłowjanskeho stejnišća swět wobhladuja, služili a swoje słowjanske swědomjo duchownemu wodžerstwu prastarych njepřećelow słowjanstwa podćisnyli.

Teho dla tež smy my w započatku prajili, zo započinacy historiski džen wšě džělby słowjanskeho splaha na zamolwjenje žada: to njebudže jenož džen stawanja, ale tež suda.

Bjez dwěla najkrućišemu zamolwjenju tón narod podleži, kotryž je po swojej mnohosći a svojim zwonkowym statskim móćnarstwje tak rjec žalbowany k přenjawstwu a wodźićerstwu w słowjanskej swójbjje, ale z tym tež k skutkej služnja svojim bratram: k skutkej wuswobodženja podćišćanych, posylnjenja słabych, zasozjenoćenja rozdželenych. Ale my Ruscy smy sami, k swojej hańbje, dołho zady zwostali, njewjedžo wo swojej přislušnosći a wo svojim powołanju, a běchmy mało dostojni wašeje bratrowskeje lubosće.

Tale wina pak na wulkim ruskim narodže njeleži, ale na tym džěle srjedzizny ruskeho towarstwa, kotryž jeho zwonkownu sudžbu wodžeše a w svojim duchownym na kolenach laženju před zapadneje Europu, njeznajo svojich stawiznow ani swojeje narodnosće, ludej swětlo historiskeho spóznaća zakry. Nětko je, Bohu džakowano, po dołhim zasakłym bėdženju zawěšk padnył a swětlo spóznaća je, khětre kaž blysk, zapřimnyło a k nowemu byću zatorhnyło wšu Rusku. W tym jasnym, blyšćatym, zmužitym zahorjenju, z kotrymž je ruski lud, k zadžiwanju cyłego swěta, krawne bėdženje z njepřećelemi Khrysta a słowjanstwa započal, njeslyši so rjekowski naběh, kaž waš list praji, a nic jenož nabožne zatorhjenje, a nic jeničcy radosć ryčerja, kiž je čestny skutk po svojich mocach a po swojej wutrobje nadešoł, ale radosć, dokelž je wysoke powołanje Ruskeje jako prawoslawneho a słowjanskeho móćnarstwa wotkryte, dokelž so, kaž je so wón (ruski lud) nadžijał, historiska přislušnosć, kotruž je wón najprjedy spóznał, tež dopjelni, dokelž je skóněnje po dołhich bėdženjach prawy puć namakany, namakany cyly swět bratrow. Wot nětko hakle Ruska wo prawdže jako hłowa słowjanstwa wustupuje a

jeho hlowa wostanje, štož tež na zapadže*) jeje wopačni přeceljo a jeje zjawni njepräceljo wumysla.

A runje teho dla mjenujcy su w našim času za nju tak wažne zjewjenja bratrowskeho sobučúa ze strony zapadnych džělbow słowjanskeho splaha, zjewjenja njesebične, dokelž wone wot nětuseje wójny Ruskeje z Turkowskej za so žanych praktiskich rezultatow wotčakować nimaja. Tele zjewjenja, dopomnjace Rusku na jeje słowjanske powołanje a na rozpřestrjenje słowjanskeho swěta, słuža jej jako pućniki a dawaja jej khroblosć a čuće mocy. Zawěsće, my to zamjelčeč njechamy, ruskemu ludej je zrozumliwiši tamny bratrowski zwjazk, kotryž njeje na samym krejnym, ale tež na duchomnym přiwuznistwje založeny. Jemu je ložšo, bratrow spóznać w tych džělbach słowjanskeho splaha, kotrež su z nim swěru wobkhowali tradicije stareje powšitkowneje cyrkwy, dyžli w Słowjanach latinisrowanych, kotrychž duchowna sredžizna je — Rom; ale ta wosebna zahorjenosć sobučúa, kotruž je w tymle wokomiku česki kraj Ruskej wopokazał, je so we hlubiny wutroby ruskeho naroda wotwołała a w njej radostne nadžije wubudžila.

Wulke su zaslužby českeho naroda přede wšěm słowjanstwom. Z prawom so wy z tym khwaliće, zo je „swětlo křescijanskeje wučby, kotrež we wašim Wjelehradze swěćić poča, džak słowjanskimaj wěruwučerjomaj, wot was wšón słowjanski wostok (rańši kraj) wobswětliło“. Wěrnó tež je to, zo běše Hus přeni w Europje „po času“ jako bédžer za ideju, a zo je njemalo nadobnych mocow ducha w sebi pokazał česki narod, kotryž, po tym, hač je přetrał husitsku epochu svojich stawiznow, tule epopeju bédženja a martraštwu „za wyšše interessy (— my waše samsne wurazy wužiwamy —), za rozswětlenje, za swobodu nabožnych přeswědčenjow, za swoju słowjansku narodnosć, na smjere ranjeny, dotal njepowaleny přebywa, njepušćo prawo narodnosće.“ Wy so nadžijeće, zo słowjanstwo česki narod zdžerži na tym měsće, na komtrymž je wón stał a steji — „na předstraži słowjanstwa.“

Njech so waša nadžija dopjelni! Njech pak je nam dowolene wudosponić waše pomjenowanje zaslužbow husitskeje epochi a hišće wyše pozběhnyć slawu najwjetšeho muža wašeho kraja. Jeničcy w

*) Zapad je occident, hdžež slónčko „zapada“, po lužisko-serbsku „zakhadža, so khowa“.

tym zaslužba českého naroda njeleži, zo tež běše wón „po swědčenju zapadneho stawiznarstwa“, kaž waš list praji, přeni po času bédžer za ideju we wosobje Husa a zo bu wón z martrarjom za swobodu nabožnych přeswědčenjow. Žana tak bludna nabožna wučba njeje, kotraž njeby za so swobodu swědomja zakitała, a njeby bédžerjow a martrarjow za swoju wopačnu, ale sprawnje wuznawanu ideju měla; teho dla my wyše česće, kotruž zapadni stawiznarjo Husej připisuja, samo woprijeće jeho protesta stajimy, somo znutrkowne dostojnstwo teje ideje, za kotruž je wón bédžil, za kotruž bu wón martrowany. Nam je wědomo, a tež wam samym, zo je ideja Husa w njeposřednym zwjazku z tymi tradicijami, kotrymž bě, po słowach našeho lista, we Wjelehradze podložk položeny, a kotrež je Ruska ze wšěm zbytknym prawoslawnym slowjanstwom herbowala; swětło křesćianskeje wučby, kotrež je, kaž wy sami swědčíte, „z našeho Wjelehrada slowjanski wostok“ wobswěćilo, — njeje-li tole samsne swětło tež Husa wobswěćilo a w jeho duši swjate, wašim přědkam zawostajene tradicije wubudziło, kotrež je zhubilo latinisirowane, a wobkhowalo prawoslawne slowjanstwo? Łaćanski zapad pak, kiž so na konstanskim koncile zhromadži pod romskim wyšším měšnikom a romskim khěžorom, je Husa a jeho skutk wóhnju přepodał. . . .

Čechojo, Čechojo! Česćíte-li wy wopomnjeće našeho Husa, kaž so słuša? Je hižom jeho skutk jenož starodawny historiski faktum, wažny jenož „po času“, je wón hižom pokryty z njerozdźelnej plěsniwiznu zańdženosće, je wón hižom dospołnje skónčeny a wusluženy?

Čechojo! Konstanska zhromadžizna hišće so rozešla njeje, wona hač do džensnišeho dnja traje; přeměňo jenož mjeno, wona z anathemami dale zaničuje Husa a jeho skutk a cyłe slowjanstwo.

Šćěpowc Husa hasnył njeje, wón so dale pali, ale hižom nic jeničcy w Konstancu, ale w Praze samej. Štó dha plomjo zdžerži? Štó drjewo pod šćěpowc kladže?

Prajće sami: njewospjetuja wšitcy, kotřiž zahorjeni wučbu, Husej njepřecělsku wuznawaja, spalenje Husa tež nětko a kóždu hodžinu w svojich wutrobach? njepřizanknu so woni k črjódze jeho katow? njesu woni wotpadnicy wot ducha slowjanskeho?

Hasúće dha šćěpowc Husa. Wusprawnosće martrarja; slawće jeho nic ze zańdžitej, ale swjatej slawu, a w jeho mjenje, w duchow-

nym zjenočenju z wostočnym slowjanstwom budžće wy, Čechojo, na zapadže, wo prawdže předstraž slowjanstwa.

Bratrowske postrowjenje wam a dżak wote wšěch, kotrymž waš list plaći.

T r o š t.

(Fr. Logau.)

Na dobro so derje čaka,
Pozdže ženje njeprjndže
Džeń, kiž dobro přiwjedže;
Spěšne zbože spěšnje skaka.

P.

Prawda a lža.

(Fr. Logau.)

Prawda kaž wolij je, lža pak kaž woda bywa:
Lij wody kelko chceš, přec wolij horka plywa.

P.

P ř e m j e ň k.

(Bajka z ludu.)

Něhdy ćelniše pućowacy rjemjeslnik swój puć a zetka čerta, kiž z hlíny džěćo džělaše. Wón so jeho wopraša, što tola čini, a duž čert praješe: „Wonecy budža džensa křćizna a tam džěćatko zabudu: duž chcu je přeměnić.“ Rjemjeslnik džěše dale a přjndže před wječorom do toho doma, hdžež běchu křćizna. Tudy wón prošese, zo bychu jeho přez nóc skhowali. Ale woni njeběchu k temu zwólniwi. Duž suže so wón skradžu pod ložo njedželniče. Wo pół nocy zběžse so na dobo wulki wichor, kruwy počachu ruć, konje zakhadzachu, zo běše w hródzi tajka hara, jako hdy by zly duch wšitko wobročal. Duž běžachu wšitcy k skotej a sama njedželniča wopuści swoje lěhwo. Dha na dobo zastupi čert ze swojim přemjenjom do jstwy; ale wón njemožeše swój helski skutk dokonjeć, přetož přitomnosć rjemjeslnika jeho zadžěwa. Jako bě w hródzi zaso wšitko z měrom, wróćichu so woni do jstwy, rjemjeslnik pak powjedaše, što bě so stałe a bohaće wobdarjeni wopuści dom.

w L.

Podal Jan Renč.

Kak su naši stari hojili.

W khorosći po wučenjeho lěkarja poslać, to našim starym jenož porědko do myslow přińdže. Woni běchu khorí a wustrowichu so bjez lěkarja. Z tym pak njeje prajene, zo woni pomoc a radu nje-
pytachu: Woni pytachu všudže a tak dolho, kaž khorosć traješe a dyrbjeli tež cyłu Łužicu překhodzić, džěchu k zelowym žonam a mudrym mužam, wowčerjam a dračam, runarjam a „pytarjam“, kuzla-
rjam a kuzlařničam a t. d.

W kóždyj wsy běchu (a su drje hišće) někotre žony, kiž khorosće zaprajachu a žohnowachu. Sředki za ludži a skót běchu pak najbóle jenajke. Kóždy móže tajke činki nawuknyć, ale jenož wot staršeho hač sam je, hewak njepomha. Tež za kóždym jenak nje-
pomha, a štóž spóznaje, zo so za nim njepolěpsuje, tón drje so při-
chodnje teho wostaji.

Nowy zdžělany swět so tajkemu započínanju našich starych směje a jich wěru njezdželi. Hač z cyłym prawom? — Zjawne drje je, zo w khorosćach po wučeného lěkarja póslač a jeho wo radu prašec dyrbiš, ale přec so njemože, zo je we wšelakich bolosćach sympathija našich starych dobre scěhi wupłodziła. Zjawne pak tež je, zo su woni sympathiju přewysoko wažili a tak husto skomdzili w prawym času po lěkarja póslač.

W slědowacych smužkach chcu jenož někotre tajke srědnosće zdželić a wěm, dyrbjeli so wšě po Serbach trjebane napisac, zo by so šwarna kniha z nimi napjelnic móhla. Tola kóždy swoje wjedženje kóždemu njezjewi.

1. Pře nadostaće (delnoluž.: naglěd).

Hdyž sy so z někim trjechił, kiž běše někajki čorny, abo je na tebje někak wótrje pohladał, dha móže so cí nadostać, tebje budže hlowa boleć a budže cí njederje. Tež móže so cí nadostać, hdyž sy we wjetšej zhromadźiznje ludži. Tež skotej móže so nadostać, hdyž njemyty do hródze džeš abo hdyž cuzy na njón pohladnje. Nado-
staće je wšelke, čězke a lohke, a hdyž so bórzy ničo nječini abo hdyž na nje spiš, móže čłowjek a skót čězcy skhorjeć.

Pře nadostaće naložuje so slědowacy srědk, kiž kóždy króc pomha: „Wzmi hornčk wody, dži před khachlowe durčki, přihotuj sebi w

khachlach pječ wuhličkow, požohnuj wodu z třomi křižikami, w mjenje Boha wótca, syna a swjateho ducha, zmjetaj na to te wuhlički do teje wody; při přenim prašej so, hač je so jemu (jej) stało wot muža, při druhim, hač je so jemu stało wot žony, a t. d. wot hólca, wot holcy a při pjatym „wot všeho zloho?“ Khory dyrbi nětk tři króc z hornčka požrjeć, potom čolo a woboj skroni tři króc zmyć, kaž tež woboj rucy na žilach, a skónčnje ma tři króc do hornčka plwynyć. Tón, kiž je wuhle mjetał, pohladnje nětk do wody, a čejež wuhlo na spódku leži, je-li zo žane, dha njeje zlě ze staćom, je-li zo někotre abo wšitke, dha so khory jara woblutuje, zo je jemu wěsće prawje zlě. Skónčnje so woda na troye durjowe čopy wulinje.

Pře wšelke khorosće so zapraja. Tón, kiž to čini, dyrbi na khore městna na křiž duć abo je na křiž přepřimać. Wot slědowacych zaprajenjow abo žohnowanjow su přenje tři z Popoje, dalše sydrom z mužakowskeje strony (něhdy wot mojeho njeboheho nana napisane) a poslenje pječ z wojerowskeje strony.

2. Pře róžu.

Róža běła a cerwjena, ja sí wiziim po tom bytřem njebjju. Něto dyrbiš ty zachadaš w tom mjenu Jezom Krysta Bóžego syna. † † †

3. Pře zrostk a kule.

Wóni rostu góry, wóni rostu gałuze, nět nedeje rosć góry, nje-deje rosć gałuze, njedeje rosć te kule (zrostk). To pomagaj Bog wošć †, Bog syn † a Bog swěty duch †. (Na křicu tři raz přepřimaš).

4. Běžeca róža.

Ja wiziim bělu a cerwjenu róžu. Ty njedyrbiš gnaš w cłowjecnem šěle! To pomagaj Bog wošć †, B. s. †, B. sw. d. †.

5. Krej zaprajenje.

Džěchu tři holcy z daloka, přenja džeše: „Krej zastaň,“ druha džeše: „Krej stej z měrom,“ třeca džeše: „Krej stej z měrom, ja će zaroćam při maćeri Božej, tak wěrna hač maćer Boža je. W mjenje Boha wótca, Boha syna a Boha swjateho ducha. Hamjeň.

6. Pře zymny woheń.

Tuto leži w pěsku, čělo a krej je we wohnju. Čehń won wóhnujo a nic nutř, hewak će zawroću pola mjena mojeho Boha wótca, syna a swjateho ducha. Hamjeń.

7. Pře štawpu.

Ja rěkam: N. N., ja sym . . lět stary, a ja sym někotre škodźił a zjebał, štož mi škodźilo njeje, a ty zla štawpa, kotraž ty mi a mojim khudym zwěrjatam škodźić chceš, dha će ja wobskoržu pola mojeho Boha, zo ty mi škodźić njedyrbiš. † † † Hamjeń.

8. Pře róžu.

Kćěja róže w zahrodze tak jara rjenje, kotrež wšak nikomu nješkodza a dobre činja, a činiš mi wjacy, dha će wobskoržu pola maćerje Božeje. † † † Hamjeń. (Skónčenje.)

Z Budyšina a z Łužicy.

* Nestor nětčišich pisaćelow mjez Serbami je nětko knjez farań emeritus Broniš w Drjowku, prjedy duchowny w Pricynje w Delnich Łužicach. Wón dokonja lětsa při dobrej strowosci 90. lěto swojeho žiwjenja a pisa w tu khwilu wšelake, serbsku ryč nastupace nastawki do lužiskeho magazina, w Zhorjelicu wot tamnišeho hornjołužiskeho (němskeho) towarstwa wědomosćow wudawaneho.

* W Khoćebuzu je w nowšim času gymnasialny wučer němskeho rodu, knjez Dr. Heckenstedt, počal serbsku ryč studować. Wón je loni jako přemičku swojich serbskich studijow nastawk spisał: „Die wendischen Volksagen in der Niederlausitz“, kiž je w rozprawach barlinskeho towarstwa za anthropologiju a ethnologiju wotčišćany. Wón je w tutech dnjach druhu nastawk „wo serbskich kralach“ k wotčišćenju přihotował.

Porjedjenje.

W 9. čo. Łužičana mjez serbskimi wučomcami Žitawskeje realki sobupomenowany k. Rāda z Barta wjacy na tamnišej realey njeje, ale je před nje-dolhim časom do kralowskeje dwórskeje kniharńje H. Burdacha w Draždźanach zastupił, zo by tam knihupstwo nawuknył. P.

Woprijeće Łužičana čo. 11.

Palenc je walenc. Wot n. — Jakub Mlynk. (Pokračowanje.) — Słowjan som. H. Jórdan. — I. S. Aksakowa wotmołwa na adresu Čechow. Z ruskeho přeložil Jan B. Sołta. — Trošt. Fr. Logau. — Prawda a lža. Fr. Logau. — Přemjeńk. Bajka z luda. Podał Jan Renč. — Kak su naši stari hojili. — Z Budyšina a z Łužicy. — Porjedjenje.

LUŽIČAN.

Časopis za zabawu a powučenje.

Wosomnaty lětnik.

Zamolwity wudawař: **J. E. Smoleř.**

Wukhadža kóždy druhu sobotu měsaca. — Płaćizna cyłolětnje 1 marku 50 np.

Čo. 12.

December.

1877.

Čitař a Lužičan.

- Čitař: Witaj, witaj, bratře mi luby!
Ty zrudne džensa maš woblečo? —
„Lužičan“: Kónc wšak maju nětko te sluby,
Kiž dałoj běchmoj sej na přeco!
Spomí na mnje, hdyž wjacy tež njepríindu
A powjesće do Serbow njenošu.
- Čitař: Luby posoł, haj bratr mi běše,
A luby wěcnje mi wostanješ!
Wšak hesło Twoje wšěm Słowjanam džěše,
Tam khwalbu rjanu Ty dostanješ.
A wróciš-li*) ženje so zašo k nam,
Dha z wutrobu swěrnej Če powitam.
- „Lužičan“: Džak měj, džak měj, přecelo luby,
To słowo troštuje wutrobu!
Njeh różno tež dyrbjja nětk naju sluby,
Wšak spomnjeća Twoje mi wostanu,
A podarmo njejsym k Wam wukhadžał,
Hdyž lubosć a džak Sy mi zakhował.

Jedyn čitař a spisowař.

*) Ja so wróću, hdyž snadź tež trochu hinajki.

Lužičan.

Člowjeske mozhy a wopilstwo.

Po ameriskim źórle*) spisał J. Pj eeh.

Naše mozhy su časnik, sydomdžesać lět džeja. Jandžel Žiwjenja jón načehnje junkróć za cyle žiwjenje, zawrje potom lušćinu a poda kluč Jandželej Horjestawanja do ruki.

Tik-tak! tik-tak! džeja koleska mysle; naša wola je njemóže zastajić; wone so njemóža same zastajić; spanje je njemóže změrować; bludnosć je jenož pospěchuje; sama smjerć móže lušćinu zlamać a přimnywši wěčnje so bimbacu hibawu, kotruž my wutrobu mjenujemy, změruje skónčnje pikanje zatrašneho zapjeradła (escapement), tak dolho wot nas pod zmoršćenym čołom nošeneho.

Hdy bychmy jeno k njemu docpić móhli, hdyž na swojich zawkach ležo morwe razy ličimy mysle po mysli a wobrazy po wobrazu, wrjeskace přez přemučnjenu stroju! Njehce nchtó tele kolesa zastajić, tele pohibadło wuzběhnyć, šnóru rozrěznýć, dđeržacu tele ćězma, helski nastroj z próchom rozbuchnyć? Kajka nawalnosć přikhadža druhdy na nas za mjelčenjom a měrom! — Hdy by tola tónle zatrašny stroj, wuwiši so z bjezkónčneho rubna časa, wušiteho ze šerjenskimi postatami žiwjenja a smjerće, jedyn jenički krótki swjaty džen scinić móhl! Štó móhl so džiwać, zo ludžo sameho sehje do konopjeweho lassowa**), z přatrow wisaceho, powěšeja? — zo so z mostowych wobloženjow do spěchacych a puzolacych wodow delka pušćeja? — zo so wo radu prašeja teho žalostneho přecela, kiž ma jeno swój rozrisacy jenzložk wuprajíc, a njeměrný stroj je do kruchow rozbity, kaž črjop šwiknjeny na marmornu pódu? Spody khěže, nimo kotrejež my kóždy džen khodžimy, namakaja so twjerde jastwa, hdžež so ženje njesmě widzec ani kwaki, ani žerdže, ani powjaza, ani sudobja k piću, z kotrehož by so móhl wótry kruch wotrazyć. Ničo tu njeje, su-li so mozhy zapalile wot šwórčenja swojich koleskow, dylži přećiwo kamjentnej muri skočić a je změrować z wuskom. Ah, woni su na to myslili, miłosćiwi wótočojo města, — a murje su lesnje podkladžene, tak zo móže so po spodobanju tajki

*) The autocrat at the breakfast-table By Oliver Wendell Holmes. (Mój wudawk je zešiwk Londonskeje „World-Wide Library“, t. r. knihownje šerokeho swěta.)

**) Lassos je powjaz abo rjemjen z wokom, z čimž so w Južnej Americy džiwe konje, buwoły atd. loja, přez to, zo so jim w běhu woko přez hlówu scělnje.

khumšt sčinić, bjez teho zo by so něchtó na tymle jednorym ale přihodnym pokrywu wobškodžil. Hdy by so někomu radžilo někajke pozběhadlo zhotowić, kiž by so móhlo zaprječ do koleskow tuteho zatrašneho samohibaka, a je zastajić abo tola jich khód přeměnić, što by swět za tajke wunamakanje zaplaćil!

Póldra do štyrjoch slěbornow, po tym hač je městnosć a štoff —, rjekny naš njekničomny Hinc (jedyn z towařšow při blidže.)

Wy ryčiče prosće, ale nic njemudrje, rjeknych ja. Njewobkhowa-li wola wěste dohladowanje nad tymile pohibowanjami, kotrež drje njemóže zastajić, ale tola do wěsteho stopjenja sprawdzilować — dha su ludžo jara přikhileni spytać, so temule strojej z tym abo tamnym pozběhadlom bližić. Woni pušća spinadla dele z posředstwom makowiny; woni přeměňuja morjacu jenzwučnosć khoda z droždžacymi napojami. Dokelž su mozhy zawrjene, a my so jich pohibanja na runym puću dotknyć njemóžemy, čisnjemy te hrube připrawy něhdže z jenej rozpačinu nutř, z kotrejž potom do pohibadla dóndu, a přeměniwši tak na khwilku wašuje khoda skaža skónčnje stroju samu.

Mužoj, wosebje te kmanosće ducha naložowacy, kiž njewotwisuje wot wole skutkuj, — basnjerjo a wuměly na přikład, kiž swoju wobraznosć slěduja w stworićelskich pokhwilach svojich město teho, zo bychu ju w rukomaj dđerželi, kaž to mysleństwjerjo (logiciens) a praktiscy mužoj ze svojim rozsudžeńskim zamóženjom činja, tajcy ludžo su jara přikhileni strojniske srědky přiwołać, zo bychu jim pomhaće jich duchomne mocy wobknjezić.

Wón měni: woni so wopija, — rjekny naš młody mudračk.

Měničé wy, zo su ludžo prawdziwego genija kmáni, wužiwanju wopojow hołdować? — woprašá so tež přitomny student bohosłowstwa.

Maće-li so za sylneho dosć, zo zujeseće, štož chcu Wam prajić, wotmolwich ja: dha chu z Wami wo tej wěcy ryčec. Ale wopomíće derje, zo su to nětko wěcy, kotrež někotři njemudri ludžo „strašne“ podmjety mjenuja — kaž hdy bychu tele njepočinki so do čłowjeskich dušow zarywace, kaž so Guinejska waka zarywa do nahich nohow zapadnoindiskich njewolnikow, žalostniše byle, hdyž su widzec, hač hdyž njewidžómne wostawaja. Nětko pak je prawe wašnje, wobkhažec z tymile runje njenowanymi worakawymi zwěrjatami, něhdže dwaceći stop dollimi ale nic šěršimi hač wlosanca,

te, zo so jim kusk židy wokoło hłowy zwinje a so wone potom z njej jara wobhladnje wučalnu. Wotšćipnješ je jeno, dha su hórše, hač hdy hewak, a morja druhdy čłowjeka, mějaceho njezbože tajke zwěrjo hospodować. Z teho je jasnje widžeć, zo je přenje, štož ma so činić, wuslědźić, hdže wacyna hłowa tči.

Cyle tak ma so ze złymi počinkami a wosebje z njepočinkom wopisłstwa. Što je jeho hłowa a hdže wona tči? Haj, móžeće so na to spušeć, zo njeje ani jeneho tychle njepočinkow, njemějaceho swojeje samsneje hłowy — rozomniwosće — wuznamnosće — haj, bych rjekł, počinka, hdyž by so to njezdało sebi napřećiwnje klinćeć. Sym jara wjele lékařow a moralistow wo hojenju moraliskich Guinejskich wakow ryčeć słyšał, a woni cheychu po wulkej wjetšinje na tym wobstawać, zo tajke stworjenje hłowy nima, ale zo je wšo žiwot a wopuš. Sym teho dla jako jara často so nadeńdźacy wučink jich lěkowanja spóznał, zo nić wuskoči abo zo so jeno kruch zwěrjeća wotšćipnje a waka bórzy zaso rosćeše hórje hač hdy prjedy. Wěrne je, hdy by so jeno móhl čert w cyrkwi z ryčnikom zastupić dać, zakitowacy tam swoje wosebite počinki (štož my wšědnje njepočinki mjenujemy) z najlěpšimi dopokazmami, kiž jemu statki ze wšědneho žiwjenja podawaja — dha by wučink dobrych předarjow wjele lěpši był, hač wo prawdze je. Přetož te dopokazma, z kotrymiž čert naddobywa, su runje te, na kotrež zaryčeř z wjetša najmjenje wotmołwa. Puć, njepočink won wudopokazować, njeje, lžě wo nim powjedać, — prajić, zo nima powabkow, hdyž pak tola kóždy wě, zo tajke ma, ale je wjele bóle: njepočinkej wšo wuprajíc dać, štož ma za sebje prajić, runje tak, kaž wón to sam čini w khwili, hdžež čłowjeka spytuje, a potom jemu napřećiwu stupić z brónjemi, kiž Boža brónjernja poskičuje. Dopomniće so snano, zo Ithuriel krokawu na hlelju njekło, ale zo so jeje jeno z njej dotkny, na čož so jandžel w zrudnej slawje swojeje praweje postawy wozjewi. By-li wón nětko hišće wojować cheył, bychu swětli duchojto lóhko zpózneli, kak z nim wobkhadžeć.

Zo by wšo widlišćojte (spasmodic) skutkowanje mozhow zle było, njeje dospołuje dopokazane. Ludžo so prawje sylnje wopojaj w hudźbje, basnjeństwj, nabožnym rozhorjenju, — najcašćišo w lubosći. Ninon de Lenclos*) so, kaž sama wo sebi praješe, tak lohko rozhori,

*) Francowska knjeni, znata přez swoju domyslnosć a luboznosć, přećelnica najslawnišich mužow swojeho časa, kaž n. př. Richelieu-a a dr.

zo ju jeje poliwka wopoji a wo wotkhorjacych je znate, zo su so na př. hižom z wónju fijalkow wopojili.

Su wěšte postaty a skhodženki alkoholneho rozhorjenja, kiž smédža so, same po sebi, njedziwajo na scěwy wobhladane, za prawdziwe polěpšenja z nimi načinjenych wosobow spóznać. Hdyž so čezko pohibowacy rozom roztrasy, lěnja ryč pospěši, zymna wutroba wohrěje, potajena jenočuwnosť rozwije, klustaty duch zahori, prjedy hač so čahi mysłow zašmataja, abo wola zawjerći abo stawy popušća —, runje w tej pokhwili, hdžež čłowjeska zwěrjo-rostlina (zoophyt) rozekće, kaž polna róža, a zezrali za podpisne listno abo zběrnú pokładnicu — — zawěrnje, surowje by było prajić, zo je čłowjek w tym času hórši abo mjenje lubozny, hač w času, hdžež wón kruće wo něšto wikuje, wšě nizke mocy svojeho rozoma wozjewjacy. Čěžkota wostawa jenož w tym, zo so alkoholne počinki wumyc njedadža; ale doniž woda jich barbu njewopławi, podobnjeja so jich wotsčěňki jara wotsčěňkam njebjeskeho wutka.

Špatny žort, kiž sebi něchto při blidže scěnić dowoli, mje přetorlny. Jako běch tu wosobu mile ale z dostojnosťú poprawnił, a wšo so zaso změrowało, pokračowach:

Ja wěrju do poměrnosće, haj samo do zdźeržliwosće jako do prawidła za strowych ludži a měnju, zo so k wobojemu pilnje přičinuju. Ale dowolće mi, prajić, zo su towarstwa genialnych ludži, do kotrychž ja druhdy khodžu, hdžež je powětr wot rozoma a začuća tak wjele bóle dražnjacy, zo, bych-li so hnućeny čul wina pić, bych to jeno činił z wotmysłom, so strózbneho zdźeržec.

Wot zdźělanych ludži, mi znatych, su so jeno mało, je-li z cyła jedyn, z pićom zahubili. Moji njemnozy znaći wopiłcy běchu z wjetša hižom zahubjeni, prjedy hač buchu pićcy. Wopiłstwo je bjez dwěla často zły počink, — druhdy njezbože, hdyž so na př. w čłowjeku njepřewinjomne přinarodžene nakhilenje k njemu namaka, — najčasjšo pak khostanje.

D u n d r.

Chcemy-li wopriječće tuteho słowa dorozymić, dyrbimy do starodawnych časow a jich wobstejnosćow pohladnuć, jako naši wótečojo hišće swoju (póhansku) prawěru wuznachu a teho runja tež jich

susodzi, Němcy. Wěra Słowjanow a Němcow njeběše zhromadna, woni njemějachu zhromadneho wyššeho Boha, ale kóždy lud měješe swojich wyššich Bohow, kiž jemu dobroty wudźělachu, susodow-njepřećelow pak khostachu, jich přesěchachu a njezbože na nich sćelechu. Tajkich zlé myslacych duchow pak pomjenujemy tež dāmony. Tak běchu serbske bójstwa Němcam dāmony a němske bójstwa dāmony Serbam.

Te same wobstejeństwa namakamy w času stareho zakona mjez Israelitami a jich susodami. Tak čitamy 2. Mójzasa 11: „Tak praji tón Knjez: Wšitkón přeni narod w Egipťowskim kraju dyrbi wumrjeć, a budže wulke žaloscenje w cylem kraju, ale pola Israelskich džěci njebudže so hnuć ani pos, ani čłowjek, ani skót; zo byšće wjedźeli, kak tón Knjez Egipcánow a Israelskich rozdźěluje.“ 12, 33: „A Egipcěnjo čěrjachu tón lud, zo by wón ruče z kraja wučahnuł, přetož woni džachu: My wšitecy dyrbimy wumrjeć.“ Egipcěnjo bojachu so nětko Israelskeho Boha, wón běše jim jedyn surowy Bóh. Dale čitamy 4. Mójz. 22: Balak pak, Moabski kral, pósła k Bileamej, zo bychy jeho powoľali a prajili: Pój, a poklij mi tutón (israelski) lud, hač bych móhl snadź jón zbić a z kraja wuhnać,“ ale 24. štučka: „Knjezowy jandžel steješe na šćežcy, při winicach a zastupi jemu puć.“ W přěních knihach Samuela w štwórtym stawje čitamy: „A hdyž Filistiscy slyšachu, zo křinja teho Knjeza do (israelskeho) lěhwa přišla běše, bojachu so a džachu: „Běda nam! Štó chce nas wumóc z ruki tych mócných Bohow?“ 5, 1. 2. potom čitamy: „Filistiscy wzachu pak tu křinju Božu a stajichu ju pódlu Dagona.“ Z tym cheychu wuprajić, zo je Dagon tola nad tymi mócnými Bohami do-
był atd.

W našim času maju drje wšě ludy Europy wěru do jeneho Boha, a tola so njepřećelstwo we wójskim času tež na nabožne začuća wupřestreje, a kóžde wójsko prosy Boha wo dobyće, wuwzaty njech je tamy general, kiž Boha prošese: „Njepomhaj jeno našim njepřećelam, wšo druhe chcemy sami wobstarać.“

Tola wróćmy so k našim prawótcam. Jim běchu němske bójstwa dāmony, a wopokaz tajkeje wěry a tajkeho začuća je nam naš wuraz „Dundr“ abo „Dundyr“ a „Dunder“.

Němcy česćachu Boha „Thor“ abo „Thunar“ a „Donar“. Wón běše tón hrimař, syn Odina a zemje (Erde, Jörd), rozkazowaše

mróčelam a dešču, připowjedaše so přez blysk a hrimanje, měješe přećiwo ludej (Němcam) přecelne mysle, dobywaše nad hobrami a a zemskim zmijom.

Bóh, kiž tak mócnje nad susodami našich prawótcow knježeše, dyrbyeše tež někajki wliw na tutych měč, haj woni w času wójskeho njezboža so před nim bojachu, jako před najhóršim dámonom. A w Delnej Łužicy hač do džensnišeho dnja słowo „Dundr“ nichtón rad do huby njewozmjje, přetož wone plaći jako sakrowařske słowo, tola so slyši: „Njepojžoš ty dundera!“ (hrnlž. djasa tola, hač njepóu-džeš!), „co to dundera běšo?“ (hdyž so něšto strašne zaslyši), „ten dunderški“ góle (dämonske hólce) atd.

W Hornołužiskem nima słowo „Dunder“ tak zle wopřijeće, móžno zo teho dla, dokelž běchu Hornolužičenjo w zastarsku němskim mjezam zdaleniše, a přenje a najhórše žoľmy němskich nadpadow so na Delnolužičanow wuliwachu. Wokoło Budyšina slyšimy: „dunder holca“, „dunder tola!“ „dunder njechał!“ „to ma dundera,“ „to do dundera njeńdže!“^(*)

Hač su w němskej ryči pokazki na to, zo běchu tež něhduše serbske bójstwa Němcam dämony, je mi njeznate.

H. Jórđan.

Najmlódshe serbske popjelnicy.

Sydomdžesać lět stary wumjenkař Lawko w Popojcach, kotrehož jako jednoreho a sprawneho muža znaju, „hulicowašo“ (powjedaše) mi njedawno sledowace: „Moja wowka je powjedała, a či stari su so wo tym rozryčowali, zo su Serbjo hišće sto lět po tym, zo běchu ku křesćijanstwu přistupili, céľa svojich zemrjetych palili. Woni su wulke horncy (popjelnicy) kupili, a do tych popjel svojich njebo-čičkich zesypali a z „cyhlom“ přikryli. Woni njemějachu zhromadne pohrjebnišća, ale stajichu popjelnicy blisko svojich wobydlenjow do zemje na wosebny blečk, tola pak wjacore swójby w hromadže.“

Jeli su Delnolužiscy Serbjo w dwanatym stotku ku křesćijanstwu so wobročili (1268 doby a wutupi Danski kral Waldemar najwoseb-

^(*) Hewak slyši so tež porěkadło: „Tón smorči kaž Dundr w plónčiku.“ Pod słowom „plónčik“ rozymi so tudy něhdže němske „Wildapfelgesträuch“.

nišu swjatnicu serbskeho přiboha Swjatewita na kupje Ranje), dha su najmlódše serbske popjelnicy z třinategu stotka.

H. Jórdan.

Ważnosť ruskeje ryče za nas Słowjanow.

Kaž dolho běše ruske mócnarstwo na zapadze zacpíte, tak dolho tež sebi ruska ryč tudy pódy dobyć njemóžeše: Jendželčenjo, Francowzojo a Němcy rusku ryč zacpiwachu, — dokelž ju a jeje krasnu literaturu njeznajachu. Lědma pak je so přiródna móc ruskeho narodneho ducha předrěła; lědma je wothlós ruskich bróni za Donawu, na horach balkanskich a w dolinach Rumeliskeje pohrimotal; lědma je mlodžeńc ruski prastareho njepräčela kultury, před kotrymž je Europa lětstotki bjezmóčna třepjetała, z mócněj ruku pobíl: a hnydom počínaju sebi na zapadze ruski lud a jeho kraj a jeho wašnja jako předmjet wobkedžbowanja brać.

Wosebje Jendželčenjo rusku ryč studuja. Tak bu mjez cuze ryče, z kotrychž so cí pruhuja, kotřiž chcedža officirojo w jendželckim wójsku być, lonše lěto tež ruska přijata. — Jendželčenjo derje wjedža, čeho dla!

Runjež hišće pola nas tak daloko njebyli, dha tola njewěriš, kak wjele němskich officirow so w ruskej ryči wuwučuje. Ja jih w Budyšinje a w Draždžanach znaju, a kaž sym sebi prajić dal, w Barlinje wjetša počojca officirow ruscy wuknje. Woni praja: přjedy abo pozdžišo so nam tola stanje, zo změjemy pak na stronje Ruskich, pak přećiwo nim wojować.

Je-li pak ruska ryč za naš zapad móžneje wójny dla wažna, dha je wona to w tej samsnej měrje tež za nas Słowjanow. Za nas pak hišće ma wona wyšše teho wysoku wažnosť: kulturnu.

Ruska je jeničke słowjanske wulke mócnarstwo. — Ruska ryč ma tak bohata a krasnu literaturu, zo smě so khróble z kóždej zapadneje ryču měrić. A dokelž je wona słowjanska, po tajkim našej serbskej přiródska ryč, dha ju z lohkej prócu nawuknjemy. Čeho dla pak dyrhjeli to w cuzbje pytać, štož mamy tudy tak blízko? — Ruska ryč budže nam krasne źórlo, so w našej maćeřnej ryči wudokonjeć. Ruska ryčnica (grammatika) je našej jara podobna; w serbskim prawopisu so po ruskim wudokonješ; a znaješ-li rusku ryč, připadnje cí skerje brachowace słowčko, hdžež dyrbiš nětle druhdy

dolho myslíc. — Ruska ryč pak je tež jenički srědk, słowjansku wzajemnosć praktiscey wužić. Ruska ryč dyrbi skónčnje wšěch Słowjanow (— a we wosobje našeho intelligentneho towařstwa nas Serbow sobu —) tak zblížić, kaž laćanska ryč wučenyh cyłeho swěta, abo kaž dotal francówszka diplomatow. Duž dyrbjal kózdy zdžělany Słowjan, kózdy zdžělany Serb rusku ryč nawuknyć. Wšako tež próca přewulka njeje.

W léce 1837 je sławny česki poet Jan Kollár knížku wudał „Wo literaturnej wzajemnosći mjeze splahami słowjanskeho naroda.“ Kollár tam žada, zo by kózdy zdžělany Słowjan naryče přiródskich słowjanskich splahow grammatiscey a leksikografiscey znał. Wón žada, zo by kózdy Słowjan ryč svojich sobubratrow čitać a zrozumić a jich literaturu wužiwać móhl, wosebje, kaž daloce posledniša powšitkowne interessy Słowjanow wobjima. Kózdy Słowjan dyrbjal česku, (južno)-serbsku, pólsku a rusku ryč nawuknyć. Wučeni dyrbjeli tele ryče wjele dospołnišo znac, dyžli zdžělani Słowjenjo z cyła.

Tole měnjenje českeho wučeneho a pěsnjerja je wužitny wliw na Čechow mělo, hdžež je mladosć bóle hač hdže druhdže słowjanske ryče wuknyła a tak theoriju wo „słowjanskej solidarnosći“ do praktiki přeložila w duchu swojeho stareho wučerja a poety Jana Kollára.

Nihdže tale theorija tajke polne připóznacé namakala njeje, kaž w Čechach, a wosebje nětko po wuswobodženju Bolharow z turkowskeho spřaha. Nastawki wo kulturnej wažnosći ruskich dobyćow móžeš kózdy tydzeń w českich nowinach čitać. Wo wažnosći wuknjenja ruskeje ryče a jeje literatury za Čechow w moraliskim a kulturnym napohladze nadeúdzeš syłu dobrych nastawkow w českej žurnalisticy: nětko pak tam tež pisać počínaja, zo je wuknjenje ruskeje ryče tež za praktiske žiwjenje wažne. „Pokrok“, organ znateho wjednika českeho ludu, Dr. Riegera, njedawno nastawek podawaše pod napismom „Kak nuzne je, zo rusku ryč nawuknjemy“.

Ruska ryč, kotraž hižom po cyłym njesměrnym ruskim khěžorstwje a po wulkim džěle tež w Asiji knježi, a kotruž je teho dla kózdy tamniši překupc, kózdy tamniši wučeny nawuknyć nuzowany, ruska ryč je sebi přez poslednju wójnu daloce nowe polo dobyła: wot

nětka budža tež južni Slowjenjo, wězo wobkhowajo swoju maćerņu ryč, ruscy wuknyć, nadeńdzo w znajomstwje z ruskej ryču wulki moraliski a materialny dobytěk, tak zo budže ruska ryč srědnica mjez Ruskej, Boľharskej, Serbiskej a Čornej Horu. Z teho widźimy, kak wužitne a nuzne za kóždoho Slowjana budže, zo by ruscy rozymil.

Hdyž pak su Rusojo, Polacy, Čechojo a Južni Slowjenjo, wšitecy synojo jeneje slowjanskeje maćerje, w ruskej ryči zwjazk namakali, kotryž jich tež zwonkownje zjenoća, njedyrbjeli so my Łužiscy Serbjo, synojo teje samsneje slowjanskeje maćerje, zastupjeni w našim intelligentnym towařstwje, našim bratram přizamknýc přez tón samsny zwjazk?

My smy mały a njezamóžity lud. My slowjanstwu materialneje podpjery skićeć njemóžemy! My žane wójsko zwolać njemóžemy, zo by slowjansku khorhoń ze swojej krvju škitowało! Služmy dha slowjanstwu ze svojimi duchownymi mocami! Starajmy so wo to, zo kóždy zdžělany Serb rusku ryč nawuknje, tak zo móžemy tež my skónnje we wjetšej měrje, hač je so to hač dotal stało, **płody slowjanskeje wzajomnoće wo prawdze wužiwać!**

Mała črjódka našich młodych krajanow hižom rusku ryč studuje. Njech so bórzy přisporja a prawje rozmnoži!

Jan B. Šolta.

Kak su naši stari hojili.

(Skónčenje.)

9. Pře wobkuzlanje.

Tu wozmu ja kamjeń wot zemje, hdžež był je, ja jón zaso tam přinjesu, hdžež wón był je, w tři króc wosym a štyri a dwacyći hodzinach, potom njedyrbiš wjacy škodzić, štož škodzil sy. † † † Hamjeń.

10. Pře kusnjenje.

W mjenu Boha †, Boha †, Boha †. Što kusnuło m. (mjeno). Je kusnuło, kusnuła m. m. (mjena): to pomhaj Bóh †, to pomhaj Bóh †.

11. Pře bělan.

Z Bohom †, z Bohom †, z Bohom †. Póšoľ jo póšoľ swjaty

Jan, swjaty Pětr. Hdže dha sy wzał tón jaderny pěsačk z kěrchoba? Póšla jo pósla Marijka, mać Boža. Džěcatka čeho dla wy tak płačeće? Płačeće wy teho dla, zo je m. . . cy bělan do wóčka stupił. M. (mjeno) bělan z wóčka wustupi, machački so rozpanu, wobročalka so rozpadnje. Temu pomhaj Bóh †, m. to pomhaj Bóh †, m. to pomhaj Bóh †. Hamjeń.

12. Hdyž je skót džiwi.

W Bože mje Pisanka (Čerwjenska atd.), dđerž so pěknje štryka, kaž je so ta maćeř Boža křiža Jězusoweho dđeržala. To pomhaj Bóh wótc †††. (Tři raz na ruku plwnuć a potom z njej po khri-bjeće wot hlowy dele trěc).

13. Krej zastajić a pře bolenje.

Naš knjcz Jezus Khrystus běše skalany a běše zrubany, z jeho ranow njeje žana krjej běžala, tež so jemu rany njejsu jětriłe, tež jeho njejsu bolale, zo by tež tebi z twojeje rany žana krjej njeběžala, so cí njejětriła, a ée njebolała, ale prawje ruče zažila. To pomhaj †††. (Ta rana so tři raz na křiž přepřima.)

14. Pře róžu, stroženje atd.

N. N. što w twojim lieu (hlowje, kuli atd.) je? stroženje abo strožica, flos abo flosyca, wichor abo wichorica, róža abo róžica. Róža, kajka ty sy w lieu (kuli atd.) módra, bruna, běla, čerwjena, ty dyrbiš hić won z twojich kosów, z twojeje kwrje, z twojich wšitkich křćenych stawow. Kóždy khwata z Božeho doma, nichtón njecha rad zamknjeny wostać. Tak tež ty dyrbiš hić a dyrbiš jara khwatać. To pomhaj Bóh wótc †, Bóh syn †, Bóh swjaty duch †. Hamjeń.

15. Pře bělan.

W Bože mje, w Bože mje, w Bože mje. Šła je Mařka z Božeho rajka, zetka ju tam bělan. Bělano wróc so zas! To pomhaj Bóh wótc, Bóh syn a swjaty duch. (Kóžde hrónčko dyrbiš tři raz prajić a pódlá do wóčka duć).

16. Pře waku.

W mjenu Boha †††. Tebi so džěla jena zła studnja a w tej

studni jena zla waka. Ta studnja dyrbi wuskhnuć a ta waka dyrbi zahić z twojich kosćow a z twojeje krowje, prjedy dyžli slónčko zaúdzé a mēsačk zeúdzé. To pomhaj †††.

H. Jórdan.

Jakub Mlynk.

(Skónčenje.)

To bě z wěčora, hdyž so z mlodym Aksakowom tak rozmowjachmój. Nazajtra rano džěch, zo bych jemu božemje prajił a so za wšo wutrobnje podzakował, štož staj jeho njebo nan a wón nade mnu činiloj. Dokelž bě tu hižom dobry nastupnik, Wantikow, móžeše knjez bjez starosće być, a duž pućí mje, runjež jara njerad, ze služby. Ze wšěmi přecelemi, kotřiž hišće džensa rad w listach na mnje spominaja, so rozzohnowawši, wotjědžech z lubeje, mi ženje njezapomniteje Moskwy, zo bych so do hišće lubšeje Łužicy wrócił. Za něšto njeđzel dojědžech zbožownje do našeho Budyšina. Ale kak so mi wšo dziwno zdžaše, hdyž hłowne město wótčneje Łužicy před sobu widžach. Kak bě to wšo małe a njenahladne pornjo cařskej Moskwje. Tola njepytach džě tu snadž rjanych hrodow a khěžow — tych běch so hižom nahladał — něšto čisće druhe mje zas domoj wabješe — lubosć k narodnemu krajeju.

Běchu runje wiki w Budyšinje, cyle město bě polne ludži, wosebje bě tu wjele Serbow. Spomnić tež hnydom chcú, zo móžach hišće khětro derje serbski, přetož běch sebi něšto Serbskich knihi nałojić wjedzał, w kotrychž potom w cuzbje často čitach, dokelž cheych so pozdžišo tola zas do wótčiny wróćíć. Nichtó mje wjacj njeznaješe, tola to bě bjez dziwa, běch džě so wšón přeměnił a broda přikrywaše moje wobličo. Duž so mi hodžeše, wšo prawje rjenje sebi wobhladać a to a tamne zhonić. Wosebje bě mi to nětk prawje šwarnje, zo hišće wjedžach, hdže Wonečenjo na wikach na piwo khodža. Teho dla džěch na winowu pincu, zo bych prjedy hać do wsy přińdu, so za tym a tamnym woprašal. Sydžech so za wosebite blido a připosłuchach tójhdy kedžbliwje, hać što we Wonecach powjedaju. Z teho spóznach, zo bě tu tójšto našich ratarjow. Jedyn z nich — po mojím zdaću bě to njebo Čěsla — poča: „To bě mi tehdom, hdyž Polak na Mlynkec kubło přińdže, tak, kaž by rjeł, zo tu

dolho njewostanje. Ale nó, wón je tu přecy na wšě štyrcyćí lět wutrał, to budźich tehdom njerjekł. Ale nětk přińdže tole kubło za moje pomnjeće druhi raz na cuzych ludźi, dokelž Polak džěćí nima.“

„Haj, wujo! to maš prawje,“ wotmolwi druhi, „wón chce hižom džensa předać, je-li zo jemu štó trochu po plaćiznje zaplaći.“

Při tym mi — to móžeće sebi, lubi hólcy, myslić — ze zrudobu a tola zas tež z radosću wutroba pukotaše, hdyž wo kuble, kotrež bě něhdy naše, powjedać slyšach. Chcych so hižom bliže k nim synýc, ale njoběch hišće dosć zhonił.

Tu přińdže mjez tym wobstarny mužik na winowu pincu a sydže so za tamne blido, hdžež Wonečanscy burjo sedzachu. Ruče so k nim přitowarši a powjedaše smjerć wjele a měješe, kaž so zdaše, wjele starosćow.

„Ty chceš po tajkim swoje kubło předać, wujo Polakec?“ woprašo so Hurban.

„Haj, to so wě, ale štó by mi je w tymle času wotkupil“, praji Polak.

„Ja sym přeni kupc, jako susod sadžu ći pjatnaće stow“, praji Hurban na to.

„Ty a pjatnaće stow“, směješe so Polak, „štó wě, hač maš pjatnaće kroškow?“

Tak a podobnje dolho ryčeštaj. Skónčnje pak, hdyž Polak widžeše, zo Hurban nježortuje, poča wón powjedać, kak wysoko chce swoje kubło předać. Žadaše dwaj tysacaj toleř a sebi wumjeńk hač do smjerće a hišće něšto maličkosćow.

Posłuchach přec jako přismoleny, što so čini a ryči, ale tak, zo Wonečenjo do teho njeprzyńdžechu.

„Duž ći džewjatnaće stow dam“, praji Hurban, „ale za lěto hakle pjenjezy, wjac ći nchtó dać njemóže.“

„Za to njemóžu wostajić,“ wotmolwi Polak.

„Njedziwajće“, prajich nětk ja, so za jich blido synywši, „ja móžu wjac dać a zo byšće to hnydom widźeli, maće jowle, knjez Polako, pjeć a dwacyćí stow toleř a kubło je moje.“

„Haj“, praji Polak z wótrym hłosom a z njewuprajitej radosću, „je-li zo je tole wo prawdže pjeć a dwacyćí stow a chceće-li wo prawdže moje kubło měć, móžeće je hnydom tak kaž sym prjedy

prajil, stejo a ležo dostać. Jenož to dyrbju hišće prjedy zhonić, štó Wy, wulki a bohaty knježe, sće?“

„Njemějće mje, lubi ludžo, za wulkeho knjeza, ale rěkajće mi radšo Mlynkec Jakuba, kotryž je so před 40 lětami zhubił.“

„To tola nihdy wěrnó być njemóže, tón je tola dawno na prawdže Božej, hižom w sydnomlětněj wójnje džě je wostał.“

„Nó, Michale Domaškec, njeznaješ dha mje, a ty tež nic Jurjo Handrikec.“

To sy ty wo prawdže, lubši Jakubje, my njejsmy će nihdy zeznali. To je wo prawdže džiw, jow tola hižom nihtó ničo wo tebi njepomni, hdže ha sy był a kak sy so tola wukhował abo sy čeknył?“

To bě radosć, wuwoprašowanje a powjedanje. Wšitecy cheychu mje widzeć a zo mnu popowjedać. Bórzy bě poľna jstwa ludži. To bě najrjeuši dzeń cyłeho mojeho žiwjenja.

Kubło bě nětk moje, před swědkami běch je zapłaćil. Bórzy, bórzy cheych dom svojich wótcow zas wohladać. Duž jědžechmy hnydom do Wonec. Štó móhl wopisać moje čuća, kotrež so w mojej wutrobje budžachu? Kóždy pućik a kóždy keřk dopominaše mje na stare časy, hdžež tu jako hólčec wjesele skakach a hrajkach; a kaž by so hakle samsny dzeń stało, widzjach wšo před wočomaj, kak mje Rusojo popadžechu a wotwjedžechu.

Dóniž bě hišće za swětłym, wobkhozowachmy pola a lěsy, z wječora pak so potom jowle pola Šoľćic nana my stari znaći na škleńcu piwa zeńdžechmy. Za telko lět so zas widzjachmy, mnozy wšak běchu hižom dawno zemrjeli.

Někomužkuli so radostne sylzy we wóčku zybolachu, ldyž sebi na strowosć po starym serbskim wašnju pijachmy. Ja pak njezabych na Boha a njeboćičkeho nanowe slowo: „Bóh swěrneho nje-wopušći.“

To bě Mlynkec Jakub, jedyn z najkmaušich mužow našeje wokoliny, dzakowne džěćo svojich starsich, wěrný a swěrný syn swojeho ludu. Wšo bě přetrał a wjele spytał, při tym pak ženje na Boha lubeho knjeza njezabywał. Ludžo sebi jeho wšudže khwalachu, dokelž bě přecelny, ponižny a wustojny muž. Ze swojimi susodami so jara derje zunjese. Při tym bě prawy serbski spróćniwy ratař a hač runje jemu nihdy trjeba njebě, bě tola wěčnje přeni do džěla a posledni z džěla. Jeho kubło pak bu bórzy zas najpřenje

a najrjeńše cyleje wsy, dokelž wón Bože žohnowanje mjeješe. Tak bě so to, štož bě Jakub telko lět chcył a sebi prał, hač nanajrjeńšo dopjelnilo. Mlynkec kubło bě zas w serbskich rukach a dosta je potom jeho wuj.

Jakub sydze so poslednje lěta swojeho žiwjenja na wumjenk, zo by po telko hubjeństwje a starosćach ćicheho měra w swojej tak horeo lubowanej domiznje wužiwał, doniž jeho Bóh k wěčnemu wotpočinkej do njebjeskeho raja njezawoła. Jeho poslednje słowa běchu: Nadzjam so, zo ty, luby wujo, a twoje lube džěći na tymle kuble našich wótcow wostanjeće. Bóh budže z wami, budžće pak tež wy jemu swěrnj, přetož: „Bóh swěrneho njewopuščí.“

Hišće džensa móžeš tam na Wonečanskim pohrjebnišću jeho row widžec. Zrudnje tam ptački na lipje, kotruž Jakub swojemu njeboćičkemu nanej sadžeše, swoje spěwy zanošuja a wjerby želnośćiwje swoju hłowičku khileja jeho žaruju. Mjez nimi tam jednory kamjeń jeho row woznamjenja ze słowami:

„Bóh swěrneho njewopuščí.“

—x.

Analogiski prawopis z němskimi pismikami.

Motto: Štož njezapočnje — njedokonja!

W najnowšim času Němcy horliwje džělaja, zo bychu sebi tež w swojim prawopisu wěstu jednosć tworili. Tola tak, kaž su nimale wšě němske splahi pod „uniformu“ zwjedli, so jim to z jich prawopisom ženje radzić njebudže, dokelž němska ryč z cyła k temu kmana njeje; w tym nastupanju je jich serbski a słowjanski lud přescáhnył; wón změje wubjerny prawopis, kiž wšě žadanja dobreho prawopisa dopjelnj: je to analogiski (abo podobny) prawopis.

Čeho dla pak so w knihach a nowinach za lud nje-nałožuje, ale jenož w spisach za zdžělanych ludži? So napřećiwi: w nim pismiki něšto druhe woznamjenja, hač w němskej ryči, a lud je teho dla njeby zapřijał, dokelž z němskimi frakturnymi pismikami čitać wuknje. Ale hdyž „Serbske Nowiny“ ž, ě, ł, hdyž „katholski posoł“ „ž“ (město němskeho „c“) atd. pisa, dha to lud zrozumi, hač runje so tute pismiki w němskim alfabeće njenamakaja. Čeho

dla pak na tajke wašnje w polojcy puća stejo wostanjemy, čeho dla džělmy so w prawopisu, hdyž tola wubjerny prawopis mamy? (Přirunaj z cyła: Hórnik, w Łužičanu, lětnik 1861, str. 46). Čeho dla pisa so hišće přeco č̆ město č, f̆ město ř, ř̆ město š, š̆ město s, atd.

Tež Čechojo pisaja hač na džensniši dzeń wjele knihi w frakturje, najbóle modleřske knihi, a tola w nich cyły analogiski prawopis nałožuja, z jeničkim wuwzaćom, zo město š pisaja ř: na př.: řrnořřt, našřa, = Arnořt, naša.

Z teho wukhadźa, zo Čechojo w swojim prawopisu dospołnu jednosć maja. Mamy za to, zo bychmy tež my Serbjo móhli podobny prawopis w spisach za lud nałožeć, hač runje z němskimi pismikami pisamy. Same „š“ móžemy bjeze wšeje nuzy trjebać, hdyž kóždy raz tak mjenowane skónčne němske š pisamy a wyše njeho kwačku stajimy, štož w čišću dobry napohlad poskića; přińdže pak tuto ř w započatku słowa prjódk, dha so wulke (abo dolhe) ř trjeba.

Hdyž dha dyrbimy za lud w němskich pismikach pisać, njechamy so tola z najmjenska w prawopisu džělic, ale naš rjany analogiski prawopis tež nałožować. Móžemy tola zawěsće serbskemu ludej přicpic, zo by te malikosće, w kotrychž so woznamka pismikow w němskej ryče zdaluje, z lohka nawjedzi, a zo w nastupanju „kultury“ (hony soit, qui maly pens!) zady druhich splahow njesteji. **M. R.**

Wot redakcije.

Kaž smy hižom w „Serbskich Nowinach“, kaž tež w „Lipje Serbskej“ naspomnili, chcemy wudawanje „Łužičana“ na někotry čas zastajic, na kak dołho, to njehodzi so hišće prajic; tola móže drje hač do přichodneho lěta trać, prjedy hač „Łužičana“ zaso wudawać počnjemy. Najskerje so to na trochu hinaše wašnje stanje, hač wón dotal wukhadźeše.

Našim čitarjam za jich dotalnu swěrnosć a přečelnosć so najluboznišo džakuje, nadźijamy so, zo „Łužičanej“ zaso přistup dowola, hdyž z nowa wukhadźec počnje.

Wopřiječje Łužičana čo. 12.

Čitar a Łužičan. Wot jencho čitarja a spisowarja. — Čłowjeske mozhy a wopisłstwo. Po ameriskim źorle spisał J. Pječ. — Dundr. Wot H. Jórdana. — Najmlódše serbske popjelnicy. Wot H. Jórdana. — Wažnosć ruskeje ryče za nas Serbow. Wot J. B. Šolty. — Kak su naši stari hojili. Wot H. Jórdana. (Skónčenje.) — Jakub Mlynk. Wot x. (Skónčenje.) — Analogiski prawopis z němskimi pismikami. Wot M. R.

Čišć Smolerjec knihičišćernje w mačičnym domje w Budyšinje.